

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

ALPASLAN ŞİMŞEK

TERÖR SORUNU VE PROPAGANDA İLE İLİŞKİSİ
(HİZBULLAH ÖRNEK OLAYI)

147132

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
DOÇ. DR. VEHBİ BAŞER
147132

KIRIKKALE : 2004

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

ALPASLAN ŞİMŞEK

**TERÖR SORUNU VE PROPAGANDA İLE İLİŞKİSİ
(HİZBULLAH ÖRNEK OLAYI)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
DOÇ. DR. VEHBİ BAŞER**

KIRIKKALE : 2004

ÖZ

Bu çalışmada, terör olgusu ile propaganda arasındaki ilişki konu edinilmektedir. Bu amaçla, Türkiye’de on yılı aşkın bir süre boyunca özellikle Güneydoğu’da insanlık dışı terör eylemleri gerçekleştiren Hizbullah terör örgütü, “örnek olay” olarak seçilmiş ve örgütün yapısı ile propoganda faaliyetleri incelenmiştir. Çalışma, ikinci el kaynaklara dayanan bir literatür taramasına dayanmaktadır.

Bu çerçevede önce, terör ve terörizmin tarihsel gelişimi, geçirdiği evreler, teröre sebep olan etmenler, terör eylemlerinde başvurulan yöntemler, terör ve propaganda arasındaki ilişki gibi olgular ve daha sonra Türkiye’de terör ve özellikle Hizbullah terörü incelenmiştir. Bu çerçevede; terör sorunu, terörizmi besleyen jeopolitik, jeostratejik ve jeokültürel etkenlere bağlı dış nedenler ile ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasi etkenler gibi iç sebepler ve buna ilaveten terörizmin başvurduğu araçlar ve kullandığı yöntemler ilgili literatürden derlenmiştir. Bu teorik bilgiler ışığında Hizbullah terör örgütü ideolojisi, örgütsel yapısı, propoganda araç, ortam ve stratejileri incelenmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada, terör ve propaganda arasında mutlak bir ilişki olduğu, Hizbullah terör örgütünün de bu ilişkiyi, Türkiye gibi İslam dininin temsili konusunda tarihsel ve kültürel birikimi olan bir ülkede dahi sistematik bir şekilde uygulayarak, örgütün yapılanması için gerekli olan taban oluşumunda ve şiddet içersin ya da içermesin her türlü faaliyetine meşruiyet sağlamakta kullandığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terör, Propaganda, Terör Propaganda İlişkisi, Türkiye’de Terör, Hizbullah Terör Örgütü.

ABSTRACT

The subject of this study is the relation between terror and propoganda. In this respect, it was chosen to research Hizbullah organization as a “case study”, which has taken brutal terrorist actions through over a ten year period in Turkey, especially southeast region of the country; and, the structure of the organization and its propoganda activities were examined. The study was completed by a literature review on second hand pieces of related references.

On this frame, it has been reviewed firstly, the facts which can be addressed as the historical background, phases and factors of terror and terrorism, the methods employed in terrorist actions, the relation between terrorism and propoganda, and after that, the terrorism in Turkey and especially the terrorism of Hizbullah. In this perspective, it has been inquired in the problem of terrorism, the outer scope of geopolitical, geostrategical and geocultural causes which support the development of terrorism, and the inner economical, socio-cultural and political factors; and additionally, the tools and methods which terrorist organizations employed. On this theoretial framework, finally the Hizbullah organizations was analized through its ideology, organizational structure, the components of the tools, conditions and strategies of propoganda used by the organization.

As a conclusion, in this study shows that, there is a concrete relation between terrorism and propoganda; and by employing sipecific propoganda tools and tactics, and by putting this relation into practice systematically in Turkey which has certain historical and cultural experience of representation of İslam, Hizbullah Terror Organisation is also using this relation, to legitimize of all its activities, which include or does not include violence and for having supporters which are necessary for the structure of this kind of organisation.

Key Words: Terror, Propaganda, The Relation Between Terror and Propaganda, Terror in Turkey, Hizbullah Terror Organisation.

ÖNSÖZ

Bu araştırmada değişen dünya dengeleri ile tehlikesinin boyutlarını artırmış olan ve tüm dünyada kaygılara sebep olan terör sorunu ile propaganda arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmış, Hizbullah terör örgütü örneklemeēi üzerinde durulmuştur. Araştırma sonuçlarının ve elde edilen bulguların konu ile ilgili duyulan bilgi ihtiyacını belirli ölçüde de olsa karşılayacağı kanısına varılmıştır.

Çalışmanın her aşamasında görüş, öneri ve tavsiyeleriyle yol gösteren tez danışmanım Doç. Dr. Sayın Vehbi BAŞER başta olmak üzere, değerli vaktini aldığım eşim Neslihan ŞİMŞEK'e, yüksek lisans eğitimim müddetince bana destek olan ve yol gösteren değerli hocalarım Doç. Dr. Sayın Mimar TÜRKKAHRAMAN'a ve Yrd. Doç. Dr. Sayın Dolunay ŐENOL ÇEVİK'e ve ihtiyaç duyduğum anlarda hep yanımda gördüğüm değerli arkadaşlarım Mehmet KUL ve Ramazan İMAL'a teőekkürü bir borç bilirim.

KIRIKKALE 2004

Alpaslan ŞİMŞEK

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Terör Sorunu ve Propaganda İle İlişkisi (Hizbullah Örnek Olayı)” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

ŞUBAT 2004

Alpaslan ŞİMŞEK

KISALTMALAR

ASALA: Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu

JCAG: Ermeni Katliamı Adalet Komandoları

ARA: Ermeni İhtilalci Ordu

CIA: Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

IRA: İrlanda Cumhuriyet Ordusu

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu

OHAL: Olağan Üstü Hal

DHKP/C: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi Cephesi

TKP: Türkiye Komünist Partisi

TKP/ML: Türkiye Komünist Partisi Marksist Leninist

MLKP: Marksist Leninist Komünist Partisi

DGM: Devlet Güvenlik Mahkemesi

FHKC: Filistin Halk Kurtuluş Cephesi

FKÖ: Filistin Kurtuluş Örgütü

İBDA-C: İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi

İCB: İslami Cemaatler Birliği

İHÖ: İslami Harekat Örgütü

GAP: Güneydoğu Anadolu Projesi

THKC: Türkiye Halk Kurtuluş Cephesi

KYP: Yunan Milli İstihbarat Örgütü

KKE: Yunan Komünist Partisi

MİT: Milli İstihbarat Teşkilatı

İCCB: İslami Cemiyet ve Cemaatler Birliği

MDD: Milli Demokratik Devrim

MTTB: Milli Türk Talebe Birliği

MGK : Milli Güvenlik Kurul

zokr.: zikreden

aktr.: aktaran

vb.: ve benzeri

İÇİNDEKİLER

ÖZ	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA	iv
KISALTMALAR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1
1. ÇALIŞMANIN KONUSU VE SINIRLANDIRMA	1
2. KONUNUN ÖNEMİ VE ÇALIŞMANIN AMACI	2
3. YAKLAŞIM VE YÖNTEM.....	3
4. ÇALIŞMANIN PLANI.....	3

I. BÖLÜM

ÇALIŞMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. TERÖR VE TERÖRİZM KAVRAMLARI.....	5
1.1.1. Tanım	5
1.1.2. Sosyolojik Açıdan Terör.....	12
1.1.3. Terörizmin Unsurları.....	14
1.1.3.1. İdeoloji Unsuru	14
1.1.3.1.1. Sınıf Çatışmasını Temel Alan İdeolojiler	15
1.1.3.1.2. Irksal, Milli Ve Etnik Çatışmayı Temel Alan İdeolojiler	16
1.1.3.1.3. Dinsel Çatışmaları Meşrulaştıran İdeolojiler	16
1.1.3.2. Örgüt Unsuru.....	18
1.1.3.3. Eylem (Şiddet) Unsuru.....	19
1.1.4. Terörde Gözetilen Amaçlar.....	22
1.1.5. Terörün Türleri	25
1.1.5.1. Devlet Terörü-Devlete ve Siyasal Sisteme Karşı Terör.....	27
1.1.5.1.1. Devlet Terörü	27
1.1.5.1.2. Devlete ve Siyasal Sisteme Karşı Terör.....	30

1.1.5.2. İç (Yerli) Terör-Uluslararası Terör	31
1.1.6. Terör ve Terörizmin Etkenleri.....	34
1.1.6.1. Ekonomik Etkenler	35
1.1.6.2. Sosyo-Kültürel Değişmeden Kaynaklanan Etkenler.....	36
1.1.6.3. Siyasi Etkenler	37
1.1.6.3.1. İç Etkenler	37
1.1.6.3.2. Dış Etkenler.....	38
1.1.6.4. Hukuki Etkenler	39
1.1.6.5. Eğitim Durumu Etkeni	39
1.1.6.6. Psikolojik Etkenler.....	40
1.2. PROPAGANDA KAVRAMININ TERÖR VE TERÖRİZMLE İLİŞKİSİ	41
1.2.1. Propagandanın Kavramsal Boyutu.....	42
1.2.1.1. Propaganda Kavramı.....	42
1.2.1.2. Propagandanın Amacı	43
1.2.1.3. Propagandanın Sınırı.....	44
1.2.2. Propaganda Türleri	45
1.2.2.1. Sahası Açısından Propaganda	45
1.2.2.1.1. Dış Propaganda	45
1.2.2.1.2. İç Propaganda.....	46
1.2.2.2. Hedef Kitlesi Bakımından Propaganda.....	46
1.2.2.3. Konusu Bakımından Propaganda.....	46
1.2.2.3.1. Siyasi Propaganda	46
1.2.2.3.2. Ekonomik Propaganda	47
1.2.2.3.3. Kültürel Propaganda	47
1.2.2.3.4. Askeri Propaganda	47
1.2.2.4. Kaynağına Göre Propaganda	48
1.2.2.4.1. Beyaz Veya Açık Propaganda.....	48
1.2.2.4.2. Gri Veya Bulanık Propaganda	49
1.2.2.4.3. Kara veya Sinsi Propaganda	50
1.2.3. Propaganda Taktikleri.....	51
1.2.3.1. Konuları Sadeleştirme ve Teke İndirme Kuralı	51
1.2.3.2. Birlik ve Bulaştırma Kuralı.....	52
1.2.3.3. Büyütme Şişirme Kuralı.....	53

1.2.3.4. Tekrarlama Kuralı	53
1.2.3.5. Geçiş Evresi Kuralı	53
<i>1.2.4. Etkili ve Başarılı Propagandanın Unsurları.....</i>	<i>54</i>
1.2.4.1. Simgeler	54
1.2.4.2. Kitle Toplantıları.....	55
1.2.4.3. Üniformalar ve Geçit Törenleri.....	55
1.2.4.4. İnanç Faktörü	56
1.2.4.5. Tekrarlama	56
1.2.4.6. Israrcı olma	56
1.2.4.7. Yalan	57
1.2.4.8. Kalıplaşmış İmajların kullanılması	57
1.2.4.9. Söz ve İfade Gücü	58
<i>1.2.5. Propagandada Kullanılan İletişim Araçları.....</i>	<i>58</i>
1.2.5.1. Yüz Yüze İletişim	59
1.2.5.2. Göze Hitap Eden İletişim Araçları.....	60
1.2.5.3. Kulağa Hitap Eden İletişim Araçları.....	60
1.2.5.4. Göze ve Kulağa Birlikte Hitap Eden İletişim Araçları	60
<i>1.2.6. Terör Propaganda İlişkisi.....</i>	<i>61</i>

II. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TERÖR VE TERÖRİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. TERÖR VE TERÖRİZM KAVRAMLARININ ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ	65
2.2. GENEL OLARAK TÜRKİYE'DE TERÖR OLGUSUNUN GELİŞİMİ	68
<i>2.2.1. Türkiye'de Sosyal Değişme ve Terör Faaliyetlerin Ortaya Çıkışı.....</i>	<i>69</i>
<i>2.2.2. Türkiye'de Terörün Özgül Nedenleri.....</i>	<i>72</i>
2.2.2.1. İç Nedenleri.....	74
2.2.2.1.1. Ekonomik Etkenler	75
2.2.2.1.2. Eğitim ve Sosyalleşme	76
2.2.2.1.3. Siyasi Etkenler	79
2.2.2.1.4. Psikolojik Etkenler	80
2.2.2.1.5. Kurumsal Etkenler	80
2.2.2.1.6. Düzensiz Göç ve Çarpık Kentleşme	82
2.2.2.2. Dış Nedenleri	83

2.2.2.2.1. Türkiye'nin Jeopolitik-Jeostratejik ve Jeokültürel Konumu.....	85
2.2.2.2.2. Avrupalı Devletlerin Türkiye'ye Karşı Tutumları ve Hedefleri	87
2.2.2.2.3. Komşu Devletlerin Türkiye'ye Karşı Tutumları ve Hedefleri.....	90
2.2.3. Türkiye'de Terör Türleri.....	95
2.2.3.1. Sağ Terör Örgütleri (İrkçı ve Dinsel Kaynaklı Terör Örgütleri)	96
2.2.3.1.1. Hizbullah.....	98
2.2.3.1.2. İslam-i Hareket Örgütü (İHÖ).....	99
2.2.3.1.3. İslami Büyük Doğu Akıncılar-Cephesi (İBDA-C)	99
2.2.3.1.4. Vasat Örgütü	100
2.2.3.1.5. İslami Cemaatler Birliği (Anadolu Federe İslam Devleti).....	101
2.2.3.2. Sol Terör	102
2.2.3.3. Bölücü Terör	103
2.2.3.3.1. Bölücü Terör'ün Bir Örneği Olarak PKK.....	104
2.2.3.3.2. Ermeni Terörü.....	106
2.2.4. Türkiye'de Terör Propaganda İlişkisi.....	107
2.3. TÜRKİYE'DE DİNSEL KAYNAKLI TERÖRÜN GELİŞİMİ.....	108
2.3.1. Ortaya Çıkışı.....	109
2.3.2. Dinsel Kaynaklı Terörün Nedenleri.....	114
2.3.3. Dinsel Kaynaklı Terör Örgütleri.....	116
2.3.4. Dinsel Kaynaklı Terör Örgütlerinde Propaganda.....	117

III. BÖLÜM

HİZBULLAH TERÖR ÖRGÜTÜ VE PROPAGANDA

3.1. HİZBULLAH TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ	119
3.1.1. Hizbullah İlim-Hizbullah / Menzil Ayrışması	121
3.1.2. HİZBULLAH-PKK Çatışması.....	123
3.1.3. Beykoz Baskını ve Sonrası.....	124
3.2. ÖRGÜTSEL YAPI.....	127
3.2.1. İdeolojisi.....	127
3.2.2. Amacı ve Stratejisi	129
3.2.2.1. Tebliğ	131
3.2.2.2. Cemaat	132
3.2.2.3. Cihad	133

3.2.3. Örgütlenme Yapısı.....	133
3.2.3.1. Liderlik.....	134
3.2.3.2. Örgütün Organları	135
3.2.3.2.1. Şura	135
3.2.3.2.2. Askeri Kanat (Kol).....	136
3.2.3.2.3. Siyasi Kanat (Kol).....	137
3.2.3.3. Eğitim ve Sosyalizasyon	139
3.2.3.4. Örgüt Mensuplarının Özellikleri	141
3.2.4. Hizbullah'ın Eylem Stratejisi ve Gelir Kaynakları	143
3.2.4.1. Eylem Stratejisi ve Türleri	143
3.2.4.2. Örgütün Gelir Kaynakları	146
3.3. HİZBULLAH'IN PROPAGANDA FAALİYETLERİ.....	146
3.3.1. Eleman Temininde ve Sosyal Hayatta Propaganda.....	147
3.3.1.1. Dini Duyguların İstismarı ve Camiler.....	149
3.3.1.2. Okullar	151
3.3.1.3. Arkadaş ve Aile Çevresi	152
3.3.1.4. Hemşerilik İlişkisi	153
3.3.1.5. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler.....	154
3.3.1.6. Etnik Köken İlişkisi	154
3.3.1.7. Kitapevleri.....	154
3.3.1.8. Hicret Evleri	155
3.3.1.9. Mahkum Evleri	155
3.3.2. Yapılan Eylemler ve İşkence Metotlarıyla Propaganda	156
3.3.3. Basın Yayın Araçlarıyla Propaganda	160
3.3.4. İslami Kavramların Propaganda Maksatlı Kullanımı.....	160
SONUÇ.....	1644
KAYNAKLAR	169

GİRİŞ

Bu araştırma, terör sorunu ve terör sorunu ile propaganda arasındaki ilişkinin incelenmesi ve bu bağlamda Hizbullah terör örgütünün çözümlenmesine katkıda bulunmak amacıyla yapılmıştır. Oldukça geniş bir çerçevede ele alınabilecek olan her konu gibi, bu konunun da sınırlandırılması gerekiyordu. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'deki ve dünyadaki terör sorununun ve etkenlerinin en geniş şekilde incelenecek olması iddiası elbetteki düşünülemezdi.

1. Çalışmanın Konusu ve Sınırlandırma

Çalışmamızın konusu, belirli aşamalardan geçerek sınırlandırıldı. Bu yapılırken, terör ve propaganda kavramları ile bu iki kavram arasındaki ilişki, Türkiye'de yaşanmakta olan terör sorunu ve propaganda faktörünün bu soruna olan etkisi ve tarihsel gelişimi ile sınırlı tutulmuştur.

Bu çizilen çerçeve içerisinde, terör sorununu ve terör sorununun propaganda ile olan ilişkisini en spesifik şekilde ortaya koyacağı değerlendirilen, Türkiye'nin gündemine ansızın oturarak insanları hayrete ve dehşete düşürmüş olan Hizbullah terör örgütünün yapısı ve propaganda faaliyetleri inceleme konusu olarak seçilmiştir. Bununla birlikte Türkiye'deki toplum yapısını tehdit etmekte olan diğer terör örgütlerine de kısaca değinilmiştir.

Ülkemizde uzun süreden beri sürekli gündemde kalan en önemli unsurlardan biri olan terör, halen de genel güvenliği tehdit edici ve huzur bozucu faktör olarak etkisini devam ettirmektedir. Karşı karşıya kaldığımız terör olaylarında teröristler faaliyetlerini silahlı yöntemlerin yanı sıra silahsız yöntemlerle de sürdürmektedirler. Terör örgütleri tarafından sürdürülen propaganda faaliyetleri, örgütlenme ve toplum içerisinde gerek duyulan taban kazanımı için müracaat edilen tek ve eşsiz bir yöntemdir.

Ülkemizdeki kimi terör örgütleri ideolojik yaklaşımlarla, kimi terör örgütleri de etnik yaklaşımlarla ön plana çıkarak bu bağlamda propaganda faaliyetleri sürdürmektedirler. Hizbullah terör örgütü de insanlarımızın dini değer ve duygularını tahriş etmek suretiyle yine bu bilinçle hareket etmekte ve yeterli düzeyde dini eğitim almamış olan insanları çok iyi bir şekilde organize ettiği propaganda faaliyetleri ile kendi safına çekebilmektedir. Ancak söz konusu olan propaganda materyalleri dini değer ve duygulara hitap edince, kandırılmış ve beyinleri yıkanmış olan ve yeterli düzeyde dini eğitim alamamış olan insanlar bu faaliyetler sonrasında gözü dönmüş ve canavarlaşmış birer ölüm makinesi haline getirilmektedirler. Bu doğrultuda çalışmanın sınırlandırılmasında Hizbullah terör örgütü örneğine öncelik tanınmıştır.

Ancak söz konusu çalışmanın hazırlanmasında karşılaşılan en büyük sınırlılık, Hizbullah terör örgütü ile ilgili olarak yayınlanmış olan yazılı eserlerin sayısının son derece sınırlı olması ve emniyet kaynaklarının ise “gizlilik” prensibi nedeniyle yeterli düzeyde kullanıma elverişli olmayışı çalışmanın çerçevesinin çizilmesinde ciddi bir sınırlılık oluşturmuştur.

2. Konunun Önemi ve Çalışmanın Amacı

Türkiye, coğrafi konumu ve tarihte eda ettiği fonksiyonlar açısından, her zaman, bir çok devletin tehdit ve tehlikelerine maruz kalmış ve kalmaktadır. Çünkü, tehlike ve tehditlerin geldiği kaynaklara göre Türkiye her türlü tehlike ve tehdiye maruz kalmayı hak etmektedir. Hem batılı ülkeler, hem doğulu ülkeler, hem de Türkiye'nin komşuları bu tehdit ve tehlikeli etkinlikler içerisinde bulunabilecek konumdadırlar. Her ne kadar bazı Batı ülkeleri ile aynı savunma ittifakı içerisinde yer alıyor olsak da, bu ülkelerin ülkemize karşı özellikle dolaylı tehdit ve tehlikeler içerisinde yer aldıkları da zaman zaman ortaya çıkmaktadır.

Bunun yanında terörizm, genel güvenliği tehdit edici ve huzur bozucu bir faktör olarak etkisini devam ettirmektedir. Çünkü, yıllardan buyana terörle mücadele, bir güvenlik sorunu olarak ele alınıp, çözüm yolları üretilmeye çalışılmıştır. Oysa

terörizm yalnızca bir güvenlik değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve psikolojik nedenlere bağlı bir sosyal problemdir.

Bu bakımdan devleti meydana getiren milletin, hemen her konuda aydınlatılması, özellikle üniversite ve yüksek okul seviyesine erişmiş veya çalışma hayatına atılmış gençliğin bilinçli biçimde bilgilendirilmesi, iç ve dış tehdit unsurlarının ne şekilde ortaya çıktığının anlatılması ve Türkiye'ye karşı belirli dış güçlerce yöneltilmiş veya yönlendirilmiş gruplarca meydana getirilen terör hareketlerinin arkasındaki gerçeğin ne olduğunun açıkça ortaya konulması gereği vardır. İşte bu gereğin yerine getirilişinde ise bilimsel düzeyde yapılmış olan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, ele aldığı terör sorunu ve terör sorunu ile propaganda arasındaki ilişki düzeyini ve bu çerçevede Hizbullah terör örgütünün propaganda faaliyetlerinin neler olduğu konularının açığa kavuşturulmasını ve bu suretle de toplumumuzu içten içe kemiren bir kangren gibi karşı karşıya olduğumuz terör sorunu ile mücadele etmekte olan görevlilere bir ışık tutmaktır.

3. Yaklaşım ve Yöntem

Terör sorunu ve terör sorunu ile propaganda arasındaki ilişkiyi Hizbullah terör örgütü düzeyinde ele alan bu araştırma, literatür çalışmasına dayanmakta olup; araştırmada terör, propaganda ve Hizbullah terör örgütü konusunda yazılmış makale, kitap, dergi, gazete, tez v.b. açık kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca, terör örgütleri içerisinde yer alıp da daha sonra pişman olan kişilerin beyanlarına da yer verilmiştir.

4. Çalışmanın Planı

Çalışma üç bölüm olarak planlanmıştır. Birinci bölüm'de, terör ve propaganda olgularına kavramsal düzeyde yaklaşım ve bu iki kavram arasındaki ilişkinin boyutu ortaya konulmuştur. Bu bölümde, terörizmin türleri ve unsurları ile terörizmi ortaya

çıkaran etkenlerin neler olduğu konuları üzerinde durulmuş ve terör sorununun neden ve niçin sosyoloji biliminin inceleme alanı içerisinde yer aldığına altı çizilmiştir. Bu bölümde son olarak propaganda kavramına ve propaganda türlerinin neler olduğuna değinilmiş ve propagandanın taktiğinin ve başarılı propaganda için etkili olan unsurların ve propagandanın iletişim için kullanmış olduğu araçlarının neler olduğu konularına değinilmiştir.

Çalışmanın İkinci bölümü'nde, tarihsel süreç içerisinde terör ve propaganda kavramları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Bu çerçevede, terör ve terörizm kavramalarının ortaya çıkışı ve gelişimi ile genel anlamda Türkiye'de terör olgusunun gelişimi ve teröre sebep olan iç ve dış etkenler tartışılmıştır. Yine bu bölümde Türkiye'de ortaya çıkan terör örgütleri arasındaki ortak ve ayırım noktaları üzerinde durulmuş ve bu doğrultuda bir sınıflandırmaya yer verilmiştir. Son olarak da bu bölüm içerisinde, Türkiye'de ortaya çıkan din eksenli terör örgütlerinin gelişimi ve propaganda faktörü ile ilişkisi ele alınmıştır.

Üçüncü bölüm'de Hizbullah terör örgütü ve propaganda ile olan ilişki düzeyi incelenmiş ve propagandanın gerek örgütün taban kazanımı konusunda ve gerekse yapmış olduğu her türlü faaliyetlerin meşrulaştırılmasında ve dinselleştirilmesindeki fonksiyonu üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede örgütün ortaya çıkışı ve gelişimi, örgütlenme yapısı, amacı ve stratejisinin neler olduğu, eylem türleri ve taktikleri konuları ele alınmıştır. Yine bu bölüm içerisinde, Hizbullah terör örgütünün taban kazanımında ve varlığını sürdürebilmesi amaçlarıyla ortaya koyduğu propaganda faaliyetlerinin neler olduğu konuları incelenmiştir.

I. BÖLÜM

ÇALIŞMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Terör ve Terörizm Kavramları

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın temel kavramlarına yer verilmiştir. Bilindiği gibi kavramların çok çeşitli tanımlarının olması, aslında tanımlanamayacakları anlamına değil onlara yüklenen anlamların zenginliğine işaret eder. Dolayısıyla her yazar kendi bakış açısına göre bir tanım geliştirmekte, bu da çeşitli tartışmalara neden olmaktadır.

Çalışmamızın kuramsal çerçevesi açısından merkezi öneme sahip kavramlar, terör ve propaganda kavramlarıdır. Şimdi bu kavramların nasıl tanımlandığını; çalışmamız açısından kavramların işaret ettiği olgular konusunda ne tür sınıflamalar ve ilişkilendirmeler yapıldığını incelemeye geçebiliriz.

1.1.1. Tanım

Bilimsel bir çalışmaya başlarken önce konuya ilişkin kavramların tanımlanması, Konfüçyus'un deyiimiyle “adların, adlarının konması'nın gerektiği” bilinmektedir (Korkmaz 1999: 5). Terörizm konulu bir çalışmaya başlarken tanım sorunu özel bir önem kazanmaktadır. Zira Schmid tarafından yapılan bir çalışmada “1936 ile 1981 yılları arasında terörizmi anlatmak için 109 ayrı tanım yapıldığı” (aktr.: Çağlar 1998: 122) tespit edilmiştir. Bu tanımlara günümüz itibariyle daha pek çok tanım eklenmiş olduğu düşünülürse tanım sorununun her geçen gün daha da karmaşıklaştığı görülecektir.

Walter, terörizmin insanlığın karşı karşıya bulunduğu en önemli ve en tehlikeli problemlerden biri olduğunu belirtmiştir (zitr.: Koçak 1989: 11). Bu denli önemi haiz bir olgunun ortak bir tanımının yapılamamasında, terörizmin siyasal bir olgu olması rol oynamaktadır. Bir millet için terörizm olan, başkaları için ulusal kurtuluş hareketi

olarak nitelendirilirken, birinin teröristi diğersinin özgürlük savaşçısı olabilmektedir (Korkmaz 1999: 8).

Terörizmi algılama açısından, iki temel bakış açısı görmek mümkündür. Statükocu bakış açısından teröristler, siyasal amaçlı cinayet, adam kaçırma, sabotaj ve uçak kaçırma gibi siyasal içerikli suçlar işlerler. Buna karşılık revizyonistler, güçlü ve gelişmiş devletlerin bazı eylemlerini de aynı derecede haksız bulurlar (Beşe 2002: 30)^(*). Statükoculara göre terör ve terörizm, siyasal nitelikli cinayet vs. iken, revizyonistlere göre bir kahramanlık destanı olmaktadır. Örnek olarak İsrail Devleti'nin kurulması sırasında yapılan eylemler statükoculara göre bir terör eylemi iken, revizyonistlere göre bir devletin kuruluşu için atılan adımlardır.

Oysa ki cinayet cinayettir ve amaç, aracı haklı kılmaz, kılmamalıdır. Masum sivillerin öldürülmesi, kaçırılması, sakat bırakılması, savunmasız kamuya açık eğlence yerlerinin bombalanarak düzinelerce ilgisiz insanın ayırimsız katledilmesi bir intikam, bir dava olarak sunulmamalıdır. Ergil'in de (1990: 45) belirtmiş olduğu gibi teröristlere kahramanlık statüsü kesinlikle atfedilmemelidir. Bunlar, "kendilerine '...ordusu, ...gerillası, ...komandosu' gibi askeri sıfatları layık görmekteyler ama teröristler ne askerdir, ne de gerilla. Oldukları gibi fanatik, haydut ve katildirler" (Ergil 1990: 45).

Naziler II.Dünya Savaşı'nda kendilerine direnen Avrupalılara da terörist demişlerdi; Mandela'ya da terörist denmişti; ama sonra devlet başkanı oldu. Yaser Arafat için de yine aynı şekilde Şaron, "terörün başı" diyor; ama, birçok ülke Arafat'ı müstakbel ve hatta halihazırdaki Filistin Devleti'nin Başkanı olarak görüyor.

Amerikan VOX televizyonu muhabiri Lübnan'ın ABD Büyükelçisi ile bir mülakat yapıyor ve soruyor: "İsrail'de sivillere yapılan saldırılar terör müdür?" Aldığı

^(*) Beşe'nin bu ayrımı, statükocu-revizyonist terimlerinin isabetsiz bir ikili olarak bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu terimler ya statükocu-refomcu, ya da ortodoks-revizyonist biçiminde eşleşebilecek durumdadırlar.

cevap, “Şaron teröristtir, İsrail teröristtir.” Muhabir; “onu sormuyorum, ben size İsrail’de yapılan hareketleri soruyorum, sivillerin öldürülmesinin, bombaların sarılıp patlatılmasının terör olup olmadığını soruyorum.” Diyor. Cevap yine aynı “Şaron terörist, İsrail terörist”. Tacar (2002: 30), Araplara, Filistin’de mücadele edenlerin terörist olduğunu söylemek hemen hemen olanak dışıdır, diyor ve Türkiye’de de bazı yazarlarca, İslami Cihat örgütüne veya Hizbullah’a terörist örgüt denmediğini vurguluyor.

Beşe (2002: 23-29), bu farklılığın terörizm kavramının evrensel olmayışından kaynaklandığını; zira, siyasal şiddet olgusunun hem şiddet ögesinin hem de siyasal nitelemesinin zamandan zamana ve mekandan mekana değişmekte olduğunu ve dolayısıyla da terörizm tanımlarının, toplumdan topluma, devletten devlete ve hatta bir akademik yazardan diğere kadar farklılık arz etmekte olduğunu dile getirmiştir. Üstelik bu farklılıklar sadece akademik düzeyde sınırlı kalmamakta; tanım üzerindeki farklılıklar, beraberinde terörle mücadele farklılıklarını da getirmektedir. Kimi yazarlar ise mücadelenin global olması gerektiği görüşündedir. Örneğin Crenshaw şu görüşü dile getirmektedir:

“Teröristlerin hareketliliği, sınırları geçme yeteneği, bir ülkede elde ettikleri kaynakları başka bir ülkeye karşı kullanmaları, yabancı ülkelerde sığınacak yer bulmaları, başka bir ülkeden elde ettikleri silahları, diğer bir ülkede üçüncü bir ülkenin vatandaşına karşı kullanmaları ve dördüncü bir ülkeye kaçmaları, tüm bunlar tek taraflı terörizm politikalarının problemliliği olduğu anlamına gelir” (aktr.: Beşe 2002: 32).

Kavram etrafında bile bir araya gelinemeyen sorunlarda çözüm üretilebilmesi ve bu çözümün işbirliği içerisinde uygulanması çok zordur. Toplumsal barışın sağlanması ve demokrasi kuralları çerçevesinde her düşüncenin ifade bulabilmesi açısından kavram kargaşasının ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Siyaset bilimciler terörizm kavramı konusunda bir uzlaşmaya varmaya çalışmaktaysa da; siyaset sosyolojisi uzmanları, ideolojiler ve siyasal hedefler arasındaki çatışmalar sürdükçe, terimin tanımlanmasında bir uzlaşma sağlanamayacağı görüşündedirler. (Gün 2002: 113).

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (1981) terör kelimesini “korkutma ve yıldırma” olarak karşılamıştır. Terör, kelime kökü itibariyle Latince bir terim olup “terrere” fiili “tir tir titretmek” anlamına gelmektedir (Cemal 2003). Terör kelimesinin bir kavram olarak ilk defa Fransız devriminden sonraki dönemi nitellemek için kullanılmış olduğunu görüyoruz. Devrimden sonraki Mart 1793 ile Temmuz 1794 tarihleri arasındaki döneme **terör dönemi** veya **terör rejimi** adı verilmiştir (Meydan Larousse 1973: XII, 83). Laquer, 1796 yılında basılan bir Fransız sözlüğüne göre Jakobenlerin “terör” kavramını olumlu anlamda kullandıklarını; ancak 9. Termidor’dan sonraki dönemde ise terör kavramının negatif anlam yüklü bir kavram haline geldiğini ifade etmektedir (Korkmaz 1999: 7).

Schmid, ellinin üzerinde akademisyenin ve bilim adamının bu konudaki yorumlarını incelediğini belirtir ve terörizm konusunda şu görüşlere yer verir:

“Gizli ya da yarı gizli birey, grup ya da devlet aktörleri tarafından, kişisel, kriminal ya da politik sebeplerle, korku ve endişe kaynağı olan tekrarlanmış şiddet eylemleridir. Suikastlar hariç olmak üzere, bu eylemlerin doğrudan hedefleri, asıl (birincil) mağdurlar değildir. Şiddetin insan mağdurları, ilk aşamada, mesaj jeneratörü olarak, genelde hedef nüfus kitle içerisinde fırsatın elverişliliğine bağlı olarak rasgele ya da önceden belirlenmiş temsili veya sembolik hedefler olarak seçilirler. Teröristler, doğrudan mağdur ve hedef kitle arasında tehdit ve şiddet üzerine kurulu bir iletişim süreci oluşturmak isterler. Teröristle mağdurlar ve esas hedef kitle arasındaki tehdit ve şiddet üzerine kurulu iletişim süreci, söz konusu esas kitleyi, yani toplumun genelini etkilemeyi amaçlamaktadır. Yıldırma, zorlama veya propaganda amaçlarından hangisine ulaşmak isteniyorsa; buna uygun olarak hedef kitle terörün, taleplerin veya ilginin odağı haline getirilir (Schmid 1993: 8).”

Terörizm, korku ve dehşet havası yaratmak ve dolayısıyla sosyal veya politik değişiklikler getirmek için kullanılan şiddet veya şiddet tehdididir (Hüseyin 1990: 38). Ancak her şiddet olayı terörizm değildir (Beşe 2002: 23). Bir eylemin terörizm olarak nitelendirilebilmesi için siyasi amaçla yapılması gerektiği görüşü hakimdir (İçli 2002: 171). Dönmezer (1996: 44) de, bu iki kavramın birbirinden farklı kavramlar olduğunu ve karıştırılmaması gerektiğini; şiddetin her zaman toplumda var olduğunu belirtmiş; terörizmi “...şiddetin; sosyal, ulusal, ırki, dinsel fesat çıkarıcı ve diğer maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma ve savaşı tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak

kullanılması...” biçiminde tanımlamış ve şiddetin terörizmin bir unsuru olduğunu vurgulamıştır.

Bu bağlamda terörizmin, “birden çok kişinin bir ideolojinin şemsiyesi altına sığınıp, var olan siyasal iktidarı ve rejimi hedef alarak giriştikleri şiddet eylemleri” şeklinde tanımlanabileceği görülmektedir (İçli 2002: 171). Yazar, siyasal özellik göstermeyen şiddet hareketlerinin, örgütlü bile olsalar, daha çok organize suç hareketleri olarak tanımlandığını ve terörizm suçu dışında sınıflandırıldığını belirtmiştir.

Beşe A. da (2002), “Savaş ve Terör” adlı makalesinde terörün; “dehşet salmak için girişilen seçilmiş ve plânlı eylem veya eylem tehdidi” olduğunu; “saldırılan veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile, hedeflenenden daha büyük bir kitleyi yıldırıp korkutarak yasadışı stratejik ve siyasî amaçlarını gerçekleştirebilmek için bir grubun veya devletin bilinçli ve plânlı bir biçimde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunulması olduğunu” ifade etmektedir.

Ergil ise (1997: 43), terör sözcüğünün Türkçe karşılığının dehşet anlamına geldiğini, terörizm sözcüğünün ise “kaçırmadan cinayete kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemleri” olduğunu, “bu şiddet eylemlerine veya tehditlerine karşı oluşan duygusal tepki ve bu tepkinin toplum üzerinde neden olduğu etkileri” ise terör süreci olarak adlandırmak gerektiğini ifade etmekte ve terörü kısaca “korku ve şiddet” olarak tanımlamaktadır (Ergil 1990: 46). Çınar (1997: 198), Ergil’in terör şiddet özdeşleştirmesine katılmayarak, terör kelimesi için en uygun Türkçe karşılığın, ‘siyasal nitelikli şiddet eylemleri’ olabileceğini vurgulamaktadır.

Özdağ ise (2003) terörü, “zayıf olan politik hareketin demokratik çözüm yollarını dışlayarak, şiddet uygulamasıyla toplumsal korkuyu ve yılgıyı, rakibin politik / askeri mağlubiyetini hedefleyen bir strateji” olarak tanımlamaktadır. Bu tanımdan, terörün sadece zayıf politik hareketlere ait bir eylem türü olabileceği gibi bir sonuç çıkarılabilir. Terörün kaynağı, hedefi, araçları, kapsamı gibi konularda, tanımların vurguları değişmekte ve bu da terör olgusunun sınırlarının farklı çizilebileceğini göstermektedir.

“Birçok akademisyen tarafından sık sık vurgulandığı gibi, kavramsal tanımlamanın sadece, sivil nüfusa karşı şiddet ya da siyasal sonuçlar amaçlayan şiddet gibi, belirli öğeler üzerinde yoğunlaşması halinde, terörizm konsepti daralmakta ve her bir element tartışılmayı gerektiren yeni bir problem yaratmaktadır. Örneğin; problemi mağdurlar noktasında ele aldığımızda, terörizm sadece masum sivillere yönelik şiddet olarak algılanmaktadır. Yani, eğer şiddet sivillere ve sivil varlıklara yönelirse terörizm olmaktadır. Fakat aksi taktirde, yani hedefler sivil olmadığı zaman durum ne olacaktır? Bu mantıkla hareket edildiğinde ise; hedefler, devletin ya da iktidarda bulunan bir hükümetin temsilcisi olarak çalışan polis, askeri personel, kamu görevlileri, diplomatlar, politikacılar, yargıç ve diğer figürler olduğu zaman şiddet, terörizm değil, bir tür devrimci hareket adını almaktadır” (Beşe E. 2002: 2).

Bu tür akademik yaklaşımlar devletlerin farklı yaklaşımlarının etkisi altındadır. Terör kavramı, Türk hukukunda, 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu 1. maddesi’nde; “baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa’da belirtilen Cumhuriyet’in niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti’nin ve Cumhuriyeti’nin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemlerdir” şeklinde tanımlamaktadır. Yasa’da bahsi geçen örgüt kavramının ve kapsamı ise “Bu Kanun’da yazılı olan örgüt; iki veya daha fazla kimsenin aynı amaç etrafında birleşmesiyle meydana gelmiş sayılır. Örgüt terimi, Türk Ceza Kanunu ile ceza hükümlerini içeren özel kanunlarda geçen teşekkül, cemiyet, silahlı cemiyet, çete veya silahlı çeteyi de kapsar” biçiminde dile getirilmiştir.

1989 tarihli İngiliz Terörle Mücadele Kanunu’nda ise terörizm; “yasal açıdan terörizm; her hangi bir şiddet eylemi içeren, kamuda veya kamunun bir bölümünde korku ve panik oluşturmak amacıyla politik gayeler uğruna yapılan şiddet kullanım faaliyetleridir” (Schmid 1993: 122) şeklinde tanımlanmaktadır.

Avrupa Birliğinin kurulması ile 20 temmuz 2000 tarihinde yürürlüğe giren Terörizm Kanunu’nda ise, terörizm kapsamına giren eylemler konusunda şu ifadeler yer almaktadır:

“1)Bu Yasa’da bir eylem ya da tehdit oluşturan eylem, aşağıdaki hallerde terörizm anlamına gelmektedir:

- a. Alt bent (2) kapsamındaki eylemler,
- b. Başvurulan ya da tehdit oluşturan eylemin, hükümeti etkilemek ya da toplumu ya da toplumun bir bölümünü sindirmek amacına hizmet edecek şekilde tasarlandığı haller,
- c. Başvurulan ya da tehdit oluşturan eylemin siyasi, dini ya da ideolojik bir amacı ilerletmek için yapıldığı haller.

2)Eylem şu hallerde bu alt bent kapsamındadır:

- a. Bir kimseye karşı ciddi bir şiddet içeriyorsa,
- b. Mala mülke karşı ciddi bir şiddet içeriyorsa,
- c. Eylemi gerçekleştiren şahsın dışında bir kimsenin hayatını tehlikeye koyuyorsa,
- d. Toplumunu ya da toplumun bir bölümünün sağlık ya da güvenliği için bir risk yaratıyorsa,
- e. Eylem elektronik bir sisteme ciddi şekilde müdahale edecek ya da sistemi karıştıracak şekilde tasarlanmışsa,

3)Alt bent (2) kapsamındaki başvurulan ya da tehdit oluşturan eylem, ateşli silahlar ya da patlayıcıların kullanılmasını içeriyorsa, alt bent (1) (b) deki unsurları karşılamasa da terörizmdir” (aktr.: Beşe E. 2002: 27).

Bu tanımlarda, terörizmin siyasal hedefler için kullanılan şiddet öğelerini mümkün mertebe en geniş biçimde kapsama dahil etmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Burada sanığın eylemi, ya genel ve soyut bir biçimde devletin kurulu düzeni ya da ilkelerini değiştirmek veya toplumu korkutmak olduğunda terörizm olarak değerlendirilmekte; ya da bazı durumlarda, bu suçlar açıkça anılmaktadır.

“Terör, kısaca, yıldırma, korkutma, tedhiş anlamına gelmektedir. Terörizm ise tedhişçiliktir. Tedhişçi, siyasal davasını kabul ettirmek için karşı tarafa korku salacak davranışlarda bulunan kimsedir” (Yalvaç 1987: 129). Terör bir eylem biçimi olarak nitelenirken, terörizm bir savaşım doktrini olarak kabul edilmektedir (Bozdemir 1982: 526). Türkçe’de “izm” eki alan terimlerin çoğu (anarşizm, sosyalizm, faşizm) siyasi bir akıma ad olmakta ise de, terörizm bir siyasal akımdan çok siyasal amaçlı şiddet eylemleri olarak karşımıza çıkmakta ve bu nedenle de diğer izm’lerden ayrılmaktadır

(Çınar 1997: 203). Buradan da anlaşılacağı üzere terörizm, ideolojiler yelpazesinde özel bir ideolojiyi değil, bütün bu yelpaze kapsamında “amaçlara ulaşmada şiddete başvurmayı gerekli” gören bir tutumu dile getirmektedir.

1.1.2. Sosyolojik Açıdan Terör

Toplumsal her oluşum, içerisinde genel anlamda suçu özel anlamda ise terörü barındır. Ne zaman Rousseau'nun deyişiyle toplumsal sözleşme de zafiyetler başlarsa, İbn-i Haldun'un deyişiyle toplumsal direnç düşerse veya toplumu ayakta tutan iç dinamikler diyebileceğimiz toplumsal yapı taşları sarsılırsa, bu toplumda terörün gündeme gelmesi beklenebilir.

Erkal (1986: 398) sosyolojik açıdan terör üzerine şu görüşlere yer vermektedir:

“Terörün sosyal bir olay olduğunu önceden belirtmekte fayda vardır. Toplumda ferdi veya fertler arasında ortaya çıkan ve ferdi şuurun yarattığı bir olay niteliği taşımaz. Fert kendi psikolojik bunalımını dindirmek amacıyla teröre başvurmaz. Başvurduğu haller ferdi kalır, adı bir cinayet olur, sosyal sayılmaz. Terör örgütü mensuplarının psikolojik durumları da vardır. Ancak, toplumdaki terör olayları şahsileştirilemez. Terörün yaygın bir olay olması [halinde] durumu sosyal bir olgu olarak nitelendirmek doğru olacaktır. Terörü sosyal bir olay olarak düşünmemiz gerekmektedir. Bu sosyal olgu sonunda, toplumda yaratılmak istenen düzen değişikliği sağlanabileceğinden, ayrı ayrı fakat birbiriyle ilişkili terör olaylarını bir süreç içinde değerlendirmek daha gerçekçi olacaktır.”

Nitekim Durkheim, toplumsal olguların, ancak toplumsal olgularla açıklanabileceğini ifade etmiştir (zıkr.: Keleş 1996: 98). Bu ifadeden yola çıkacak olursak, Türkiye'deki ya da dünyadaki terör hareketlerini araştırırken, meseleyi, tam ve doğru teşhis edilebilmek için toplumsal veriler ışığında ele almak gerekmektedir.

Sevim'in (1998: 299) de belirttiği gibi Terör, sosyolojik açıdan incelendiğinde sosyal şiddet olgusunun bir türünü teşkil eder. İnsanların var olduğu her yerde, şiddet de var olmuştur. Baskı, korkutma, eziyet, sindirme, öldürme, cezalandırma ve bunların yanı sıra başkaldırı, her toplumda derece derece ama sürekli bir biçimde, günlük yaşamın bir parçası olma özelliğini korumaktadır. Ozankaya da (1979: 51-61) terörü, bir güvenlik sorunu olmanın çok ötesinde; toplumsal yapıda, siyasal kültürde, kamu

yönetiminde, eğitimde ve ekonomik yapıda derin kökleri bulunan bir toplumsal bunalım olarak tanımlamaktadır.

Türkiye’de de uzun yıllardan beri çok önemli bir sorun olarak sürekli gündemde kalan terör olayları, halen genel güvenliği tehdit edici ve huzur bozucu bir faktör olarak etkisini devam ettirmektedir. Çünkü, yıllardan beri terörle mücadele, bir güvenlik sorunu olarak ele alınıp çözüm getirilmeye çalışılmıştır. Oysa terörizm, İçli’nin de (2002: 171) ifade ettiği gibi, yalnızca bir güvenlik sorunu değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve psikolojik nedenlere bağlı bir sosyal problemdir.

Amacına ulaşmada daha karmaşık ve daha modern tekniklerden, silah ve malzemedен yararlanılan çağdaş terörizmin, hedefine ulaşma konusundaki makyavelist tavrının, çağlar boyunca değişmediğini gösteren çok sayıda kanıtını günümüzde de bulmak mümkündür (G.Y.M.D.Y. 1990: 10). Ne var ki siyasi bir amaç taşıyan ve sistemli bir şiddet unsuru içeren terörizm, temel özelliklerini korumakla birlikte; Örgün’ün de (2001: 28) belirttiği üzere, son yıllarda terörün küresel bir atılım içinde olduğu görülmektedir. Gelişen teknolojiyle birlikte adını geniş kitlelere duyurmak isteyen terör gruplarının hedefi bireylerden çok insan toplulukları olmaya başlamıştır.

Terörün yetersiz sosyal bütünleşmenin sonuçlarından biri olduğu yolunda çeşitli değerlendirmeler bulunmaktadır. “Sosyal bütünleşme, sosyal sistem içindeki bireyler ve kolektiviteler arasındaki ilişkiyle ilgilidir. Sistemin parçaları arasındaki bütünleşme eksikliğinin birey ve gruplar arasındaki çatışma kalıbının altında yatan asıl faktördür” (İçli 2002: 174). Yazar aynı yerde, sosyal bütünleşmenin toplumu oluşturan kurumlar arasındaki işbirliğinden, uyumlu ve düzenli ilişkilerden kaynaklanan dayanışmayı ifade ettiğini; terörün ise, kaynağı ne olursa olsun bu ilişkileri bozmak ve dayanışmayı ortadan kaldırmak amaçlı strateji ve eylemleri içerdiğini belirtmektedir.

Terör, yaptığı etki ile toplumsal yapının işleyişini bozmakta ve bu da toplumsal bütünleşmeye olumsuz yönde etki etmektedir. Bu etki ise sosyal sistem içerisindeki kurum birey ilişkilerine yansımakta ve toplumun üyelerini sosyal, kültürel,

psikolojik ve ekonomik yeni sorunlarla karşı karşıya getirmektedir. Netice itibariyle, teröristlerin ve anarşistlerin en büyük isteği de, mevcut yönetim tarzını zaafa uğrattırıp işlemez hale getirmek ve bu yolla kaos yaratarak toplumu kendi amaçlarına göre değiştirmektir.

1.1.3. Terörizmin Unsurları

Terörizm tanımlamalarında terörizmin ideoloji unsuru, örgüt unsuru ve de eylem unsuru olmak üzere üç unsuru öne çıkmaktadır. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda bu unsurlar “devletin-milletin bizzatı birliğine ve temel nizamına yönelik bir amacının olması” ifadesi ideolojik unsuru, “ ...bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından...” ifadesi örgüt unsurunu ve “...korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle...” ifadesi de eylem unsurunu dile getirmektedir.

Dilmaç'ın da (1997: 42) belirttiği gibi, ideoloji unsuru, örgütün temel dayanak noktasını oluşturmakta ve büyük ölçüde hareket tarzına da yansımaktadır. Örgüt unsuru ise, yayılma ve eylem yapısı üzerinde belirleyici faktör olmaktadır. Diğer yanda bir terörist örgütün varlığından söz edebilmek için en önemli unsurlardan biri de eylem (şiddet) unsurudur.

1.1.3.1. İdeoloji Unsuru

İdeoloji kavramı Fransız Devrimi'nden sonra ortaya çıkmıştır. Mardin (1992: 13), ideolojiyi, sistematik bir fikir yapısı veya anlatısı olarak ya da gerçekleri olduğu gibi yansıtmayan bir fikir yapısı olarak tanımlamaktadır. Terörün varlığından söz edebilmek için de, ideolojik bir alt yapısının olması gerekmektedir. Bu alt yapı aynı zamanda örgütün davranışlarının da temelini teşkil etmekte ve örgüt bu doğrultuda eylemler sergilemektedir.

Terör örgütlerinin siyasi eğitim adını verdikleri faaliyetlerin amacı, örgütün ideolojisini örgüt mensuplarına benimsetmek ve örgütün hedefleri doğrultusunda bilinçlendirmektir. “İdeolojik eğitim diyebileceğimiz bu süreçte örgüt mensuplarının örgüte bağlılıkları sağlanır” (Terörizm 2002).

Teröristler, ideolojilerini öncelikle belirli bir coğrafyada egemen kılmak ve daha sonra tüm dünyaya aynı ideolojiyi yaymak amacındadır (Gün 2002: 117). Terör yaratan her türlü faaliyet, kendisini ve hareket tarzını tanımlarken, Dönmez'in de (1998: 65-66) belirttiği gibi, kendi ideolojisini hareket noktası olarak almaktadır. İdeolojik yön, katı kurallarla korunmakta, taraftarların bağlılığı için her türlü propaganda örgüt tarafından sürdürülmektedir. Buna zorbaca yöntemler de dahildir ve günümüz terör örgütlerinde bu yöntemler yaygın olarak kullanılmaktadır.

Günümüz uluslararası siyasal sisteminde, tüm devletler kendi ulusal çıkarını gözetmektedir. Hatta insanlık adına yapıldığı ileri sürülen dış yardımlar dahi, bir ulusal çıkar yatırıdır. Devletlerinin birbirlerinin halkına kabul ettirmeğe çalıştıkları ideolojiler de ulusal çıkarlarının bir aracıdır. Kuyaksil (2000: 512), bu açıdan belli bir ideolojiyi egemen kılmaya çalışan terör örgütlerinin, bu ideolojiyi benimseyen yabancı devletlerin menfaatlerine hizmet ettikleri görüşündedir.

Belki de ideolojilerin en önemli özelliği, etkiledikleri gruplarca kimi zaman kan dökme pahasına da olsa, vazgeçilmeyen inançlar olmalarıdır. İdeoloji, insanın tüm duygularını harekete geçirmekte ve onu eyleme hazırlıklı duruma getirmektedir (Korkmaz 1999: 50-51).

Günümüzde terör örgütlerinin benimsediği başlıca ideolojilerin üç ana gruba ayrıldığını görmekteyiz ki bunlar; sınıf çatışmasını temel alan (marksist-leninist-maoist) ideolojiler; ırksal, milli, etnik çatışmayı temel alan (faşizm, kürtçülük vb.) ideolojiler ve de dinsel çatışmaları temel alan (hristiyan, müslüman vb. fundamentalizmleri) ideolojilerdir. Şimdi bu ideoloji türlerinin terörizmle ilişkisine bir göz atalım.

1.1.3.1.1. Sınıf Çatışmasını Temel Alan İdeolojiler

Türkiye'de ve dünyadaki terör örgütlerinin çoğu kendi ideolojik temelini, marksist-leninist-maoist ideolojilere dayandırmaktadır. Marks ve Engels ve onları izleyen Lenin her ne kadar tarihin normal seyri neticesinde sosyalizme geçişin kaçınılmaz olduğuna inansalar da; bu doğal seyrin silahlı mücadele ile

hızlandırılabilceğini düşünüyordular. Şiddet ve silahlı mücadele bu türlü ideolojilerin zorunlu bir unsuru olarak kabul edilmiş ve komünist ya da sosyalist örgütlerce devrim şartlarının oluşturulabilmesi için şiddete baş vurulması meşru sayılmıştır.

Lenin'in devrim öğretisinde, esneklik en iyi devrim politikasıdır. Bu çerçevede terörizm uygulaması Lenin'e göre yasallık-diplomasi ve uzlaşma gibi yöntemlerden biridir; sınıf mücadelesinin araçlarındandır ve bu anlamda klasik Sovyet savaş stratejisinin de bir parçasıdır.

1.1.3.1.2. Irksal, Milli Ve Etnik Çatışmayı Temel Alan İdeolojiler

Faşizm bu ideolojilerin bilinen en esaslı türüdür. Sahip olunan irksal, milli ya da etnik köken, diğer bütün kökenlerden farklı ve üstün görülmektedir. Bununla birlikte, azınlık durumundaki etnik grupların bağımsızlık ya da federatif özerklik gibi birtakım siyasal taleplerini elde edebilmek için bu türden ideolojiler geliştirebildikleri görülmektedir.

Gün (2002: 117), bazı küçük örgütlerin terör eylemleriyle etnik toplulukları devlete karşı örgütlü eyleme geçmeye ittiklerini ve nihayetinde, örgütlerin terörist yöntemler yerine sivil siyasal partilere dönüşerek siyasal hedeflerini gerçekleştirmeye yöneldiklerini vurgulamaktadır.

Dünyada siyasal olarak kendisine ait bir devleti olmayan fakat varlığı da inkar edilemeyen bir çok etnik grup bulunmaktadır. Kuyaksil (2000: 513), bu grupların zaman zaman çeşitli nedenlerle teröre yönelmekte olduklarını ve içinde yaşadıkları devlete karşı bir çeşit kurtuluş savaşı iddiasıyla ortaya çıkmakta olduklarını ifade etmektedir.

1.1.3.1.3. Dinsel Çatışmaları Meşrulaştıran İdeolojiler

Bu ideoloji sahibi örgütler, Gün'ün (2002: 117) anlatımıyla;

“Dini-politik amaçlarını terörist eylemlerle gerçekleştirmeyi hedefler. Ayrımcılık ve din temeline dayalıdır. Kendi dini inançları doğrultusunda kurulacak bir yönetim sistemi hayali mevcuttur. Şiddet kullanımı, amaçlar

gerçekleştirilinceye kadar dini bakımdan da uygun bulunduğundan oldukça tehlikeli şekillere bürünebilmektedir. Zira gerçekleştirilenler Tanrı adına yapılmaktadır. Özellikle İslami terör bugün ve gelecekte uluslar arası sistemin en büyük tehdidi olarak kabul edilmektedir.”

Oysaki bu örgütler yakından incelendiğinde ne savundukları ideolojileri ne de yapmış oldukları eylemleri İslamiyet’le bağdaşmamaktadır. Örneğin ülkemizin gündemini uzun bir süre meşgul eden Hizbullah terör örgütü, kendince yeni bir inanç sistemi geliştirmekte ve gerek kendi militan ve sempatanlarına ve gerekse örgütle hiçbir bağlantısı olmayan sivil halka karşı bu yeni geliştirdiği inanç sistemini dayanak olarak kullanmak suretiyle işkenceler yapmakta ve bu insanların hayatlarına dahi son verebilmektedir.

Dünyada İslam kimliğini taşıyan ve teröre baş vuran kişiler ve örgütlerin Kuyaksil’in (2000: 513) de belirttiği üzere, daha çok kendilerine karşı yapılan ve işgal ya da haksızlık olarak nitelendirilen davranışlara bir tepki olarak ortaya çıktıkları, doğrudan mücadele edecek güçlerinin olmadığı yerlerde dolaylı mücadele unsuru olarak şiddet eylemlerini tercih ettikleri görülmektedir.

Günümüzde dinsel terör olgusunun dünya gündemine İran ve Ortadoğu’daki gelişmeler ile bir kez daha yerleştiği söylenebilir. 1979 yılında İran’da gerçekleşen rejim değişikliği batıya tepki olarak ortaya çıkan terör hareketlerine güç vermiştir.

Öte yandan, bölgede yönetimlerin sınırsız güç kullanımına dayanan yapısı da önemlidir. Nitekim;

“... Irak, Mısır, Libya, Cezayir ve Sudan gibi bazı ülkelerde güç, ordu tarafından gasp edilmiştir. Bu ülkeler uzun sürelerdir katı bir diktatörlükle yönetilmektedirler. Ordu, bu ülkelerin hiç birinde halkın rızasıyla iş başına gelmiş değildir. Gelişleri askeri darbe yoluyla olmuştur. Tunus, Kuzey ve Güney Yemen ve Afganistan gibi ülkelerin yöneticileri müslümandırlar ama ne var ki, iş başındaki seçkinlerinin üzerine Marksizm gibi, Kapitalizm gibi yabancı ideolojilerin şu veya bu koyuluk derecedeki gölgeleri düşmüş bulunmaktadır” (Hüseyin 2001:25).

Bu gibi durumlarda Ortadoğu’da demokrasi anlayışının gelişmemesine ve de halk üzerinde yöneticilere karşı yoğun bir tepkiyi neden olmaktadır.

Ancak, dünya kamu oyunun gözlerini yumduğu bir gerçek vardır ki o da, din olgusunu temel alan terör örgütlerinin sadece İslam'a ve İslam coğrafyasına münhasır olmayışıdır. Kısa bir süre önce Yugoslavya'nın dağılma sürecine girmesiyle Müslüman halkın maruz kaldığı etnik arındırma da rol alan Sırp milislerin ideolojilerindeki din öğesinin ne kadar ağırlıklı bir rol oynadığı açıktır. Kuzey İrlanda'da yaşanan Katolik-Protestan savaşı v.b. hadiselerde de olduğu gibi olayların bir yönü hep dinsel çatışmayı meşrulaştıran ideolojilere dayanmakta olduğunu göstermektedir.

1.1.3.2. Örgüt Unsuru

Terörizmin varlığından söz edebilmek için gerekli diğer bir unsur da örgüt unsurudur. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu örgütü; "iki veya daha fazla kimsenin aynı amaç etrafında birleşmesiyle meydana gelmiş sayılır" (Pınar 1998: 9) şeklinde tanımlamaktadır.

"Örgüt, organize bir yapı içerisinde aynı ideolojiyi benimseyen ve aynı hedefe yönelmiş kişilerden oluşur. Günümüzde terör örgütleri, çoğunlukla örgüt lideri ve ona bağlı üst düzey sorumlular ve daha alt düzeydeki bölge, il ve birim sorumlularından oluşmaktadır" (Terörizm 2002). Ancak günümüz örgütlerinde liderlik ağırlık kazanmış durumdadır. Örgütler liderleri ile varlıklarını sürdürebilmektedir. Lider, genellikle davaya kendini adanmış, iyi eğitilmiş bir teoriysen olarak kendini göstermektedir. Lider, örgütü ya doğrudan kendi iradesi ile sevk ve idare etmekte, ya da komite şeklindeki bir oluşumla birlikte idareyi yürütmektedir.

Korkmaz (1999: 72-74), terörist örgütlenmelerde faaliyetlerin aksamadan sürdürülebilmesi için insan unsuruna gereksinim duyulmakta olduğunu belirtmekte ve kadro adını verdiği bu unsuru üçe ayırmaktadır. Buna göre; 1) özellikle örgütlenmelerin ilk aşamalarında silahlı eylemler içerisinde aktif rol alıp daha sonra hareket geliştikçe yavaş yavaş geriye çekilen ve böylece hareketi yönlendiren, ivme kazandıran lider kadro; 2) lider kadronun bir altında yer alan ve eylem ve de uygulamalar ile örgütün sokaklarda var olmasını sağlayan militan kadro ve 3) militan kadroların altında yer alan, militan kadroların ihtiyaç duyduğu güvenli örgüt evlerini bulan, örgüt içi iletişimi

sağlayan, boykotlara mitinglere katılan, afiş bayrak taşıyan, bildiri dağıtan, slogan atan sempatizan kadrodur.

Kadronun yani insan unsurunun, örgütlerin devamlılığı için hayati önem taşıdığı şüphesizdir. Bu gerçek, dünyanın en tanınmamış, en küçük terör örgütleri için de, en tanınmış en popüler terör örgütleri için de geçerlidir. New York Times yorumcusu Safire, 11 Eylül saldırısıyla ilgili olarak içindeki şaşkınlığı köşesinde; “Hangi zengin terör örgütü, hangi ülkenin gizli himayesinde, bu kadar Amerikalıyı hunharca katletti? Böylesine büyük bir jet yolcu uçağını kullanmak için en az üç canı pilotun eğitilmesi gerekir. Bu canı pilotların birer fanatik olarak beyinlerinin yıkanması da şarttır” (zıkr.: Cemal,H. 2001) sözleriyle ifade ediyor.

Örgütsel yapılanmada illegal teşkilatlanma ve gizlilik esastır. Bu aynı zamanda örgütün temel güvenlik ihtiyaçlarına yönelik bir yapılanmadır. İlegal faaliyet, legal alanda öne çıkan sempatizanların illegal alana kaydırılmalarıyla beslenir. Böylece operasyonlarla ortaya çıkan kadro kayıpları, yeni ve deşifre olmamış örgüt mensuplarının illegal kadrolara aktarılmasıyla giderilmeye çalışılır.

Terör örgütleri illegalitenin dar çerçevesinde sıkışıp kalmamak amacıyla legal alanda da örgütlenme yoluna gitmektedirler. Legal alanda yapılan örgütlenmeler ise örgütü ve eylemlerini daha büyük kesimlere duyurma ve onların maddi moral desteklerini alma noktasında kendini göstermektedir. Korkmaz (1999: 77), bu nedenle terör örgütlerinin, basın-yayın (medya) alanındaki örgütlenmelerinin yanı sıra çeşitli adlar altında kurdukları dernek, vakıf türü kuruluşlarla legal alanda örgütlenmekte olduklarını belirtmektedir.

1.1.3.3. Eylem (Şiddet) Unsuru

“Terör örgütleri şiddeti, ideolojileri doğrultusunda belirledikleri hedeflere ulaşmada önemli bir araç olarak görmekte, silahlı propaganda adı da verilen eylemlerini, mevcut düzeni değiştirmek için kaçınılmaz bir yöntem olarak

benimsemektedirler” (Terörizm 2002). Şiddet uygulamaları yoğunlaştıkça, korku içinde örgüte yaklaşan insanların sayısı artmaktadır (Dönmez 1998: 66).

“Burada söz konusu edilen şiddet, örgüt tarafından, halk adına yapıldığı iddia edilen ve zora başvurmayı, cana mala ve özgürlüklere kasteden eylemlerdir. Şiddet ögesinin olumsuz tepki toplamasına karşın teröristler kendilerini Dönmezer’in de (1998: 66) belirttiği gibi “devrimci, eylemci, özgürlük savaşçısı, halk gücü” gibi adlarla isimlendirerek bu olumsuz tepkiyi sönmölemektedirler.

Terör örgütleri savundukları ideoloji doğrultusunda oluşturdukları örgütlenmeyi tamamladıktan sonra eylem unsuru kendini göstermektedir. Eylem unsuru bir örgüt tarafından ilk olarak, varlığını kamu oyuna ilan etmek için, bir iletişim aracı kullanılmaktadır. Ancak bu ilan çok önemli olduğu için öyle gelip geçici bir ilan olmamakta ve insanların hafızaların derin izler bırakmaktadır. Örneğin PKK, 1984 yılında Eruh ve Şemdinli baskınları gibi büyük yankı uyandıracak kapsamlı eylemlerle kendisini deklere etmiştir.

“Silahlı eylem yapamayan bir terör örgütünün yaşama şansı kalmaz. Çünkü o, sistemi silahlı eylemlerle yıkmak üzere yola çıkmıştır ve ancak eylemlerinin yarattığı etki aracılığıyla yaşam kaynaklarını bulabilir, yeni kadrolar devşirebilir” (Korkmaz 1999: 80). Eylemsizlik sürecine girmiş olan örgütlerde, zamanla bozulmalar ve dağılmalar başlayacaktır.

Örneğin DHKP/C, şiddet eylemleriyle, belli bir dönem içerisinde tüm kamu oyunun dikkatlerini kendi üzerinde toplamayı başarmış ve hızlı bir yükseliş ivmesi yakalayabilmişken, karşı-terör tedbirlerinin başarıya ulaşması neticesinde eylemsizlik sürecine girmiş ve bu eylemsizlikten kendisini kurtarabilmek için yazılama, pankart asma vb. türde şiddet içermeyen eylemlerle varlığını sürdürdüğü izlenimi vermeye çalışmış, ama aynı başarıyı bir daha yakalayamamıştır. Ta ki konusu yine şiddeti ve silahlı eylemi içeren Sabancı Suikastına kadar.

Her ne kadar en çok ses getiren eylem tipi silahlı ve bombalı saldırılar olsa da şiddet eylemi tabii ki bununla sınırlı değildir. Çeşitli yazılımlar, afiş ve pankart asmalar, izinsiz gösteriler, okul işgalleri, oturma eylemleri, ceza evi direnişleri ve pek tabii ki artık adını sıkça duyurmaya başlayan ölüm oruçları ve daha birçok şiddet eylemi türü vardır.

Dünyada, en çok terörist saldırıya maruz kalan ülkeler Ergil'in de (1990: 48) belirttiği üzere Türkiye, Amerika, İsrail, Fransa ve İngiltere'dir. Saldırıya en çok maruz kalan hedeflerse; diplomatlar, sefaretler, resmi kuruluşlar, komutanlar, iş adamları, tapınaklar, okullar, gazeteler, yaynevleri, teröristlerin görüşlerine ters düşen ekonomik ideoloji, ekonomik sistem, politika, din veya düşünceyi simgeleyen yerlerdir. Kanımızca bu listeye polisleri de ekleyebiliriz.

Korkmaz, terör örgütlerinin şiddete başvurma gerekliliğinin bir başka boyutunu şu sözlerle ifade etmektedir;

“Örgütün yaptığı her eylem, taraftarlarına moral verir. Kendilerini örgütle beraber daha güçlü hisseder ve örgütlerine daha çok bağlanırlar. Alt düzey elemanlar örgütlerinin daha fazla ve daha çok ses getiren eylemler yapmalarını isterler. Bu, onlara buldukları bölgedeki diğer örgütler ve yakın çevreleri arasında bir üstünlük duygusu kazandırır. Gençlik arasında sempatican kazanmalarını sağlar” (Korkmaz 1999: 84).

Ergil (1990: 46-47) ise örgütlerin yapmış oldukları eylemlerdeki amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Toplumun taraf olmasını sağlamak,
- Toplumla örgütün güçlü olduğu mesajının verilmesi,
- Fidyelerle mahkum olan mensuplarının serbest bırakılmasını temin etmek veya resmi kuruluşları belirli ödünler veya olağan dışı kararlar vermeye zorlamak,
- Kargaşa yaratarak, toplumun direncini kırmak ve yerleşik sosyal ve siyasal düzenin zaafını belirginleştirerek, toplumun destekleme isteğini zayıflatmak,

- Toplumda var olan eşitsizlikleri, haksızlıkları, dengesizlikleri, yolsuzlukları, resmi makamların keyfi, yanlı ve zalimce uygulamalarını, şiddetli propaganda ile sergilemek ve var olan hoşnutsuzluğu kanalizasyon yapmak,

- Düzenlenen eylemler karşısında hükümetlerin, istikrarın ve güvenliğin sağlanması adına, toplum üzerinde baskı ve zulüm oluşturmalarını temin etmek ve böylece de sosyal ve siyasal hakların sınırlandırılmasının doğuracağı hoşnutsuzluğun kendilerine destek olarak dönüşmesini sağlamak,

- İntikam alma duygusu,

- Örgüt üyelerinin örgütten ayrılmamaları ve davaya ihanet etmemeleri ya da önderlerinin emirlerine kesinlikle uymaları için kısacası baş eğdirmek ve itaatin sağlanmasıdır.”

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, bir devlet, terörist eylemlerle çökmez; fakat sürekli olarak devletin gerçek ya da simgesel varlıklarına, kurumlarına ya da kişilerine, görevlilerine saldırılarda bulunarak, devletin zayıflaması, inandırıcılığını yitirmesi beklenir. Halk ya terör örgütünden taraf olacaktır, ya da devletten taraf olacaktır. Teröristler ise bu ayrılık noktasında saldırgan olduğu kadar koruyucu olduğunu da ispat etmek ister. Bunun içinde bir arı sürüsü gibi devleti orasından burasından sokarak bütün bölge halkı kuşkulu bir kitle olarak gösterilmek istenir. Arı sürüsünün saldırısına uğrayan devletin, bilinçsiz hareket etmesi ve etrafa çarparak insanları ezmesi beklenir. İşte bu yolla halkının haklarına itibar etmeyen devlet görüntüsünü sunmak mümkün olacaktır (Ergil 1990: 26).

1.1.4. Terörde Gözetilen Amaçlar

Dünyada ki, bütün terör örgütlerinin eylemleriyle ulaşmak istedikleri bir hedefleri ve bir amaçları vardır. Bu amaç kimi için tüm olumsuzlukların temeli olarak görülen mevcut toplumsal-siyasal-ekonomik düzen ve bunun müesseselerini değiştirmek iken kimi için de ayrılıkçı terör yoluyla yeni bir devlet kurmaktır. Örgütler bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için bir takım taktiklere baş vurmuşlardır ki, bu taktikleri Kuyaksil (2000: 517-518), propaganda, otoriteyi sarsmak, otoriteyi şiddete yönlendirmek, örgüt mensuplarının moralini yükseltmek, yıldırma ve sindirme ve halkın moralini bozma başlıkları altında toplamaktadır.

Terörizmin temel amacı, bir davaya veya siyasal anlaşmazlığa dikkat çekilmesidir. Bu ise şiddet eylemleri aracılığıyla toplumda oluşturulan korku ve dehşet havası ile sağlanmaktadır. Bununla birlikte terörün amaçlarını kısa vadeli ve uzun vadeli amaçlar olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Akçora'nın (1998: 252) da vurguladığı gibi terör örgütleri kısa vadede; hedef alınan milletin moral gücünü yıkmak ve onu oluşturan grupları parçalamak, devlet otoritesini ve koruyucularını ve önemli kişilerini hedef alıp kamu oyununda küçültmek, kitleleri etkisizleştirmek ve herkesi kendi başının çaresine bakmayı arar duruma düşürmek; uzun vadede ise, halkın gözünde siyasal iktidarı yıpratmak, devletin manevi otoritesini zayıflatmak ve oluşan otorite bunalımından istifade ile yöneticilerin yetersizliklerinin bir sonucu olduğu ileri sürülerek kamu oyunu yıldırma ve halkı mevcut iktidara karşı başkaldırmaya yöneltmek olduğunu görmekteyiz.

“Dönmezer’e göre de terörizmin iki temel amacı vardır. Bunlardan birincisi; yakın amaç olarak nitelenen şiddet, cebir, tehdit, korkutma, yıldırma yoluyla kamu düzenini esaslı şekilde ihlal etmektir. İkincisi ise; nihai (esas) amaç olarak nitelenen, ülkenin bir parçasını koparıp orada ülkenin ideolojisine uygun ayrı bir devlet kurmaktır” (zıkr.: Beşe 2002: 26).

Kısacası terörizmin asıl amacı; Kodaman'ın da (1987: 70) ifade ettiği üzere, hükümetleri ağır ve özgürlükleri kısıtlayıcı bir takım tedbirler almaya zorlamak ve bunun sonucunda halk ile yönetim arasındaki bağları kopararak, insanları ülkedeki rejime ve idarecilere karşı yabancılaştırmaya gayret etmektir. Terör örgütleri bu amaçlarını gerçekleştirmek için sadece kendi oluşturabildikleri güç ve kaynaklarla yetinmemekte, yabancı devletlerin himaye ve yardımlarını da kabul etmekten çekinmemektedirler.

Nitekim Kocaoğlu (1998: 39) terörizmin; uluslar arası ilişkilerde, rakip olarak görülen ülkenin köşeye sıkıştırılmasında bir vasıta olarak kullanılmakta olduğunu ve terörle mücadele etmek amacıyla imza altına alınan uluslar arası sözleşmelerin gereğinin yerine getirilmesi yerine, sözleşmeye taraf devletlerin teröristleri ülkelerine kabul ettiklerini, hoşgörülle karşılayıp, cezalandırmadıklarını ve hatta “insan hakları ihlal ediliyor” gerekçesiyle Türkiye'nin aldığı hukuki ve yasal önlemlere karşı

çıktıklarını, bu ve benzeri durumların da uluslararası terörü cesaretlendirmekte ve terörizme karşı yapılan mücadeleleri baltalamakta olduğunu vurgulamaktadır.

Karaaslan (1998: 49), demokratik rejimlerin işlerlik kazanmaya çalıştığı sosyal ve ekonomik yapının geliştirilmeye çalışıldığı ülkelerde teröristlerin, ülkeyi bir kaos ortamına çekmeye, toplumun huzurunu tehdit ederek kişilerin devlete olan güvenini sarsmaya, işleyen kurum ve kuruluşları işleyemez hale getirmeye çalıştıklarını; halk içerisinde gerekli desteği bulamadıklarında ise şiddet eylemlerini yoğunlaştırarak devleti sert tedbirler almaya ve dolayısıyla halkın bu durumdan rahatsız olmasını sağlamaya ve rejimden soğutmaya yöneldiklerini, terör tedirginliği ve kuşkusu gündemde kalmaya devam ettikçe ülkenin gelişmesi ve kalkınması için olumlu adımların atılmasının engellendiğini vurgulamaktadır.

İçli de (2002: 175-176) aynı konuya temas etmekte ve şunları söylemektedir; “Terör örgütlerinin önde gelen amaçlarından biri de, halkın gözünde siyasal iktidarı yıpratmak ve giderek, devletin manevi otoritesinin zayıflamasını sağlamaktır. Öyle ki, bu otorite bunalımı, yöneticilerin yeteneksizliklerinin bir kanıtı olarak ileri sürülecek ve kitleler, mevcut iktidara karşı başkaldırıya itilecektir. Bundan dolayı terör örgütleri, şiddet eylemlerine başvurarak devleti sert tedbirler almaya ve dolayısıyla halkın bu durumdan rahatsız olmasını sağlamayı hedefler. O halde bir sosyal yapıda halkın otoriteye güvensizliğini yaratmak yoluyla birlik ve bütünlüğü bozmak terörizmin sıkça başvurduğu bir yoldur. Yasal otoriteye güvensizlik, ortaya çıkan sosyal huzursuzluğun kaynağı konusundaki bilinçsizlik halkı yeni sapmış davranışlara itebilir ve sosyal problemleri çözmek için şiddete başvurmalarına neden olabilir. Terör, halkı, ihtiyaç duyduğunda devletin kendisine yardım edemeyeceğine inandırır. Oluşturduğu tedhiş ile toplumun direnme gücünü kırarak kendi davalarına karşı olumsuz duyarlılıkları ortadan kaldırmak ve kitleleri itaate zorlamak amacındadır. Bu amaca ulaşmak için de yasal olmayan tüm yolları dener.”

Karaaslan ve İçli'nin devletin sert tedbirler almaya zorlanması biçimindeki saptamalarına örnek olarak Türkiye'de, Olağan Üstü Hal uygulamaları kapsamında Tunceli ilinde terörle mücadele amacıyla güvenlik kuvvetlerinin şehrin giriş ve

çıkışlarında uyguladıkları katı kontrolleri ve halkın bu kontrollere karşı göstermiş olduğu tepkiyi; ve yine 11 Eylül saldırılarından sonra ABD de alınan katı güvenlik tedbirlerini ve bu tedbirlere maruz kalan özellikle Müslüman halkın göstermiş olduğu tepkiyi gösterebiliriz.

Terörizmin bir başka amacı da, baş eğdirmek, itaat ettirmektir. Terörizmin bu türü, terör örgütlerin kendi üyelerine ve etkilemek istedikleri halk kitlesine uygulanabilmektedir. Terörist gruplarca amaçlanan, yandaşlar kadar seyircilerin de itirazsız baş eğmeleri, hedef kitlenin emredileni yapmasıdır. Terör örgütlerine ve bilhassa da Hizbullah terör örgütünün kendi militanları ve de sempatanları üzerinde uyguladığı şiddet bu konuda fazlasıyla malzeme sunmaktadır.

1.1.5. Terörün Türleri

Çınar (1997: 234-246), terörizmin türlerini ele alırken beş ayrı terörizm gruplandırması yapmıştır. Bunlardan birincisi; kişileri rast gele hedef alan ve kişiler üzerinde psikolojik olarak korkutma etkisi uyandıran, siyasal amaçlarını kişilere topluluklara, gruplara ya da hükümetlere kabul ettirmek için sistematik olarak, öldürme, yok etme, öldürme ve yok etme korkusunu kullanma gibi yollara başvuran, yıkıcı ve yok edici olan siyasal terörizmdir ve kendi içerisinde de Devrimci Terörizm, Alt-Devrimci Terörizm ve Baskıcı Terörizm olmak üzere üçe ayrılmaktadır. İkinci tür terörizm; terör eylemlerinin ülke sınırları dışında, birden fazla devletin vatandaşını etkileyecek şekilde gerçekleşmesi gibi özellikleri içinde barındıran uluslararası terörizmdir. Üçüncü tür terörizm ise; devletlerin mevcut rejimlerini korumak ya da otoriter yapılarını devam ettirebilmek için terörü bir araç olarak gördüğünde ortaya çıkmış olan devlet terörüdür. Dördüncü tür terörizm; siyasal terörizmin alt gruplarından biri şeklinde ortaya çıkabileceği gibi, tamamen siyasal içerikli bir terör hareketi olarak da görülebilen, genellikle bir etnik gruba mensup kişilerin terör örgütlerinde ya da eylemlerinde çoğunlukla yer aldıkları terör türü olan etnik terördür. Beşinci tür terörizm ise tüm bu sayılan terör çeşitlerinin dışında kalan ve ayrı bir grup içerisinde değerlendirilen; kimyasal terörizm, nükleer terörizm, aşırı grup ya da birey terörizmi, rehine ya da adam kaçırmaya terörizmi, ekonomik terörizm ve ekolojik terörizmdir.

Dönmezer (1980: 55) ise tedhişçilik olarak adlandırdığı terörizmi dört ayrı kategori altında ikili ayırımla ele almıştır:

- a) İç tedhişçilik – milletlerarası tedhişçilik,
- b) Adi hukuki çerçevesinde tedhişçilik – siyasi sosyal tedhişçilik,
- c) Doğrudan doğruya ve dolaylı tedhişçilik,
- d) Bireysel tedhişçilik–hükümetler veya devletler eliyle tedhişçilik.”

Wardlaw da terörü amaçlarına göre değerlendirmekte ve şahsi amaçlar için yapılan eylemler, askeri amaçlar için yapılan eylemler ve de politik amaçlar doğrultusunda yapılan eylemler olmak üzere üçe ayırmaktadır (zıkr.: Korkmaz 1999: 32). Hüseyin de terörü üçe ayırmaktadır ki bunlar; politik, bireysel ve kriminal terörizmdir (Hüseyin 2001: 45).

Terörizmi çeşitli açılardan farklı sınıflandırmalar çerçevesinde ele almak mümkündür. Nitekim Yayla (1990: 359) terörizmin türlerini ikili ayırımlarla şöyle sınıflandırmıştır:

- terör-karşı terör,
- yukardan terör-aşağıdan terör,
- kır terörü-şehir terörü,
- iç terör-uluslararası terör,
- devlet terörü-devlete karşı terör,
- seçici terör-rasgele terör,
- bireysel terör-kitle terörü

Terör türlerinin nelerden oluştuğu konusunda Çınar'ın (1997: 234) da ifade ettiği gibi, ideolojinin belirleyici olduğunu düşünenler, ideolojilere göre sınıflandırmalar yapmaktadırlar. Örneğin; Marksist, Faşist, Dinci terör vb. gibi. Ayrıca kişilerin etnik kökenleri ya da inançları öne alınarak ayrı bir sınıflandırma yapılmaktadır ki bu durumda da terörün adı, terör eylemlerinde bulunan etnik kimliğe göre sınıflandırılmaktadır.

Görülüyor ki, terörizmin türleri farklı bakış açılarına göre farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Korkmaz (Çınar 1997: 234) ise terörü, uygulayan güç ve yöneldiği amaç bakımından; Devlet Terörü-Devlete ve Siyasal Sisteme Karşı Terör,

eylemi gerçekleştiren teröristlerin nitelikleri, terörist hareketin yayıldığı alan ve etkilediği ülke sayısı bakımından da; İç (Yerli) Terör-Uluslararası Terör olmak üzere ikiye ayırmıştır. Bizde çalışmamızda terörizm türlerini bu iki kategoride değerlendireceğiz.

1.1.5.1. Devlet Terörü-Devlete ve Siyasal Sisteme Karşı Terör

Tarihi çok çok eskilere dayanan terörizm, dünya literatüründe hep devlete, halka ya da fertlere karşı sistemli şiddet, kaba kuvvet veya manevi işkence eylemlerine başvurarak siyasal hedefe ulaşmak olarak nitelendirilmiştir (Yemenoğlu : 2001). ancak terörizmin sadece devlete karşı bir faaliyet olarak kalmadığı, bazı durumlarda bizzat devletlerin de terör eylemleri yaptıkları görülmektedir.

Renan'ın çözümlemesine göre, Kuyaksil'in (2000: 523) de belirttiği gibi, Batıdaki Ulus-Devletlerin hemen hepsi, toplumlarını homojenleştirmelerine yarımış olan toplu katliamların ve tehcirlerin ürünüdürler. Üçüncü Dünya faşizmi, henüz bu evrenin içinde olduğu için terörü kullanmaktadır. Buna karşın modern Batılı Devletler, toplumu yönlendirmek için propaganda ve eğitime daha ziyade başvurmakla beraber, yine de teröre gizlice de olsa başvurmaktadırlar. Bunu da tehlikeli rejim muhaliflerine karşı ve toplum üzerinde yönlendirici etki yapacak hedeflere karşı provokasyon düzenleyerek yapmaktadırlar. Kısacası terör, hem devlete karşı savaşanlar, hem de bazı devletler tarafından etkili bir yöntem olarak dünyanın dört bir köşesinde uygulanmaktadır. Ancak her iki durumda da terörün kendisine yöneldiği hedef, dolaylı ya da doğrudan halkın kendisi olmaktadır (Yahya: 2002).

1.1.5.1.1. Devlet Terörü

“Toplumsal yaşamın her hangi bir alanında, yerleşik kılınmış düzen açısından tehlikeli addedilen insan hayatı ve mülkiyet hakkına zor, korkutma ve baskı yoluyla yapılan, otorite ile bir araya getirilmiş şiddete devlet terörizmi adı verilmektedir. Bu tip terörizm örgütlü biçimde ilk kez Fransız İhtilalinde Jakobinlerce uygulanmıştır ki bu dönem 1793-1794 Terör Krallığı Dönemi denilmektedir (G.Y.M.D.Y. 1990: 11).

“Devlet yönetimini elinde bulunduran güçlerin, ayrıcalıklarını ve de etkinliklerini yitirmemek kaygısıyla, buyrukları altındaki resmi kuruluş ve gruplar aracılığıyla şiddete baş vurarak karşıtlarını yok etmeyi ya da en azından onları sindirmeyi amaçlayan hareketlere devlet terörü denmektedir” (Keleş 1996: 92).

Örgün’ün (2001: 89) de ifade ettiği gibi, siyasi, ekonomik, kültürel ve etnik çeşitli sebeplerden dolayı devlete ve mevcut rejime karşı olan grupların, yönetim için tehlike olmaları veya olma ihtimallerinin bulunması, bu grupların istek ve arzularını dile getirmede teröre baş vurmaları, hedef aldıkları yönetimleri zaman zaman karşı terör uygulamaya sevk etmektedir. Devlet terörü, daha çok totaliter rejimle yönetilen devletlerin veya iç karışıklıkları yaygın olan ülkelerin başvurduğu bir araçtır. Fakat bilinmesi gerekir ki, terörizm, her zaman her yerde, özgür ya da totaliter olsun, her tür yönetim altındaki toplumlarda ortaya çıkmaktadır (G.Y.M.D.Y. 1990: 10).

“Terör, bütün otoriter ve totaliter rejimlerin ortak özelliğidir. Totalitarizm de, terör iki koşulda gerçekleşir ki bunlardan birincisi; totaliter hareketin iktidara gelmesinden önce, eski toplumu yıkmak için şiddetin gerekli olduğuna inanılması, ikincisi ise iktidar elde edildikten sonra, direnişin kırılması ve düşmanlar üzerinde otorite tahsis edilmesi gerekliliğidir. Burada terör yeni bir toplumun inşasında kullanılmaktadır” (Korkmaz 1999: 35).

Otoriter rejimlerin hüküm sürdüğü ülkeler de ise devlet terörü Dilmaç’ın (1997: 136) da vurguladığı üzere, her hangi bir örtülü faaliyete gerek duyulmadan, devletin üniformalı kuruluşları tarafından icra edilmektedir. Ancak, demokrasinin işlemekte olduğu rejimlerde, devlet terörü, iktidarı elinde tutanlarca çoğu zaman güvenlik birimleri içerisinde organize edilen adı konmamış ekiplerce gerçekleştirilmektedir.

“Demokratik sistemlerde, devlet terörünün uygulanması daha çok terörle mücadelede görülür. Terörle ve teröristle, hukuk ve kanun sınırları içerisinde mücadele etmeyen belki de etmek istemeyen yönetimler, devlet terörüne bir çözüm olarak başvururlar. Yani, devlet teröristle terörist gibi mücadele etmektedir” (Örgün 2001: 90). Terörü devlet adına uygulayanlar, ellerindeki silahın kendilerine sağladığı birtakım

rantları da elde etmektedirler. Bu noktada, artık idealler kaybolur. Terörün varlığının korunması bizzat bir amaç haline dönüşür (Yahya 2002).

Ancak burada unutulmaması gereken bir nokta var ki, o da; terör örgütleri ve onların yandaşları tarafından, devletin terörle mücadele amacıyla yürütmekte olduğu her türlü yasal faaliyetler de devlet terörü olarak adlandırılmaktadır. Fakat uluslar arası kriterlere ve evrensel değerlere baktığımızda, devletin güvenlik güçlerinin pek tabii ki yasalar çerçevesinde kalmak kaydıyla terörle mücadele edebilecekleridir. Hattı zatında meşruiyet ve hukuka bağlı kalınarak terörle mücadele edildiği müddetçe de devlet teröründen de bahsedilemez.

Eğer terör bir devlet tarafından organize edilir ve desteklenirse bu devlet uluslararası hukukta “Terörist Devlet” olarak değerlendirilmektedir (Yemenoğlu 2001). Hüseyin (Hüseyin 1990: 46-46) ise II.Dünya Savaşı öncesi Avrupa’sın da ki Nazi Almanya’sı ile Faşist İtalya’yı ve adının devlet terörü ile eş tutulduğunu vurguladığı Rusya’yı örnek vererek uygulayıcıları açısından devlet terörünün aynı zamanda terör rejimi anlamına da geldiğini ifade ediyor. Chomsky (1999: 15) de bunlara ilave olarak ABD’nin yasa tanımaz bir terörist devlet olduğunu ve dünya ne düşünürse düşünsün kim ne derse desin bunun böyle olduğunu belirtiyor.

Kumkale (2002), 11 Eylül saldırılarının ardından; ABD’nin acısının büyük, kayıplarınsa çok olduğunu; devlet gururunun incindiğini; tüm bunların önemli gerçekler olmasının yanında, ABD gibi bilimsel düşüncenin öncülüğünü yapan bir ülke yönetiminin fevri davranışlar içine girmesi için sebep olmaması gerektiğini; kanın karşılığı kanla alınırsa, doğuracağı sonuçların bütün insanlık alemi karanlığa ve çıkmaza, dünyayı içinden çıkılamayacak bir kaosa sürükleyeceğini ve terörizme karşı aynı mukabele sureti ile yani aynı silahla değil, diyalog içinde diğer ülkelerle işbirliği yaparak çare bulunması gerektiğini vurgulamaktadır.

Ancak ABD, terörizme karşı aynı mukabele sureti ile yani aynı silahla mücadele etmeye kalkar ve de diğer ülkelerle işbirliği yapmadan bir mücadele içerisine girerse, hiç şüphe yok ki, devlet terörünü uygulayan ülkeler arasında yerini alacaktır.

Kaldı ki Erdoğan (2003), terörle mücadelenin zaman zaman zulüm siyasetinin kamuflajı olarak işlev görmekte olduğunu; başka bir ifadeyle bu bahane altında "devlet terörü" icra edilmekte olduğunu ve ABD'nin de 11 Eylül sonrasındaki politik pozisyonu ile bu yönde bir eğilim içerisine girmiş olduğunu belirtiyor.

Madalyona bir de diğer yüzünden bakacak olursak, ABD'nin, kendisini hedef alan terörün farkında olduğunu; ancak her demokratik ülkede olduğu gibi ABD'nin de terörizmle mücadelede çeşitli zaafalarının bulunduğunu ve de CIA, FBI, DIA gibi terörizmle mücadele eden birçok biriminin olmasına rağmen, hazırlanışıyla, uygulanmasıyla ve de gizliliğiyle akıllara durgunluk veren 11 Eylül saldırılarını önleyemediğini söyleyebiliriz.

ABD'ye yapılan saldırının ardından oluşan yeni dünya düzeni çerçevesinde terörle mücadelede uluslar arası bir tavır ortaya konsa da, kanımızca devlet destekli terör artacaktır. Yani önümüzdeki günlerde küreselleşmenin de etkisiyle terör silahı devletler tarafından demokrasi ve güvenliğin temini adına daha sık kullanılması ve bu türlü uygulamalar meşru sayılması hiç de yabana atılacak bir ihtimal değildir. Bu da dünyayı insan hakları adına negatif yönde gelişmelerin beklediğini göstermektedir.

1.1.5.1.2. Devlete ve Siyasal Sisteme Karşı Terör

Devlete karşı terör türünü devlet dışı varlıklardan, gruplardan, devlete ve onun kurumlarına (Beşe 2002: 43) toplumsal düzenine ve simgelerine yöneltilmiş eylemlerin tümü olarak tanımlayabiliriz (Keleş 1996: 92).

Devlete karşı terörde, terörist eylem, devlet dışı kişi veya gruplardan devlet kurumlarına, üniformalı-üniformasız ayırımı yapmaksızın tüm devlet görevlilerine yöneliktir. Şiddet eylemlerinin asıl mesajı ise, terörist eyleme maruz kalan kişilerden ziyade, bütün topluma veya toplumun belirli tabakalarına yöneliktir (Avşar 1992: 21).

Birçok devlet, terörle mücadele bahanesine sığınarak, kendi yurttaşlarının veya başkalarının pek çok haklı talebini ve özgürlük arayışlarını şiddet içeren yöntemlerle

bastırabilmektedir-(Erdoğan 2003). Ne var ki buna paralel olarak, kültürleri çökertilen, hukuk yerine zorba rejimlerin eline teslim edilen toplumlarda şiddet eylemlerine başvurma oranı artabilir (Cemal 2003). Bu da, devlet terörüne misilleme olarak devlete ve siyasal sisteme karşı terörü doğurur; ki, bunları mevcut sosyal, siyasal, ekonomik düzeni yıkıp yeni bir toplumsal siyasal düzen kurmayı (yıkıcı terör), yahut belirli bir bölgeyi devletin yönetiminden ayırtıp ayrı bir devlet kurmayı (ayrılıkçı-bölücü terör) amaçlayan terör türleri olarak ikiye ayırabiliriz (Korkmaz 1999: 36).

Yıkıcı teröre; Brezilya'daki Halkın Kurtuluş Ordusu, Guatemala'daki Devrimci Silahlı Kuvvetler ve Meksika'daki Devrimci Halk Silahlı Kuvvetleri ile ülkemizde faaliyet gösteren DHKP/C, TKP/ML vb. sol fraksiyon ve örgütleri; ayrılıkçı teröre ise, İngiltere'de İRA , İspanya'da ETA ve ülkemizde de KADEK (PKK)'yı örnek verebiliriz.

1.1.5.2. İç (Yerli) Terör-Uluslararası Terör

İç terörü; belirli bir ülkenin sınırlarını aşmamak kaydıyla, yalnızca o ülke vatandaşları tarafından kurulmuş olan ve sadece o ülkenin varlıklarını hedef alan bir hareket anlamında değerlendirecek olursak –ki bu tanım bize en iyi tanım olarak görünmektedir- günümüz koşullarında bu tipte bir terör örgütü bulamayız. Zira Karaaslan'ın (1998: 48) da vurgulamış olduğu gibi, artık teröristler eskiden olduğu gibi sadece buldukları ülke içinde kalmayıp başka ülkelerdeki farklı gruplarla bağlantılar kurabilmekte; karşılıklı olarak birbirlerine destek ortamı bulabilmektedirler. Dolayısıyla teröristler, uluslararası bağlantılarını ve modern teknolojiyi de kullanmak suretiyle milletlerarası etki yapan eylemler düzenleyebilmekte; kitle iletişim araçları sayesinde de, yerel ve uluslar arası kamu oyunda önemli etki yaratabilmektedirler. Bunun örneklerine 1968'li yıllardan itibaren rastlayabiliriz. Örneğin; İsrail'deki Lod Havaalanı, Japon Kızıl Ordusu (JRA)'na mensup teröristlerin FKÖ adına yaptığı eyleme sahne olmuştur. Aynı şekilde Viyana OPEC toplantısını, Baader-Mainhof (RAF) ile FHKC ve FKÖ teröristleri birlikte hareket ederek basmışlardır (G.Y.M.D.Y. 1990: 9).

“Terörizm günümüzde kaçakçılık, kara para rezervleri, sahte belgencilik, karşıt devlet desteği, silah ticareti gibi kalıcı bir alt yapıdan geniş çapta yararlanmaktadır. Bu yüzden teröristler ülke içinde ve dışında kolayca çalışabilmekte, saklanmakta ve araç gereç temin edebilmektedirler” (Ergil 1990: 48). Böyle bir durumda terörizmin uluslararası boyutundan bahsedilebilir. Uluslar arası terörizm, genelde, ulusal bir sisteme, ülke dışından yöneltilen bir şiddet ve/veya şiddet yüklü bir tehdit eylemidir. Bu durumda, terörizm, ulusal sınırların dışına taşmıştır ve uluslararası etkileri/yansımaları söz konusudur (Terörün Tanımı: 2002).

Devletler çıkarları için birbirlerine daha çok dost görünmektedirler. Çünkü, bugün dost olunmayan bir devletle yarın da dost olunmayacağı söylenemez. Bu nedenle de yarın kurulacak dostluklar için, devletler bugünden dost gibi görünmekte; çıkarlarının da ancak bu şekilde korunabileceğine inanmakta ve düşmanca tavırlarını hep gizlemektedirler. Fakat Çınar'ın (1997: 76/78) da vurgulamış olduğu gibi, bu düşmanlıklarını çeşitli yöntemlerle uygulamaktan da geri kalmamaktadırlar. İşte bu yöntemlerden bir tanesi ve en etkilisi de hasım görülen ülkedeki yıkıcı ve bölücü faaliyetleri teşviktir.

“Eğer, bir devlet, bazı stratejik kazanımlar için terörizmi doğrudan bir mücadele aracı olarak kullanıyorsa veya resmi olarak belirlenmiş ulusal hedefleri doğrultusunda, terörizme her türlü lojistik desteği sağlıyorsa veya terör örgütlerinin ülkesinde konuşlanmasına hoşgörü ile yaklaşıyorsa ya da ülkesindeki terör örgütleri ile mücadelede yetersiz kalıyor ve bu konuda zaaf içinde ise, terör ile devlet arasındaki bağ kurulmakta ve devlet destekli uluslararası terörizmden söz edilmektedir” (Terörün Tanımı 2002).

Günümüzde ne yazık ki bazı ülkeler, terörizme görünüşte karşı çıksalar bile, gerçek terör örgütlerini himaye etmekte ve dış politika hedeflerine ulaşmak için onlara destek vermektedirler (TDV 1995: 7). Bu tür faaliyetlerle öteki devletin yönetimi zaafa uğramakta; ekonomik kaynakları, terörle mücadeleye ayrılır hale getirilmektedir. Sonuçta devlet rekabet gücünü kaybeder ve her türlü uluslar arası etkiye açık duruma gelir; ki, bu rakip devletlerin istedikleri avantajı yakalaması anlamına gelmektedir (Çınar 1997: 78).

Gerçek bir insanlık suçu olan uluslararası terörizm, İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden Soğuk Savaş Dönemi'nin etkili bir silahı olarak kabul edilmiştir. Devletler bu silahı kendi millî menfaatlerinin elde edilmesinde sıkça kullanmışlardır.(Kumkale 2002) Nitekim Ökte (1981: 48) de bu duruma dikkatleri çekmekte ve ülkemize karşı bir dönem faaliyet yürüten Ermeni terör örgütlerinin, uluslar arası terör hazırlayıcıları, planlayıcıları ve destekleyicileri tarafından seçilmiş, örgütlenmiş ve hedeflere yönlendirilmiş olduklarını vurgulamaktadır.

Terörü bir yöntem olarak benimseyenler, kimi zaman giderek birbirleri ile pragmatik bir ittifak içine girmektedirler. Çünkü terör, ilk başta bir ideal için başlatılmış olsa da, giderek bir mesleğe, hatta kimi zaman oldukça karlı bir mesleğe dönüşebilmektedir. Yahya'nın da belirtmiş olduğu gibi, terörizmin dünyası son derece karmaşık ve muğlaktır. Hiç umulmadık gruplar arasında hiç umulmadık ilişkiler yaşanabilir. İstihbarat örgütleri ile terörist gruplar arasında ya da zıt görülen terörist grupların kendi aralarında beklenmedik bağlantıları kurulabilir (Yahya 2002). Bu durum da terörizmin uluslararası boyutunu güçlendirmektedir.

Kocaoğlu (1998: 39), terörizmin uluslar arası ilişkilerde rakip olarak görülen ülkenin köşeye sıkıştırılmasında bir vasıta olarak kullanılmakta olduğunu belirtmektedir. Ancak uluslararası terörün tarihsel gelişimi, onun er ya da geç kendisini besleyen devletlere de yöneldiğini göstermiş ve diğer devlet ya da devletlere yönelen silah, sonuçta geri tepmiştir. (TDV 1995: 7)

Kısaca belirtmek gerekirse, uluslararası terörizm Çınar'ın (1997: 243) da belirttiği üzere, iki önemli boyuta sahip olmaktadır. Bunlardan ilki, terör eylemlerini terör örgütleri kendi amaçları ve çıkarları için gerçekleştirmektedirler; ki, her zaman bundan üçüncü kişiler yararlanacaklardır. Diğeri ise, devletler bu terörizm türüne destek olmaktadır ve ulusal çıkarları için kullanılmaktadırlar. Devletler terör eylemlerini ya kendi ajanları eliyle ya da taşeron örgütler eliyle gerçekleştirmektedirler. Görülüyor ki, uluslar arası terör ile devlet terörü hep bir arada iç içe girmiş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

1.1.6. Terör ve Terörizmin Etkenleri

Terör eylem ve örgütleri çoğunlukla, mevcut sistem ve yasalar çerçevesinde amaca ulaşmanın yolları kapalı ise ortaya çıkmaktadır. Teröre giden yolun basamakları şu şekilde verilebilir: Zeminin ilk adımı; sahip olunan huzursuzluk-memnuniyetsizlik veya talep ile ilgili sözlü protesto, imza toplama, şikayet ve barışçı yürüyüşler şeklindeki yasal, tolere edilebilir hareketlerdir. Daha sonra yavaş yavaş ancak tolerans gösterilebilen şiddet içeren gösteriler, mallara el koyma veya zarar verme gibi olaylar baş gösterir. Eğer söz konusu huzursuzluk veya talep, bir şekilde hala giderilememiş ise, sabotaj, belirlenmiş ve toplumda etkili olan kişi ve hedeflere saldırı, bombalama, adam kaçırmaya ve suikast gibi yasadışı eylemlere baş vurulur; ki, bu da artık terörizm adlandırmasını hak eden bir durumla karşı karşıya olduğumuzu gösterir. Çağlar'ın (1998: 140) deyişle, "terör örgütlerinin oluşumunda, her ne kadar dış dinamikler etkili olsa da, faaliyette buldukları veya ortaya çıktıkları toplumsal yapının ürünüdürler."

Terör örgütlerini gelişmiş, gelişmemiş veya az gelişmiş tüm ülkelerde görmekle beraber Çağlar'ın da belirttiği gibi, asıl yoğunluk az gelişmiş ülkelerdedir. Özellikle bu ülkelerdeki hızlı büyüyen nüfus, eğitim, sağlık ve adalet hizmetlerinden yeterince yararlanamama, çarpık kentleşme, artan işsizlik yetersiz üretim ve dengesiz bölüşüm ilişkileri, uğranılan haksızlık düşüncesi ve doyurulamayan beklentileri giderek artırmaktadır. Bütün bunlara ek olarak siyasal iktidarların tüm toplumun iktidarı olduğunu yeterince kavrayamaması ve bunu yaşama geçirmedeki başarısızlığı ve güvenlik birimlerinin toplum kesimlerinden bazılarının güvenini yitirmesi de terör örgüt ve eylemlerine zemin hazırlayan faktörler arasında sayılabilirler. Dolayısıyla bu ülkelerde ekonomik, kültürel etnik ve dinsel farklılıklar, bireylerin yaşam koşullarının kötülüğünden dolayı asıl sorunmuş gibi gündeme alınmakta, kısa vadede şiddet, uzun vadede ise terör olaylarının nedenleri olarak gündeme gelmektedirler. Diğer bir deyişle, toplumsal konulardaki huzursuzluklar, zaman içerisinde yasadışı örgütlenmelere zemin hazırlamaktadır. Terör örgütleri en çok adalet, eşitlik, iş, ekmek, özgürlük, kurtuluş savaşı, bağımsızlık, din, kutsal kitap, Tanrı gibi insanların duyarlı oldukları kavram ve temaları kullanmaktadırlar.

“Terör tekçi sebeplere dayandırılmaz. Terörün birden fazla sebepleri vardır ve bunların birleşmesi sonucu ortaya çıkan karma sebepler terörün sebepleridir.” diyen Çınar (1997: 201/ 248-261), terörün sebeplerini, terörün canlanmasına sebep olanlar diye nitelediği birincil sebepler ve terörün büyümesini, gelişmesini kolaylaştırıcı olanlar diye nitelediği ikincil sebepler olmak üzere iki başlık altında ele almaktadır. Terörün birincil sebeplerini eğitim-öğretim, uluslar arası dengelerdeki değişiklikler ve çıkar çatışmaları olmak üzere üçe ayırmaktadır. ikincil sebeplerini ise; milli şuurdaki zayıflama, ekonomik sebepler, psikolojik sebepler, toplumsal sorunlar, güvenlik önlemlerindeki değişiklikler, yasal boşluklar ve otorite boşlukları olmak üzere yediye ayırmaktadır.

Bölügeray (1996: 5-8) da yapmış olduğu çalışmasından terörizmin etkenlerini doğrudan ve dolaylı etkenler olmak üzere ikiye ayırıyor ve doğrudan etkenleri; dış odaklar etkeni, siyasal ve yönetsel istikrar etkeni, güvenlik güçleri etkeni, istihbarat etkeni, ceza evleri etkeni ve insan hakları etkeni olmak üzere kendi içerisinde altıya ayırıyor. Dolaylı etkenleri ise yine kendi içerisinde; ekonomik etkenler, işçi ve işsizlik etkeni, hızlı nüfus artışı, düzensiz göç ve çarpık kentleşme etkeni, yolsuzluk etkeni, gençlik etkeni, eğitim etkeni, kültür etkeni, sağlık etkeni, medya etkeni, yerel yönetimler etkeni ve halk etkeni olmak üzere on bire ayırıyor.

Terörün sebeplerini araştırdığınız zaman karşınıza, öyle ya da böyle terörle bir ilişkisi olan bir çok sebep çıkacaktır. Biz de çalışmamızda bu sebeplerden önemli görülenlerine değineceğiz.

1.1.6.1. Ekonomik Etkenler

Çınar, teröristlerin özelliklerinden birinin de orta ya da üst gelir gruplarına mensup ailelerin çocukları olduğunu; yoksulluğun insanı terörist olmaya itmediğini; bu açıdan ekonomik sebeplerin terörün etkenlerinden değil, terörün devam etmesinin sebeplerinden olduğunu; fakat terör örgütlerinin ekonomik olumsuzluklardan etkilenen insanları “yalancı cennet” hayaliyle kandırarak taraftar bulduklarını; bir bakıma ekonomik olumsuzluklardan devleti ve siyasal sistemi sorumlu tutarak kendi

haklılıklarını halka kabul ettirmeye çalıştıklarını ifade etmektedir (Çınar 1997: 257 / 274).

Çınar'ın bu bakış açısının temel ekonomik yapıyı göz ardı etmekte olduğu da dile getirilmektedir. Zira, ekonomik etkenler esasen toplumun iktisadi kurumsal örüntüleri açısından değerlendirilmelidir. Toplumun maddi ihtiyaçlarının karşılanmasında düşük ve yetersiz üretim düzeyi, yetersiz istihdam, bölgeler, kesimler, sınıflar ve sektörler arası ekonomik gelişmişlik farkları, iktisadi değerlerin paylaşım ve yeniden dağıtımında beklentilerin karşılanmaması v.b. gibi iktisadi sorunlar, uzun bir süre boyunca çözüme kavuşturulamayacak olursa olumlu beklentilerin çökmesi söz konusu olabilir. Bu koşullar, gerek toplumsal taleplerin şiddete yönelmesi anlamında toplumsal çalkantı ve ayaklanma benzeri tepkilerin terör örgütlerince örgütlenebileceği devlete karşı terörü gerekse toplumsal çalkantıların ve ayaklanma benzeri tepkilerin önlenmesinde devlet terörünü besleyebilecek ekonomik etkenler olarak karşımıza çıkar.

Öte yandan, toplumsal sınıflar arasındaki uçurumlar, sınıfların birbirlerine karşı gerekse birlikte teröre yönelmeleri gibi sonuçlar doğurabilir. Nitekim, toplumsal değişmeyi kontrol edip kendi gelirlerini garanti altına almak isteyen zenginler sınıfı iktidar koalisyonu içinde rol almak zorundadırlar. Bunu sağlamak için ise inançlı ve militan kadrolar hazırlayıp siyaset sahnesine sürerler. Dolayısıyla alt gruplardan gelecek teklifleri de geri çevirmezler. Bunun sonucu olarak da büyük terör grupları ortaya çıkabilir. Bunlara örnek olarak Alman SS ve SA'lar ile İtalyan Kahverengi Gömleklileri verilebilir (Ergil 1980: 13 ; Çınar 1997: 256).

1.1.6.2. Sosyo-Kültürel Değişmeden Kaynaklanan Etkenler

Sosyal değerlerdeki hızlı değişimler, toplumda artan sapmalara ve uyuşmazlıklara sebep olabilmektedir. Bu değişim döneminde yaşanan sıkıntı, buhran ve kaoslar hem teröristleri ve şiddet yanlılarını beslemekte, hem de onların toplumu etkilemelerine neden olmaktadır.

Alkan'ın da ifade ettiği gibi, çağımızda sanayi toplumlarının oluşturduğu kargaşa, kişileri şiddete yönelten bir etken olmuştur. Özellikle şehirleşme ve göç olgularından kaynaklanan sosyal çalkantılar ve kültür değişimleri suça olduğu kadar şiddet kullanımına da katkıda bulunmaktadır. Sosyal gelişme ile birlikte ortaya çıkan hızlı nüfus artışıyla, toplumların niteliği değişmekte, toplum yaşantısına yeni kültür grupları eklenmekte ve bu durumda yeni bunalımlara kaynak teşkil etmektedir (Alkan 2002: 96).

Terörizmden kurtulmak için işe ilk olarak başlanması gereken noktalardan biride sosyal ve kültürel problemlerin en kısa bir zamanda çözülmesi ve toplumun iç yapısına yönelik muhtemel tehditlerin önlenmesi gerekmektedir.

1.1.6.3. Siyasi Etkenler

Ulus devletler, egemen oldukları coğrafyada bir taraftan güçlü bir siyasal bütünleşme yaratacak şekilde toplumda var olan bölgesel, etnik, dinsel ve sınıfsal farklılıkların siyasal ayrımcılığa yol açmayacak surette bu bütüne katmalı; öte yandan da etkin bir siyasal örgütlenme ve kanun yapılanması yaratmalıdır. Siyasi etkenlerin iç ve dış etkenler olmak üzere iki başlık altında incelemesinde yarar olduğu düşünülmektedir.

1.1.6.3.1. İç Etkenler

Çağlar boyunca toplumlar ilerlemenin, gelişmenin ve güçlü olabilmenin dinamik bir toplum örgütlenmesi ile mümkün olabileceğine inanmışlar ve bu arayış içerisinde devlet organizasyonlarını geliştirmişlerdir. Ancak ülkemizde de olduğu gibi sosyal devlet ile sosyalist devletin bir biriyle karıştırılması sonucu, devletin idari ve ekonomik olarak genişlemesiyle, hantal ve statik devlet yapısına gelinmiştir. Yıldırım (2000: 687) ise böylesi bir devlet yapısının toplumsal terörizme davetiye çıkardığını vurgulamaktadır.

Siyasi partiler, aslında ülkeye hizmet etmek için kurulmuş teşkilatlardır. Fakat yer yer bu teşkilatlar için kendi görüş ve düşünceleri devlete hizmet etmekten daha ön

plana çıkmaktadır. Bu durumda bu partiler arasında çatışmalar terör boyutuna kadar ulaşmaktadır. Çünkü, partiler iktidara gelmek değil, siyasal sistemin değiştiricisi olarak kitlelere takdim etmekte ve taraftarlarına bunu sürekli telkin etmektedirler. Bu propaganda şekli kitle partileri dışında yer alan uç ya da radikal partilerde daha ağırlıklı olarak görülmektedir. Bunun yanında bu partilerin silahlı güçleri de bulunmaktadır. Buna örnek olarak İngiltere’de SHINFEİN’in IRA ile ilişkisi ve Güney Afrika’da ANC’nin askeri kanadı gösterilebilir.

1.1.6.3.2. Dış Etkenler

Uluslararası dengeler sürekli değişiklik göstermektedir. Bu da yeni dengelerin oluşmasına neden olmaktadır. Her yeni denge ise uluslar arası ilişkilerin yeniden belirlenmesini beraberinde getirmektedir. Bunun doğal sonucu olarak, devletler kendileri için yeni nüfuz bölgeleri ve çıkarlar belirlemektedirler. Bu durumda ortaya rekabet ve çatışma çıkmaktadır. SSCB’nin dağılması ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanması ile ortaya çıkan ve bu yeni dengelere bağlı olarak yaşanan çatışmalarda olduğu gibi, bu mücadelelerin amacı rakipleri geride bırakmak ya da güçsüz duruma getirmektir. Bu nedenle bu türlü mücadelelerde terör yer yer başvurulan bir araç olarak görülmektedir.

“Terörist faaliyetlerin büyük bir bölümünde, terör uygulayıcılarının dışardan destek aldıkları ve dış güçler tarafından yönlendirildikleri ortaya çıkartılmıştır. Günümüzde bir savaş durumu ya da bölgesel güç kaygıları mevcutsa ve özellikle arkasında delil bırakmayan eylemler gündeme geldiğinde, dış desteğin söz konusu olduğu kanaatine ulaşılabilir. Teröristler, silah ve mali konularda lojistik destek, koordinasyon ve dış yardım sağlamaksızın harekete geçmemektedirler. Ayrıca, terörü destekleyen ülkenin uzaktan kontrolünün yargı organlarında kanıtlanması çok güç olmakta ve derinlemesine bir araştırma ve istihbarat faaliyeti gerektirmektedir” (G.Y.M.D.Y. 1990: 10).

İkinci Dünya Savaşından sonra geliştirilen silahlar, muhtemel bir üçüncü dünya savaşının göze alınmasına imkan vermemektedir. Bu nedenle, hedef konumundaki ülkelerin, doğrudan silahlı saldırı ile ele geçirilme yerine, ülke içerisinde yıkıcı unsurlar teşkil ederek ya da herhangi bir nedenle ortaya çıkmış olan bu gibi unsurları kullanarak içten çökertme politikasına maruz kaldıkları görülmektedir. Bu

türlü politikaların etkili bir silah olmasının yanı sıra, yönlendirici güçlerin perde arkasında kalmalarına imkan vermesi ve özellikle geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde kolaylıkla uygulanabilir olmasından dolayı da tercih edilmektedir.

1.1.6.4. Hukuki Etkenler

Hukuk, hiyerarşik bir yapı arz eden bir yasal düzen olarak somutlaşmaktadır. Yasal boşluklar da terörün sebeplerinden birisidir. Çünkü, yasal boşluklar bazı örgütlü çalışmaları yasaklamadığı için, terör örgütleri kurulup çalışmalarına başlayabilir. Kanuni olarak güvenlikten sorumlu olan birlikler ise bunlara müdahale edemez. Bu nedenle yasal boşluklar terörün gelişmesi ve faaliyetlerini yoğun olarak sürdürmesi açısından önem arz etmektedir. Bu durumda yapılması gereken Çınar'ın (1997: 260) da belirttiği gibi, bir an önce yasal boşlukları doldurmak ve terörün yeşermesine ve gelişmesine izin vermemektir. Yasal boşluklar terör suçuna zemin hazırlamakla da kalmamakta genel anlamda tüm suçlar için bir zemin oluşturmaktadır.

Öte yandan, tutarlı ve işlevsel bir yasa düzeni yaratamayan devletlerin, terörü önlemede ortaya çıkan zaafalarını devlet terörü vasfı taşıyan yollara sürüklenerek telafi etmeye zemin hazırladığı da söylenebilir.

1.1.6.5. Eğitim Durumu Etkeni

Eğitim-öğretimin tam ve zamanında kişilere verilememesi her şeyin sebebi olduğu gibi terörizmin de nedenleri arasında yer alabilir. Eğitim bireylere hayatlarını sürdürebilecekleri, yetenekleri ile uyumlu, yönelimlerini karşılayabilecek bir meslek ve dolayısıyla bir toplumsal konum ve statü kazandıran, dolayısıyla bireyleri toplumsal gereksinimlerin karşılanmasında aktif ve üretken katkılarda bulunabilecek aktörler haline getiren bir süreçtir.

Gelişmekte olan ülkeler bu nitelikte bir eğitim vererek toplumun çeşitli kesimlerini toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya seferber etmekte yetersiz kalmakta; bu da sonuç olarak eğitimsiz, yetersiz eğitim almış ya da istihdam fırsatlarına dönük

beklentileri karşılanamayan eğitim almış kimselerin teröre yönelebilecekleri bir durum doğurmaktadır.

Öte yandan, eğitim aynı zamanda bireyleri toplumsal bütünleşmeyi artırıcı yönde topluma yönelik olumlu tutumlarla zenginleştirecek bir nitelik taşıması gerekir. Bu olmadığı takdirde eğitilmiş kişilerin de teröre yönelmesi mümkündür. Nitekim, Amerika ve Batı Avrupa ülkelerinde yapılan araştırmalara göre, yakalanan ve tutuklanan teröristlerin en az % 36'sının üniversite mezunu ya da buralarda öğrenci olduğu, 1/3'ünden fazlasının ailesinin yüksek gelir dilimine mensup sınıftan olduğu, % 20'nin üzerinde bir grubun meslek olarak profesyonel mesleklerde çalıştıkları ve % 10'unun da kendi işlerinin sahibi olduğu, % 18'inin yaşlarının 21'in altında, % 61'inin yaşlarının 21-30 arasında, sadece % 21'inin yaşının 30'un üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Çınar'ın (1997: 248-249) da belirttiği gibi, bu veriler gösteriyor ki, teröristler iyi eğitim alabilecek ailelere mensup orta ve üst orta tabakalardan da çıkabilmektedir.

İnsan eğitilebilen, öğretilen bir canlıdır. “Bu özelliğinden dolayı, devlet kendi yaşamını sürdürmekte en temel rolü üstlenen insanı eğitmediği zaman, başkaları devleti yok etmek için insanın bu özelliğinden yararlanabilir” (Çınar 1997: 250). Aynen olası bir trafik kazasında can kaybını ve yaralanmayı önleyen emniyet kemeri uygulamasında olduğu gibi devletler de maruz kalacakları olası terör hareketlerine karşı eğitim-öğretim uygulamaları ile tedbir almak zorundadırlar.

1.1.6.6. Psikolojik Etkiler

Psikolojik sebepler terörizmi doğurmaz ancak psikolojik durumu bozulmuş olan insanlar terör örgütlerine daha kolay katılabilirler. Bunun yanında devletin uyguladığı politikalar sonucu, psikolojik olarak etkilenen kesim kendini terörizmin içinde bulabilir (Çınar 1997: 258).

Terörist örgüt mensupları üzerinde yapılan araştırmalarda bu insanların, genellikle, normal insanlar olduğu ortaya çıkarılmıştır ki doğrusu da budur. Yoksa terör gruplarını psikolojik olarak normal olmayanlar sınıfı diye adlandırmak, bu konuda

idarecileri ve emniyet güçlerini yanıltmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Hatta Cömertoğlu (1995: 133-145), IRA mensuplarının hiç birinde ruhsal bir rahatsızlığın bulunmadığı sonucuna varılmış olduğunu vurgulamaktadır.

Ancak burada belirtilmesi gereken bir nokta ise terör gruplarının kendilerine has bir psikolojilerinin olduğudur. Bu psikoloji sayesinde Çınar'ın (1997: 259) da vurguladığı gibi, üyeler kendilerini örgüte bağlı hissederler ve örgütün amacını gerçekleştirmek için her zaman kendilerini motive ederler. Bu ise savundukları görüşün doğru olduğu ve bir an önce hayata geçirilmesi gerektiğine olan inançtan kaynaklanmaktadır. Bunun yanında ortaya çıkacak problemler hep örgütün hedefleri gerçekleştiğinde çözülecek denerek geçiştirilmektedir. Başarısızlıklarda ise suç topluma bulunmaktadır.

1.2. Propaganda Kavramının Terör ve Terörizmle İlişkisi

Terör örgütleri için propaganda, yani kendilerini ulusal ve uluslar arası kamuoyuna duyurmak büyük önem taşımaktadır. Zira terör örgütleri için halk kazanılması gereken en önemli güçtür.

Her örgüt amaçlarını gerçekleştirebilmek için geniş bir halk desteğine gereksinim duyduğunun bilincindedir ve özellikle propagandaya yönelik eylemlerini bu çerçevede gerçekleştirmektedirler. Hatta bu amaçla, ilgili yasalardan yararlanarak toplum içerisinde dernek, vakıf, v.b biçiminde yan örgütler kurmakta; kurulu olanlara ise üye olarak yönetim kurullarını ele geçirmektedirler. Legal olan bu örgütlenmeler, Çağlar'ın (1998: 147) da belirttiği üzere, örgütü özellikle basın-yayın yolu ile kamuya tanıtırken, diğer yönden taraftar ve sempatizan kazanarak; onların arasında da örgütün gereksinim duyduğu elemanlar bulmak ve onları yetiştirmek gibi fonksiyonları yerine getirmektedirler.

Ancak propaganda terör ilişkisinin daha iyi anlaşılabilmesi için propaganda kavramının ve içeriğinin incelenmesi gerekmektedir.

1.2.1. Propagandanın Kavramsal Boyutu

Propaganda bireyler ve gruplar aracılığıyla diğer grupların kanılarını, görüşlerini ve davranışlarını iletişim araçlarını kullanarak propagandacının istekleri doğrultusunda etkileme, değiştirme veya kontrol altında tutmaya yönelik bilinçli bir davranıştır. Bu bağlamda bir eylemin propaganda sayılabilmesi için, kanı ve görüşleri denetlemeye yönelik bilinçli bir davranışın söz konusu olması gerekmektedir.

Propaganda bir doktrini yaymak, hedef millet veya kitleyi fikren kazanmak , karşı tarafın psikolojisini arz edilen tesire tabi kılmak için, teşkilatlı ve devamlı surette telkinlerde bulunmak ve faaliyet göstermektir. Daha kısa bir tarifile propaganda; bir fikrin her çeşit vasıttan istifade etmek suretiyle hedef kitleye telkin edilmesidir (Özsoy 1998: 6).

1.2.1.1. Propaganda Kavramı

Propaganda; Latince propagare kökünden gelmektedir. Bu sözcük; yeni fidanlar elde etmek üzere toprağı ekmek anlamındadır. İlk olarak, Roma Katolik Kilisesi tarafından sosyolojik anlamda kullanılmış ve fikirlerin yayılması deyiimiyle ifade edilmiştir

(Erdoğan 1999: 56 /YÖK 1985: 40).

“Latince ‘propagare’ kelimesinden gelen propaganda, Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre; “her hangi bir düşünceyi bir kanıyı yaymak ve ondan yana olanları çoğaltmak için söz, yazı ya da başka araçlarla yapılan etki” anlamına gelmekte iken, Meydan Larousse’da; ‘bir öğreti, düşünce , inancı ve benzerini başkalarına tanıtmak, benimsetmek amacını güden ve söz, yazı ve benzeri araçlarla gerçekleştirilen eylem” olarak tanımlanmıştır” (Özsoy 1998: 6).

Fiziki güce başvurmadan insanları konuşma yoluyla ikna etmenin mümkün olması, insanoğlunu çok eski tarihlerden beri bu konuda bir çabaya yöneltmiştir. Denilebilir ki propaganda; aile ve cemiyet hayatının teşekkülü ile başlamış ve gittikçe gelişerek bugün amansız bir silah haline gelmiştir (Başdoğan 1960: 5).

Bektaş’a (1996: 153) göre propaganda; kamuoyunu etkilemek için gerçek, yarı gerçek ya da yalan bilgiler yaymada simgeler aracılığıyla bireylerin, grupların

inançlarını, tutumlarını ya da eylemlerini etkileme yönünde sistemli gayretlerin tümüne verilen ad olarak tanımlanırken, Ergene tarafından; yapan tarafa(kaynağına) yarar sağlamak amacıyla belirli bir grubun fikir, duygu, davranış veya tutumlarını etkilemek için hazırlanmış, milli hedef ve menfaatleri destekleyen bütün bilgiler, fikirler, doktrinler veya özel çağrılardır. Başka bir tanımda ise, belli hedef gruplarının düşünce, inanç, tutum ve davranışlarını etkilemek amacıyla hazırlanan mesajlarının, uygun haberleşme araçlarıyla planlı ve devamlı olarak hedef topluma iletilmesi, olarak ele alınmıştır (Ergene 1993: 127-128).

Ertekin'e (1995: 35) göre ise; genellikle duygusal sözcükler kullanarak ve bir şeyi bir çok kez tekrar ederek, kamuda veya bir kısım insan üzerinde belli davranışların özendirilmesini (teşvik edilmesini) sağlayan örgütlenmiş bir çabadır.

1.2.1.2. Propagandanın Amacı

Propagandanın amacını kimileri; baskı ve tazyikten uzak vasıtalarla (semboller, vecizeler ve kıymetlerle) ihtilafli meseleler karşısında muayyen bir kitlenin görüşünde ve gidişinde arzu edilen bir değişikliği yapmaya çalışmak (Berkes 1942: 121) olarak ifade ederken, kimileride; bir inanç, bir ideal veya bir iş ve teşebbüsten beklenen amacı elde etmek veya bunlar uğrunda bir dayanak kazanmak olarak tarif etmişlerdir (Ziyaoğlu 1963; 22).

“Tarih boyunca propagandayı en sistemli kullanan devlet adamlarının başında gelen Hitler, propagandacının amacını bir yerde; “propagandanın görevi, örgüt için taraftar toplamaktır. İkinci görevi yeni doktrini anlatmak ve benimsetmektir” şeklinde ifade ederken, bir başka yerde de; “propagandanın amacı, tek tek ve bilimsel olarak kişileri bilgilendirmek değildir. Onun görevi, kitlelerin dikkatini belirli olaylar, ihtiyaçlar ve gerekler üzerine çekmektir” der” (Özsoy 1998: 9).

1923 yılında La Haye’de, savaşlarda hava propagandalarının yapılabileceğinin kabul edilmesi, bu tarihten sonra propagandayı resmen bir silah haline getirmiştir. Bugün tüm dünyada propagandanın hedefleri, Berkes’inde belirttiği üzere, belli dava uğruna kamuoyunu kontrol etmek ve düşman (karşı taraf) aleyhine hisler oluşturmaktır. Savaşta ise, devletin silahlı kuvvetlerinin manevi gücünü yüksek tutmak, düşmanın

maneviyatını sarsmak, kendi kamuoyunun tarafsızları üzerinde kanaatler oluşturmak ve mümkünse onları kazanmaya çalışmak da propagandanın başlıca amaçları arasındadır (Berkes 1942: 63-64).

YÖK 1985 yılında yayınladığı kitapta, propagandanın amacını psikolojik savaş ile ilişkilendirerek şu şekilde dile getirmektedir;

“Birçok ülke ve ideolojinin milyarlar harcayarak, birçok kişiyi seferber ettiği psikolojik harp ve onun etkin propaganda uygulamalarındaki tek amaç fertlerin duygu ve düşüncelerini etkileyerek zihinlerde tereddütler doğurmaktır. Zihinlere yerleştirilen “acaba” sözcüğü daha sonra yoğun çalışmalarla davranış değişikliklerine dönüşmekte ve neticede çeşitli ülke ve ideolojiler masrafsız taraftar, bedava savunucular kazanmaktadır” (YÖK 1985: 48).

1.2.1.3. Propagandanın Sınırı

Esasen; propaganda şartları değiştiremez, sadece bu şartlar altındaki inançları değiştirebilir. İnsanları inançlarını değiştirmeye zorlayamaz. Fakat sadece onları istenilen şekilde davranmaya ikna edebilir (Oskay 1992: 270). Nitekim, Hitler, Kavgam adlı kitabında, “ustaca bir propaganda ile insanları cennetin cehennem olduğuna ve cennette en sefil hayatın yaşandığına inandırmak mümkündür” demesine rağmen, Özsoy’un (1998: 8) da vurgulamış olduğu gibi, büyük bir propaganda kampanyası ile harekete geçirdiği Alman halkını II.Dünya Savaşında tam bir felakete sürüklemiş ve propagandaya dayalı yalancı cennet vaatleri, hem kendisi hem de halkı adına cehenneme dönüşmüştür. Doğu bloğu veya demir perde ülkeleri adı verilen eski komünist ülkeler de onlarca yıl kendi halklarını en usta, en profesyonel propaganda yöntemleriyle kandırmaya ve yönlendirmeye çalışmışlarsa da, üçüncü kuşak komünistin yetiştiğini göremeden iflas etmişlerdir. Bu da gösteriyor ki, sırf propaganda ile insanların yalana sürekli olarak inandırılması mümkün olmamaktadır.

Yine Özsoy’un (1998: 11) da belirttiği gibi, propaganda da amaç, şuurlu ve kasıtlı bir faaliyet olma özelliğidir. Propaganda kitlelerin emniyetsizlik, huzursuzluk, endişelilik hallerinden yararlanarak bir takım söz ve sembolleri kullanmak suretiyle sırf gözetilen belli maksatlara uygun olacak şekilde tavırlar ve kanaatler uyandırmaya

çalışmaktır. O halde bu nitelemeden yola çıkacak olursak; farkına varmaksızın bir kanaati yaymak propaganda değildir. Berkes'in de vurguladığı üzere, kendisine şuurlu olarak yerleştirilmiş bir kanaati farkına varmadan başkasına nakleden kişi propagandacı değil, fakat bir propagandacının piyonu ya da taşıyıcısıdır. Tam anlamıyla propaganda faaliyeti, kasıtlı olarak muayyen hedefler gözeterek ve bir takım vasıtaları kullanarak yapılan yayma fiilidir (Berkes 1942: 47-48).

1.2.2. Propaganda Türleri

Propagandanın türleri konusunda çeşitli bakış açılarına göre çeşitli görüşler öne sürülmektedir. Kimi araştırmacılar propagandayı siyasal ve toplumsal, kışkırtıcı ve bütünleştirici, dikey ve yatay, akılcı ve duygusal olmak üzere dört farklı ayrıma tabi tutarken, kimi araştırmacılarda maksatlı ve maksatsız olmak üzere iki farklı ayrıma tabi tutmaktadırlar. Kimi araştırmacılarda propagandayı sahasına, kapsamına, konusuna ve kaynağına göre ayrıma tabi tutmakta ve bu ayırım doğrultusunda konuyu ele almaktadırlar.

Biz de çalışmamızda propaganda türlerini; sahası, kapsamı, konusu ve kaynağı bakımından olmak üzere dördümlü bir ayrıma tabi tutacağız.

1.2.2.1. Sahası Açısından Propaganda

Sahası bakımından propaganda, iç ve dış olarak ikiye ayrılır (Özsoy 1998: 18). Bu ayrıma göre, propagandanın sınırı herhangi bir devlet ya da örgüt benzeri toplulukların kendi içlerine yönelik eylemleri ile bahse konu devlet ya da örgüt benzeri topluluğun dışında kalan dost ya da düşman gruplara karşı yapılan eylemleri kapsamaktadır.

1.2.2.1.1. Dış Propaganda

Dış propaganda ağırlıklı olarak devletin rol oynadığı bir alandır. Çünkü bütün devletlerde dış politika hükümetten hükümete fazla bir değişiklik arz etmez. Bu konuda genelde ortak bir politika ve görüş birliği söz konusudur. Dış propaganda daha ağır başlı ve resmi niteliklidir. Dış propagandayı içerdeki kamu oyu desteklemezse, verim

alınmaz. Dış propaganda konularının içeride propagandasının yapılması ve halk desteğinin arkaya alınması etkin sonuç için şarttır.

1.2.2.1.2. İç Propaganda

İç propaganda daha çok demokratik ülkelerde partilerin iktidar mücadeleleri sırasında kendini gösterir. Çoğu demokratik ülkelerde iktidarı eline geçiren partiler ilk hükümet teşkil ettiklerinde, kabine üyelerini bu alanda en çok başarılı olan siyasetçilerden seçerler. İç propagandanın en önemli aracı medya ve basındır.

1.2.2.2. Hedef Kitlesi Bakımından Propaganda

Özsoy hedef kitleleri bakımından propagandayı genel, sınırlı ve ferdi olmak üzere üçe ayırmaktadır. Bu ayırıma göre, genel propagandanın muhatabı büyük kalabalıklar iken, sınırlı veya diğer adıyla mevzii propagandanın muhatabı ise, bir ülkenin muayyen bir bölgesinde meydana gelen bir hoşnutsuzluğu gidermek veya civar ahalisini belli istikamete yönlendirmek için yapılan propaganda eylemidir.

Ferdi propaganda şahıslara yönelik yapılır ki, bunun en çok kullandığı alan dış alandır ve bunun en önemli örneğini diplomatlar gösterir. İç politikada bu yola nadiren başvurulur.

1.2.2.3. Konusu Bakımından Propaganda

Konusu bakımından propagandayı siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri olmak üzere dört başlık altında inceleyeceğiz.

1.2.2.3.1. Siyasi Propaganda

Propagandanın en etkili olanıdır (Özsoy 1998: 19). Siyasal propaganda, siyasal iktidar, bir siyasal parti ya da benzeri bir kurum tarafından, kitlenin kendisine karşı olan davranışını değiştirmek için uygulanan bir propaganda türüdür. Hedefler net bir şekilde ortaya konmuş, belirli bir alanla sınırlanmıştır (Bektaş 2002: 199).

“Siyasal propaganda stratejik ya da taktiksel olabilir. Stratejik propaganda bir temel çizgi oluşturur, tezler sıralar, birbiriyle çelişmeyen kampanyalar düzenler. Taktiksel propagandaysa belirli bir çerçeve içerisinde hemen elde edilebilecek sonuçlara ulaşmaya çalışır” (Bektaş 2002: 199). Örneğin düşmanın hemen teslim olmasını sağlamak için ABD’nin Körfez ve Irak Savaşlarında, savaş kitapçıkları ve ses yükseltme cihazları kullanmış olduğu gibi.

1.2.2.3.2. Ekonomik Propaganda

Ekonomik propaganda deyince insanların aklına hemen bir şirketin ya da bir ticari grubun reklamları gelebilir ama bizim çalışmamız açısından söz konusu olan bu değildir. Burada söz konusu olan ekonomik propagandadan kasıt; milletler arası ilişkilerde bir ülkenin genel menfaati göz önüne alınarak yapılan ve o ülkenin ekonomik politikasını yansıtan propaganda türüdür.

1.2.2.3.3. Kültürel Propaganda

Bir milletin başka milletin fertlerinin sevgisini ve sempatisini kazanma gayretidir. Ülkeler arası kültürel ilişkiler bir propaganda aracı olarak değil de bir dostluk ilişkisi olarak algılandığı için uygulanması en kolay olan propaganda biçimidir.

Kültür, sanat ve eğitim etkinliklerinin propaganda amacı taşıdığı birçok kimsenin aklına gelmediğindedir ki tarih uzun vadeli kültürel deformasyona tabi tutularak milli kimliğini kaybetmiş milletlerin enkazıyla doludur (Özsoy 1998: 21).

1.2.2.3.4. Askeri Propaganda

Her devlet komşu devletlere ve diğer başka devletlere karşı güçlü görünmek ister ve bu konuda her fırsatta mübalağalı propagandalar yapar. Askeri tatbikatlara yabancı misyon temsilcilerinin davet edilmesi ve etki altında bırakılmaya çalışılması gibi. Askeri propaganda dışa yönelik bir propaganda konusu olmakla beraber, milli birliği ve bütünlüğü güçlendirmek amacıyla geçit törenleri vs. şekillerde iç kamuoyu da etkilenmeye çalışılır.

1.2.2.4. Kaynağına Göre Propaganda

Propaganda kaynağının bilinebilirliği ve sunduğu bilginin doğruluğu ölçüsünde beyaz veya açık, gri veya bulanık ve kara veya sinsî propaganda olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

1.2.2.4.1. Beyaz Veya Açık Propaganda

Açık biçimde yapılan bir propagandadır. Kaynağı bellidir ve kendisini tanıtmak ister. Açık ve şeffaftır. Beyaz propaganda da doğruluğa önem yerilir. Yalan kullanılırsa geri teper ve güveni sarsar. Hedef kitlenin tereddütsüz kabul etmeye alışık olduğu bir propaganda türü olması nedeniyle Bektaş'ın da vurguladığı gibi, verilecek yanlış ve yalan bilgi propagandanın etkisiz kalmasına ve hedef kitlenin yeni kaynaklar aramasına neden olur (Bektaş 2002: 35).

Kazanımı, en güçlü tarafı karşı tarafın fikirlerini çürütür taraftarlarını azaltır. Doğru, açık, ve şeffaf propaganda kitlelerde güven uyandırır. Beyaz propagandanın zayıf tarafı yayılma menziline mahdud olmasıdır. Serbestçe dolaşamaz. Düşman kendini korumak için karşı propaganda imkanlarını hemen kullanırsa tehdit ve bozulmayla sonuçlanabilir. Yapılan propaganda hakkında toplumda eğer şüphe uyanıyorsa, silah geri tepmiş olur böylece de güven zayıflar.

Beyaz propagandanın malzemesi haberlerdir. Hasım tarafın hatalarını, su-i istimallerini malzeme olarak kullanırlar. Bu malzemenin ne zaman, ne şekilde, nasıl ve hangi ölçüde kullanılacağı planlanmalıdır. Kale ele geçirilirken bir atış yetmez. Binlerce top atışı yapılır, gedik açılır, atışlara devam edilir. Açılan gedik büyütülür ve içeri girilir. Psikolojik savaşın hedefi, kalenin zayıf yönünü iyi belirleyip o hedefe ısrarla ve tekrarlar atışlar yapmak sonuç olarak direnci zayıflatmaktır.

“Hitler, beyaz propagandayı başlangıçta çok iyi kullandı. O tarihte Almanya da bulunan aç gözlü sermayenin, Alman ırkına verdiği zararın boyutunu anlatmak istedi. Alman ırkının üstün ırk olduğu, diğer ırkların kültür taşıyıcısı ırklar olduğu, (Türk, Japon, Fransız), güçlü olanın hakim olması gerektiği, hakim olmak içinde savaşmak gerektiğine inanıyorlardı. Dünyaya ancak böyle hakim olabileceklerini düşünüyor, Darwin'in biyoloji için geliştirdiği teoriyi politik psikolojide uyguluyorlardı. Bu anlayışa göre güçlü

olmak, haklılık sebebidir. Büyük balığın küçük balığı yutması nasıl doğal hakkı ise, bizimde zayıf ırkları yutmamız doğal hakkımızdır diyorlardı. Bu ideolojiyi Hitler “kavgam” isimli kitaba yazdı. Bu kitabı evlenen her çifte hediye ederek yaygınlaştırdı. Beş milyon dağıtıldığı söylenen bu kitaptaki fikirlere kendisi inanıyordu. Hitler beyaz propaganda yöntemini çok iyi kullanarak bir milleti savaşa yöneltti” (Tarhan 2003).

1.2.2.4.2. Gri Veya Bulanık Propaganda

Psikolojik savaşın önemli propaganda unsurlarından birisi olan gri propaganda bulanık bir propagandadır. Burada kaynak belli değildir, doğruluğu kanıtlanamaz. Yalan veya iftira olduğu da kesin değildir. Gri propagandanın ana malzemesi “rivayetler” dir. Çalışma tarzı açık propaganda gibi sınırlı değildir, aşağıda tanımını vermiş olduğumuz kara propaganda gibi serbesttir.

Güçlü yönü, muhatap tarafında iyi kabul görmesidir. İnsan üzerinde propaganda hissi doğurmaz. Propagandayı çıkaranlar belirsiz olduğu için, gri propaganda da en heyecanlı konular kullanılabilir. Bu tarzda genellikle Tarhan’ında vurgulamış olduğu üzere, doğru bir olaya on tane yalan sokulup muhatapı küçük ve gülünç duruma düşürmek amaçlanır. Senaryo iyi yazılmışsa eğer “rivayetler” dilden dile dolaşır. Kapital sistemin Sovyet Rusya ile ilgili çıkardığı hikayeler ve fırkalar sistemin çökmesinde büyük rol oynadı. Bu önemli olay gri propagandanın bir başarısı olarak tarihe geçti. Yakın tarih de Cumhurbaşkanı Özal’ın bazı sözleri, bu kapsamda kullanılarak onun siyasi gücünü zayıflatmak için kullanıldı. Bakan Mehmet Keçeciler’in takside akşamları çalışan bir öğretmeni anlatmasına, Özal’ın bu davranışı onaylar tarzında “Benim memurum işini bilir.” sözü çok farklı bir alana çekilerek, rüşvete göz yumma ve teşvik olarak sunulması olayının, siyaha yakın gri bir propaganda olduğunu söyleyebiliriz (Tarhan 2003).

“Açık propagandanın teşhisini artırmak için kullanılır. Ustaca yapılan gri propaganda da, bu propagandanın düşmanın kendisi tarafından yapıldığı izlenimi uyandırırsa muhatap çelişkiye düşer ve yıpranır. Karşı tarafı konuşmak zorunda bırakır ve açık verdirtir. Kendi ağzından kendi zararına laf kaçırır ve bunu kullanır. Son yılların en renkli siyasi kişisi olan sayın Turgut Özal ile ilgili yine bir örnek verelim. Özal’ı çok ilginç propaganda yöntemleri ile yıpratmışlardır. Muhatapı konuşturup çelişkiye düşürten bu yönetime bir örnek şudur; parti olarak yoksullara daha çok sahip çıkılması gerektiği konusu konuşulurken Özal, zenginliği özendirmek, fakiri çalışmaya

itmek amacıyla “Ben zengin severim.” sözcüğünü kullanır. Bu söz basında tamamen farklı amaçlarla tam tersini ifade edecek biçimde çok kullanılmıştı” (Tarhan 2003).

Gri propagandanın amacı, kusurlu, noksan ve belirsiz bir şeyi, tam ve yeterli göstermek olabilir. Yahut, tam, yeterli ve açık olan bir şeyi şüpheli göstererek gölgelendirmek, değerden düşürmek amaçlanır. Her türlü çelişki bu yöntemde ustaca kullanılır. Çelişki yoksa bile, varmış gibi davranılır. Böylece zihinlerde istenen soru işareti uyandırılır.

1.2.2.4.3. Kara veya Sinsi Propaganda

Kaynak belirlidir ama başka kaynaklardan çıkıyor gibi gösterilir. Kara propaganda yönteminde hile, entrika, yalan, iftira, fitne, sinsilik ve sahte delil serbesttir. Gizlilik esastır. Gerçekleri değiştirmek, inançları sarsmak ve kamu efkarını karıştırmayı amaçlar. Kaynağı anlaşıldığı zaman, tesiri olmaz geri teper. Düşmanlık duygularının artmasına neden olur. Bunun için iç düşmana karşı kullanılmaz.

Kara propagandanın malzemesi yalan, iftira, bozgun çıkarıcı her türlü yol, sahte delil olduğu için varolmayan her şeyi var gibi gösterir. Yalan, gerçekmiş gibi inandırıcı bir şekilde ortaya atılır. Kara propaganda nifak sokup ortalığı karıştırmak için çok kullanılan bir yöntemdir.

“Kara propaganda da kaynak daima gizlidir. Her ne sebeple olursa olsun kaynak ortaya çıktığında her türlü sorumluluk reddedilecek şekilde önceden hazırlıklı olunur. Kaynak gizli kaldıkça; yalanlar, rivayetler, şayialar, dedikodular verimli sonuçlar verir. Kaynak ne kadar gizli ise propaganda o derece başarılı olmuş sayılır” (Bektaş 2002: 36).

Amacı muhatap insanları ruhi çöküntüye götürmektir. Bu yöntemi uygulayanlar hiçbir ahlaki ve vicdani sorumluluk duygusu taşımazlar. Akla gelebilecek her şeyi hedef olarak ele alır. Kara propaganda Tarhanında belirttiği gibi, da her şey kullanılacak bir malzemedir, yeter ki istenen çıkara hizmet etsin. Kitaplarda bu

faaliyetin, amacı temiz, yöntemi pis olan bir propaganda tekniği olarak geçiyor olması uluslararası tartışma konusudur (Tarhan2003).

“Kara propagandanın ana amacı, yerleşmiş bir inancı yıkmaktır. Halkı kendi içinden çıkardığı liderlerden soğutmak, ordu ve devlete karşı varolan güveni sarsmak, sosyal ve ekonomik dayanışmayı yıkmak ister. İnsanları şüpheli, kaygılı, mutsuz ve zihni karışıklık içerisinde tutmak arzusundadır” (Tarhan 2003) .

İnsan ve toplumun her yönü, her safhası propaganda malzemesi olarak seçilir. Her türlü noksanlık kara propaganda için birer malzemedir ve burası bir hareket noktasını oluşturur. Kara propaganda Özsoy’un (1998: 72) da vurgulamış olduğu üzere, kişilik zaafı çok önemlidir. Alkol, uyuşturucu, kadın düşkünlüğü, siyasi hırs, partililik, bencillik ve megalomanik özellikler hareket noktası olabilir. Toplum gruplarının taassupta öne çıkmış özellikleri bile kullanılır. Osmanlı’nın son dönemlerinde ittihatçıların dinde lakayt tavırları, Arap toplumunun hilafete olan itaatlerini kırmak için İngilizlerce ve Fransızlarca ustaca bir biçimde kullanılmıştı.

1.2.3. Propaganda Taktikleri

Propaganda kampanyalarında taktik çok önemlidir. Taktik olmazsa başarıda olmaz denilebilir. Önemli işlerin sıradan ve rast gele yapılması başarının sağlanması adına mümkün değildir.

Propaganda için ne türlü taktiklerin izlenmesi gerektiği konusunda araştırmacıların hemen hepsi beş esasın üzerinde durmaktadırlar. Bunlar;

1.2.3.1. Konuları Sadeleştirme ve Teke İndirme Kuralı

Propaganda da amaç kamuoyunu belirli bir düşünce etrafında toplamak olduğuna göre dayanılacak ve sunulacak tez kısa ve çekici olmalıdır. Bu nedenle propaganda, tüm alanlarda her şeyden önce sadeliği sağlamaya çalışır. Propagandacının elinde bütün formülleri içeren bir kitap vardır. Manifestolar, inanç bildirileri,

programlar, öğretici eserler vs. bunlar genellikle olumlu bir biçimde bir takım önermeleri kısa ve açık bir metinle dile getirmeye yöneliktir.

“Taktikten amaç odur ki, iddia sade ve cazip şekle sokulsun. İddianın dayanakları, ileri koyduğu belgeler açık ve rahat anlatılsın. Kısacası propagandacı savunması istenilen tezin dayandığı doktrinin bir özetini yaparak işe başlamayı unutmasın. Mesela Marks ve Engels doktrinlerini “Le Manifeste Communiste” başlığı altında ilan etmişlerdir. Propaganda her şeyden önce konuyu basitleştirip, herkes tarafından kolaylıkla anlaşılabilir hale sokmaya çalışır. Böylece etkinlik sağlanır. Dost ve düşman iyi ve kötü bellidir. Bir öğreti en kolay ve etkin bir şekilde, simgeler ya da bayrak, flama, çeşitli amblem ve işaretler gibi şeylerle veya müziksel simgelerle (marş gibi) özetlenebilir. Propaganda tek bir hedef üzerinde yoğunlaştığında etkin olur. Hitler bunu “Kavgam” adlı kitabında şöyle dile getirmektedir; “Genellikle siyasal liderlerin bütün becerisi halkın dikkatini tek bir düşmana çekmekten ibarettir. Hiçbir zamanda bu dikkatin dağılmasına meydan vermezler. Bir milletteki kavga iradesinin hedefi ne kadar yoğun olursa ve böyle bir hareketin gücü ne kadar büyükse, çarpışma gücünde o oranda büyük olur” Özsoy 1998: 151).

1.2.3.2. Birlik ve Bulaştırma Kuralı

Propagandanın amacı belli yöndeki etkileri güçlendirmek ve toplumun önemli kesiminin de o görüşü desteklediği inancını oluşturarak savunduğu görüşü daha etkin hale getirmektir. Aldatıcı bir birlik görünüşü yaratmak için propagandanın ve propagandacının elinde çok değişik kaynaklar vardır. Mesela; amblemler, semboller, bayraklar, flamalar, yazılar, pankartlar ve dövizler. En yaygın bulaştırma yolu ise şüphesiz ki, Koçak’ında belirtmiş olduğu gibi, mitingler ve yürüyüşler gibi kitle eylemleridir. Simgeler büyüklüğü hatırlatmaktan ziyade, güç seslenişleri ve bunalım hatırlatmalarıdır. Propaganda, bunalımı hatırlatmak için, simgeler, şarkılar ya da sloganlar gibi yardımcı öğeler arar (Koçak 1989: 41).

Yazarlar, bilginler, sanatçılar, ünlü sporcularda sırası gelince kılavuz kişi rolü oynarlar. Halk kimi zaman körü körüne hayranlık duyar ve onların politik yönelişlerinin etkisi altında kalır. Bu gerçek bir güven ve hayranlık transferidir. Bir örnekle konuyu daha kavranabilir bir hale getirmek gerekirse; tüm Türkiye genelinde “Komiser Memoli” tiplmesiyle televizyon ekranlarındaki izleyicilerin beğenisini ve sempatisini kazanan Alabora bu beğeni ve sempatinin halk üzerinde oluşturduğu hayranlık ve güven duygusunu da üzerinde taşıyor olduğu bir anda, toplumsal bir eylemin en ön sıralarında

boy göstermiş ve yapmış olduğu bu kanunsuz eyleminden dolayı da polis tarafından göz altına alınmıştı.

1.2.3.3. Büyütme Şişirme Kuralı

Haberlerin büyütülmesi ve kendilerine yarayacak haberlerin daha büyük bir önemle ele alınması, bütün partici basınların vazgeçemedikleri bir özelliktir. Bir bütünden alınmış parçaların ustalıklarla kullanılması da sık sık kullanılan bir yoldur. Özsoy’unda ifade ettiği gibi, hemen her hafta büyük sıklıkla karşılaştığımız ve “Ben öyle dememiştim.” açıklamalarını içeren beyanlarının temelinde basın mensuplarının, belli insanların sözlerini yine belli amaçlarla ya saptırarak, ya da konuşmanın başlangıcını vermeden sadece belli cümleleri alarak onu kurgulu haber yapmaları ve manayı saptırarak kullanmaları yatmaktadır (Özsoy 1998: 158).

1.2.3.4. Tekrarlama Kuralı

İyi bir propagandanın ilk koşulu belli başlı olguları bıkip usanmadan tekrarlamaktır. Propagandanın etkinliği, az sayıda düşünceyle sınırlanmasına ve bunların bıkip usanmadan tekrarlanmasına bağlıdır. Ana tema değişik biçimlerde sunulmalıdır. Değişik kitlelere göre düzenlenerek, sıkça tekrarlanmalıdır.

Burada dikkat edilmesi gereken konu, tekrarın muhatabı sıkmadan yapılmış olmasıdır. Çünkü bu durum zamanla zihinleri rahatsız eder. Onun için, propagandası yapılmak istenen bir düşünceyi bir başka kılığa sokmak suretiyle tekrar edilmesidir. Özsoy’un da vurgulamış olduğu gibi, muhatabın ağzından çıkan her şey ruhumuzda derin bir iz bırakır. Propaganda edilen fikirler sık sık işitildikçe ve yine sık sık tarafımızdan tekrarlandıkça bu izler derinleşip kök salarak inanç haline gelir (Özsoy 1998: 160).

1.2.3.5. Geçiş Evresi Kuralı

Halkın yabancı olduğu bir konuyu zamanla işlemek demektir. Toplumun daha önce benimsemiş olduğu şeylerden hareketle propaganda yeni bir düşünce

yerleştirilebilir ve etkin olabilir. Bir kalabalığın karşısında konuşurken onun zıttına gidilmeyeceği, onu kendi dūřuncelerine yōneltmeden ōnce, onunla aynı fikirde olduğunu sōylemekle iře başlamak gerektiğini hemen hemen her konuşmacı bilir.

Aslında uyanık bir propagandacı ōnce halkın nabzını yoklar ve arzu ve eğilimlerini tespite çalışır. Sonra bunları genel istek halinde formūle ederek başarı imkanını sağlamaya koyulur (Koçak 1989: 45).

1.2.4. Etkili ve Başarılı Propagandanın Unsurları

Propaganda faaliyetleri, zihinleri hedef alırken, bu hedefe varmak maksadı ile zihinleri de seferber etmektedir. İnsan zihnini yine insanı etkileyebilmesi için gōsterdiđi gayretler propaganda alanında çok yeni tekniklerin doğmasını sağlamıştır (YÖK 1985: 41). Biz de bu kısımda etkili ve başarılı bir propagandanın yapılabilmesi için önemli bulduğumuz unsurlardan birkaçına sırası ile değineceğiz.

1.2.4.1. Simgeler

Onaran'ında belirtmiş olduğu gibi, Lasswell, propagandada sembollerin kullanılmasının önemini vurgulayan önemli bir isimdir. Lasswell'e göre her kōltür çevresinin kendine ōzgū bir reaksiyon ōlçüsü vardır. Kullanılan sembollerin arzu edilen tepkiye ulaşabilmesi için ifade ettikleri anlamın kesin bir şekilde bilinebilecek haliyle sergilenmesi şarttır. Nitekim propaganda bu özelliğinden dolayı sosyal kontrol tekniği sayılmaktadır (Onaran 1984: 67).

Propaganda da sembol önemli bir unsurdur. Basitçe pazarlanabilen ve kolayca anlaşılabilen her işaret bir sembol olabilir. Mesela; faşistlerin Eski Romalılarından aldıkları balta ve sopa demetleri, Nazilerin gamalı haçları, ABD'nin beyaz başlı kartalı, İsrail'in altı köşeli yıldızı ve Türk Bayrağı'ndaki Ay-yıldız ilginç örneklerdir.

1.2.4.2. Kitle Toplantıları

Kitelere mal edilmek istenen büyük fikirler için en önemli dekor büyük insan topluluklarıdır. Böylesine büyümlü ortamlarda çoğu defa konuşma yapmak bile gerekmez. İnsanlar buralarda kendilerini büyük görme sarhoşluğu içinde bulurlar ve çoğu defa kendilerinden geçerler (Koçak 1989: 80).

Olaya bu açıdan bakıldığında kontrol edilememiş ve iyi motive edilememiş kalabalıklar aynı zamanda serseri birer deniz mayını gibidirler. Ne zaman nereye çarpacakları belli olmaz. Aynı zamanda ne zaman patlayacağı belli olmayan adeta bozuk birer saatli bomba gibidirler. Çağımızda bütün dikta rejimleri ve bütün illegal örgütler bu yola başvurmuşlardır (Özsoy 1998: 106). Bunun örneklerine ülkemizde de sıklıkla rastlamaktayız. Spesifik bir örnek teşkil etmesi açısından 1 Mayıs 1996 Kadıköy olaylarını hatırlayacak olursak, 1 Mayıs kutlamalarının yer altı örgütlerinin gösterilerine dönüştürülmüş olduğunu ve kamu mallarının -ki bunlara park ve bahçeleri süsleyen lale çiçekleri ve trafik lambaları da dahildir- tahrip edilmiş olduğunu göreceğiz. Bu örnekte bizlere kitle toplantılarının nedenli önemli bir unsur olarak kullanıldığını göstermektedir.

1.2.4.3. Üniformalar ve Geçit Törenleri

Kitleleri tesir altında bırakabilmenin bir başka yolu da üniformalar ve geçit törenleridir. Bu törenler esnasında daha önceden bahsetmiş olduğumuz semboller ve simgeler de ön plana çıkarılır. Geçit törenleri sırasında oluşan birlik ve beraberlik görüntüsü seyredenler tarafından ilgi çekici bulunarak iyi bir propaganda malzemesine dönüşürken, üyeler üzerinde de ek olarak tek vücut olma hissini uyandırır ve birliğe bağlılığını güçlendirir.

Yine 1996 yılında İstanbul'da yaşanan 1 Mayıs kutlamalarına bakacak olursak; yıkıcı ve bölücü örgütlerin tek tip kıyafet ve başlarındaki bereleri ile kutlamaları bir geçit töreni havasına soktukları ve bu davranışları ile üyelerine ve sempatanlarına ayaktayız, işte buradayız mesajını vermeye çalışırken, tarafsız kitleleri de sindirmeye çalıştıklarını görmekteyiz.

1.2.4.4. İnanç Faktörü

İnsanlar inanç ve tutumlarını, karşılaştıkları problemleri en uygun biçimde çözümlenmek için kullanır. Kişinin psikolojik dünyası ne kadar darsa, inanç ve tutumları da o kadar sınırlıdır. İnanç ve tutumların bazıları açık ve birbirinden farklı, bazılarıysa müphemdir. İyi bir propagandacı propagandanın etkilerini önceden hesaplayabilmek için, muhatabının inanç ve tutumlarının kesinlik derecesini sezebilmesi önemlidir (Özsoy 1998: 115). Müslüman mahallesinde salyangoz satmaya kalkarsanız, propagandanın hangi tekniğinden ya da hangi metodundan yararlanırsanız yararlanın gelip o hedef kitlenin inançlarına takılırsınız. Yani inanç faktörünü göz ardı ederseniz tam bir başarıdan söz edemezsiniz.

1.2.4.5. Tekrarlama

Özsoy, bir toplum ne kadar kalabalıksa, bir fikri özümseme yeteneğinin de o kadar zayıf olacağını, bu sebeple propagandanın başarılı olabilmesi için verilmesi gereken mesajın kısa birkaç noktaya indirgenmesini ve amaca ulaşmaya kadar tekrar edilmesi gerektiğini ve bu metodun propagandada en başarılı yollardan bir tanesi olduğunu, bu yola ticari reklamlara bir ürünün satışı amacıyla sıklıkla başvurulması gibi insanları belli bir ideolojik çizgiye zamanla alıştırmada da aynı oranda etkili olduğunu gördüğünü, tekrarlama yönteminin en büyük faydalarından birinin de belli amaca ulaşmaya kadar dillere pelesenk edilen ifadelerin amaca ulaşmada sağladığı yarar olduğunu ifade etmektedir (Özsoy 1998: 103).

1.2.4.6. İsrarcı olma

Propagandacı ifadelerini bıktırmadan ısrarlı biçimde tekrarladığı takdirde zamanla bunun muhatap üzerinde etkisini göstereceğinden emin olmalıdır. Bunun bir başka metodu da anahtar kelimelerin ve sloganların kullanılmasıdır. İnsanlar bazen tekrarıyla sıkça karşılaştıkları şeylerden kurtulmak için bile olsa, ona geçici ilgi duyma ve deneyelim birde görelim deme eğilimi gösterirler. Genç Parti'nin ve liderinin 2002 Genel Seçimlerinde bu yola baş vurmasını ve sıfırdan yola çıkarak % 8'e yakın oy almasını bu noktada örnek olarak verebiliriz.

1.2.4.7. Yalan

Yalan söylemek propagandanın başlangıcından beri süre gelen bir koz olarak hep var olmuştur. Bu koza insanların iyiliği için çalışanlardan ziyade insanları kandırmaya çalışanlar başvurumaktadırlar.

Bryce'a göre propaganda, esas itibariyle ahlaksızca bir şeydir ve gücünü kamuoyunun zayıflığından almaktadır. Propaganda çok uzmanlaşmış bir sanat halini aldığından bu işle uğraşanlar aldatıcı ve tek yönlü bildirimlerle, gerçekleri kendi başlarına bulma yeteneğinden yoksun kimseleri aldatmaktadırlar (aktr.: Onaran 1984: 73).

Propagandacının ne oranda yalan söylemesi gerektiğini belirleyen etmen, propagandaya maruz kalan tarafın konu hakkında ne oranda bir bilgiye sahip oluşuyla direkt alakalıdır.

Bilinçli olarak söylenen yalanlarda dahil olmak üzere, gerçek dışı bildirimlerin hiçbir dirençle karşılaşmadıkları, bu tür bildirimlerde mesajı alan kimselerin mesajı gönderen kadar bilgi sahibi olmamaları yüzünden iletilenlerin propaganda niteliği taşıdığına anlaşılmadığı bilinmektedir (Koçak 1989: 66).

1.2.4.8. Kalıplaşmış İmajların kullanılması

İnsanları çok bilinen ve tanınan kategoriler içine sokmak doğal bir eğilimdir. Bunun için örneğin filimler de kötü rollere ilk bakışta fenalık yapacağı kestirilebilen ve tipine kötü rol giden insanlar (Erol Taş gibi) seçilir. İyi ve güzel rolleri de, ilk bakışta masumiyeti hemen göze çarpan (Hulusi Kentmen gibi) insanlara verilir. Bunun sebebi mesajın daha kısa bir süre içerisinde ve kolaylıkla izleyiciye ulaşmasını sağlayarak keyif almalarına yardımcı olmaktır.

Bu durum propaganda içinde geçerlidir. Mesaj hangi kitleye ya da hangi tür insana ulaştırılacaksa, mesajla iletici arasında bir paralellik oluşturmaya çalışılır. Bu durum fiziki görüntü ile sınırlı kalmayıp söylemler itibariyle de böyledir. Mesela; seçim zamanları yaklaştığında şiyasetçiler, milliyetçi ve/veya muhafazakar kesimin oylarını

alabilmek için her Cuma namazlarında camilerin önünde boy gösterir ve her demeçlerinde milli değerlere atıfta bulunarak koruyucusu ve savunucusu olduklarını klişeleşmiş sözleriyle ifade ederler. Aynı durum diğer başka seçmen kitlesi içinde aynıdır ki, seçim dönemlerinde siyasetçilerimizin uğramadan edemediği bir başka mekanda Hacı Bektaşî Veli'nin türbesidir.

Söz konusu olan bu durum Batı'da da farklı değildir. Batılı siyasetçilerde seçim zamanı sık sık kiliseye giderler ve çoğunun aile hayatı düzenli olmadığı halde, mutlu aile görüntüsü çizerler (Özsoy 1998: 164). ABD eski Başkanı Bill Clinton'un, yaşamış olduğu "Monika" skandalına rağmen oy kaybına uğramamak için eşiyle birlikte, hiçbir şey olmamış gibi günlük yaşantılarına devam edip mutlu aile görüntüsü vermeye çalışmaları gibi.

1.2.4.9. Söz ve İfade Gücü

Sözlü propaganda biçimi, her zaman için emsallerine göre en etkili propaganda şekli olmuştur. Sözlü iletişimde dileyiciyle konuşmacı arasında büyümlü bir atmosfer oluşmakta, kitle iletişim araçlarıyla söz en uzak noktalara bile ulaşabilmektedir.

Ancak sözün yanında olması gereken bir diğer hususta, bu sözün çok iyi bir şekilde ifade edilebilmesi gerekliliğidir. Siz iyi bir hatip olamaz iseniz, söylediğiniz sözler hedefine tam olarak ulaşamayacaktır. Turgut Özal'ın yerine Başbakan seçilen Mesut Yılmaz'ın, Başbakanlığının ilk günlerinde sözlerini ifade ederken duraklayarak konuşması ve bu haliyle de aleyhte propaganda konusu olması gibi komedi programlarına malzeme teşkil etmesi de hepimizin hatırındadır. Oysaki siz iyi bir hatip iseniz, insanlar sizin ağzınızdan dökülen kelimeleri pür dikkat peşi sıra takip ederler ki bir tek kelimeyi dahi kaçırmazlar.

1.2.5. Propagandada Kullanılan İletişim Araçları

Propagandada öncelikle bir amacın olması gerekmektedir. Bu amacın gerçekleşmesi için hedef seçilen toplumun ya da hiç olmazsa bir kesiminin belli bir

davranışı yapması --ya da şimdiye kadar yaptığı davranışın değiştirilmesi hedeflenmektedir. Davranış değişikliğini gerçekleştirebilmek içinde tutum ve inançların değiştirilmesi zorunludur. Bu da duygu ve düşüncelerin etkileme yoluyla değiştirilmesini gerekli kılmaktadır. İnsanın duygu ve düşüncelerini değiştirmek içinse Özakgün; bir takım iletiler ve simgelerin kullanılmakta ve bunun içinde kanal ve kanallara ihtiyaç duyulmakta olduğunu, mesajları göndericiden alıcıya ileten bu kanallara haberleşme araçları adı verilmekte ve mesaj dağıtma yöntemlerine göre dört kategoriye ayrılmakta olduğunu belirtmektedir (Özakgün 1984: 4).

Bunlar; yüz yüze haberleşme, göze hitap eden haberleşme araçları, kulağa hitap eden haberleşme araçları ve son olarak ta göze ve kulağa hitap eden haberleşme araçlarıdır. Şimdi sırasıyla bu konuları inceleyecek olursak;

1.2.5.1. Yüz Yüze İletişim

Yüz yüze haberleşme en etkili haberleşme yöntemlerinden birisidir. Yüz yüze sürdürülen ikili ilişkilerde etkileme ve etkilenme oranı daha yüksek olmakta, yani yüz yüze ilişki sosyal etkiyi artırıcı bir rol oynamaktadır. Yüz yüze haberleşmenin etkisi, haberi iletenin yani kaynağın tanınmış ve saygı duyulan biri olmasıyla da büyük ölçüde artmaktadır.

Konunun araştırmacıları yüz yüze haberleşmenin diğer haberleşme araçlarına nazaran daha etkili olmasını;

- 1) şahsi ilişkilerin samimi bir havada cereyan etmesine ve kitle iletişim araçlarında olduğu gibi seçicilik gösteremediklerine,
- 2) dolaysız yüz yüze ilişkilerin, gerektiği anda, hedef alınan kişilerin tutumuna göre hemen yön değiştirebilir olmasına,
- 3) insanların tanıdıkları kişilerin sözlerine daha çok inanma eğiliminde olmalarına,

- 4) hedef alınan şahısların, kanaatleri değiştirilmeksizin de şahsi ilişkiler vasıtasıyla belirli bir davranışta bulunmaya razı edilebilir olmalarına, bağlamaktadırlar.

1.2.5.2. Göze Hitap Eden İletişim Araçları

Göze hitap eden, yani basılı haberleşme araçları propagandanın en önemli bölümünü teşkil etmektedir. Özellikle gazeteler propaganda uygulamalarında önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanında pek tabi diğer basılı eserler yani dergiler, kitaplar, afişler ve bildirilerde önemli rol oynamaktadırlar.

Basılı yayınlar iletiyi tekrar tekrar okuma olanağı verdiği için, diğer araçlara kıyasla öğrenme ve akılda tutma açısından daha üstündür de denilebilir. Basılı yayınlara başvurma ve basılı yayından öğrenme Özakgün'ün (1984: 13) de belirttiği gibi, öğrenilenlerin akılda tutulması bakımından yapılan araştırmalar bu aracın daha çok eğitim düzeyi yüksek olan kimseler tarafından kullanıldığını ortaya koymuştur.

1.2.5.3. Kulağa Hitap Eden İletişim Araçları

Propaganda faaliyetlerinde önemli bir yeri olan bu türdeki haberleşme araçlarının başında gelen radyo, bilinçli kullanıldığını zaman fayda sağlamaktadır. Radyoda yapılacak program hedef kitlelere uygun mesajlarla donatılmış, bilgi verici, aydınlatıcı, eğitici-öğretici, eğlendirici olabileceği gibi stüdyo dışı canlı yayınlarda olabilir (Ertekin 1998: 110). Radyoda dinleyenler diğer kitle iletişim araçlarında olduğu gibi özel bir zaman ayırmak zorunda değillerdir. Kişi başka işlerini yaparken de radyodan yararlanabilir (Özakgün 1984. 15).

1.2.5.4. Göze ve Kulağa Birlikte Hitap Eden İletişim Araçları

Video dahil, televizyon ve sinema en etkili haberleşme ve propaganda araçlarından birisidir. Günümüzde televizyon en yaygın haberleşme aracı haline gelmiş olup, ses, görüntü ve hareket gibi üç ana özelliğiyle diğer haberleşme araçlarının etkilerini tek başına karşılayabilmektedir.

Televizyonun demokratik ülkelerde bile doğrudan ya da dolaylı olarak yönetim tarafından veya belli merkezler tarafından kontrol altında tutulduğu ve ne isteniyorsa kamu oyuna onun verildiği ve özellikle kültür ihracında kullanılan televizyon ve video (ve sinema) ile geliştirmekte olan ülkelere yönelik yoğun bir propagandanın yapıldığı gözlenmektedir. İnsanların neredeyse günün 24 saati beraber olduğu, çoğu zamanda sıkıntısını giderdiği bir aracın insanlar üzerindeki etkisinin ne olacağını tahmin etmek zor olmasa gerek (Erdoğan 1999: 80).

Televizyon büyük kitlelere hitap ederek, okur-yazar olmayan kitlelere de mesaj iletebilmekte, birbirinden uzak bölgelerde yaşayan insanları görüntülemek suretiyle düşünce ve görüş birliği oluşturmaktadır.

Bunun yanında sinema ve televizyon filmleri ile de kitlelere istenilen mesajları, eğlendirme maskesi altında kolaylıkla ve dikkat çekmeden verilebilmektedir. Pek çok insan dünyayı ve gelişmeleri filmler ve televizyon kanalları vasıtasıyla öğrendiklerinden gerçek doğrunun yanında bu kanallara sahip güçlerin kendilerine verdikleri doğruları peşinen kabullenme durumunda kalmaktadırlar. Bu durumun örneklerine dünyada olduğu gibi toplumumuzda da sık sık rastlamaktayız. Ancak son yıllarda toplumun bilinçlenmesiyle bu konu tartışma konusu haline gelmektedir. Son günlerin tartışılan konularından bir tanesi ise MATRİX isimli Amerikan yapımı filmin içerisinde barındırdığı propaganda temaları olurken, diğer bir tanesi de ABD ve Irak arasında geçen savaşın daha önceden yine iki ülke arasında geçen Körfez Savaşında olduğu gibi tek bir televizyon kanalından (CNN) değil de bir çok televizyon kanalından birden verilmesinin getirdiği, televizyon kanallarının birbiri ile ve onların üzerinde de devletlerin karşılıklı propaganda savaşlarının yaşanmış olmasıdır.

1.2.6. Terör Propaganda İlişkisi

“Terörist suçlar iki ana elementten oluşur” diyen Schmid bunların şiddet (tehdit) ve propaganda olduğunu ve terörizmin amacının da zaten korkunç vahşetler yapmak suretiyle, hedef kitleler arasında aşırı bir korku ve panik yaratmak ve bunun doğuracağı psikolojik etkileri asıl suçu işleyenlerin veya suçu yönetenlerin lehine olacak şekilde kullanmak olduğunu ifade etmektedir (Schmid 1993: 68).

“Propagandanın esasını; insan denilen varlığın psikolojik yapısının incelenerek hassasiyetlerinin tespiti teşkil eder. Bir ihtiyaçlar manzumesi

olan insanoglu, maddi ve manevi ihtiyaclarla sekillenir, kisilik ve davranis gelistir. O halde propaganda da ilk ve en onemli husus insan ihtiyaclarini, diger bir deyişle kisisel hassasiyetleri tespit etmektir. İhtiyaçları belirleyen çevre, insanın sosyal bir varlık olması yönüyle önem kazanır. Fiziki, sosyal ve psikolojik çevre, bir taraftan insan ihtiyaclarını belirlerken, diger taraftan fertleri sürekli etkisi altında bulundurur. Bu arada suni tarzda doğrulan algılama hataları ile fertler belli fikir ve ideolojilerin savunucusu haline gelirler” (YÖK 1985: 41).

Genel kabul gören anlatımlar içerisinde, teröristlerin hedeflerine ulaşmada kullandığı yaygın stratejilerden en önemlisi Bal’ında vurgulamış olduğu üzere, yaptığı saldırılar aracılığıyla, hedeflediği bütün kitlelerce bir iletişim aracı biçiminde algılanmasını sağlamak ve verdiği şiddet unsuru taşıyan mesajları doğrultusunda eylem hedeflerini geliştirerek / çeşitlendirerek / reorganize ederek belirlemektedir. Bu strateji çerçevesinde teröristler eylemlerini gerçekleştirirken, karşılarındaki grupların vereceği tepkileri değerlendirmeye alırlar ve bu tepkiler doğrultusunda planlamaya çalışırlar. Demokratik ülkelerdeki güvenlik güçleri perspektifinden olaya baktığımızda ise, emniyet güçleri de teröre karşı başarılı ve etkin olabilmek için büyük ölçüde halk desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu bağlamda terör örgütleri ile güvenlik güçleri arasındaki mücadele bir bakıma karşılıklı alan kazanma stratejisi olarak ta nitelenebilir (Bal 1999: 54). Hadiseye otoriter rejimler açısından bakacak olursak, bu tür ülkelerde teröristler öncelikle kitle iletişim araçları tarafından bertaraf edilmekte, yaptıkları eylemlerin kamuoyunda hemen hiçbir etkisi olmamaktadır (G.Y.M.D.Y. 1990: 9).

Terör örgütlerinin ilk aşamada sıklıkla kullandıkları propandada amaç; kendi davalarını ve örgütlerini tanıtmak, insanlara aşina kılmak ve insanlar arasında sempati uyandırarak potansiyel taraftar oluşturmaktır. Yapılan her türlü eylemde propandanın öncelikli olduğu görülmektedir. Özellikle eylemlerden sonra Çağlar’ın (1998: 147) da vurgulamış olduğu gibi, basın yayın kuruluşlarının aranarak veya olay yerine bildiri bırakılarak eylemlerin üstlenilmesi, bunun bir kanıtıdır. Çoğunlukla önemli kişi ve kuruluşlara yönelik ses getiren eylemlere ağırlık verilmektedir. Böylece kitle iletişim araçları vasıtasıyla gündemde kalmakta ve kendilerini hem yurt içi ve hem de yurt dışında tanıtmış olmaktadır.

Genel itibariyle eylemi gerçekleştiren örgüt, eylemini üstlenmek suretiyle propaganda faaliyetini tamamlıyor olsa da, Hizbullah örneğinde veya 17 Kasım örneğinde olduğu gibi bazen bunun tersine de rastlamak mümkündür; ki, eylemi üstlenmemiş olmak eylemden kasıtlı propaganda faaliyetini yapmamış olmak anlamına gelmemektedir. Nitekim Çağlar (1998: 150); Hizbullah terör örgütünün bu durumu, kendilerinin reklama ihtiyacı olmadığı, hattı zatında eyleme konu olan hedefin şahsında, imzalarının zaten mevcut olduğunu savunmakta olduklarını ifade etmektedir.

Bununla birlikte İBDA-C örneğinde olduğu gibi eylemi kim yaparsa yapsın, işine yarar ne kadar eylem varsa üstlenen örgütler olduğu gibi, yaklaşık 30 yıldan bu yana süren terör yüzünden binlerce kişinin hayatını kaybettiğini hatırlatarak, bu kişilerin aileleri, yakınları ve toplumdan, en içten başsağlığı dileklerinin ve özürlerinin kabul edilmesini ister mahiyette daha önce örneği hiç görülmemiş bir bildiri yayınlayan IRA terör örgütü de vardır (İRA'dan Tarihi Özür: 2002).

Teröristler kamunun dikkatini çektikleri, kamuoyunu etkiledikleri ölçüde olayları yönlendirebilirler. Sahneyi düzenleyebilirler. Kamu haberleşme ağını etkiledikleri oranda zafer kazanmış sayılırlar. Amaçlarına uzanan yolda bu hemen hemen tek şanslarıdır. Terörist grupların resmi makamlardan talepleri vardır. Bunların bir bölümü insan hakları, ekonomik olanaklar ve siyasal özgürlüklere ilişkindir. Özgürlüğün, adaletin ve hukukun üstünlüğünün propagandasını yapan teröristlere inanmak son derece hatalıdır. Ancak Ergil'in de ifade ettiği gibi terörist gruplarca dile getiriliyorlar diye de haklı toplumsal taleplerin göz ardı edilmesi yanlıştır. Bu çelişkiyi teröristler propagandalarında çok iyi kullanırlar, bu ideallerin bayraktarı olarak ilgi ve destek sağlayabilirler (Ergil 1990: 45/49).

Toplumun huzur ve güvenliğini tehdit eden bütün olumsuz davranışları terör ve şiddet kavramlarıyla ilişkilendirmek mümkündür. Bu eylemleri gerçekleştirenler başlangıçta masum, mağdur ve kurtarma rolü ile ortaya çıkar. Dışa yansıyan amaçları arasında ise ezilen zümreleri kurtarma, çalışanların haklarını alma, gelir dağılımındaki adaletsizliği giderme, herkese yeterince eğitim ve iş imkanı sağlama, tam bağımsızlığa kavuşturma ve diğer bazı hakları elde etme gibi iddiaları görmek mümkündür. Oysaki

terör ve şiddetin arka planındaki hedef ve amaçlar çok daha farklıdır. Bu nedenle terör ve şiddet olayları daha çok inanç, düşünce, kültür, eğitim, sağlık ve ekonomik problemlerini çözememiş çevrelerde destek bulmaktadır. Dikkatle incelendiğinde görülecektir; ki, terör amaçlı bütün örgütler Karaman'ında belirttiği gibi, üye kazanmak için siyasi heyecan ağırlıklı bir ortam hazırlamaya çalışmaktadırlar. Hedefe ulaşabilmek uğruna pembe tablolar, parlak vaatler, zengin kaynaklar, şehvi arzular, saltanat, yetki, makam ve otorite gibi bazı faktörler, birer müjde olarak takdim edilmektedir. İnce hesaplar üzerine ortaya konulan bu müjde ve umutlar ister yerli ister yabancı kaynaklı olsun sonucu değiştirmez (Karaman 2000: 745).

Bir gerilla olan Carlos Marigella terörle ilgili olarak yazdığı el kitabında teröristlere eleman temininde propaganda amaçlı kullanmalarını tavsiye ettiği şu yöntemi önermektedir;

“Büyük şehirlerin giriş yollarına yerleşin. Gelişmekte olan ülkelerde daima köylerden şehirlere akın vardır. Fakir ve iş arayanları buraya alın, kendisine gecekondular vererek kendinize bağlayın. Giriş çıkışları kontrol edin. Elektrik, su, kanalizasyon ve yol gibi alt yapının gelmesini engelleyin ki sömürülmesini kolay yapabilesiniz” (Başbakanlık Basımevi 1983: 53).

II. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE TERÖR VE TERÖRİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Terör ve Terörizm Kavramlarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Altuğ'un (Altuğ 1995: 43) ifadesiyle; "Terörizmin tarihçesi İsrail'de Sicarii'lere (M.S. 66-73) kadar inmektedir." Yani terörün bilinen geçmişi Hz. İsa'nın doğumundan tam 66 yıl sonra ortaya çıkmıştır. (Terör Her Zaman Vardı: 2002) Ancak Schlagheck, tarihteki ilk terör eylemi olarak Ortadoğu'da (Eski Filistin de) Yahudi Zealotların Romalılara karşı M.S. 6-135 tarihlerindeki kampanyaların gösterildiğini beyan etmektedir. Çınar'ın (1997: 194) da belirtmiş olduğu gibi, Zealotlar'ın hareketi terör olarak tanımlanmıştır. Çünkü, şiddet eylemlerini (suikast ve vur-kaç eylemleri) Roma kurallarını savunan Romalılara, Yunanlılara ve Yahudilere karşı kullanarak, psikolojik tesir oluşturup siyasal amaçlarına ulaşmada bunu yardımcı olarak kullanmaktadırlar ki, bu amaç insanları köleleştiren Roma kurallarını değiştirmektedir. M.S. 68'de Zealot'un bir alt grubu olan Sicariler Romaya karşı Yahudilerin ayaklanmasını teşvik etmek için ortaya çıktı.

"Sicarii'ler, Filistin'de bağınaz aşağı dereceli din adamlarının kurdukları son derece iyi organize edilmiş bir dini mezheptir. Bu mezheple ilgili kaynak sayısı da azdır. Hatta mevcut kaynaklar da birbiri ile çelişki göstermektedir. Sicarii'ler düşmanlarına karşı gündüzleri ve tercihinde tatil günleri, Kudüs kalabalıklaştığında alışılmamış taktiklerle saldırmışlar ve bu saldırılarını da sicarii denilen küçük kılıçlarla yapmışlardır. Bu nedenden dolayıdır ki tarihe Sicarii'ler diye geçmişlerdir. Yüksek Rahip Ananias'ın evini, Heradion Hükümdarı'nın saraylarını tahrip etmişler, tefecilerin senetlerini yakarak borçların geri verilmesini önlemişler ve hatta Tacitus'ta hahamlık bölgelerinin hububat depolarını yaktıkları ve Kudüs'ün su kanallarına sabotaj yaptıklarından bahsedilmektedir. Kurbanları ise Filistin'deki ve Mısır'daki Yahudiler arasındaki ılımlılar ve Yahudi Barış Partisi taraftarlarıdır. Sicarii'ler, fakirleri zenginlere karşı ayaklanmaya teşvik etmeye çalışan sosyal bir protesto hareketi olarak ta değerlendirilmektedirler" (Ercan 1998: 12).

Siyasi amaçlı ilk terörizm, İsmaililer'in bir kolu olan ve 11. yüzyılda ortaya çıkıp, 13. yüzyılda Moğollar tarafından ortadan kaldırılan "Haşhaşinler" ile tarihte adını duyurdu (Terör Her Zaman Vardı 2002). Hasan Sabbah'ın liderliğindeki bu örgüt, Ercan'ında ifade ettiği gibi, dini motifli bir örgüt olmakla birlikte, Selçuklu İmparatorluğunu yıkmayı kendisine hedef seçmiştir. Hasan Sabbah, düşmanla açık bir savaşta mücadele etmek için sayıca çok yetersiz kaldıklarını ancak, küçük de olsa disiplinli bir kuvvet tarafından sürdürülen sistematik uzun vadeli bir terör hareketi ile etkili bir siyasal silah gücünü elde edebileceğini, anlamıştı (Ercan 1998: 12).

Terörizmin kurucusunun Hasan Sabbah'ın olduğu kabul edilmekte olup, Kışlalı; verilen buyruğa itiraz etmek bir yana düşünmeden ölüme atılmanın Haşhaşinler de temel kural olduğunu; hatta bizatihi Hasan Sabbah'ın kendi oğlunu kurallara uymadığı gerekçesiyle acımasızca öldürttüğünü; kurtarılmış bölgeler kavramını ve vur kaç taktiklerini de ilk olarak onun uyguladığını; amaçlarına ulaşabilmek için Haçlı Ordusuyla dahi işbirliği yaptığını ve başlatmış olduğu terör hareketini sürdürebilmek ve taban kazanabilmek için devleti halka karşı benzer yöntemler kullanmak zorunda bırakmış olduğunu ve böylece de devleti, halkın gözünde zalim konumuna ittiğini dile getirmektedir (Kışlalı 1998: 39). Tarihi belgelerde Haşhaş yiyen ve haşhaş müptelası anlamına gelen Haşhaşinlerin suikastlarında hep hançeri kullandıkları yer alıyor. Bugünkü İngilizce'deki "suikast" ve "suikastçı" kelimeleri olan "assassination" ve "assassin", Haşhaşani deyiminden türemiştir (Terör Her Zaman Vardı 2002).

Tarihin en eski dönemlerinden itibaren terör ve terörizm varolduğu halde, bu kavramlar ancak II. Dünya Savaşı'ndan önce veya sırasında dünya sözlük ve ansiklopedilerine geçmiştir. Örneğin The Ansiklopedia Britannica'nın 1924 tarihli 14. baskısında terörizm maddesi yoktur (Altuğ 1995: 20). Bunun yanında konunun uzmanlarınca; modern anlamda terörizmin ilk olarak Fransız İhtilalinden sonra ortaya çıktığı vurgulanmaktadır.

Terör kelimesinin bir kavram olarak ilk defa Fransız devriminden sonraki dönemi nitelemek için kullanılmış olup, Devrimden sonraki Mart 1793 ile Temmuz 1794 tarihleri arasındaki döneme Terör Dönemi veya Terör Rejimi adı verilmiştir

(Meydan Larousse 1973: 83). 1796 yılında basılan bir Fransız sözlüğüne göre ise; Jakobenlerin terör kavramını olumlu anlamda kullandıkları, ancak 9.Termidor'dan sonraki dönemde ise terör kavramının negatif anlam yüklü bir kavram haline geldiği görülmektedir.

Terör Rejimi Dönemi, modern terörizmle birlikte Jakoben zihniyetinin de doğuşunu sağladı. Siyaset biliminde “doğru ve mutlak olduğuna inanılan bir fikri veya hedefi insanlara zorla benimsetme, bu amaçla şiddet kullanma hareketi” anlamına gelen Jakobenizm, adını bu dönemde Fransa'daki Jakoben Klüplerinden aldı (Korkmaz1999: 23).

20. yüzyılın son 40 yılında ortaya çıkan terör örgütleri ise korkuya neden oldular. Hürriyet gazetesinde yer alan bir habere göre; ortaya çıktığı ülkeler dışında da eylem yapan ve uluslararası olarak nitelendirilen terör örgütleri listesinde Ortadoğu'dan 19, Amerika kıtasından 15, Uzakdoğu'dan 5, Avrupa'dan 8, Asya'dan 3 terör örgütü bulunuyor. Özellikle Ortadoğu ve Amerika kıtasında ortaya çıkan terör örgütlerinin birçoğu ABD'yi hedef alırken, bu ülkeyle, Rusya'da uluslararası terör örgütü olmaması dikkati çekiyor. Terörden en fazla etkilenen ülkelerin başında ise Türkiye, İsrail, Japonya ve Kamboçya geliyor (Terör İnsanlık Kadar Eski 2001). Çınar (1997: 196) ise bu ülkelere ilave olarak Kuzey İrlanda, Lübnan, Uruguay, Arjantin ve Brezilyayı terörizme en çok maruz kalan ülkeler olarak ifade etmektedir.

“Terör örgütlerinin motivasyonu hemen her dönemde değişti. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Soğuk Savaş ikliminde örgütler genellikle rejim değiştirmeyi ve yıkmayı amaçlıyorlardı. Türkiye'de Dev-Sol, İtalya'da Kızıl Tugaylar, Fransa'da Doğrudan Eylem ve Almanya'da Baader-Meinhoff ve Kızıl Ordu Fraksiyonu bu iddia ile ortaya çıkmışlardı. Daha sonra gelişen süreçler bağımsızlık yanlısı ayrılıkçı terör örgütlerini ön plana taşıdılar. ETA, IRA ve PKK bu anlamda gelişirken, çoğunluğu Orta Doğuda olan İslami motivasyona sahip ABD ve İsrail karşıtı terör örgütleri, yeni dönemin yeni şartları ve teknolojik olanakları ile kuvvetlendiler” (Terör Her Zaman Vardı 2002).

Korkmaz (1999: 25) da, II.Dünya Savaşı sonrasında, 1960'lı yıllarda başlayan terör dalgasının, çeşitli ülkelerde farklı biçimlerde ortaya çıkmış olduğunu ve bu farklılığın ise üç ana kola ayrıldığını; birincisinin İrlanda, İspanya ve Kanada'daki gibi

ayrılıkçı terörizm, ikincisinin Latin Amerika ülkelerindeki şehir ve kır gerillacılığı, üçüncüsünün ise Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya'da ortaya çıkan Yeni Sol akımlarla başlayan şehir terörü dalgası olduğunu vurgulamaktadır.

Ayrılıkçı terörü İrlanda'da IRA, İspanya'da ETA terör örgütleri devam ettirirken, Latin Amerika'daki gerilla terörünün ilk örneklerinin, kır gerillası olarak Bolivya'da Che Guevera, şehir gerillası olarak Brezilya'da Carlos Marighella liderliğindeki örgütler tarafından ortaya konmuştur. Korkmaz bunlara ek olarak, yeni sol olarak adlandırılan, teorisyenliğini Herbert Marcuse, Frantz Fanon ve Che Guevera'nın yaptığı akımın etkisiyle Almanya'da Baader – Meinhof, ABD'de Kara Panterler, Japonya'da Birleşik Kızıl Ordu ve İtalya'da Kızıl Tugaylar gibi terör örgütlerinin türemiş olduğunu; ülkemizde faaliyet gösteren sol örgütlerin kuruluş ve gelişmesinin de yine bu döneme rastlamakta olduğunu vurgulamaktadır (Korkmaz 1999: 25). Bunu o yıllarda dünyanın iki kutuplu olmasına bağlayabiliriz.

Yaşadığımız şu günlerin en korkutucu, yıldırıcı ve insanlara endişe salan terör örgütleri, geniş finansman imkanları, inanmış, şartlanmış ve örgütüne bağımlı üyeleri ile özgür dünyanın geliştirilmiş özgürlükçü ortamında teknolojiden yararlanarak dünyaya meydan okuyorlar. Uydu ve cep telefonları, diz üstü bilgisayarlar, internet, gelişmiş ulaşım araçları ve Sovyetlerin dağılmasından sonra bu coğrafyadaki kontrolsüzlükten kaynaklanan, kitle imha silahlarının düşük maliyeti ve her türlü bilginin serbest dolaşımı terör örgütlerince en büyük avantajlar olarak kullanılmaktadır.

2.2. Genel Olarak Türkiye'de Terör Olgusunun Gelişimi

Ülkemiz Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan köprü vazifesi görüyor olmasının da verdiği stratejik öneminden dolayıdır ki başka devletler tarafından üzerinde hep oyunlar oynanan bir ülke olagelmıştır. Bu bölümde, Türkiye'de meydana gelen sosyal değişme ve beraberindeki terör faaliyetlerinin ortaya çıkışı ile birlikte Türkiye'deki terörün özgül nedenleri ve türleri incelenecektir.

2.2.1. Türkiye’de Sosyal Değişme ve Terör Faaliyetlerin Ortaya Çıkışı

Bilindiği gibi Türkiye, 1923-1950 yılları arasında durgun bir sosyal yapıya sahipti. Ancak 1950’lerden itibaren çok partili dönemin başlaması, hızlı bir zirai makineleşmeye, köylerden büyük kent merkezlerine yoğun nüfus akımına yol açmıştır. Gökçe, 1950 sonrasında Türkiye’de görülmeye başlayan gecekondulaşmanın, 1980 sonrası iyice hissedilmeye başladığını ve bu sürecin 1990’lı yıllara gelindiğinde ülkenin sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yapısını etkileyecek boyutlara ulaşmış olduğunu vurgulamaktadır (Gökçe 1993: 3).

Bu yıllarda köyden kente göç eden Anadolu insanı, kültürel açıdan yabancılaşma duygusu çekmenin yanında, yoksulluktan da kaynaklanan nedenlerle kendini çaresiz, sahipsiz ve yalnız hissetmiş/hissetmektedir. Bilindiği gibi, insanlar kendilerine kucak açan, değer veren ve onlara bir kimlik veren oluşumlara yönelirler. Bu dinsel bir grup, siyasal bir parti ya da bir terör örgütü olabilir (İçli 2002: 174).

Ergil (1990: 27), toplumumuzun kişi başına 1200 ABD Doları bir gelir düzeyi ile Doğu Anadolu’nunsa 350-400 dolarlık gelir ile boğuşmakta olduğunu; hayatı çok kapalı, çok dar ve çok az nüansları olan bir yaşam biçimi olan köylünün göç yoluyla şehirlere taşındığını; bunun bir kentleşme olduğunu ancak kentlileşme olmadığını ve bunun tipik bir yansıması olarak Ankara nüfusunun % 70’inin de gecekondularda yaşadığını, sosyal alan darlığı içerisinde buralarda yaşayan insanların sınırlı bir davranış, düşünüş ve değer sahibi insanlar olduklarını; hayatın sınırlılığı ve darlığı noktasında terörist gruplarla benzerlik teşkil ettiğini ve dar bir sosyal alandan birinden diğerine –teröristin biçimlendirdiği yaşam biçimine- geçişin çok kolay olduğunu vurgulamaktadır.

Bu çerçevede, 1950’li yıllardan itibaren ülkemizde yaşanan ekonomik ve toplumsal değişmelerin siyasal şiddet potansiyelini geliştirdiği söylenebilir. Keleş (1996: 6-7) yurdumuzdaki nüfus patlamasının, artan işsizlik oranının, gecekondulaşmanın, giderek ağırlaşan geçim koşullarının, yüksek öğrenim kurumlarına

giremeyen kitlelerin büyük bir ölçüde terör örgütlerinin yürüttükleri propagandalara malzeme oluşturduğunun söylenebileceğini ifade etmektedir.

Ülkemizdeki aşırı sol olarak niteleyebileceğimiz örgütlere temel dayanak teşkil eden Türkiye Komünist Partisi (TKP) 10 Eylül 1920 yılında Bakü'de kurulur ve ülkemizde faaliyet göstermeye başlar. Ancak, 1925 yılında çıkarılan Takriri Sükun Kanunu ile 1960'lı yıllara kadar ülkemizdeki sol faaliyetler sanat ve fikir hareketleri ile kamufle edilmiş bir şekilde üniversite gençliği içerisinde dernekler ve yan örgütler aracılığıyla devam ettirilmiştir. 1961 Anayasası ile yasal alanda büyük ve güçlü örgütlenmeler içerisine girmiş ve 1968-1969'lu yıllarda tüm dünyada yaşanan öğrenci hareketlerinin de etkisiyle büyük öğrenci hareketleri ve akabinde de işçi olayları (boykot, kanunsuz yürüyüş ve gösteriler, işgaller ve grevler v.s.) olarak gündeme gelmiştir. 1971 yılından itibaren de değişik adlar altında ortaya çıkan örgütler ile eylem tarzı mahiyet değiştirerek silahlı ve bombalı saldırı, fidye için adam kaçırma ve banka soygunu şeklinde terörist hareketlere dönüşmüş ve 12 Eylül 1980 tarihine gelindiğinde sayıları 50'yi aşan yasadışı örgütler oluşturulmuştur. Bu yaşanan hadiselerden ise en çok üniversiteler ve tabii ki yüksek öğrenim gençliği etkilenmiştir. Zira, üniversiteler yeterli ve düzeyli eğitim yapamaz hale gelmiş, bir kısım üniversite ve orta öğretim kurumları, bazı semt, mahalle, köy ve kasabalar, devlet daireleri ve belediyeler tek bir görüşün hakim olduğu kurtarılmış bölgeler haline dönüştürülerek ülke çapında terör estirilmiştir. Bu koşullar 12 Eylül Askeri Darbesinin meşruiyet zeminini oluşturmaktadır (YÖK 1985: 83-88).

Çınar'ın (1997: 282) da belirtmiş olduğu gibi, Türkiye'de terörizm toplum düzenini bozmak ve demokratik hükümeti etkisiz duruma getirmek için desteklenmiştir. Bunun bir sonucu da kamunun terörle mücadelede yasal olmayan yollara başvurmaya yönelmesi olmuştur. 1980 Askeri Darbesi ile son bulan anarşi ve terör üç yıl sonra 1984'te PKK terörü ile yeniden ülke gündemine gelmiş ve 1987 yılından itibaren de yoğunluğunu artırmıştır.

Ne var ki, 1992 yılına gelindiğinde örgüt, güvenlik güçlerinin sürdürmüş olduğu mücadelenin bir sonucu olarak Alkan'ın da vurguladığı gibi askeri ve siyasi

alandaki krize girmiştir. Bu krizden kurtulmak için tek yanlı silah bırakma girişimini bir çare olarak görmüş ancak bu girişiminden de bir sonuç alamamıştır. (Alkan 2002: 92) Silahlı propaganda faaliyetleriyle arzuladığı halk desteğini alamayan örgüt, sıkışmışlığını aşmak, kendisinin Kürt halkının temsilcisi olduğu imajını vermek ve uluslar arası diyalog zemini oluşturmak amacıyla, siyasi faaliyetlere ağırlık vermeye başlamıştır. Bütün bunların üzerine birde Örgüt liderinin yurt dışında düzenlenen bir operasyon ile yakalanarak Türkiye'ye getirilmiş olması ve beraberinde de beklediği uluslar arası desteği büyük oranda kaybetmiş olması da eklenince örgüt faaliyetleri durma noktasına gelmiştir.

Bunun yanında İran'ın Şii temele dayanan dini anlayışını "Devrim İhracı Politikaları" çerçevesinde yayma çalışmalarıyla, ülkemizde dini gruplar arasında "Siyasal İslam" kavramı tartışılmaya başlandı (Alkan 2002: 97). Oysaki İran'ın Şii Müslümanlığı ile Türklerin yaşadığı Müslümanlık arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Fakat yinede ülkemiz 1980'li yıllardan sonra, İslam dinini kan, savaş ve ihtilallerle bütünleştiren Ortadoğu kökenli örgütlerin yayınlarından, faaliyetlerinden ve kışkırtmalarından etkilenen Hizbullah, İCB (İslami Cemaatler Birliği), İBDA-C (İslami Büyük Doğu Akıncılar Cephesi), İslami Harekat Örgütü ve Vasat gibi terör gruplarının faaliyetleri söz konusu olmuştur.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kimi terör hareketleri ulusal kurtuluş hareketi olarak lanse edilmekte ve ortaya çıkmakta, kimi terör hareketleri de baskıcı yönetimleri devirip yerine demokrasi ve özgürlüğü getirecekleri iddiasıyla ortaya çıkmaktadır. Ancak Ergil'in de söylediği gibi, bilinmelidir ki dünyanın hiçbir yerinde terörizm, ne bir ulusal savaşı başarıya götürmüş, ne de zorbaları ve baskıcı yönetimleri devirip demokrasiyi getirmiştir. Diktatoryadan demokrasiye kavuşan Yunanistan, İspanya, Portekiz, Arjantin, Brezilya, tüm Doğu Avrupa ülkeleri ve askeri yönetimden parlamenter rejime geçen Türkiye, özgürlükçü dönüşümlerini terörizmin yoluyla değil, demokratik kitle katılımı ve siyaseti ile başarmışlardır (Ergil 1990: 48).

Ülkemizde 1970'li yıllardan başlayarak yoğunluk kazanan terör ve terör nitelikli örgütlü suçlar; siyasi iktidarların öncelikli tuttıkları sorunların başında

gelmektedir. Örneğin, elde edilen verilere bakıldığında; Aralık 1978/ Nisan 1983 tarihleri arasında ülkemizde 40.037 terör eylemi gerçekleştirilmiştir. Bu eylemlerin 30.000'i ise 1975/1980 yılları arasında meydana gelmiştir. 1977 yılında terör olayları sonucu ölenlerin sayısı 319 iken, bu rakam 1978 de 1095'e, 1979'da ise 1362'ye ulaşmıştır. 1978/1980 yılları arasında terör yüzünden 5.000 kişi öldürülmüş. Aralarında otomatik ve piyade, makineli tüfek, havan ve roket atarlarda dahil olmak üzere 822.632 silah ve 5.454.925 adet mühimmat güvenlik birimlerince ele geçirilmiştir. 1980 darbesi ile birden bire inişe geçen terör olayları, özellikle 1984'ten sonra tekrar tırmanışa geçmiştir. Örneğin 1994 yılında 6.413, 1995 yılında ise 4.860 terör nitelikli olay yaşanmıştır. Yine 1997'de Çağlar'ında ifade ettiği gibi, ülkemizde 1.201 terör olayı meydana gelmiş; öldürülen 84 kişinin olaylarla her hangi bir ilgisinin olmadığı ve bu olaylarda 264 güvenlik görevlisi ile 9 kamu görevlisinin öldürüldüğü tespit edilmiştir. Siyasal istikrarsızlıkta etkin rol oynayan bu durum aynı zamanda ülkeye, hiçbir şekilde üretime geri dönmeyen büyük bir ekonomik kaynak israfına mal olmaktadır (Çağlar 1998: 150).

Son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de terör, ideolojik görünümünden sıyrılarak etnik, dinsel ve kültürel bir temel üzerinde işlemeye başlamış olduğu da ayrı bir gerçektir (Öztürk 2000: 211).

2.2.2. Türkiye'de Terörün Özgül Nedenleri

Terör olaylarını gelişmiş, gelişmemiş veya az gelişmiş tüm ülkelerde görmekte beraber, asıl yoğunluk az gelişmiş ülkelerdedir. Özellikle bu ülkelerdeki hızlı büyüyen nüfus, eğitim, sağlık ve adalet hizmetlerinden yeterince yararlanamama, çarpık kentleşme, artan işsizlik oranı, yetersiz üretim ve dengesiz bölüşüm ilişkileri, uğranılan haksızlık düşüncesini ve doyurulamayan beklentileri giderek artırmaktadır. Bütün bunlara ek olarak, Türkiye'de güvenlik birimlerine bazı toplum kesimlerinin güvenini yitirmesi de terör örgüt ve eylemlerine zemin hazırlayan faktörler arasında sayılabilir. Dolayısıyla Türkiye'de ekonomik, kültürel etnik ve dinsel farklılıklar, bireylerin yaşam koşullarının kötülüğünden dolayı asıl sorunmuş gibi gündeme alınmakta; kısa vadede şiddet, uzun vadede ise terör olaylarının nedenleri olarak gündeme gelmektedir.

Çağlar'ın (1998: 140) da ifade ettiği gibi, toplumsal konulardaki huzursuzluklar, zaman içerisinde yasadışı örgütlenmelere zemin hazırlamaktadır.

Ergil (1990: 27) de, terör hareketlerinin ortaya çıkış sebeplerinin incelendiğinde, toplumun anomik, yani kuralsız bir döneme girdiği zamanlarda toplum içerisinde belirli bir yabancılaşmanın gözleendiğini ve bunun da beraberinde kuralsızlığı getirdiğini; bu kuralsızlığın nedenleri arasında, kırdan büyük kentlere göçün ve bununla birlikte belirli bir sosyal kültürel ortamdan, belirli değerler bütününden kopup bambaşka bir yaşam biçimine geçişin de önemli rol oynadığını, anomik dönemlerin, ekonomik krizlerin, aşırı partizanlık ve kayırmanın sosyal sınıflar arasındaki uçurumların belirginleştiği zamanlara ve şiddetin her sorunun çözümü olarak sunulduğu dönemlere rastladığını, devletin güvenlik kurumlarının bile şiddete bir sorun çözme yöntemi olarak baktıkları dönemlerin anomik dönemler olduğunu, bugün Türkiye'nin de anomik bir dönem içerisinde olduğunu ve Türkiye'deki terörizmin beslendiği bu alt-yapı ortadan kalmadıkça da terörizmin önlenemeyeceğini belirtiyor.

Öztürk de, Türkiye'de teröre karşı alınması gerekli olan hukuki tedbirlerin alınmaması sonucunda terörizmin bu denli gelişme göstermiş olduğunu vurguladıktan sonra, İngiltere'de terörle mücadele kapsamında alınmış olan tedbirleri sıralayarak, Türkiye'de İngiltere'de olduğu gibi, terör örgütü üyeleriyle mülakat yapılması ve bunların yayınlanmasının o kadar katı kurallara bağlanmadığını, umuma açık yerlerde terör örgütü üyelerinin üyesi ve destekçisi oldukları değerlendirmelerine yol açanların hapsedilmelerinin öngörülmediğini, infaz indirim oranlarının terör suçlarında düşük tutulmadığını, terör örgütü üyesi olduğundan kuşku duyulan kişilerin ülke genelinde oturma ve seyahat özgürlüğünden yoksun bırakılmadığını, şüpheli şahıslara yönelik olarak, terörist amaçlar için kullanılabilir aletlere sahip olma gibi yeni suç türünün tanımlanmadığını, terörle bir şekilde bağlantılı oldukları belirlenen iş yeri sahiplerinin kamu imkanlarından yararlanma, sözgelimi kamu ihalelerine katılmalarının engellenmediğini, 10'dan fazla personel istihdam eden iş yeri sahiplerinin, personelin etnik veya dinsel pozisyonu konusunda belli bir yapıya zorlanmadığını ifade etmektedir (Öztürk 2000: 214).

YÖK tarafından yayınlanan terör konulu kitapta, Türkiye’de terörü meydana getiren etkenler dış destek (Türkiye üzerinde emelleri bulunan dış güçler / uluslar arası terörizm / terör odaklarının Batı toplumlarındaki uzantısı), iç destek (sosyal sorunlar / ekonomik bunalım / politik kriz / idari ve bürokratik bozulma / devlet otoritesinin sarsılması ve diğerleri) ve karma etkenler (casusluk / kaçakçılık) olmak üzere üçe ayrılarak incelenmiştir. (YÖK 1985: 67).

Terörün çok farklı sebepleri vardır. Bu sebepler, terör eylemlerinin gerçekleştiği yerlere göre de değişir. Bu nedenle, her hangi bir yerdeki terörün sebebi bir başka yerde var olan terör eylemi / olayı ile aynı değildir (Çınar 1997: 247). Dolayısıyla Türkiye’deki terörün sebepleri de kendine has bir takım nedenlerden ötürü farklılık arz etmektedir ve biz de çalışmamızda bu farklılıkları iç nedenler ve dış nedenler olmak üzere iki kategoride ele alacağız.

2.2.2.1. İç Nedenleri

Türkiye’de uzun yıllardan beri çok önemli bir sorun olarak sürekli gündemde kalan terörizm, halen genel güvenliği tehdit edici ve huzur bozucu bir faktör olarak etkisini devam ettirmekte ve terörle mücadele, bir güvenlik sorunu olarak ele alınıp, çözüm yolları üretilmeye çalışılmaktadır. Oysa İçli’nin (2002: 171) de belirttiği gibi, terörizm yalnızca bir güvenlik sorunu değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve psikolojik nedenlere bağlı bir sosyal problemdir.

Öztürk (2000: 214/217) ise, Türkiye’de Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri ile aynı veya daha fazla geri kalmış başka bölgelerin de olduğunu, fakat bu bölgelerde bölücü ve ayrılıkçı terör eylemlerinin görülmediğini ve bu nedenle de terör ile bölgesel geri kalmışlık, ekonomik ve sosyal koşullardaki olumsuzluk arasında çok belirgin bir neden sonuç ilişkisinin görülmesinin ve aranmasının isabetli bir yaklaşım olmayacağını belirtmektedir. Yazar, Devletin bu hususu bir neden sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirmesi sonucunda bölgesel geri kalmışlığı, ekonomik ve sosyal koşullardaki olumsuzluğu gidermeye yönelik tedbirlere başvurduğunu ve bunun bir

sonucu olarak bölge halkının her şeyi devletten beklemesi gibi, oldukça yanlış bir istismara neden olduğunu ifade etmektedir.

YÖK'ün konu ile ilgili çalışmasında ifade bulduğu üzere, 1980 öncesinde ekonomik ve sosyal hayattaki hızlı gelişmeler birçok müspet sonuçlar doğurmakla birlikte hassas bir dönemde bulunan gençlik kesiminde uyumsuzluk ve dengesizliklere de yol açabilmektedir. (YÖK 1985: 38).

Araştırmanın bu kısmında, Türkiye'deki terör olaylarının iç nedenleri, ekonomik, eğitim ve sosyalleşme, siyasi, psikolojik, kurumsal etkenler ve düzensiz göç ve çarpık kentleşme etkeni olmak üzere altı başlık altında incelenecektir.

2.2.2.1.1. Ekonomik Etkenler

Erdoğan'ın da (1999: 29-30) ifade etmiş olduğu gibi, ekonomik şartların zorluğu, insanları maddi yönden etkilediği gibi psikolojik ve moral yönden de etkiler. Bu nedenle, toplumdaki dengesiz gelir dağılımı, terör odakları için yararlanılması gereken en önemli unsurlardan biridir. Dolayısıyla, sade vatandaşlar, ekonomik eksikliklerden dolayı bu propagandadan etkilenmeye çok müsaittirler. Araştırmalara göre de eylemlere katılan militanların çoğunluğunu propagandalardan kolaylıkla etkilenebilecek kişiler oluşturmaktadır.

Ataşağın da, Türkiye'de yaşanan gelir dağılımı eşitsizliğine değinerek, Türkiye'de bir çok sorunun özünün ekonomik nedenlere dayanmakta olduğunu, bırakın doğuyu, Ankara'nın varoşlarında bile altı çocuğu olan ve akşam evine ekmek götüremeyen birinin, televizyonunuzu açtığında, Televole programlarında 60 kişinin nasıl yaşadığını görüyorsa kafasında bir çok soru işaretlerinin oluşacağını ve kendisi bu durumda olsaydı, belki de komünist olacağını ifade ediyor (aktr.: Cevizoğlu 2000).

Köşk'e tasarrufu öğreten Cumhurbaşkanı Sezer de 26 Ekim 2000 tarihindeki İSEDAK'ın açılış konuşmasında, MİT müsteşarı ile aynı paralelde, "Yoksullukla

birlikte aşırı ölçülerde büyüyen gelir uçurumu toplumların barış ve istikrarına yönelik ciddi bir tehdit oluşturmaktadır” diyor (Karalı 2000).

Bir PKK itirafçısı olan Aygan (1987: 101-102) ise, ailesinin içinde bulunduğu ekonomik durumun, kendisini nasıl olup da örgüte yaklaştırdığını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Ailemin ekonomik durumunun çok zayıf olması dolayısıyla, çocukluğumda ve çocukluktan gençliğe geçiş döneminde sahip olmayı arzuladığım bir çok şeye sahip olamamıştım. Yaşıtlarım okul tatilinde keyiflerince eğlenirken, ben her yıl okul kapandıktan sonra ailemle birlikte Çukurova’ya göç ederek, yazın kavurucu sıcaklığında, pamuk tarlalarında ırgatlık yapıyordum. Hem çalışıp hem okumak zorundaydım. İçerisinde bulunduğum durum fakirlik edebiyatını durmadan işleyenlerin propagandasından etkilenmeme ve onlara yaklaşmama neden oluyordu.”

Ergene, ekonomik ve sosyal hayattaki hızlı gelişmelerin bir çok olumlu sonuçlar doğurmakla birlikte, hassas bir dönemde bulunan gençlik kesiminde uyumsuzluk ve dengesizliklere de yol açabildiğini görüşündedir. (Ergene 1993: 126).

2.2.2.1.2. Eğitim ve Sosyalleşme

Cerrah (2000: 101), terörü besleyen en önemli kaynaklardan birinin cehalet olduğunu, bundan dolayı, cehaleti ortadan kaldırmaya yönelik her türlü eğitim faaliyetinin aynı zamanda teröre karşı da etkin bir önlem olacağını vurgulamaktadır.

Güneş (1995: 87) de, yapılan araştırmalarda, Türkiye’de her dört yetişkinden birinin, kadınlarda ise her üç kadından birinin okuma yazma bilmediğinin, yine 15-19 yaş arasında 1 milyon gencin okuma yazma bilmediğinin ve 6-11 yaş grubuna dahil olan 2 milyon çocuğun ise hiç okula gitmediğinin, üstelik okuma yazma bilmeyenlerin de okul ve öğretmen yönünden en yoğun illerimiz olan İstanbul, Ankara ve İzmir de ikamet ettiklerini belirtmektedir.

Diyarbakır'da HADEP binalarında açlık grevi yaptıklarından dolayı göz altına alınan 218 şahıs üzerinde yapılan araştırmada, eyleme katılanların eğitim düzeyiyle ilgili olarak Okkan (2000: 231) şu verilerin elde edildiğini ifade etmektedir.

Tablo 1: Açlık Grevi Sanıklarının Eğitim Durumu

	OKUR YAZAR DEĞİL	OKUR YAZAR	ORTA-LİSE MEZUNU	YÜKSEK OKUL MEZUNU	TOPLAM
ERKEK	22	43	34	4	103
KADIN	39	58	15	3	115
TOPLAM	61	101	49	7	218

Okkan (2000: 233), 1999 yılında Hizbullah terör örgütü ile ilgili olarak yapılan Olağan Üstü Hal (OHAL) toplantısı sonucunda da OHAL'e dahil olan 11 ilde yakalanmış bulunan örgüt mensuplarının eğitim düzeylerine bakıldığında da yine aynı sonuçlarla karşılaşıldığını belirtir. Bu sonuca göre yakalanan 3377 kişinin 272'sinin okuryazar olmadığı, 862'sinin ilkokul mezunu, 768'inin orta okul mezunu, 1381'inin lise mezunu ve 94'ününse üniversite mezunu olduğunun anlaşıldığını vurgulamaktadır.

Çağlar da (1998), yapmış olduğu araştırma verilerine göre, Türkiye genelindeki örgütlerin lider kadrosu içerisinde görev alanların, eğitim düzeylerinin alt kadrolardaki militan, sempatizan ve taraftarlarınkine oranla daha yüksek olduğunun tespit edildiğini ve genel bir dağılım yapıldığında ise şu şekilde bir tablo ile karşılaşıldığını ifade etmektedir:

Tablo 2: Terör Örgütlerinde Lider Kadronun Eğitim Durumu

ÖRGÜTLER	Okur/ Yazar Değil %	İlk Okul Mez. %	Ortaokul Mez. %	Lise Mez. %	Üniversite Mez. %	Toplam
Marksist-Leninist Örgütler	5	21	13	35	26	100
Etnik Kök.-Ayrı. Örgütler	20	48	22	7	3	100
Din Eksenli Örgütler	2	10	13	46	29	100

Alkan (2002: 46-51) ise istatistik verilere bakıldığında ülkemizin eğitim düzeyinin oldukça düşük olduğunun görüldüğünü, ancak, gençlerin eğitimlerini tamamlasalar dahi terör örgütlerinin insan kaynaklarını oluşturabilmekte olduklarını; dolayısıyla da eğitim sistemimizin bu açıdan enine boyuna incelenerek eksik ve aksak yönlerinin en kısa zamanda düzeltilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Esas itibariyle sosyal bir olay olan terörizm, şüphesiz ki çok boyutlu, çok yönlü ve karmaşık bir sorunlar yumağıdır. Alkan'ın (2002: 44) da belirttiği gibi, terörü sosyal bir olay olarak ele alırken, onu toplumun değer yargılarını, alışkanlıklarını, gelenek ve göreneklerini inceleyerek gözden geçirmek gerekmektedir.

“Unutulmamalıdır ki, sosyal değişmeyi, devrimleri ve sosyal bozulmaları göz ardı eden hiçbir paradigma gerçekçi değildir” diyen İçli (2002: 172), bu bağlamda, sosyal değerlerdeki hızlı değişmelerin, toplumda artan sapmalara ve uyuşmazlıklara sebep olabildiğini, bu değişim döneminde yaşanan sıkıntı, buhran ve kaosların, hem teröristleri ve şiddet yanlılarını beslemekte olduğunu, hem de onların toplumu etkilemelerine neden olduğunu ifade etmektedir.

UNESCO tarafından bir ülkenin gelişmiş sayılabilmesi için, her bin kişiden 100 kişinin gazete okumasının ölçü olarak kullanıldığını ve buna göre de, Avrupa ülkelerinde bu oranın binde 300, Japonya da binde 575, Yunanistan da binde 133 olurken, Türkiye de sadece binde 58 olduğunu ifade eden Özkan (1997: 23), en çok okuması gereken ve sayıları 15 milyonu bulan gençlerimizin ise, binde 850'sinin hiç gazete okumadığını ve okuma alışkanlığının olmayışının nedenlerinin de parasal sorunlar, özel televizyon kanallarının çıkışı, basına duyulan güvensizlik v.b. sebeplerden kaynaklandığını vurgulamaktadır.

Bölügiray (1996: 202-207) da, Milli Eğitim Bakanlığı'nın yapmış olduğu araştırma verilerine göre, aynı ilgisizliğin kitap okuma (daha doğrusu okumama) alışkanlığı için de geçerli olduğunu ve yetişkinlerin % 48'inin, gençlerin ise % 61'inin hayatları boyunca hiç kitap okumadıklarını; okumayan ve okuma alışkanlığı bulunmayan kültürsüz bir genç kuşağın yetiştirildiğini; bu gençlerin sosyal ve kültürel

yönden kendilerini tamamlayamayacağını ve dışarıdan gelebilecek olan her türlü etkiye açık olacaklarını vurgulamaktadır.

Cevizoğlu (2000) da yine aynı şekilde, topluma “televole kültürünün” egemen olduğunu ve özellikle teşvik edildiğini (başarı gibi gösterildiğini), başarısızlıklara bahanenin dayanmadığı bir ülkede ise halkı yönlendirmenin, uygar bir ülkedekinden tabii ki farklı olacağını vurguluyor.

2.2.2.1.3. Siyasi Etkenler

Mumcu (1990: 19), Ermeni terörünün 1973'te başlayıp 1974'ten sonra ivme kazandığını; aşamayla turmandığını; 1981-82'de de yine bir takım saldırı ve cinayetlerden sonra birden kesildiğini; aynı yılların Türkiye'de iç teröründe yükseldiği yıllar olduğunu; bunların adeta bir eşgüdüm içerisinde yürütüldüğünü, aralarında bir ilginin bulunduğunun kesinlik gösterdiğini belirtmektedir. Ona göre bunun çeşitli nedenleri olmakla birlikte birinci nedeni, Türkiye'deki zayıf hükümetler dönemidir. Ki bu dönem 1978-1980 arasındaki dönem olmaktadır. Bu dönemde içeride de dışarıda da terör olaylarının sergilenmiş olduğunu ifade ediyor. Ergil (1990: 25) ise bu dönem içerisinde, kara para işleyişinin devlet örgütünü kuşatmış, yöneticileri yozlaştırmış ve yönetimi çürütmüş olduğunu ve dolayısıyla da yönetimin dayanmış olduğu sistemin inandırıcılığını kaybetmiş olduğunu ve terör örgütlerinin de bu durumu çok iyi kullandıklarını, bu açıdan da bugün Türkiye'de terörist hareketlerin doğmasının tesadüf olmadığını ifade ediyor.

Ayrıca Yıldırım'ın (2000: 688) da ifade etmiş olduğu gibi, siyasal iktidarların başta parti programları olmak üzere, savundukları ilkelere uygun hareket etmemeleri ve vaatlerini yerine getirmemeleri de halkta bir güven bunalımına sebep olmaktadır. Radikal görüşlü siyasal oluşumlar bu yıpranma ve aşınmadan yararlanmakta, halk birbirine zıt görüşlerin taban ve taraftar bulabildiği ortamda kutuplaşmaya sürüklenebilmektedir.

2.2.2.1.4. Psikolojik Etkenler

“Terör örgütlerinin eleman kaynağının 15-25 yaş arası gençler olduğunu görmekteyiz. Bu dönem psikoloji ve psikiyatri kaynaklarında geçiş dönemi (adolesan) olarak ifade edilmektedir” (Erdoğan 1999: 44). Bilindiği üzere bu yaştaki çocuklar davranışları açısından dengesizdirler ve kolayca kontrollerini kaybedebilirler. Konuşma yerine bağırabilir, anne-babalarına, eğitimcilerine ve diğer büyüklerine itaat etmektense dövüşmeyi tercih ederler. Bu durum karşısında paniğe kapılan anne-babalar, çocuğun üzerinde daha da bir titremeye, attığı her adımı takibe ve sorgulamaya yöneldiğinde durum daha da içinden çıkılmaz bir hal alabilmektedir. Zira bu tür çatışmaları yasadışı örgütler gençlerin bu durumları çok iyi bilmekte ve bu yönlerini göz önünde bulundurarak sürekli bir propaganda çalışması uygulamaktadırlar.

“Saygınlık kazanacak, kendini gerçekleştirecek doğru, güzel, iyi, olumlu, yaratıcı, üretici yol ve yöntem bulamayan insanlar, ruhsal çatışmalarını, kaygılarını, korkularını, öfkelerini, can sıkıntılarını saldırgan davranışlarıyla, şiddet eylemleriyle gidermeye çalışırlar.” diyen Köknel (1996: 39-40), sözlerine şu ifadelerle devam etmektedir;

“Toplumda azınlık durumunda olduğunu, kendilerine farklı davranıldığını algılayan ya da böyle olduğunu sanan insanlar başkalarına güven duymazlar. Bu insanlar güvensizlik duygusunun etkisi altında kimi kez doğru, kimi kez hatalı değerlendirmeler sonucu, toplumun, yöneticilerin ve güvenlik güçlerinin, kendilerine karşı art niyetli, ön yargılı, haksız ve yanlı davrandıklarını düşünürler. Bu nedenle onlara güvenmezler. Güvensizlikten kaynaklanan katı, sert, saldırgan içerikli davranış kalıplarını benimserler. Bu tip davranış kalıplarına alt kültürlerinden kaynaklanan ortak değerler yüklerler. Bu davranış kalıplarını saygınlık simgesi olarak kabul ederler. Değerlerini, saygınlıklarını korumak için şiddeti eylem biçimi olarak benimserler. Din, mezhep, tarikat ve etnik kökenden kaynaklanan terör örgütlerinde bulunan genç militanlar, saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri yaparak bağlı oldukları alt kültüre şan, şeref ve üstünlük sağladıklarını sanıp insan ve çevreyi yakıp, yıkıp, yok ederler.”

2.2.2.1.5. Kurumsal Etkenler

Eğitim ile doğrudan alakalı olan diğer bir hususta kurumsal etkidir. Çınar'ın (1997: 255) da belirttiği gibi, kamu görevlileri kendilerine verilmiş yetkileri kendilerine ait gibi kullanılmaktadırlar. Onlar için asıl olan sosyal ve ekonomik durumlarını daha da

iyileştirmektir. Bu anlayışın kamu görevlileri arasında yaygınlaşması sonucu vatandaşlar devlete olan güvenlerini kaybederler. Sonuç, bu durumdan yararlanmak isteyenler için tam bir fırsattır. Terör örgütleri bu durumdan rahatlıkla yararlanarak eylemlerini gerçekleştirir. Ayrıca bu durum sadece terörizmi beslemekle kalmaz, başka suçların (rüşvet, mafya, kara para aklama ve kaçakçılık gibi) ortaya çıkmasına da yardımcı olmaktadır. Bürokratik yozlaşmanın her türlü suçu etkilediği özellikle terör suçlarını artırdığı çok rahatlıkla söylenebilir.

Ergil, “halkın kendilerine bir an önce katılması konusunda oldukça sabırsız olan teröristler, toplumsal sabrın fitilini kısaltmak için resmi makamların baskısını davet edici kışkırtmalara” girebildiklerini dile getirmektedir. Ona göre:

“İstikrar ve güvenlik adına girişilen baskı ve zulüm, sosyal ve siyasal hakların sınırlandırılmasının doğuracağı hoşnutsuzluk, teröristlerce kendilerine desteğe dönüştürülebilir. Bu konu ile ilgili olarak Baskılı bir terörist aynen şu çarpıcı açıklamalarda bulunmaktadır; ‘Düşman (devlet ya da hükümet) dev bir hayvan gibi, bir arı sürüsü tarafından sokulunca denetlenemeyen bir öfkeye kapılarak sağa, sola, her yere saldırır, ezer. Kurbanlarından çoğu masumdur. Onu bin türlü zalimce ve ezici eyleme zorlamakla en önemli amacımıza ulaşmış oluruz. Bu aşamaya kadar suskun ve hareketsiz olan halk, nefretle, haklarını savunmak, intikamlarını almak için bize dönerler. Bundan daha iyi bir sonuç umulamaz” (Ergil 1990: 47).

Alkan (2002: 116-138) da, buna paralel olarak, yasaklamanın bir psikodinamiğinin olduğunu ve her terör örgütünün yasak ortamlarda yeşerdiğini ifade etmektedir. Öte yandan kimi kamu görevlilerine terör örgütleri ile aynı düşünceyi paylaşan kişiler atanabilmektedir. Bu ise bir anlamda teröristlere bir ödüdür. Kamu kurumlarına atanan bu kişilerin üst kademe görevlere getirilmeleri şart değildir; her hangi bir görev de olabilir. Örneğin basında “Sosyal Sigortalar Kurumu Dışkapı Hastanesinde çalışan depocu ve 17 arkadaşı KADEK (PKK) ya para ve lojistik malzeme sağladıkları için yakalandılar” türünden haberler bu durumu yansıtmaktadır. Bunun yanında atamalarda liyakat gözetimelemesi de kamunun çalışmalarını baltalamakta ve kurumlar çalışamaz duruma gelmektedir. Bu ve benzeri durumlar ise terör örgütlerine propaganda malzemesi stoku çıkarmaktadır.

2.2.2.1.6. Düzensiz Göç ve Çarpık Kentleşme

“Çağımızda endüstri toplumlarının oluşturduğu karmaşa, kişileri şiddete yönelten itici bir güç olmuştur.” diyen İçli (2002: 172), özellikle hızlı, plansız şehirleşme ve göç olguları sonucu görülen kültür değişmelerinin, sosyal çalkantılara ve şiddet kullanımına da katkıda bulunmakta olduğunu; sosyal değişimin, iç ve dış göçler ile birlikte ortaya çıkan hızlı nüfus artışıyla toplumun niteliğini değiştirdiğini ve toplum yaşamında yeni kültür gruplarının eklenmekte olduğunu; bu gruplar arasında bütünleşmenin sağlanamaması durumunda da yeni bunalımların ortaya çıkmakta olduğunu belirtmektedir. Ona göre;

“kırdan kente hızlı ve plansız göç, kentin yapısında önemli değişmeler ortaya çıkarmıştır. Kentin çevresinde oluşan yeni yerleşim yerlerine ek hizmet gerekliliği ortaya çıkarken, kalabalıklaşan kentlerde yüz yüze ilişkilerin yerini resmi ilişkiler almış, sapma ve suçun önlenmesi eskiye oranla daha güç hale gelmiştir. Çünkü, kalabalıklaşan ve karmaşıklaşan sosyal yapıda bireysel tutum ve davranışları artık resmi kontrol araçları yoluyla düzenlemek zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Dahrendorf’a göre, bu tür toplumlarda sosyal-roller arasında gücün farklılaşmış dağılımı söz konusudur. Otoritenin sosyal yapıdaki farklılaşmış dağılımı çatışma gruplarının formasyonunun temelini teşkil eder” (İçli 2002: 172-173).

Kırsal bölgelerden, küçük kentlerden, geleneksel toplumdan büyük kentlere, dış ülkelere göç eden insanların, kültür çatışması, toplumsal çözülme, alt kültürlerin oluşması gibi toplumsal süreçler içinde yaşamak zorunda kaldıklarını vurgulayan Köknel;

“Kültür çatışması, insanın yaşadığı toplumsal ortamda kazandığı davranış kalıplarıyla, örnekleriyle, göç ettiği çevrede geçerli olan davranış kalıpları, örnekleri, ilkeleri, kuralları, yaptırımları etkisini yitirir. Göç edilen çevredeki davranış kalıpları, örnekleri de etkili olmaz. İnsanları birleştiren, bütünleştiren ortak amaçlar, beklentiler yok olur” (Köknel 1996: 174) demektedir.

Ergil’in de (1990: 175) ifade ettiği gibi, genel olarak teröristler, faaliyetlerini en iyi bildikleri yerde yapmaktadırlar. Saldırmak, kaçmak, saklanmak ve malzeme temin etmek için bu şarttır. Bu açıdan bakınca ömürlerinin büyük bir bölümünü ya da tümünü kentlerde geçirmiş olan bireylerin eylem alanı olarak kentleri seçmeleri olağandır. Bazı terörist gruplarsa belirli kentleri faaliyet alanı olarak kullanmaktadır. Bu

seçim, yalnızca teröristlerin yaşadıkları yer olması açısından değil, kentlerin sosyal değişimin en hızlı olduğu ve siyasal yabancılaşma olgusunun en yoğun biçimde belirdiği ortamlar olmasındandır. Yabancılaştığı dünyaya ve düzene baş kaldırmaya hazır birey, işbirliği yapabileceği diğer bireyleri en kolay kent ortamında bulabilmektedir.

2.2.2.2. Dış Nedenleri

İki kutuplu dünya sisteminin sona ermesiyle, dünya siyasetinde ortaya çıkan belirsizlikler, riskler ve bunların yol açtığı yeni tehditler, örgütler karmaşasının neden olduğu güvensizlik ortamı Öztürk'ün (2000: 211) de vurguladığı gibi, ülkelerin savunma ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamada giderek daha çok ulusal güçlerine dayanmak zorunda kalmaları gibi, nedenler yüzünden terör bir araç olarak, dış politikaya ilişkin amaçların gerçekleştirilmesinde daha sık ve yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır.

Bir devlet kendisine rakip olarak gördüğü ve menfaatleri çatışan diğer bir devletin güçlü olmasını arzu etmez. Fırsatını bulduğu her koşulda onu zayıflatmaya, siyasal ve ekonomik istikrarsızlığa sürüklemeye ve dağılmasını sağlamaya çalışır. Çınar (1997: 81), bu çalışmaların amacına uygun olarak gerçekleşmesi için en masrafsız ve risksiz yolun, hedef alınan devlette mevcut sorunları kullanmak ve istismar etmek suretiyle örtülü eylemler başlatmakta olduğunu belirtiyor.

Türkiye, coğrafi konumu ve tarihte ifa ettiği fonksiyonlar açısından, her zaman, bir çok devletin tehdit ve tehlikelerine maruz kalmış ve kalmaktadır. Bu tehdit ve tehlikelerin nedenleri ise bir hayli kabarık ve giriftir.

Tehlike ve tehditlerin kaynaklarını oluşturan devletler açısından Türkiye her türlü tehlike ve tehdiye maruz kalmayı hak etmektedir. Hem batılı ülkeler, hem doğulu ülkeler hem de Türkiye'nin komşuları bu tehdit ve tehlikeli etkinlikler içerisinde bulunabilecek konumdadırlar. Her ne kadar bazı Batı ülkeleri ile aynı savunma ittifakı içerisinde yer alıyor olsak da, bu ülkelerin ülkemize karşı özellikle dolaylı tehdit ve

tehlikeler içerisinde yer aldıkları zaman zaman ortaya çıkmaktadır. Çınar (1997: 92-93), mutlaka, her devletin kendi açısından önemli gerekçeleri bulunan fakat buna karşılık, Türkiye'nin kendi ihmallerinin de bu tehdit ve tehlikelerde önemli rol oynamakta olduğunu altını çizmektedir.

Ülkemizde 12 Eylül 1980 öncesinde yaşanan anarşi ve terör ortamının oluşturulmasında büyük payları bulunan örgüt ve grupların tamamının az veya çok dış bağlantılarının bulunduğu, belgelerle ve mahkeme kararları ile kesinlik kazanmış olup dış güçler tarafından Türkiye'deki yıkıcı unsurlara bugüne kadar sağlanan destek türleri YÖK'ün terör incelemesinde kabaca şu başlıklar altında toplanmaktadır;

- ideolojik destek, (gerilla taktikleri, yayınlar, teorik notlar)
- maddi destek, (para, makine, malzeme)
- silah ve patlayıcı madde desteği,
- eğitim desteği, (kitap, yayın, kamplarda eğitim gibi)
- eylem birliği yapılması,
- kaçma ve kurtulmalarına veya barınmalarına yardım edilmesi (YÖK 1985: 16., 68.).

Okkan, dış destek konusunu Diyarbakır ili açısından ele alıyor ve il genelinde aktif olarak varlığını sürdürmekte olan iki örgütün olduğunu ve bunlardan birinin KADEK (PKK) diğersinin de Hizbullah olduğunu, ikisinin de dış desteğe bağlı olarak hareket ettiklerini, komşu Suriye, İran ve Irak'ta KADEK (PKK) örgütüne ait kampların olduğunu, Abdullah ÖCALAN'ın Suriye'den ayrılmak zorunda kalması üzerine de bazı Avrupa devletlerinin desteklerinin su yüzüne çıktığını, diğer taraftan İstanbul'da düzenlenen operasyon sonucunda, Hizbullah terör örgütünün lideri Hüseyin Velioğlu için İran Gizli Servisi'nce düzenlenmiş olan kimlik belgelerinin bulunduğunu ve başta Hüseyin Velioğlu olmak üzere örgüt militanlarının Tahran'da İran Gizli Servisi tarafından siyasi, askeri ve bomba eğitimi aldıklarının öğrenildiğini ifade ediyor (Okkan 2000: 231-232). Şimdi dış destek konusunu, Türkiye'nin sahip olduğu jeopolitik, jeostratejik ve jeokültürel konumunun da etkisiyle, Avrupa devletlerinin ve komşu ülkelerin Türkiye'ye karşı terörü dışarıdan destekleme faaliyetlerini inceleyeceğiz inceleyeceğiz.

2.2.2.2.1. Türkiye'nin Jeopolitik-Jeostratejik ve Jeokültürel Konumu

Jeopolitik kavramı, “geo” ve “politika” terimlerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. “Geo”, yer, arz veya dünya demektir. Türkçe’deki karşılığı siyaset olan “politika” (politikos) terimi, şehir veya şehir devleti (site) anlamına gelen polis sözcüğünden türetilmiştir (Şehirli 2000: 26). Coğrafi politika ya da coğrafyaya dayanan politika veya başka bir ifadeyle, coğrafyanın yönlendirdiği politika olarak ifade edebiliriz. Ancak İlhan (1993: 3) jeopolitiğin, sadece sorunların çözümünde coğrafyayı dikkate alan bir bilim dalı değil aynı zamanda sorunun, sosyal, ekonomik, siyasi, askeri ve kültürel niteliklerini de içine alacak şekilde ele alınması kolaylığını sağlayan bir yöntem olduğunu iddia etmektedir.

Yine YÖK’ün incelemesinde jeopolitiğin üç ana unsurundan söz edilmiş ve bir ülkenin karşı karşıya bulunduğu tehdidin, daima hedef ülkenin jeopolitik unsurları arasında bulunan değişen unsurları hedef aldığı belirtilmiştir. Bu unsurlar;

“A) Değişmeyen Unsurlar;

- * Ülke Veya Bölgenin Hudutları, Dünya Üzerindeki Yeri,
- * Coğrafi Karakteri, (Ada, Kıta, Kenar, Kıta İçi Devleti Olma Vs.)
- * Arazi, (Coğrafi Bütünlük, Saha Ve Fiziki Yapı)

B) Değişen Unsurlar;

- * Sosyo-Kültürel Değerler,
- * Ekonomik Değerler, (Doğal Kaynaklar, Emek, Sermaye Ve Yönetim)
- * Politik Değerler, (Siyasi Rejim, Partiler, İttifaklar)
- * Askeri Değerler,

C) Zaman Unsuru” (YÖK 1985: 10).

Jeostrateji ise, jeopolitikten ayrı ama onun bir parçası olarak, yine benzer yöntemlerle, coğrafi unsurların stratejik açıdan incelenmesini ve stratejik sonuçlar çıkarılmasını kapsar ve inceler (Çınar 1997: 70).

Türkiye, Öztürk’ün (2000: 213) de bahsetmiş olduğu gibi, 774.815 kilometre karelik büyük bir coğrafyaya ve 63 milyonluk genç ve dinamik bir nüfusa sahiptir.

Türkiye’de kişi başına düşen satın alma gücü, 1980’de 2.299 dolar iken, bu rakam 1998 yılında 6380 dolara yükselmiştir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesinde kullanılan sıvı çelik üretimine bakıldığında, 1980 yılında 2.4 milyon ton olan üretimi, 1998 yılında 14.1 milyon tona ulaşmıştır. Otomotiv sektöründe 1980 yılında yıllık 75 bin adet olan üretimi, 475 bin adete ulaşmış ve yıllık üretim kapasitesi 1 milyon adeti bulmuştur. Ülkemize gelen turist sayısı 1980 yılında 1.3 milyon civarında iken, bu rakam 11 milyona ulaşmıştır. 1980 yılında 2.9 milyar dolar olan ihracat rakamı, 1998 yılında 27 milyar dolar seviyesine ulaşmış ve 2000 yılında ihracatta tarımsal ürünlerin payı % 57’lerden % 10’lara inmiş, sanayi ürünlerinin payı ise % 89’lara çıkmış olduğu görülmektedir. Bunlara Türkiye’nin askeri gücünü de ilave edecek olursak bütün bu veriler, Türkiye’nin, olumlu bir gelişme çizgisini yakaladığını, önünün açık olduğunu ve bölgede lider ülke konumunu yakalayabilecek bir potansiyele sahip bulunduğunu göstermektedir. Bunun uluslar arası ilişkilerdeki anlamı, bölgesel dengelerin Türkiye lehine değişmeye açık ve müsait olduğudur. Bu koşulların, bölge ülkelerini ve bölgede çıkarları bulunan bölge dışı ülkeleri rahatsız etmemesi düşünülemez.

Her ne kadar son yıllarda, Türkiye’nin sahip olduğu genç nüfus, kültürel değerlere bağlılıktan uzaklaşmış olsa da, 1974 Kıbrıs Barış Harekatı öncesinde toplumun sağ ve sol diye ikiye bölünmüş bir haldeyken, savaş nedeniyle beklenmedik bir bütünleşme göstermesi gibi, topluma dışarıdan gelecek olan her hangi bir olumsuzluk karşısında, sahip olduğu kültürel değerleri sayesinde eskiden olduğu gibi şimdide tek vücut, tek yürek olabilmektedir. Bu da bizlere ulusal kültürün çok sağlam dinamikler içerdiğini göstermektedir. Nitekim Nokta dergisinde yer alan bir haberde de Bill Clinton; Türkiye’nin gelecekte bölge lideri bir ülke olacağını ve bunu söylemiş olmanın da bir kehanet olmadığını, Gölcük ve Yalova depremlerinde halkın yardımlaşma duygusunun çok yükseklerde olmasının bunun en büyük göstergesi olduğunu açıklamıştır. Ayrıca jeokültürel bağlamda, Türk cumhuriyetleriyle çok büyük bir hinterlandı etkilediği ise göz önünde tutulması gereken önemli parametrelerdendir.

Türkiye geçmişte olduğu gibi günümüzde de, üzerinde ve yakın çevresinde dünya güç dengesini etkileyecek tarzda, sürekli ve çok yönlü çıkar ve güç çatışmalarına sahne olan, hassas bir coğrafi konuma sahip bulunmaktadır. Bu konumu ile Türkiye;

Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının düğüm noktası olarak nitelendirilen Akdeniz ve Ortadoğu'nun doğu-batı ve kuzey-güney asli mihrerleri üzerinde bir köprü durumundadır. YÖK'çe yayınlanan eserde de bahsedilmiş olduğu gibi, bu konumu nedeniyle, farklı özelliklere sahip Avrupa, Asya ve Afrika ülkelerinin fiziki, sosyo-kültürel ve ekonomik mihrerleri ülkemiz üzerinde çakışmakta, diğer bir ifade ile dünya güç merkezlerinin her türlü çatışmada kullanacakları mihrerler Türkiye'den geçmektedir. Ayrıca, Türkiye coğrafyası demek olan bütün Karadeniz ve hava sahası, Avrupa ve Asya'dan, Ortadoğu, Basra Körfezi ve Afrika'ya kadar stratejik düzeyde kuvvet intikali için lüzumlu bir bölge olduğu için, yukarıda belirtilen bu bölgeleri kontrolü altında bulundurur. Bütün bu özellikleri de O'na, dünya güç merkezleri için mutlak suretle kontrol ve elde bulundurulması gerekli bir hedef olma niteliği kazandırmaktadır (YÖK 1985: 17).

Jeopolitik konumu nedeniyle Türkiye, deprem kuşağı gibi, aynen bir "tehdit kuşağı" üzerinde bulunmaktadır. Tarihin her döneminde güç merkezleri, bir çok ulusu etkileyecek şekilde dönemlerinin genel yapı ve şartlarına uygun tehditler üretmişlerdir. Bu tehditlerde istismar kaynağını, geçmiş dönemlerde din, etnik yapı vs. gibi zahiri sebeplerden kaynaklanmış, çeşitli şekillere bürünerek devam etmiş, günümüzde ise, bunlara ilave olarak sosyo-ekonomik ve siyasi etkenlerle bütünleşen ideolojiler (kominizm, faşizm, teokrasizm vb. akımlar) teşkil etmektedir (YÖK 1985: 20).

Dünyada soğuk savaşın sona ermesi, komünizmin yıkılması, tarih boyunca Türkiye için en önemli tehdidi oluşturan eski SSCB'deki değişim ve dağılmaya rağmen Türkiye şimdide gelişen yeni oluşumlara paralel olarak stratejik konumunun önemi nedeniyle çepeçevre bir tehdit kuşağının ortasında bulunmaktadır. (Arslan 2000: 101)

2.2.2.2.2. Avrupalı Devletlerin Türkiye'ye Karşı Tutumları ve Hedefleri

Yıldırım (1990: 28), Doğu milletleri üzerinde hakimiyet kurmak için Batının uyguladığı doktrin diye tanımlanan Doğu politikasının, Doğu milletlerini kendi içlerinde çökertip dağıtmak, Batı çıkarları ile çelişen farklılıkları ortadan kaldırarak gerekli benzerlikleri artırmak ve bu ulusları istenen kalıplara dökmek, gerekiyorsa yok etmek ve dünya hegemonyasını gerçekleştirerek sömürü düzenini kurmak esasına dayandığını, bu bağlamda özellikle Türkiye, Orta ve Yakındoğu'nun Batı da yükselen

güçlerin bakış açılarına ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek biçimde sürekli yorumlanan ve hareket alanı haline getirilen bir coğrafyaya sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Türkiye'nin kurulu bulunduğu Anadolu toprakları ve Boğazlar, Akdeniz ve Ortadoğu'nun tarih boyunca sahip olduğu jeopolitik/jeostratejik önemi nedeniyle, İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya ve Çarlık Rusya'sı gibi Avrupa Devletlerinin Osmanlı İmparatorluğu'na karşı politik çıkarları doğrultusunda, zaman zaman kendi güçlerini kullanma, birbirlerini destekleme, Rum, Ermeni ve diğer azınlıkları kışkırtma gibi politikalar izlemiştir.

Öztürk (M. 2000: 227), iki kutuplu dünya düzeninin çökmesi ve Amerika merkezli tek kutuplu bir dünyanın kurulmasının, Avrupa nezdinde, Türkiye'nin de konumunu ve önemini değiştirdiğini, Sovyet tehlikesi ortadan kalktığına göre, Avrupa için Türkiye'nin de bir öneminin kalmamış olduğunu ve toprak bütünlüğüne bağlı kalmanın da bir anlamının bulunmadığını, eskiden açık bir şekilde desteklemedikleri ayrılıkçı hareketleri bu dönemde açık bir şekilde her yönden desteklediklerini, ayrılıkçı örgütlerin kimliklerine bakılmaksızın hepsine siyasi, idari ve lojistik destek sağlandığını, Avrupa devletlerinin, bu örgütlere ülkelerinde barınmalarına izin verdikleri gibi, propaganda yapabilmeleri için de her dilden yayın yapma, çeşitli dernekler adı altında sözde kültürlerini yaymak için bu örgütlerin Türkiye aleyhindeki faaliyetlerini açık bir şekilde desteklediklerini ve halen de desteklemekte olduklarını ifade etmektedir.

Batı ülkelerinin bir kısmında tekrar bir Osmanlı ile karşılaşma bilinç altı mevcuttur. Onların bilinç altında Türkiye hala Osmanlıdır. Türkiye kendisini Osmanlı kimliği ile görmese de onlar Türkiye'yi Osmanlı kimliği ile görüyor (Yazan 1995). Dolayısıyla da bir çok potansiyel güce sahip olan Türkiye'nin tarihteki gibi güçlü olması istenmiyor.

Yıldırım'a (1990: 55) göre, Türkiye, denge politikası gereği Sovyetler Birliği ile karşılıklı olarak ilişkilerini geliştirme kararı aldığı sırada 27 Mayıs 1960 askeri darbesi olmuştur. Askeri iktidarın Menderes, Polatkan ve Zorlu'yu suçlu bulup idam

etmesinin bir ölçüde Batılı çıkarlarla ters düşme eğilimi gösteren politikaları cezalandırması olarak ele alınabileceği ileri sürülmüştür. Buna göre gelecekte Türkiye her geçen gün sola kayabilecek ülkeler arasında gösteriliyor ve Amerika Türkiye gibi ülkeler için tedbir alma ihtiyacı duyuyordu.

Türkiye yaklaşık 40 yıldır terör ile uğraşırken hep yalnızlık duygusuna itilmiş bir ülkedir. Ermeni ASALA, JCAG, ARA gibi terör örgütleri Türk milletini Ermenilere karşı bir soykırımla suçlayarak Avrupa da, Türk diplomatlarını öldürüp, kuruluşlarını bombalarken, Avrupa seyirci kalmıştır. Zira Avrupalı devletler terörü, Türkler ile Ermeniler, Yahudilerle Araplar arasında bir savaş olarak görmüşlerdir. Ermeni terör örgütleri hezimete uğrayıp ortadan çekilince, Türkiye bu seferde Kürtler için savaştığını iddia eden PKK'ya karşı mücadelesinde yanlılığa itilmiştir. Zira Batı dünyası bu savaşta müttefiki olan Türkiye'ye destek vermek yerine çoğu zaman bu örgütün teröristlerini "insan hakları" gerekçeleriyle korumakta ve barındırmakta ve hatta bazıları daha da ileri giderek teröristlere arka çıkmakta ve propagandalarını yapmaktadır. Bir çok Avrupa ülkesi PKK terör örgütünü, Kürt halkının bağımsızlığı için savaş veren bir örgüt şeklinde değerlendirmiştir.

Yakın zamana kadar, Avrupa'nın bir çok ülkesine Türk pasaportu ile giden ve "Ben bir Kürt PKK savaşçısıyım" diyen teröristlere hemen sığınma hakkı tanınıyordu (TDV 1995: 7-9). Çünkü, dünyanın gözünde kalıplaşmış bir Kürt imajı vardı. Türkiye'yi uluslar arası ilişkilerde diplomatik, ekonomik ve siyasi güçsüzlüğe uğratmak ve Ortadoğu'daki çıkarlarını korumak isteyen bazı ülkeler ve güçler bu "kurtuluş savaşçıları" imajını yaratmakta belli ölçülerde başarılı olmuşlardır.

Öte yandan, Birinci Körfez Savaşı akabinde Irakta 36. paralelin kuzeyinde bir yasak bölge tanımlanmış; buna ilaveten bölgenin denetlenmesi için Türkiye'de Çekiç Güç konuşlandırılmıştır. Bu gücün, anılan bölgedeki masum halkı koruma ve yardımda bulunma gerekçesiyle konuşlandırılmış olmasına karşın, PKK militanlarına da yardım ettiği, gıda ve lojistik destek sağladığı için Türkiye'de geniş bir rahatsızlığa neden olmuştur.

Kaldı ki Kocaoğlu (1998: 41); Çekiç Güç helikopterlerinin dost ve müttefikimiz ABD'nin kontrolünde bu işi yapmış olduklarını ve yine benzer bir şekilde İngiltere'nin, PKK'nın yayın organı MED-TV'nin yayınlarının kendi ülkesi üzerinden yapılmasına olanak sağladığını vurgulamaktadır.

Öte yandan Mumcu (1990: 19-20), Ermeni teröründe en çok eylemin Fransa'da gerçekleştiğini belirtmektedir. Fransa'da 19, Amerika'da 12, İtalya'da 8, Kanada'da 4, İngiltere'de 3, İsviçre'de 7. eylem gerçekleşmiştir. Bu eylemler Batı ülkelerinde oluyor. Yüksek teknolojiye sahip Batı ülkelerinde ASALA bu derece serbest çalıştı. Ermeni terör eylemlerinin Fransa'da bu ölçüde tırmanmasının arkasında Fransa'nın, Ermenilerin yaşadığı ve siyasette de etkin olduğu bir ülke olması yatmaktadır. Ermeni lobisi 200 bin oya sahip. Yine Gaston De Ferre, İçişler Bakanı olduğu dönemde aynı zamanda da Ermeni mafyasının avukatı idi. Yine Mumcu'ya göre bu yaşananlar Bu yaşananlar bizlere bir dayanışma ya da bir hoşgörünün olduğunu göstermektedir.

Bazı yaşananlar, bölünmüş bir Türkiye'nin, Avrupa'nın menfaatlerine daha çok uyduğu görüşündedirler. Herhangi masum bir gerekçenin arkasına saklanmaya lüzum yoktur. Bizimde bunu böyle bilmemiz ve Avrupa'nın Türkiye hakkında hiçbir zaman iyi düşünmediğini kabul etmemiz gerekir (Öztürk M. 2000: 228).

2.2.2.2.3. Komşu Devletlerin Türkiye'ye Karşı Tutumları ve Hedefleri

Türkiye, çevresindeki komşu devletlerin içindeki terör olaylarında rol oynadığı bir ülkedir. Türkiye'nin batısından başlayarak ele alacak olursak Bulgaristan'la başlamak mümkündür.

YÖK incelemesinde Bulgaristan'ın; Karadeniz'den Adriyatik'e, Tuna'dan Ege'ye şeklinde formüle edilen ve 9. asırda kurulmuş olan Bulgar İmparatorluğu'nda olduğu gibi, İstanbul ve Trakya dahil sahip oldukları toprakları tekrar ele geçirmeyi hedeflediği ileri sürülmüştür (YÖK 1985: 24).

Bulgaristan, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra onun toprakları üzerinde kurulmuş olan bir ülkedir ve varlık sebebini Osmanlı düşmanlığına dayandırmaktadır. Biz kabul etsek de etmesek de Türkiye Cumhuriyetini, Osmanlı'nın devamı saymakta ve tarihten gelen hasmaniyetlerinden dolayıdır ki, her ne kadar iki ülkenin arasındaki buzlar şu an için erimiş gibi gözükse de bu durum tekrardan olası bir sorunlu döneme girilmeyeceği ve eskiden olduğu gibi Türkiye'yi zayıflatacak her türlü moral yönden desteklemeyi sürdürmeyeceği anlamına gelmemektedir.

Yunanistan'ın "megalo ideası"nın; Kıbrıs'ı, Boğazları, İstanbul'u, tüm Batı ve Orta Anadolu'yu içine alan büyük Yunanistan'ın kurulması olduğunu vurgulayan Şimşek (2002: 47), Girit'in işgali, Batı Anadolu'nun işgali teşebbüsü, Ege Adalarının alınması, Kıbrıs'ta Enosis teşebbüsleri ve son olarak Ege Denizi'nin bir Yunan gölü haline getirilmesi teşebbüslerinin bu genel politikanın aşamaları olduğunu; iki ülkenin hali hazırdaki anlaşmazlıklarını ise karasuları sorunu, kıta sahanlığı sorunu, fir (uçuş bilgi bölgesi) hattı sorunu, gayri askeri statüdeki Ege Adaları'nın silahlandırılması sorunu, azınlıklar sorunu ve Kıbrıs sorununun oluşturmakta olduğunu belirtmektedir.

TDV çalışmasında Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı tutumunun gerekçeleri ve bunun uygulamadaki görünümleri şu şekilde ifade bulmaktadır;

"Yunanistan'ın kurucu politikacılarından olan Kolettis'in 1844'te kurucu mecliste yaptığı konuşmada bu megalı idea ile ilgili olarak; "Elenizmin sınırları kuzey ucundan başlayarak, Trakya'yı ve Ege'yi kapsar, Kıbrıs'a kadar uzanır." diyor. Aradan geçen 150 sene sonra ise İçişleri Müsteşarı olan Kuluris'de 9 Aralık 1994 tarihinde Agon gazetesine vermiş olduğu demecinde, Kolettis'in sözlerini tekrar ediyor ve KADEK (PKK) terör örgütünün Yunanistan tarafından taşeron olarak kullanılmasının sebebini; "Başı böylesine büyük dertler içindeyken Türkiye ile boy ölçüşmemiz zor olmaz" diyerek açıklıyor. Yine Türkiye'ye yönelik terör eylemlerini değerlendiren Karamanlis; "Bugünkü gücümüzle, Türkleri savaşarak yenmemize imkan yok. Mücadelemizi her çareye başvurarak sürdüreceğiz. Türklerin yaralarını kaşıyıp kanatacağız." şeklinde özetlemiştir. ... Bugün Atina'da Yunan yönetiminin çeşitli yollarla kurdurttuğu ve Türkiye'ye yönelik terör faaliyetlerinde kullandığı 100'den fazla gizli örgüt, dernek, cemiyet vb. kuruluş bulunmaktadır" (TDV 1995: 11-12).

Yine aynı eserde belirtildiği üzere diğer bir çok yunanlı parlamenter gibi Elizabet Papazoi'de KADEK (PKK)'lı teröristlere şöyle seslenmiştir;

“Yunan parlamentosunun temsilcileri olan bizler, bağımsızlık ve özgürlük için verdiğiniz haklı mücadelenizde sizleri desteklemek için buradayız. Tehlikeli bir yayılmacı olan komşumuz Türkiye, haksız olarak Kıbrıs'ın % 40'ını işgali altında tutmakta, Ege adalarında hak iddia edip tehditlerde bulunmakta ve kanunlara aykırı şekilde 20 milyonluk Kürt halkını silmek istemektedir” (TDV 1995: 18).

Yunanistan ile KADEK (PKK) örgütü ve pek tabii Kıbrıs Rum Kesimi arasındaki bu türlü diyaloglar o kadar sık yaşanır olmuştur ki dönemin Türk ve Yunan basınında sık sık Yunanlı ya da Güney Kıbrıslı generaller ve politikacıların örgüt mensupları ile birlikte örgütün kamplarında çekilmiş fotoğrafları yayınlanmıştır (Milliyet Gazetesi 01.07.1995).

Bu durum TDV çalışmasında şu şöyle dile getirilmiştir:

“1980'lerden itibaren Atina, Türkiye'yi parçalamak isteyen farklı din, dil, ideoloji ve ırktan terör örgütlerinin toplandığı terör üssü haline gelmiştir. Türkiye'den kaçarak Yunanistan'a geçen ayrılıkçı Kürt ve radikal sol teröristler LAVRION Mülteci Kampında toplanmış ve Yunan resmi görevlileri tarafından askeri ve siyasi eğitime tabi tutulmuşlardır” (TDV 1995: 23).

Bugüne gelindiğinde ise Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı dostane bir takım tutum ve davranışlar içerisine girdiği gözlenmekle birlikte, yukarıda değinilen, politikalardan uzun dönemli vazgeçmiş görünmemektedir.

1946 yılında bağımsızlığına kavuşan Suriye'nin Hatay dahil olmak üzere Doğu Toroslar'a kadar uzanan topraklarımız üzerinde tarihi emelleri (Büyük Suriye) bulunmaktadır. Bu nedenle zaman içerisinde Sovyetler Birliği ile yakın ilişkiler içerisine de girmiş olan bu ülke, Türkiye'ye karşı dostane bir politika izlememekte olup, hissedilir bir soğukluk ve güvensizlik mevcuttur.

Halen bu ülkenini, başta Marksist-Leninist ve bölücü örgütler ile Ermeni terör unsurları olmak üzere Türkiye'ye karşı her türlü faaliyeti örtülü olarak desteklediği ve onlara barınak sağladığı öne sürülmektedir. Ayrıca özellikle Antakya ilimiz içerisindeki

vatandaşlarımız üzerinde etnik, bölücü ideolojiyi körükleyen faaliyetleri bulunmaktadır (YÖK 1985: 24).

Suriye'nin Türkiye'ye yönelik terör faaliyetlerine destek politikasının gerekçelerinden birinin "Su Sorunu" olduğu belirtilmiştir. Türkiye ile Suriye'nin arasında suyun bir sorun olarak ortaya çıkmasının asıl nedeni, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile bölgesel kalkınmasını gerçekleştirerek Ortadoğu ülkelerinde söz sahibi bir ülke haline gelmesi ihtimalidir. Yani sorun su sorunu değildir; Türkiye'nin güçlenmesi ihtimalinden duyulan kaygıya dayanmaktadır. KADEK (PKK)'ya verilen destek konusunda Suriye ile Yunanistan'ı bir araya getiren de işte bu ortak kaygıdır. Güçlü Türkiye'nin güçlenmesi ihtimalinden duyulan kaygının diğer bir yansıması da Suriye'nin Kürt politikasında kendini göstermektedir. Suriye bu politika çerçevesinde 1980'li yılların başından itibaren, Irak'taki Kürt gruplar ile KADEK (PKK)'yı, ulusal çıkarları için bir araç olarak kullanmaya başlamıştır. Ancak bu noktada gözlerden kaçmayan bir diğer gelişme ise Suriye toprakları içerisinde yer alan Kürtlerin, Suriye rejimince bir tehdit olarak algılanması nedeniyle, bütün Kürtlerin kimlikleri ellerinden alınarak, sahip oldukları topraklar bedelsiz olarak kamulaştırılmış ve bu topraklar üzerine güneyden getirilen Araplar yerleştirilmiş ve böylece de Kürtler mülteci haline getirilmiştir. Yapılanlar bununla da sınırlı kalmayıp Suriye Kürtlerinin, Suriye vatandaşı olmadıkları, hiçbir talepte bulunamayacakları, geçici statü ile Suriye de buldukları, her hangi bir harekette buldukları taktirde sınır dışı edilecekleri yönünde tehditkar politikalarda yapmaktadır. Pek tabi bu politikaları desteklemesi kaydıyla, KADEK(PKK)'ya ülke sınırları içinde geniş bir inisiyatif tanımıştır (TDV 1996: 1-61).

Adana Protokolü ise Suriye'nin KADEK (PKK)' terör örgütüne verdiği desteğin hukuksal tescilidir. Suriye bu protokol ile Türkiye'yi hedef alan örgüte destek verdiğini kabul etmiştir (Öztürk 2000: 214).

Suriye'nin bu tutumunu somut yansımalarından biri, konuyla ilgili çalışma yapan TDV çalışmasında şu şekilde sunulmaktadır;

“Türkiye’de 1970’li yıllarda en azılı terör örgütlerinden birisi olan THKP-C Acilciler’in liderliğini yapan Miraç Ural, 12 Eylül’den sonra Hatay üzerinden Suriye’ye kaçmıştır. 1980 yılında da Muhaberat ile birlikte Suriye’de Türkiye Halk Kurtuluş Cephesini (THKC) kurmuştur. Bu örgütün Yunanistan temsilcisi Ahmet Asgar’ın katıldığı Küçük Asya Halkları Toplantısı’nda örgütün ismi İskenderun Halk Kurtuluş Cephesi olarak ifade edilmiştir. Asgar da konuşmasında, örgütün Suriye Aleviliğine dayanan etnik bir yapısı olduğunu açıklamıştır” (TDV 1996: 27).

Etnik yapısından kaynaklanan özelliği nedeniyle (İran’ın çeşitli yörelerinde 15 milyondan fazla Türk yaşamaktadır.) hiçbir dönemde samimi bir politika izlememektedir. İslam devrimini komşu Müslüman ülkelere yayma, yeni rejimin esas hedefidir. Bu nedenle Türkiye de ilgi alanı içinde bulunmaktadır (YÖK 1985: 25). Özellikle son yıllarda ülkemiz üzerinde yoğunlaştırdığı Devrim İhracı faaliyetleri ile aleyhimize örgütlenen bazı etnik grupları destekleme gayretleri Türkiye’ye yönelik sinsî faaliyetleri olarak gösterilebilir.

Humeyni hayatta iken rejim ihracı konusundaki faaliyetleri Humeyni’nin ölümünden sonra yavaşlamış olsa da İran ile geçmişten gelen mücadele tarihimiz göz önüne alındığında, İran’ında güçlü bir Türkiye’den yana olmayacağı açıktır.

İran’ın Türkiye’ye karşı hasmane tavır takınmasının bir diğer nedeni de Tekin’in (1997:91) de ifade ettiği gibi, İran’daki rejim değişikliği sonrasında bu ülkeden kaçarak Türkiye’ye sığınan ve rejim adına büyük tehlike olarak görülen rejim muhaliflerinin iade taleplerinin reddedilmesi ve daha önemlisi de Türkiye’nin Müslüman bir ülke olmasına rağmen laik düzeni benimsemiş olmasının yanında İran’ın baş düşmanı olan ABD ile yakın ilişki içerisinde bulunmasıdır.

Rusya Federasyonu ile her ne kadar S.S.C.B.’nin dağılması ile komşuluk ilişkimiz kalmamış olsa da, S.S.C.B.’nin dağılması esasen ne ikili ilişkilerde ne de Rusya’nın Türkiye’ye karşı tarihsel tutumlarında bir değişikliğe yol açmamıştır. Nitekim Rusya’nın ulusal çıkarları ile Türkiye’nin ulusal çıkarları genelde paralel ana başlıkları olmamıştır.

Kocaoğlu, Türkiye ile Rusya arasında gerilimè sebep olan konular Şu Şekilde sıralamaktadır:

- a) Yakın çevrede Rus yayılcılığı ve Sovyet İmparatorluğu'nu canlandırma hayalinin bitmemesi,
- b) Türk boğazlarından geçiş ve boğazların güvenliğinin tehdit altında olması,
- c) Kazak ve Azeri petrolleri ile doğalgaz boru hatlarında vanayı elinde tutma isteği,
- d) Bölücü KADEK (PKK) faaliyetlerini desteklemesi,
- e) Bosna Hersek ve Kosova'da Sırpıları desteklemesi,
- f) AKKA sınırlarını Kafkasya'da değiştirme çabalarını sürdürmesi,
- g) Çeçenistan'da soykırım ve haksız savaşı sürdürmesi,
- h) Kafkasya ve Orta Asya Cumhuriyetlerindeki ilişkilerde Türkiye'yi tehdit unsuru olarak algılaması,
- ı) Ortodoksluk ruhu ile Türkiye'yi çevreleme politikasıdır" (Kocaoğu 2000: 418).

2.2.3. Türkiye'de Terör Türleri

Kışlalı (1998: 39-40), terörün türlerini amaçlarına göre değerlendirmekte ve terörün amacı, varolan toplumsal-siyasal ve ekonomik düzeni yıkıp, yerine daha ileri bir düzen kurmak ise bunun "Solcu" ya da "Devrimci" terör olarak adlandırıldığını, Őayet amaç kurulu olan düzeni yıkmak değil de korumak ya da geriye dönük bir düzen oluŐturmaksa buna da "Sağcı" terör dendiğini ve "Din Eğilimli" terörün de aynı kategori içerisinde yer aldığını; coğrafi olarak ülkenin belli bir bölümünü bölüp koparmaksa bunun da "Bölücü" terör diye adlandırıldığını vurgulamaktadır.

YÖK çalışmasında Türkiye'deki terör hareketlerini 4 ana başlık altında ele alınmakta olup bu ayırım Şu Şekilde gerçekteğir; AŞırı Sol (sosyalist/komünist), AŞırı Sağ (ırkçı/irticai), Bölücü, Ermeni örgütler (YÖK 1985: 53).

Yapılan bir başka çalışmada da Türkiye'deki terör örgütleri 4 kategoriye ayrılmakta ve; Marksist-Leninist terör örgütleri, Bölücü Marksist-Leninist terör örgütleri, Ülkücü (Irkçı) terör örgütleri ve İslami terör örgütleri olarak sıralanmaktadır (G.Y.M.D.Y. 1990: 16).

Korkmaz (1999: 113-144) ise, devlete ve siyasal sisteme karşı terörde söz konusu olan yıkıcı ve bölücü şeklindeki ikili ayırımda olduğu gibi Türkiye’de de terör örgütlerinin bu ikili ayırım içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmekte ve yıkıcı terör örgütlerini; Marksist-Leninist terör örgütleri ve dini terör örgütleri olarak iki kolda ele alırken, bölücü terör örgütlerini ise; Ayrılıkçı-Kürtçü terör örgütleri olarak ele almaktadır.

Alkan da (2002: 21-22) Türkiye’deki terör örgütlerini Korkmaz gibi devlete ve siyasal sisteme karşı terörden hareketle ele almakta ancak, sağ terör, sol terör ve bölücü terör olmak üzere üçlü bir ayırıma tabi tutmaktadır. Biz de çalışmamızın bu bölümünde Aklan’ın yapmış olduğu sınıflamayı esas alacağız.

2.2.3.1. Sağ Terör Örgütleri (İrkçi ve Dinsel Kaynaklı Terör Örgütleri)

Belirli bir ırk ya da din topluluğunun üstünlüğüne dayalı, onu tek ve egemen topluluk konumuna getirmeyi amaçlayan grupların uyguladıkları şiddet hareketlerine sağ terör denilebilir (bkz.: Gündüz 1996: 64).

YÖK çalışmasında, bu grup içerisinde yer alan örgütleri ırkçı ve irticai olmak üzere ikiye ayrılmış ve ırkçı unsurların amaçlarını; bir doktrin olarak kabul ettikleri görüşler doğrultusunda devletin yeniden teşkilatlandırılmasından hareketle, devletin sosyal, siyasi ve ekonomik yapısında değişiklik yaparak bir kadro oluşturmak ve devlet gücünün yerine, kendilerini ikame etmek ve zaman zaman Pan-Turanizm propagandasına yönelerek, Anayasada yer alan vatandaşlık anlayışını kapalı bir şekilde de olsa reddetmek olduğunu; irticai unsurların amaçlarınsa; devletin ekonomik, sosyal, siyasi ve hukuki temel nizamlarını, kısmen de olsa dini esas ve inançlara dayandırmak olduğunu ve bu nedenle Türkiye’ye hilafetin tekrar getirilmesi, bütün İslam ülkelerinin bir bayrak altında toplanabilmesi gibi amaçların benimsendiğini belirtiyor (YÖK 1985: 54-56).

Çağlar (1998: 132-133), ülkemizde 1980’li yıllarda yaşanan sağ-sol çatışmaları içerisinde yer alan sağ görüşlü unsurları, bahsetmiş olduğumuz ırkçı

unsurlar kategorisi içerisinde ele almakta, bu unsurların solu ve komünizmi asıl tehdit ve tehlike olarak gösterip, ancak kendilerinin bu tür tehdit ve tehlikeleri bertaraf edebilecekleri propagandasını yaparak toplum içerisinde sempati ve taraftar toplamayı amaçladıklarını ve yapılan hukuki kovuşturmalarda neticesinde, 1980 ortalarına kadar geçen zaman zarfında 576'sı adam öldürme olmak üzere 1790 faili meçhul silahlı eylemin bu unsurlarla gerçekleştirildiğinin açıklık kazandığını ve bu suretle de, bu grup içerisindeki örgütlerin terör arenasındaki önemli bir yeri olduğunu vurgulamaktadır. Buna karşın Alkan, ülkemizde, ırkçı felsefeye dayalı faaliyet yürüten, herhangi bir terör örgütünün bulunmadığını; ancak, dini esaslara dayalı bir devlet sistemi kurmak amacıyla faaliyet yürüten, birden fazla örgütün bulunduğunu (Alkan 2002: 21); Kokmaz (1999) ise, bu örgütlerden bazılarının Hizbullah terör örgütü, İslami Hareket Örgütü (İHÖ), İslam-i Büyük Doğu Akıncılar Cephesi (İBDA/C), Vasat ve İslami Cemaatler Birliği (İCB) olduğunu ifade etmektedir.

Yine Çağlar'ın ifade ettiği üzere, ülkemizdeki dinsel kaynaklı terör örgütleri, dört ana grup altında yapılanmakta ve genel yapıları itibariyle dini kendilerine ana tema olarak almaktadırlar. Din ya da ilgili kutsal kitap, tek ve geçerli rehber olarak kabul edilmektedir. Söz konusu din veya kutsal kitabın, bireylerin günlük yaşamlarının her aşamasına hükmetmelerini isterler. Ülkemizde faaliyet gösteren bu nitelikli örgütlere bakıldığında, temel amaç; millet kavramı yerine ümmet kavramının benimsendiği, ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ve hukuksal düzenlerinin din esaslarına belirlendiği bir şer'i sistem kurmaktır (Çağlar 1998: 133).

Dini değerlerden yola çıkarak hareket eden terör örgütlerini nitelerken, kimi araştırmacılar irticai terör (Şehirli 2000: 123), kimi araştırmacılar dinsel terör (Kara 2001: 135), kimi araştırmacılar radikal dini terör (Küçükkaya 2000), kimileri de din eksenli terör örgütleri (Çağlar 1998 / Alkan 2002) nitelemesini yapmaktadırlar. Bizim kanaatimizce bu grup içerisinde yer alan örgütlerin nitelemesi yapılırken, dayanmakta olduğu temel değerden yola çıkarak, "dinsel kaynaklı terör örgütleri" olarak adlandırmak daha doğru olacaktır.

2.2.3.1.1. Hizbullah

1980'li yılların başında, Diyarbakır'da Abdulvahap Ekinciye ait Vahdet Kitapevi etrafında bir araya gelen Abdulvahap Ekinci, Ahmet Tufan, M. Fidan Güngör, Hüseyin Veliöğlü ve Veysi Kaykaç isimli şahıslar tarafından, Hizbullahi düşüncenin temelleri atılır (Bulut 1995: 107). Ancak örgütün kuruluşunun 1979 yılında Hüseyin Veliöğlü, Edip Gümüş, İsa Alpsoy, Molla İhsan Yeşilirmak, Süleyman Diker, Hasan Dalgıç ve Burhan Taşçı tarafından Batman'da gerçekleştirildiği de ifade edilmektedir (Küçükaya 2001: 129).

Zaman içerisinde, Demirel'in de (2001: 37) belirtmiş olduğu gibi, liderlik ve diğer fikir ayrılıkları nedeniyle, Vahdet Kitapevi etrafındaki oluşumdan kopmalar meydana gelmiş ve ilk olarak 1981 yılında M. Fidan Güngör, Menzil Kitapevi'ni açarak Menzil Grubunu oluşturmuştur. Ardından 1982 yılında, Hüseyin Veliöğlü da Vahdet Kitapevi'nden ayrılarak, İlim Kitapevi'ni açmış ve faaliyetlerine başlamıştır. Bu ayrılmaya rağmen her iki grup 1987 yılına kadar işbirliği içerisinde faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Ancak 1987 yılı ile birlikte gruplar arasındaki ayrılıklar iyice keskinleşince, yollarını birbirlerinden tamamen ayırmışlardır (Güler 2000: 1078).

“İlim ve Menzil grupları arasında az da olsa mevcut fikir ayrılıkları 1993 yılından itibaren iki örgüt arasında çatışmaya dönüşmüştür. Birçok kişinin öldüğü ve yaralandığı bu çatışmada, İlim grubunun tek tarafı olarak silahlı eylemlere girişmesi, strateji olarak ilk zamanlarda silahlı eylemlere girmeyi uygun bulmayan Menzil grubunun büyük oranda güç kaybına neden olmuş, hatta bazı yerlerde faaliyetlerinin tamamen durması ile neticelenmiştir” (Hizbullah Terör Örgütü 2003).

“Bir davanın zafere ulaşması için, kan dökmenin gerekli olduğuna, kan dökülmeden hiçbir şey kazanılamayacağına inanan grup, şehitlik inancına son derece önem vermekte, şeytan ve şeytanın dostlarıyla savaşmayı, inancın bir gereği olarak görmektedir” (Akkoç 1996: 104). Hattı zatında, “hizb”, aynı görüşte olan, düşünceleri ve yaptıkları bir olan grup, küme ve topluluk demektir. Hizbullah kelimesi ise Allah'ın yolu, taraftarları, Allah'ın safında yer alanlar, Allah'ın partisi gibi anlamları taşımaktadır (Hizbullah Terör Örgütü 2003). Bu anlamları içerisinde barındıran Hizbullah, şeytanın taraftarları anlamına gelen Hizbu's-şeytana karşı mücadele ettiğini savunmaktadır.

17 Ocak 2000 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen operasyonda, terör örgütünün lideri Hüseyin Velioğlu ölü, üst düzey sorumlulardan Edip Gümüş ve Cemal Tutar sağ olarak yakalanmıştır. Bu tarihten itibaren de örgüt çöküş sürecine girmiştir. Bununla birlikte, örgütün kaçırıp sorguladığı ve öldürdüğü şahıslara ait 70 cesedin bulunması, terör örgütünün gerçekteki karanlık yüzünü bütün açıklığıyla ortaya koymuş, kamuoyu ve halkın nefretini kazanmıştır.

2.2.3.1.2. İslam-i Hareket Örgütü (İHÖ)

“1987 yılında Batman’da kurulmuş ve 1993 Ocağında İstanbul’da yapılan bir operasyonla örgütün varlığı ortaya çıkarılmıştır.” diyen Aksın (2000: 247); örgütün benimsediği fikirler doğrultusunda faaliyetlerine maddi kaynak temin etmek amacıyla özel şirketlerin mutemetlerini gasbetme, banka soyma, adam kaçırma, oto hırsızlığı gibi eylemleri gerçekleştirerek ideolojisi ile çok ters düşen eylemlere başvurmuş olduğunun altını çizmektedir.

Dilmaç (1997: 195) ise, örgüt lideri İrfan Çağrı ve birkaç arkadaşının yakalanmasıyla Turan Dursun ve Çetin Emeç cinayetlerin aydınlatılmış olduğunu ve ayrıca, örgüt lideri ve bazı üst düzey yöneticilerinin İran’a giderek askeri ve teorik eğitim aldıklarının tespit edildiğini, örgüte yönelik olarak yapılan operasyonlar neticesinde de İslami Hareket Örgütünün bir terör örgütünden ziyade, İran istihbarat servislerinin yürüttüğü bir karşı istihbarat çalışması olduğunun belgeleriyle birlikte açığa kavuşturulmuş olduğunu ifade etmektedir. 1993 yılından bu yana ise örgüt yapılan operasyonlarla, örgütsel yapısında büyük darbe almış ve potansiyel bir tehdit olma özelliğini büyük oranda yitirmiştir.

2.2.3.1.3. İslami Büyük Doğu Akıncılar-Cephesi (İBDA-C)

Dilmaç (1997: 196), Salih İzzet Erdiş (Mirzabeyoğlu) liderliğinde kurulmuş olan bu örgütün, yapılanması itibariyle Marksist-Leninist bir tarz sergilediğini belirtmektedir. Başka bir ifade ile, örgüt, dinsel kaynaklı fikirlere sahip olmakla birlikte, Marksist-Leninist bir strateji çizmektedir. İlk olarak “Ak Doğuş” isimli dergi ile kamuoyunda duyulmaya başlayan İBDA-C örgütü, 1990 Martında Ankara Kocatepe

Camii'nde slogan atmak ve bildiri dağıtmak suretiyle ilk eylemlerini gerçekleştirmiştir. İBDA-C'nin ortaya çıkmasıyla birlikte Türkiye'de, dinsel kaynaklı şiddet ve silahlı mücadeleden söz edilmeye başlanmıştır. Kanunsuz gösteri yapma ve pankart asma gibi eylemlerin yanında, örgütün en tipik eylem tarzı birahane ve benzeri yerlere molotof kokteyli atma şeklinde kendini göstermiştir. Çıkardıkları dergilerde radikal ve sert bir siyasi tavır sergileyen İBDA-C, Türkiye'deki geleneksel dinsel gruplara ve liderlerine yönelik olarak saldırgan bir tutum takınmıştır.

Hareketin lideri olan Salih İzzet Erdiş'in, taraftarlarınca 300 yıldan beri İslam'ın beklediği ve devrimi gerçekleştirecek büyük kumandan olarak kabul edildiğini belirten Aksın (2000: 247), kendisini "Ehl-i Sünnet Cephesi" olarak takdim eden İBDA-C'nin, İran yanlısı olan tüm grupları düşman olarak görmekte olduğunu vurgulamaktadır.

2.2.3.1.4. Vasat Örgütü

Liderliğini Şahmerdan Sarı'nın yaptığı örgüt, özellikle Gaziantep ve Adıyaman'da örgütlenmiş olup, 1996 yılından itibaren yayınlamaya başladıkları "VASAT" adındaki dergiden esinlenerek bu isimle anılmaya başlanmıştır.

"Örgütün arka plandaki görüşleri arasında radikal dini grupların genel karakteristik görüşlerini bulmak mümkündür. Bunlar arasında; Türkiye bir İslam diyarı olarak değil Dar'ül Harp olarak görüldüğünden, resmi imamların arkasında ve camilerde namaz kılınmaz, askerlik yapılamaz, vergi verilemez, seçimlerde hangi partiye olursa olsun oy kullanılamaz, rejimin hiçbir ilke ve kuralına boyun eğilemez, bütün bunlar insanın kafir olarak sıfatlandırılması için yeterlidir gibi fikirleri saymak mümkündür" ("Vasat Örgütü" 2003).

Örgüt Korkmaz'ın da (1999: 133) belirtmiş olduğu gibi, 1997 yılında Gaziantep'te Hıristiyanlıkla ilgili yayınları pazarlayan Müjde Yayıncılık'a bombalı saldırıyla adını kamuoyuna duyurmuş; örgüte yönelik olarak Gaziantep, İçel, Diyarbakır, Adana ve Siirt illerinde yapılan operasyonlar neticesinde, faaliyetleri büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır.

2.2.3.1.5. İslami Cemaatler Birliği (Anadolu Federe İslam Devleti)

1984 Yılında Cemalettin Kaplan tarafından İslami Cemiyet ve Cemaatler Birliği (İCCB) adıyla Almanya'da kurulmuş ve 1990 yılında İslami Cemaatler Birliği (İCB) adını almıştır. Cemalettin Kaplan'ın 1995 yılında vefat etmesi üzerine yerine oğlu Metin Kaplan "Halife" seçilmiştir.

"Günümüze kadar, bildiri, kitapçık ve dergi gibi yayınları, posta yolu ile Türkiye'deki kamu kurumları ve vatandaşlara göndererek tebliğ (propaganda) yapan İslami Cemaatler Birliği, Federe İslam Devleti'ni kurduğunu ilan ettikten sonra, Anadolu'yu toprak, İstanbul'u başkent, Kur'an ve dini esasları da Anayasa kabul edip, Türkiye'de de taban oluşturma gayreti içerisine girmiştir. Mayıs 1999 tarihinde terör örgütü lideri Metin Kaplan, Almanya'da Türkiye'ye yönelik sözde cihad ilanında bulunmuştur. Türkiye çapında 200-300, Almanya'da ise 1300 civarında mensubu bulunmakta olup, örgüt lideri Metin Kaplan, 25 Mart 1999 tarihinde Almanya Federal Başsavcılığı'nca geçici olarak tutuklanmış ve halen cezaevinde tutulmaktadır" ("İCB Örgütü" 2003).

1998 yılındaki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlama törenleriyle, 10 Kasım anma törenleri esnasında intihar türü saldırı eylemi gerçekleştirmeye yönelik planları dikkat çekmiştir.

Mumcu, İCB örgütü konusunda ilginç bağlantılardan söz etmiştir. Eski bir CIA mensubu olan ve silah kaçakçılığıyla uğraşan Frank Terpil'in bir beyanatında, Türkiye'de, Murat Bayrak isimli şahsa silah sevkiyatının yapıldığının yer aldığını; adı geçen şahsın 12 Eylül Dönemi'nde gözaltına alınan MHP ile ilişkili ve bu partide yönetici olan bir şahıs olduğunu ve göz altındayken yurt dışına çıkış yaptığını ve uzun yıllar ABD'de yaşadığını belirtmektedir. Bu kişi, son dönemde Almanya'da Bonn'da yaşamakta ve İCB liderine destek vermektedir. Kaplan'a oturma izni alanın da, barındıranın da, parasal destek sağlayanın da Murat Bayrak olduğunu belirtilmektedir (Mumcu 1990: 18-19). Bostancı (1990: 60) ise, Alman istihbarat servisinin kurucusu olan General Gehlen ile ilişkilerinden yola çıkarak bir dönem AP Çanakkale Milletvekili olan Murat Bayrak'ın Almanya'nın çıkarlarına hizmet ettiğini ileri sürmektedir.

2.2.3.2. Sol Terör

Alkan (2002: 22), sol terörü “marksist felsefeye dayalı bir toplum yaratmak için, mevcut düzen ve onun dayandığı toplumsal kurumları, kökten değiştirmeyi amaçlayan grupların uyguladıkları şiddet eylemleri” olarak tanımlamıştır.

“Ancak, aşırı solda bu amacı gerçekleştirilme biçimi farklı iki şekilde açıklanmaktadır. Birinci şekil; mevcut düzenin sağladığı bütün imkanlardan yararlanarak iktidara hakim olmak ve daha sonra uygulanacak bir seri faaliyetler ile komünizmi tesis etmektir. İkinci şekil; mevcut düzeni silahlı ayaklanma ile yıkarak devlete hakim olmak ve mevcut rejimi yıkarak iktidar olmaktır” (YÖK 1985: 55).

Mevcut siyasi, sosyal ve ekonomik düzeni yıkmayı hedefleyen bu terör türünde düzenin yıkılması çeşitli gerekçelere dayandırılmaktadır. Devrimci gruplar sistemin kötülüğüne inandıkları için sistemi yargılayarak onu yıkmayı hedefleyebilirler (Yayla 1990: 23). Sol terör örgütleri, demokratik yollarla mevcut sistemi değiştiremeyeceklerini düşündüklerinden, teröre baş vurduklarını ifade etmektedirler (Dilmaç 1997: 131).

YÖK çalışmasında belirtildiği üzere, sol terör örgütlerinin, tarihi ekonomik ve sosyal şartlar ile uluslar arası durumu dikkate alarak temelde iki çeşit stratejiyi benimsedikleri görülür. Bu stratejiler; Milli Demokratik Devrim (MDD) Stratejisi ve Sosyalist Devrim (SD) Stratejisidir. MDD stratejisi; iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada feodalizm, emperyalizm ve işbirlikçileri üçlüsüne karşı, geri kalan bütün sınıf ve tabakaların birleşik mücadelesi öngörülmektedir. Ortak mücadele sonucunda varılacak amaç, burjuva demokratik devrimi ile eş anlamlı olan, fakat dünya proleter sosyalist devrimin bir parçası bulunan, özel tipte bir milli demokratik devrimdir. Bu aşama, ‘proletarya’nın önderliği altında bütün devrimci sınıfların birleşik cephesi iktidarı ile sonuçlanacak ve buradan hem gerçek amaca hem de ikinci aşama olan sosyalist devrimin gerçekleştirilmesine yönelinecektir. SD Stratejisi ise: demokratik devrimin tamamlandığı kabul edilen koşullarda geçerlidir. Bu stratejide sosyalist devrim ile kapitalist üretim tarzı ortadan kaldırılarak, işçi sınıfının siyasi ve ekonomik hegemonyası altında kolektif düzene geçiş esas alınır ve barışçıl yöntemlerle de sosyalizmin kurulabilmesine imkan tanınır. Bu stratejiyi benimseyen örgütlenmeler,

İstiklal Savaşını milli devrim, 1920'ler de yapılan inkılapları ise demokratik devrim olarak kabul etmekte ve hepsine birden burjuva devrimi veya "Kemalist Burjuva Devrimi" diyerek, Türkiye de MDD aşamasının tamamlandığını iddia etmektedirler (YÖK 1985: 57-58).

Ülkemizde faaliyet gösteren sol terör örgütlerinin sayısı bir hayli fazladır. Bunlar arasında en aktif olanlara DHKP/C, TKP/ML TİKKO ve MLKP örnek olarak gösterilebilir.

2.2.3.3. Bölücü Terör

Çeşitli ülkelerde, mevcut siyasi bütünden koparak, ayrı bi devlet kurmayı amaçlayan ve genel olarak "ayrılıkçı" olarak nitelenen hareketler bulunmaktadır. Türkiye'de Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da bağımsız bir devlet kurulmasını amaçladığı öne sürülen örgütlere ise "bölücü" denilmektedir. Bunlar arasında günümüzde en çok bilinen örgüt, PKK'dır. Söz konusu örgütlerde, bu amacı gerçekleştirmek için takip edilecek yol konusunda farklı görüşler ileri sürülse de, genelde Marksist-Leninist ideoloji ağırlık kazanmaktadır.

Parlak'ın da belirttiği üzere, etnik (bölücü) terörizmde, başta örgüt liderleri olmak üzere tüm örgütün, kendi büyük grup kimliklerine aşırı derecede bağlanmak ve onu yaygın bir şiddetle genişletmeye çalışmak söz konusudur. Bu kimliğe ya da etnisiteye bağlılık ve onu şiddet yoluyla genişletmeye çalışmanın dinamiği ise kimliklerini ortaya koyan ırk ya da etnik grubun sahip olduğu üstünlük iddiasıdır. Bu terör örgütleri, gelişmiş siyasal durumlar altında temsil ettiklerine inandıkları etnik topluluk için bağımsız bir devlet olmak, tamamen bağımsız bir devletten ziyade federatif sistem içerisinde özerk ya da yarı özerk bir yapı oluşturabilmek veya bir takım haklar elde etmek için, içinde yaşadıkları siyasal bütüne ve kurumlara yönelik bir hareket olarak ortaya çıkarlar. Bu amaçlar doğrultusunda hareket eden etnik teröristler, kendi hareketlerini baskın etnik grup ya da başka büyük bir grubu işgalci, engelleyici, kolonileştirici veya dış güç olarak nitelendirirler (Parlak 2000: 949-950).

Bölücü terör örgütleri, Türkiye’de 1970’lerde ön plana çıkmış ve yakın dönemde kırsal kesime dayalı olarak gitgide etkinliğini artırmıştır. Yeni adıyla KADEK olan PKK, KUK ve KAWA örgütleri en etkili bölücü terör örgütleridir.(Karaaslan 1998: 50).

Bunların yanında ayrıca, bir dönemin Türkiye’sine kanlı bir şekilde yansıyan Ermeni terörünün de eklenmesinde fayda vardır. Ancak bazı araştırmacılarca Ermeni Terörünü, bölücü terör örgütlerinden farklı olarak değerlendirilmişken (Şehirli’nin çalışmasında olduğu gibi), bazı araştırmacılar (Parlak’ın araştırmasında olduğu gibi) tarafından ise aynı grup içerisinde değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, Parlak gibi, Ermeni terörünü bölücü terör örgütleriyle aynı grup içerisinde ele almanın daha uygun olacağını düşünüyoruz.

2.2.3.3.1. Bölücü Terör’ün Bir Örneği Olarak PKK

PKK, 1970’li yıllardaki siyasal kargaşa ortamı içinde ortaya çıkmıştır. Lideri Abdullah Öcalan’ın arkasında kimin bulunduğu, örgütü hangi güçlerin desteklediği henüz bilinmemektedir. Bununla birlikte, Abdullah Öcalan’ın psikolojik yapısı itibariyle, terör örgütünü kurup örgütleyecek bir güce ve zekaya sahip olmadığı, onun Kürt sorununu yöneten Türkiye düşmanı ülkelerin kontrolünde olduğu yönünde görüşler vardır:

“Bir üniversite öğrencisi olan Abdullah Öcalan, 1973 yılında “Kürdistan Devrimcileri” adındaki grubun lideri olarak ortaya çıkmış. 1979’da kaçarak Şam’a yerleşmiş. Muhaberat tarafından Filistinlilere ait kamplarda, yine Muhaberat tarafından çeşitli vaatlerle kandırılarak Güneydoğu Bölgesinden getirilen gençlere ve örgütün militanlarına eğitim için ortam hazırlanmış. 12 Eylül darbesi ile birçok örgüt darbe yiyerek dağılma sürecine girerken PKK hızla büyük güç kazanmış ve örgütlenmiştir” (TDV 1995: 30).

1978 yılına kadar çeşitli adlarla anılan örgüt, partileştiğini ve bu tarihten itibaren Partiyeye Karkeren Kürdistan (PKK: Kürdistan İşçi Partisi)’ne dönüştüğünü açıklamıştır (G.Y.M.D.Y. 1990: 12).

“Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizi Türkiye’den ayırarak, Marksist-Leninist ilkeler doğrultusunda bağımsız bir Kürdistan Devleti kurmayı amaçlayan örgüt, bunu gerçekleştirmek için Stratejik Savunma, Stratejik Denge ve Stratejik Saldırı kademeleri bulunan, Uzun Süreli Halk Savaşı Stratejisini benimsemiştir” (Korkmaz 1999: 138).

Bu doğrultuda örgüt başlangıçtan günümüze değin, özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde olmak üzere öldürme, silahlı çatışma, bombalama, intihar eylemleri, gasp, soygun, köy baskınları, sabotajlar ve rehine alma şeklinde birçok terör eylemi gerçekleştirmiştir. “Güvenlik güçleriyle girdikleri çatışmalarda öldürülen teröristlerin arasından Ermeniler, Suriyeliler, Güney Kıbrıslı Rumlar ve hatta Almanlar da bulunmaktadır” (TDV 1995: 9).

Öztürk’ün (2000: 214) de vurguladığı üzere, kimilerince PKK, İngiltere’de ortaya çıkan İRA ya da İspanya da ortaya çıkan ETA’ya benzetilmekte ve aynı kategori içerisinde değerlendirilmektedir. PKK ile bu örgütler arasında en önemli farklardan biri, terör eylemleri sonucunda hayatını kaybedenlerin sayısında karşımıza çıkmaktadır. Zira; İRA’nın faaliyetleri sonucu hayatını kaybedenlerin sayısı 3.200, ETA’nın faaliyetleri sonucu hayatını kaybedenlerin sayısı da 600 civarındadır ve bu kayıplar, o ülkelerde yaklaşık 30 yılda ortaya çıkmıştır. PKK’nın eylemleri sonucu hayatını kaybedenlerin sayısı ise 30 bin civarındadır ve bu sayıya 15 yılda ulaşılmıştır. Bu farka dayanarak PKK’nın terör eylemlerini, “bir bağımsızlık savaşı değil, Türkiye’yi parçalayıp topraklarını yağmalamak isteyen bir takım ülkelerin besledikleri sinsi ve kirli bir savaş” (TDV 1995: 9) olduğu ileri sürülmektedir.

1990’lı yıllarda tırmanışa geçen örgüt faaliyetleri, 1998’li yıllara gelindiğinde çözüme sürecine girmiş ve örgütün ikinci adamı pozisyonundaki Şemdin Sakık’ın ve hemen peşinden de örgüt lideri Abdullah Öcalan’ın yakalanması ile önemli bir gerileme sürecine girmiştir. Bu süreçte örgütün, tek taraflı olarak ateş kes ilan ederek örgütü siyasallaştırma çabası içine girmiştir. Ne var ki, faaliyetlerinin batılı ülkelerde yasaklanması üzerine, örgüt, PKK olan adını KADEK olarak değiştirme cihetine gitmiş ve halen de faaliyetlerini bu ad ile sürdürmektedir (Korkmaz 1999; Şehirli 2000; Özdağ 2000; Parlak 2000).

2.2.3.3.2. Ermeni Terörü

Ermenilerin yaşadığı bölge, kavimlerin Anadolu'ya göç yolu üzerinde bulunması nedeniyle sürekli olarak istilalara maruz kalmıştır; bu yüzden Ermeniler daima bölgede hakimiyet kuran devletlere tabi olarak yaşamışlar ve iddia edildiği gibi (SSCB'nin dağılması ile tam bağımsızlığını kazanan Ermenistan'ı saymazsak) bağımsız bir devlet kuramamışlar ve Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde iken dış tahriklerle, 1878 yılından başlayarak 1915 yılına kadar sürdürülen faaliyetlerle oluşturulan Ermeni davası da, Ermenilerin değil, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasından çıkar sağlamayı amaçlayan devletlerin davası olarak doğmuştur. 1915 yılında Ermeni örgütlerin bu faaliyetlerine karşı, Tehcir Kanunu ile önlem alınmaya çalışılmış ve bilahare Cumhuriyetle birlikte Ermenilere de vatandaşlık hakkı tanınmıştır (YÖK 1985: 147-150).

“Ancak, başta Amerika, Fransa, Yunanistan ve Lübnan olmak üzere birçok ülkede, sözde Ermeni katliamının 50. yıldönümü olarak benimsedikleri 1965 yılından itibaren çok yönlü propaganda faaliyetleriyle hissedilir şekilde uluslar arası gündeme getirilen Ermenilik konusu, bu doğrultuda faaliyet yürüten örgütler içerisinde 1970'li yıllarda şiddet hareketlerinin de mücadele de kullanılabilir bir yöntem olduğu fikrinin gelişmesiyle, çok daha farklı bir boyut kazanmış ve 1975'te Viyana ve Paris'teki Türk Büyükelçilerinin ölümleriyle sonuçlanan sansasyonel saldırılarla başlayan ve inişli-çıkışlı bir seyir izleyen Ermeni terörizmi başlangıcından günümüze kadar, 4'ü Büyükelçi olmak üzere, çoğunluğunu diplomatik statüdeki çeşitli görevlilerin teşkil ettiği 42 Türk ve 18 yabancıların hayatlarını kaybetmelerine neden olmuştur. Bu faaliyetler içerisinde illegal örgütlenmeler açısından ASALA, JCAG ve ARA dikkat çekmektedir” (G.Y.M.D.Y. 1990: 12).

Bu örgütlerin amaçları Şehirli'nin (2000: 230) de ifade ettiği üzere, aşağı yukarı aynı şartlarda şekillenmekteydi. Mesela ASALA örgütünün amacı, Türkiye'nin Ermeni katliamını kabul etmesini sağlamak, Türkiye'nin işgali altında kabul ettikleri Ermeni topraklarının kurtarılması, Türkiye'nin diplomatik ve diğer temsilciliklerinin fonksiyonlarını dünya sathında etkisiz hale getirmek... biçiminde ifade edilebilir. JCAG'da amaçlarını, bağımsız Ermenistan kuruluncaya kadar, Türkiye'nin kuruluş ve temsilciliklerine karşı sabotaj, öldürme gibi şiddet eylemlerini sürdürmek şeklinde belirtmiştir.

Ermeni terör örgütlerinin faaliyetleri bir tırmanış döneminin ardından ortadan kalkmıştır. Manaz, Ermeni terör örgütlerinin bugününü şu sözleri ile ifade etmektedir:

“Ermeni terör örgütleri ile bu örgütlerin yöneticileri ve militanları, bugün geçici bir sessizlik içerisinde. ABD'deki 11 Eylül olayının ardından, bütün dünya kamuoyunun teröre karşı tavrı alması nedeniyle, açık bir terör eylemine girişmekten kaçınıyorlar. Buna rağmen, özellikle Ortadoğu'da Lübnan'da (Beyrut ve Anjar), Avrupa'da Fransa'da, ABD ve Ermenistan topraklarındaki faaliyetlerini sürdürüyorlar.” (Manaz 2003:).

2.2.4. Türkiye’de Terör Propaganda İlişkisi

Kamuoyunun oluşumunda etkili olan belli araçların çözümlenmesi, Bektaş’ın (2002: 19) da ifade ettiği üzere, bize kamuoyunun ya “doğal”, ya da “yapay” yoldan oluştuğunu göstermektedir. Kamuoyunun yapay yoldan oluşturulması propaganda ile sağlanmaktadır. Bu oluşumda ilk aşama bilgi iletişimidir. Dolayısıyla da kitle iletişim araçları bu süreçte büyük önem taşırlar. İkinci aşama ise, iletilen bilgilerin alınması ve algılanması safhasıdır. Propaganda bu aşamada önemli bir rol oynar. Kamuoyunu etkilemek ve yönlendirmek isteyenler için propaganda en önemli araçtır. Bu araç, Türkiye’de de kamuoyunun ya da fertlerin duygu, düşünce ve davranışlarını etki altına almak isteyenler tarafından –ki terör örgütleri de bu gruba dahildir- yoğun bir şekilde uygulanmaktadır.

“Terörist suçlar iki ana elementten oluşur” diyen Schmid (1993: 68) ise bunların şiddet (tehdit) ve propaganda olduğunu ve terörizmin amacının da zaten korkunç vahşetler yapmak suretiyle, hedef kitleler arasında aşırı bir korku ve panik yaratmak ve bunun doğuracağı psikolojik etkileri asıl suçu işleyenlerin veya suçu yönetenlerin lehine olacak şekilde kullanmak olduğunu ifade etmektedir.

Terör örgütlerince gerçekleştirilen propaganda eylemleri incelendiğinde, içerik açısından taşıdığı temaların çok büyük bir farklılık göstermediği ve aynı noktalar üzerinde birleştiği görülmekte olup, kullanılan temalar özetle şu şekilde sıralanmaktadır:

- “-Hak, adalet, eşitlik, özgürlük, tam bağımsızlık,
- Emperyalizm, sömürü, geri kalmışlık,
- Dünya barışı, bölge barışı, uydu devlet imajı,
- Milli, dini, tarihi değerlerin çağ dışı olduğu,
- Türk dilinde yersiz, lüzumsuz ve yanlış bir özleşme,
- Rüşvet, vurgun, yolsuzluk, ahlaksızlık,
- Alkol, uyuşturucu madde ve müstehcenliği teşvik,
- Batıl ve gayrı milli yönetim,
- Tek lider, milli iktidar vb.” (YÖK 1985: 45-46).

Kuyaksil (2000: 517-518), terörde gözetilen amaçları, otoriteyi sarsmak, otoriteyi şiddete yöneltmek, örgüt mensuplarının moralini yükseltmek, sivil halkı yıldırım ve sindirmek ve halkın moralini bozmak başlıkları altında toplamakta iken bunların en başına da propagandayı koymaktadır. Zira dikkat edilecek olursa bu sayılanların tamamı kendi bünyesinde zaten propagandayı içermektedir. Yani bir örgüt otoriteyi sarsmak için de, örgüt mensuplarının moralini yükseltmek için de, halkı yıldırım ve sindirmek için yaptığı eylemlerde de, kısacası attığı her adımda yaptığı her faaliyetinde ve eyleminde propagandayı öncelikli amaç olarak görmektedir.

Çağlar'ın (1998: 147) da ifade ettiği gibi, her örgüt amaçlarını gerçekleştirebilmek için geniş bir halk desteğine gereksinim duyduğunun bilincindedir ve özellikle propagandaya yönelik eylemlerini bu çerçevede gerçekleştirmektedir. Hatta bu amaçla, yasal örgütlenme imkanlarından yararlanarak toplum içerisinde dernek, vakıf, vb. biçiminde yan örgütler kurmakta; kurulu olanlara üye olarak yönetim kurullarını ele geçirmektedirler. Legal olan bu örgütlenmeler, örgütü özellikle basın-yayın yolu ile kamuya tanıtırken, diğer yönden taraftar ve sempatizan kazanarak, onların arasında da örgütün gereksinim duyduğu elemanlar bulmak ve onları yetiştirmek gibi fonksiyonları yerine getirmektedirler.

2.3. Türkiye’de Dinsel Kaynaklı Terörün Gelişimi

Vergin (2000: 15), sistemin denge halinde bulunduğu bir toplumda, din veya dinsel hareketlerin, bir toplumsal bütünleşme fonksiyonu ifa ettiğini; toplumsal karşıtlıkların toplumdaki mutabakatı (consensus) zedelediği ve hoşnutsuzlukların

belirdiği toplumlarda dinin toplumsal farklılaşmaların bir fonksiyonu ve dinsel hareketlerin de bir toplumsal muhalefet biçimi olma eğiliminde olduğunu; kurulu düzenin ve sistemin yadsındığı toplumlarda ise dinsel hareketlerin başkaldırmanın, protestonun bir ifadesi olarak top yekun yıkıcılığı dahi içermekte olduğunu ifade etmektedir.

Çitlioğlu'nun (2002: 89) da ifade ettiği gibi, bir ahlaki değerler bütünü ve bir inanç sistemi, bireyin yaşadığı toplumla ilişkilerini düzenleyen, bireyler arasındaki ilişkilere etik ve moral açılardan kurallar getiren, bu kuralları manevi/ruhani yaptırımlara bağlayan bir kurum olarak dinin, insanlık suçu teşkil eden, kin ve nefretin öne çıktığı terör olgusuyla ne gibi bir ilişkisi olabilir? Bu sorunun yanıtını bulmamız gerekmektedir. Çünkü, din ve terör esas itibarıyla bir araya getirilmesi mümkün olmayan iki kavram olarak karşımıza çıkıyor. Her ne kadar din, hoşgörü, bağışlayıcı olma, başkalarının inanç ve haklarına saygı, adalet, paylaşım, uzlaşma gibi sosyal tutumları kutsayarak öne çıkarıyorsa da; kimi durumlarda, şiddet, barış karşıtlığı ve hatta terör ve savaş gibi eylemlere de eşlik edebilmektedir.

Sosyal yapı açısından olumlu işlevler üstlenebilen “kutsal” inanç ve uygulamalar sistemi olarak din, gerçekten de şiddeti bütünüyle dışlamakta ya da şiddeti bütünüyle reddetmekte midir? Bu sorunun yanıtı, meşruiyetlerini dinsel unsurlarla temellendiren terör örgütlerinin ortaya çıkış ve yapılarını da daha net görmüş olacağız.

2.3.1. Ortaya Çıkışı

Tarihten bu güne coğrafi konumu ve zengin doğal kaynakları ile jeopolitik açıdan dünyanın önemli bir geçiş noktasında bulunan Türkiye, zenginliklerinden ve sahip olduğu konum ve barındırdığı fırsatlardan faydalanmak isteyen odakların faaliyetleri açısından hedef ülke olmuştur. Bu çerçevede Türkiye 1990'lı yıllarda, dinsel inançları kendi şiddet eylemleri ile özdeşleştirmeye çalışan terör hareketleri ve radikal şiddet eylemleri ortaya çıkmıştır.

Acaröz'ün (2000: 880) de vurgulamış olduğu gibi, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar dinsel kaynaklı çeşitli siyasal faaliyetler devam

edegelmiştir. Bu faaliyetlerin zaman içinde farklı ivmeler gösterdiği görülmektedir. Kimi yazarlar, söz konusu faaliyetlerin Osmanlı Dönemi modernleşme hareketleri ile birlikte ortaya çıkıp süreklilik gösterdiklerini, bu çerçevede Cumhuriyet Dönemi boyunca da varlıklarını koruduklarını ve özellikle çok partili hayata geçilmesiyle birlikte, 1950'lerde yeni bir ivme kazandıklarını öne sürmektedirler. Bunlara göre, Cumhuriyet'in ilk yıllarında devletin beka ve selameti adına (demokratik bulunsun ya da bulunmasın) gerektiğinde güç kullanılarak bu hareketlerin geriletilmesi isabetli olmuş; ancak çok partili demokrasi çerçevesinde, özellikle sağ iktidarlar bu hareketlere taviz vererek yeniden canlanmalarına destek olmuşlardır. Başka bazı yazarlar ise, bu tür hareketlerin daha ziyade 1960'lı yıllarda ivme kazandığı, özellikle 12 Eylül döneminde, solu tasfiye etmek adına bu hareketlerin gelişmesine en azından göz yumulduğu, ve hatta bu hareketlerin desteklenip geliştirildiği görüşündedirler. Dinsel inanç ve uygulamalara yönelik hassasiyetleri meşruiyet temeli olarak kullanan bu hareketler söz konusu olduğunda, bu hareketlerin kaynağında "vatandaşlarımızın dinsel konulardaki bilgi yetersizliği" bulunduğu ileri sürülmüştür. Bu düşüncede olanlar, esasen dinin sosyal yapı ve siyasal düzen açısından "olumlu" işlevler üstlendiğini; ancak, art niyetli çevrelerin "kutsal dini değerleri istismarı" yüzünden "yüce dinimiz"i "kötü emellere alet edildiği" görüşündedirler. Aşağıdaki metin, bu tür bir görüşü dile getirmektedir:

"Öncelikle dinin tanımını yapmak gerekirse, bir çok tanımların olmasının yanında din en yaygın tanımıyla 'insan ile Yaratıcı arasındaki bağ'dır. Bütün dinlere mensup bilim adamlarının din duygusu hakkındaki ortak görüşü ise fitri olduğu yani yaratılıştan geldiğidir. Din, insanları birlik ve beraberliğe sevk eden, insanoğlu için hayırlı hizmetler etmeyi sağlayan bir hayat nizamı sunmaktadır. Bir toplumda dini inancın zayıflaması, ahlaki çöküntüyü artırır. Helal-haram anlayışı da ortadan kalkınca toplumun düzeni sarsılır, insanları hiçbir güç engelleyemez olur. Sonuçta anarşi ortaya çıkar ve o toplum tam bir kaos içerisine girer. Ancak dinin bu gücü tarihi dönemler içerisinde ve günümüzde siyasi olarak hep kullanılmıştır. Türk siyasi tarihine baktığımız zamanda gerek çok partili sisteme geçiş aşamalarında, gerekse daha sonraki dönemlerde bazı siyasi oluşumlar tarafından en önemli taraftar toplama aracı olarak dinin kullanıldığını görmekteyiz. İnsanların böyle istismarlara pirim vermemesi ise bir tek şekilde mümkündür. Oda mensubu olduğu dini iyi öğrenmesi, anlaması ve bu dini yaşamasıdır. Dikkat edilirse bu istismarcıların ön plana çıktığı dönemler, hep toplumlardaki din anlayışının yozlaştığı dönemler olmaktadır" (Aksın 2000: 237-240).

Hıristiyanlığın ortaya çıktığı yani Hz. İsa'nın ve 12 havarisinin işkencelere maruz kaldığı dönemi, İspanya'dan Fransa'ya bütün Avrupa'yı kapsayan Engizisyon

dönemini, Protestanlarla Katolikler arasında bugün bile hala devam etmekte olan kanlı çatışmaları düşündüğümüzde dinin, tarihin her döneminde ve bütün toplumsal koşullarda şiddeti bütünüyle dışlayabildiğini söylemek mümkün görünmemektedir.

İslam dini söz konusu olduğunda, Çitlioğlu'nun (2002: 90) da belirtmiş olduğu gibi, Hz. Muhammed'in hayatı zarfında ve özellikle ölümünden sonraki halifelik tartışmalarında, yani bir anlamda iktidar mücadelesi sayılabilecek bir dönemde yaşanan şiddet olaylarını hatırladığımızda İslamiyet'in de, şiddeti bütünüyle dışlayamadığı anlaşılmaktadır. Ancak, uzak geçmişte kalan bir iktidar mücadelesi olarak nitelenebilecek bu şiddet olaylarının günümüze siyasal anlamda taşınması, özellikle İran İslam Devrimi ve bu devrimin bütün dünyaya ve özellikle İslam Alemine olan etkileriyle yaygınlık kazanmıştır. Sünni ve Şii mezhepleri arasındaki inanç farklılıklarına bakıldığında, özellikle Şiiliğin siyasallaşmaya yatkınlığı ve yakınlığı, şeriatın gerekirse cihad yolu ile kabul ettirilmesi yolundaki tutumu, İslam'ın da giderek terör eylemleri ile birlikte anılan bir din haline gelmesine yol açmıştır. Bu imajın bir nevi evrensellik kazanmasında ve İslam ile terörün özdeşleştirilmesinde, "11 Eylül" saldırıları bir dönüm noktası oluşturmuştur.

Bunun yanında Manaz'ın (1998: 53-54) da vurgulamış olduğu üzere, 18. yüzyıldan sonra bazı İslam ülkelerinin Batılı sömürgeci devletler tarafından işgal edilmesi de, bu bölgelerde yaşayan Müslüman halk arasında sönmeyen bir tarihsel düşmanlığın temel kaynağını oluşturdu ve batı işgaline karşı din ve vatan sevgisi bütünleşti ve kurtuluş mücadelesine asıl güç veren unsur İslam'ın cihad ve şahadet anlayışı oldu. İslam topraklarındaki medreseli veya takkeli, sarıklı veya sarıksız, dindar ya da laik bütün insanlar aynı ülkü etrafında bütünleştiler. Fakat kimi İslam ülkelerindeki bu İslami heyecan kurtuluştan sonrada sönmeyen ve ülkelerini askeri işgalden kurtaran güçler bu kez de yaşadıkları toplumu geri kalmışlıktan kurtarmak için mücadele etmeye başladılar. "Zira İslam dünyasının sorunlarını çözemeyen kapitalizme ve sosyalizme karşı Siyasal İslam tek alternatif olarak sunulmuştu" (Acaröz 2000: 880).

"20. yüzyılın ilk yarısında özellikle Mısır'daki Emperyalizm ve sömürge düzenine karşı ilk olarak İhvan-ül Müslimin teşkilatının kurulduğunu görüyoruz" diyen

Aksın (2000: 241) da, bu teşkilatın 1945 yılına gelindiğinde idareyi ele geçirebilecek güce de erişmiş olduğunu; 1954 yılında Nasır'a düzenlenen başarısız suikast girişiminden, İhvan örgütünün sorumlu tutulduğunu ve örgütün sistemli bir şekilde dağıtıldığını; örgütün lideri olan ve bu gün bir çok siyasal İslamcının eserlerini okuduğu Seyit Kutub'un da uzun bir hapis hayatından sonra, 1966 yılında idam edildiğini; İhvan-ül Müslimin'in en önemli iki hedefinin ise İslam vatanını yabancı hakimiyetinden kurtarılması ve İslam hükümlerine dayalı bağımsız bir İslam devletinin kurulması olduğunu belirtmektedir.

1979 yılında İran İslam Devrimi siyasal İslam'a yeni bir hareketlilik kazandırmıştır. Bunun da sebebi İran'ın bu devrimi ihraç etme çabasıdır. İran Devrimi sonrasında, Ortadoğuda faaliyet gösteren, Cihad, Hizbullah, Hamas gibi şiddete başvuran ve bunu dinsel bir meşruiyet temeline dayandıran örgütlerin faaliyetleri ardında, İran'ın devrim ihracı çabalarının yattığı öne sürülmüştür. Bunlar arasında örneğin, Hizbullah'ın^(*) kendine seçtiği temel hedef Taheri'nin ifade ettiği üzere şu şekildeydi:

- “1- Müslümanlara İslamiyet ve kafirliğin asla bir arada olamayacağını öğretmek,
- 2- İslam güçlerini kutsal savaşa için zafere kadar seferber etmek,
- 3- Her Müslüman'a görevinin yaratan için öldürmek ve ölmeye hazır olması gerektiğini öğretmek,
- 4- Bütün İslam ülkelerinde İslam kurallarına harfiyen uyulup uyulmadığından emin olmak” (Aksın 2000: 242).

Buna karşılık, İslam dininin siyasal ya da başka türden toplumsal düzenlemelerle ilgisi olmadığı, onun “sadece bir inanç ve ahlak” öğretisinden ibaret olduğu yönünde görüşler vardır: “İslam dini , siyasi, hukuki ve ekonomik bir düzen değil, bir inanç ve ahlak sistemidir. Din siyasallaştırdığında ideolojik malzeme haline gelecektir ki, bu noktada en büyük zararı din görecekler” (Acaröz 2000: 880).

^(*) Burada sözü edilen “Hizbullah” örgütü, çalışmamızın konusunu oluşturan Hizbullah terör örgütü olmayıp, ileride açıklanacağı üzere Ortadoğu'da faaliyet gösteren “Hizbullah” örgütüdür.

Onat'a (1997: 191) göre, İran'ın devrim ihracı faaliyetleri elbette ki Türkiye'yi de etkilemekte gecikmedi. Tarih boyunca iki ülke arasındaki gerek siyasi gerekse mezhep çekişmeleri artık yeniden gündeme gelmekteydi. Bu tarihten sonra İslam devrimi ideologlarının (Ali Şeraiti, Mutahhari, Beheştî, vb.) bütün eserleri Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu kitaplar, Türkiye'de mevcut olan Sünni anlayıştaki çözülme hızlandırırken diğer yandan da daha radikal, siyasi içerikten de yoksun olmayan Harici karakterli bir din anlayışının şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Halbuki Acaröz'ün (2000: 881) vurguladığı gibi, İran'ın Şii Müslümanlığı ile bizim halkımızın yaşadığı Müslümanlık arasında büyük farklılıklar vardır. Devrim ihracı hipotezini kullananlara göre, İran, Şii Müslümanlığını siyasî mülahazalarla sürekli gündemde tutmuş ve bu inancı yayarak başka ülkelerin içerisinde ihtilaf ve karışıklıkların çıkmasına neden olmuş ve olmaktadır.

İran Şiiliği ile Anadolu Müslümanlığı arasındaki farklar söz konusu olduğunda, örneğin İranlı yazar Mutahhari'nin, İslam dinini, "kan, ihtilal, göz yaşı ve cihad dinidir" (zıkr.: Demirel 2001: 10) şeklinde tanımlamasına karşılık, Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaş Veli ve tarihimizdeki diğer pek çok büyük dinsel şahsiyetlerin ise İslamiyet'i "sevgi, kardeşlik, hoşgörü ve müsamaha" olarak anlamış, anlatmış ve yaşamış oldukları vurgulanmaktadır.

Acaröz'e (2000: 881-884) göre, özellikle İran ve Mısır gibi ülkelerde kaleme alınan ve İslamiyet'in inanca saygı ve müsamaha yönünü göz ardı eder tarzda İslam dinini adeta kan, savaş ve ihtilalle bütünleştiren eserlerin dilimize çevrilmesi sonucu ülkemizde bu fikirlerin etkisinde kalan grupların ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bilhassa Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki yurttaşlarımızın, dine karşı çok duyarlı ve sempatik olmakla birlikte bu tür "dış kaynaklı" radikal dinsel fikirleri sorgulayabilecek bir bilgi birikimine sahip olmayışları, kendilerine din adına ne takdim edilirse kabullenmelerini sağlamakta; bu da Ortadoğu kaynaklı radikal dinsel hareketler için uygun bir propaganda zeminini oluşturmaktadır.

Bir yaklaşıma göre, dinsel fikirlerin bu şekilde bir etkinliğe kavuşturulması, toplumsal bunalım dönemlerine rastlamaktadır: "Bu yaklaşıma göre İslam tarih ve

dünyasında her çöküş dönemi, dirilişçi bir tepkiyi yani karizmatik bireylerin sevkinde bir İslami köklere dönüş hareketini ateşledi” Özdağ (2000: 158). Çağlar (1998: 133) ise, özellikle İran İslam Devrimi’nden sonra bazı radikal grupların, İslam’ın bir yönetim biçimi olarak devrim yoluyla hayata geçirilebileceği düşüncesinden hareketle, illegal örgütlenmelere yönelmişler, bu amaçla terör eylemlerine girişmiş olduklarını; modernleşme süreci boyunca ve Cumhuriyet döneminde, kimi dinsel örgütlenmelere rastlansa da; esasen bu örgütlerin silahlı mücadeleden genellikle uzak kaldıklarını ve silahlı mücadelenin son dönemde gelişmiş bir durum olduğunu belirtmektedir.

2.3.2. Dinsel Kaynaklı Terörün Nedenleri

Küçükcan (2002), son on yılda gözlenen uluslararası terör olaylarının yaklaşık üçte birinin dinsel söylemi kullanan örgütlerce üstlenilmiş olduğunu; sadece 1995 yılında kaydedilen terör olayları içerisinde 167 kişinin yaşamını yitirdiğini; 71 saldırıda dinsel temelli örgütlerin imzasının bulunmasının da gittikçe yükselen bir trendin göstergesi olduğunu ifade etmektedir. Aynı trend ülkemizde de yükseliş göstermekte olup, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de terör örgütleri, radikal dinsel anlayışın referanslarını ön planda tutmaktadırlar. Çünkü terör örgütleri eylemlerini dinsel bir çerçeveye sokarak, dinselleştirerek hem kendi militanlarını yaptıkları eylemin doğruluğuna inandırıp motive etmekte; hem de sempatanlarına ve bir nebze de olsa halka, haklılıklarını ispat etmeye çalışmaktadırlar. Öyle ki yapılan en korkunç şiddet dahi meşrulaştırılabilmektedir. Bir yönüyle şiddeti, içeriği belirsiz, herkesin zihninde başka bir biçime giren, soyut, kutsallaştırılmış ideallere ulaşmanın bir aracı olarak kullanılmaktadır.

Türkiye’de, dinsel kaynaklı terörün gelişmesinde çeşitli nedenlerin rol oynadığı ileri sürülmektedir. Bunlar arasında, İran Devrimi daima en ön sırada ele alınmaktadır. Devrim’in, bütün müslüman ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de radikal İslami görüşlerin ivme kazanması konusunda yaygın bir etkide bulunduğu kadar; söz konusu örgütlerin oluşumunda İran’ın doğrudan bir rol üstlendiği de ileri sürülmüştür. Bunun yanı sıra, Türkiye’deki İslami anlayışlardan büyük ölçüde farklılık göstermesine rağmen, özellikle Mısır ve İran kaynaklı eserlerin Türkçe’ye tercüme edilmesinin büyük oranda etkisi olduğu da zikredilmektedir.

Aynı zamanda dinsel kaynaklı örgütlerin ideolojik temellerini, çoğunlukla Şii dünyasındaki yazar ve düşünürlerden edindikleri ileri sürülmektedir. Hatta Çağlar (1998: 134); bazılarınca İran'ın dünyadaki tek İslam Devleti olarak görüldüğü ve dolayısıyla İran'a tabi olunması ve bu devletin liderine biat edilmesi gerektiği düşüncesinden hareketle Türkiye'de de örgütlenmelere yönelinmiş olduğunu belirtmektedir.

Kara (2001: 136) ise dinsel kaynaklı terörün nedenlerini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Baskının yahut ta bir mücadelenin olduğu, kurtuluş mücadelelerinin örgütlendiği aşamalarda, bütün toplumlar da din bir dinamik olarak kullanılır. Bu olgu insanın doğasında toplumun yapısında vardır. Bu kullanma esnasında verilen eserlerde “Kuran'ın şurasında vardır. Hadiste vardır” gibi tabirleri kullanan bir Sait Havva, Ali Şeraiti, Hasan El Benna'nın eserlerini incelediğimizde bugünkü radikal İslamla aşırı dini terör olgularının unsurlarının başlangıcında böyle etkiye karşı tepki görülmektedir.

Belirli bir savaşın veya bir mücadelenin olduğu ortamlarda insanların İslamı bir motivasyon aracı olarak kullanmaları Filistin örneğinde de olduğu gibi radikal eğilimlere neden olurken, diğer bir taraftan da İslam dünyasının batı karşısındaki yenik ve geri pozisyonunu İslam'dan uzaklaşmaya bağlayan öze dönüş politikaları adı altında yapılan manüplasyonlar da radikalleşme sürecini etkilemektedir”

Aksın'a (2000: 254) göre, Türk toplumunda özellikle Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte hızlı bir çağdaşlaşma gözlemlenmektedir. Dünyayı ve meydana gelen gelişmeleri takip etme arzusunda bulunan Türkiye Cumhuriyeti, bu süreçte çok çeşitli sorunlarla başa çıkmak durumunda kalmıştır. Türkiye'nin gelişmesini istemeyen ve bu süreci akamete uğratmak isteyen odakların, toplumdaki ekonomik, bölgesel, mezhepsel farklılıkları çatışmaya dönüştürme çabası yanında, dinsel inanç ve gelenekleri de ülkeyi zaafa uğratacak yönleri kanalizasyon etme çabasına girişmeleri de, dinsel kaynaklı terörün nedenleri arasında sayılabilir.

YÖK tarafından yayınlanmış olan eserde ise konuya Anayasal düzeyde yaklaşılmakta ve şu şekilde bir ifadeye yer verilmektedir;

“1982 Anayasası 2. maddesi Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerini belirlemiş olup demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu hükme bağlamıştır. Ayrıca 3. maddesinde ise Anayasanın değiştirilemeyecek hükümleri arasında 2. madde özellikle belirtilmektedir. Bu nedenle Zaralı dini unsurların hedef ve amaçları anayasa ile belirlenen Türkiye Cumhuriyetinin niteliklerini tebdile yöneliktir diyebiliriz” (Türkiye’de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri 1985: 112).

2.3.3. Dinsel Kaynaklı Terör Örgütleri

Sayar’a göre (aktr.: Çağlar 1998: 133), ülkemizdeki dinsel kaynaklı hareketler, gelenekçiler ve radikaller biçiminde bir ayırımı tabi tutulabilirler. Gelenekçi hareketler, sayı olarak daha kalabalıktırlar ve ılımlı bir İslam’dan yanadırlar. Ancak radikaller diye nitelendirilenler, daha çok İran İslam Devrimi’nden etkilenerek ortaya çıkmış olan, sayıları daha az ancak sürekli bir eylemlilik (silahlı/silahsız) içerisinde olan gruplardan oluşmaktadır.

“İran İslam Devrimi'nin İslamîyet'i kan, ihtilal, göz yaşı ve cihat olarak tanımlayan felsefenin temelinde yatan Mısır'da kurulan ve hepimizin Müslüman Kardeşler Örgütü olarak bildiğimiz gerçek adı İhvanı Müslimin olan örgüttür. Siyasal İslam-ı terör eylemlerine taşıyan, hatta Enver Sedat'ın bir suikast sonucu öldürülmesi eyleminin arkasında olanın da Müslüman Kardeşler Örgütü olduğunu hatırlarsak, bir anlamda terör olaylarını dini kimlikle yaşantılarımıza taşıyan örgüt olarak karşımıza ilk önce Müslüman Kardeşler çıkıyor. Müslüman Kardeşler Örgütünün temel felsefesi bir anlamda Hizbullahi felsefenin de temelini oluşturan en önemli etkenlerden bir tanesidir (Çitlioğlu 2002: 90).

Demirel (Demirel 2001: 43-44) ise; Türkiye’de silahlı yapılanma içinde bulunan dini grupların, her ne kadar Müslüman Kardeşler orjinli olsalar dahi, kendilerine örnek aldıkları sistemin Şia olduğunu ve bunların büyük bir bölümünün İran (Şia) destekli olduklarını ifade etmektedir.

Türkiye’de faaliyet göstermekte olup ta 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında değerlendirilen terör örgütleri ise şunlardır; Hizbullah, İBDA-C, Vasat, İslami Cemaatler Birliği, İslami Hareket Örgütü, Ceşşullah, Müslüman Gençlik Örgütü, Tekfir Örgütü, İslami Cihad Hareketi Örgütü, Tevhid (Selam) Örgütü,

2.3.4. Dinsel Kaynaklı Terör Örgütlerinde Propaganda

Osmanlı Dönemi'nde devlet düzeni şer'i esaslara dayalı olmasına rağmen kimi hareketlerin "din elden gidiyor" sloganını kullandıkları bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında yaşanan 31 Mart Vakası ile 1925 yılında ortaya çıkan Şeyh Sait isyanında, isyancıların dinsel duygularla harekete geçirildiği bilinmektedir. "Cumhuriyetin ilanını izleyen Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki isyanların bir çoğunda dini ağırlıklı propagandalar ile zararlı dini unsurlar kendilerine müzahir bir irticai kesim oluşturmak istemişlerdir" (YÖK 1985: 113).

Dinsel kaynaklı terör örgütlerinin yapısı incelendiğinde, örgütlerin genel olarak attıkları her adımı dinsel bir referansa bağlamakta oldukları görülecektir. Bu örgütlerde, radikal İslami fikirlerin esas alındığı; "tebliğ, cemaat ve cihad"tan oluşan üçlü stratejin benimsendiği; taraftar ve sempatizanlara bu stratejinin kaynağı olarak Hz. Muhammed'in gösterildiği ve örgütün amaçlarını meşrulaştırmakta bu türden İslami referanslara başvurduğu anlaşılmaktadır.

Dinsel kaynaklı terör örgütlerinin çoğu, eylemlerini kimi zaman Kuran'daki ayetlere, kimi zaman hadislerle ve kimi zaman da radikal İslami referanslara dayandırarak gerçekleştirmekte ve bu dinsel kaynaklar şiddet eylemlerine dayanak olarak kullanılmaktadır. Bu şiddet eylemlerini gerçekleştiren kişiler yaptıkları eylemlerin Allah'ın katında ulvi bir görev olduğuna inanmakta ve bu sayede de en acımasız vahşet örneklerini dahi sergileyebilmektedirler.

Mesela, dinsel kaynaklı terör hareketlerinin önde gelen referans kaynaklarından olan Ayetullah Mahlati'nin "İslam'ın ayaklar altında çiğnendiğini gördüğü halde hiçbir şey yapmayan bir mümin kendini cehennem yedinci katında bulacaktır. Ama elinde bir silah, bir bıçak hatta bir taş geçirip Allah'ın düşmanına saldıranın cennetteki yeri hazırdır. Bir İslam devleti müminlerin toplamından ibarettir. İslam dini, tüm dünya, hak dinin ışığını görünceye kadar savaştan devlettir" sözü gerek eleman temini için ve gerekse yapılan eylemlerin meşruiyetinin temini için propaganda amacıyla olarak kullanılmaktadır.

Bununla birlikte bu türlü örgütlerin gelişmelerinin her aşamasında propaganda ile iç içe oldukları da rahatlıkla ifade edilebilir. Öyle ki taban kazanma konusunda işe yarar görülen her konu ustalıkla ve titizlikle değerlendirilmektedir.

Türkiye’de dinsel kaynaklı örgütlerin, yürüttükleri propaganda faaliyetlerinde şu konular üzerinde yoğunlaştıkları tespit edilmiştir: Atatürk’ün milli kahraman olmadığı, laikliği getirmekle en büyük kötülüğü yaptığı, laik devlet düzeninin dinsizlik olduğu, ülkeyi geri bıraktığı, kalkınmayı engellediği, Türk milletini böldüğü ve Türkiye’nin kurtuluşunun ancak Şer’i düzene dönmekle mümkün olabileceği, insanlara İslam ve İslam’ın koyduğu kuralların anlatılması ve tanıtılması, mevcut sistemin İslam’a uymadığı, dinsizlik olduğu, Batı ile işbirliği yapılmaması, Şovenist Türk milliyetçiliğinin ümmeti böldüğü, Türkiye’nin bir İslam diyarı değil de, “Dar’ül Harp” olduğu, dolayısıyla Diyanette görevli imamların arkasında ve camilerde namaz kılınmayacağı, askerlik yapılmayacağı, vergi verilmeyeceği, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin hiçbir ilke ve kuralına boyun eğilemeyeceği, cennet ve cehennem, dine ve dindarlara yapılan zulümler vb. gibi konular işlenmekte iken bazı örgütlerin, Cuma namazı sonrasında dağılan kalabalıktan istifade ederek türban, kurban derileri, sekiz yıllık eğitim, Cezayir, Filistin-İsrail gibi konuları propoganda için kullandıkları, belirli bir eğitim ya da profesyonellik gerektirmeyen protesto gösterilerinde bulunmak gibi eylemlere baş vurdukları da tespit edilmiştir. Bu tür eylemlerdeki en temel amacın, kargaşa çıkarmak suretiyle örgütün adını duyurmak ve böylece sempatizan kazanmak olduğu belirtilmektedir (Çağlar 1998: 138; “Sağ Eğilimli Terör Örgütleri” 2003).

III. BÖLÜM

HİZBULLAH TERÖR ÖRGÜTÜ VE PROPAGANDA

3.1. Hizbullah Terör Örgütünün Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

“Hizb, aynı görüşte olan, kalpleri ve yaptıkları ile bir olan grup, küme ve topluluktur. Hizb-ullah ise, Allah’ın partisi, Allah’ın taraftarları, Allah yolunda şariat düzeninin tesisi için Hizb-ul Şeytana karşı mücadele verenlerin birliği anlamındadır” (“Güneydoğu Hizbullahı” 2003). “Aynı paralelde değerlendirildiğinde, Hizbullah düşüncesine göre Hizbullah’a karşı olan, davasına sahip çıkmayan ve Hizbullah dışında kalan herkes, kitap ehli olsun ya da olmasın Hizb-ul Şeytandır” (Küçükkaya 2001: 129).

Hizbullah, örgütsel anlamda, Allah adına, İslam uğruna gruplaşma olarak da ifade edilebilir. Araştırma konusu olan dokümanlar incelendiğinde, Hizbullah terör örgütü mensuplarının kendilerini “Allah’ın Askerleri” olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu çerçeveden hareketle, Hizbullah’ı “Allah adına, İslam uğruna gruplaşma ve İslami esaslara dayalı şer’i hükümlere göre yönetilen bir devlet kurma uğruna mücadele veren topluluk” olarak tanımlamakta mümkündür (Güler 2000: 1076; Çitlioğlu 2002: 91).

Bu kavramsal açıklamalardan sonra Hizbullah’ın ülkemizde ortaya çıkışına bakacak olursak, örgütün ideolojik temellerinin İran ve Mısır’daki radikal akımlara dayanmakta olduğunu göreceğiz. Bu arada şu noktanın da altının çizilmesinde fayda vardır ki, Türkiye’de ortaya çıkmış olan Hizbullah ile İran’da ya da Lübnan’da ortaya çıkmış olan Hizbullah terör örgütleri aynı adı taşıyor olmalarına rağmen birbirlerinden farklı örgütlerdir. Çitlioğlu’nun (zkr.: Demirel 2001: 43-44) da ifade ettiği üzere, İran Hizbullahı’nın lideri Muhammed Gaffari, Şah Döneminde hapiste öldürüldükten sonra yerine oğlu Hadi Gaffari geçmiş ve İran Hizbullahı, İran İslam Devrimi’nden sonra özellikle Humeyni döneminde devletin, yarı resmi organı haline gelmiştir. İran Hizbullahı’nın diğer bir kolu da Lübnan Hizbullahı’dır.

Tekin (Tekin 1997: 85) de yine aynı konuya temas etmekte ve İran Hizbullahı ile Lübnan Hizbullahı arasında organik bir bağlantı bulunduğunu belirterek Lübnan'da ortaya çıkmış olan Hizbullah terör örgütünün İran'ın "devrim ihracı" politikalarının Ortadoğu'ya yansımından ibaret olduğunu vurgulamaktadır. Hizbullah'ın, İran askeri istihbaratının desteğiyle 1982 yılında Lübnan'da Şii bir İslam devleti kurmak amacıyla faaliyete geçtiği; İran ile bağlarının, Şii dünyasının lideri olan bu ülkenin İsrail işgaline karşı yürüttüğü mücadeleye verdiği destekle açıklanmakta olduğu ve İran Devrim Muhafızları'ndan aldığı desteği de gizlemediği ve Lübnan Hizbullah'ının siyasi doktrininin de Humeyni söylemi üzerine kurulu olan "Büyük Şeytan" ile savaş sözleri ile ifade bulduğu da belirtilmektedir (Faraç 2000). Türk Hizbullahı ile bu örgütler arasında söylem ve propoganda içerikleri bakımından benzerlikler bulunmakla birlikte, aralarında organik bağ bulunduğu yönündeki iddiaların ne ölçüde kesinlik arzettiği tartışmalı bir husustur.

Ülkemizdeki radikal İslam anlayışının yayılmasında bir diğer etken de, Türkiye'deki İslami anlayışlardan büyük ölçüde farklılıklar göstermesine rağmen, özellikle Mısır ve İran kaynaklı radikal eserlerin Türkçe'ye tercüme edilmesi olmuştur. Hizbullah terör örgütü de diğer dinsel kaynaklı terör örgütlerinde olduğu gibi, bu akımların kimi söylemlerini kullanmaktadır. Ayrıca, örgütün söylemlerinde 1920 yılında Hasan El Benna tarafından kurulan Müslüman Kardeşler örgütünün etkisinin olduğu (Küçükkaya 2001: 129) da ifade edilmiştir.

Bulut, Hizbullah'ın kuruluşunu şu şekilde dile getirmiştir:

"1980'li yılların başında, Diyarbakır'da Abdulvahap Ekinciye ait Vahdet Kitapevi etrafında bir araya gelen Abdulvahap Ekinci, Ahmet Tufan, M. Fidan Güngör, Hüseyin Velioğlu ve Veysi Kaykaç isimli şahıslar tarafından Hizbullahi düşüncenin temelleri atılır" (1995: 107).

Ancak örgütün kuruluşunun 1979 yılında Hüseyin Velioğlu, Edip Gümüş, İsa Alpsoy, Molla İhsan Yeşilirmak, Süleyman Diker, Hasan Dalgıç ve Burhan Taşçı tarafından Batman da gerçekleştirildiği de ifade edilmektedir (Küçükkaya 2001: 129).

Faraç (2000) da örgütün temellerinin 1980'li yıllarda, ülke genelinde terörün etkisiz hale getirildiği, sol terör örgütlerinin büyük darbe yediği, bu arada derneklerin, partilerin kapatıldığı dönemin şaşkınlığı atlatıldıktan sonra, başta Fidan Güngör, Hüseyin Velioğlu, Mansur Güzelsoy, Abdullah Yiğit (Mehmet Ali Bilici), Ubeydullah Dalar olmak üzere, önceki dönemde Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) ve Akıncılar Derneği çevresinde faaliyet gösteren ve daha sonraları “kökten dinci” olarak nitelenen grupların, 1980 yılı ortalarında Diyarbakır'da Vahdet Kitapevi'nde bir araya gelmeleriyle atılmış olduğunu ifade etmektedir.

3.1.1. Hizbullah İlim-Hizbullah / Menzil Ayrışması

Ortaya çıkışına değindiğimiz örgütte zamanla, liderlik vb. bir takım fikir ayrılıkları nedeniyle, Vahdet Kitabevi etrafındaki oluşumdan kopmaların meydana gelmiş olduğunu ifade eden Demirel (2001: 37), ilk olarak 1981 yılında M.Fidan Güngör'ün Menzil Kitabevi'ni açarak Menzil Grubunu oluşturmuş olduğunu; ardından da 1982 yılında Hüseyin Velioğlu'nun Vahdet Kitapevinden ayrılarak, İlim Kitabevi'ni açarak faaliyetlerine başlamış olduğunu belirtmektedir. Bu ayrılmaya rağmen her iki grup 1987 yılına kadar işbirliği içerisinde faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Ancak 1987 yılı ile birlikte gruplar arasındaki ayrılıklar iyice keskinleşince yolları birbirlerinden tamamen ayrılmıştır (Güler 2000: 1078).

Acaröz'ün (2000: 887) de vurgulamış olduğu gibi, bölünmeye sebep olan bir diğer etkense, İlim grubunun takip edilecek stratejide İran Devrimi'ni model olarak benimsemesine karşılık, fikri temelde Mısır'daki Müslüman Kardeşler örgütünün etkisinde kalması olmuştur. Menzil grubu, fikir ve ideoloji yönünden İran örneğini esas almaktaydı. Ayrıca yine bu ayrımın bir neticesi olarak Menzil grubu İran konusundaki değerlendirmelerinde mezhep farkının önemli olmadığı tezini savunmakta, Humeyni ve İran'ın önde gelen diğer dinsel liderlerini birer önder olarak benimsemekteyken; İlim grubu mezhep farklılığını önemli bir faktör olarak görmekteydi. Bununla birlikte, Velioğlu'nun Caferi mezhebinden olduğu da ileri sürülmüştür (Demirel 2001: 45). Ayrıca Güler, iki grup arasındaki fikirsiz ayrılıkları beş madde etrafında toplamıştır. Bunlar;

a) Menzil grubu ideoloji ve düşünsel yönden İran örneğine yakın bir çizgide iken, İlim grubu, izlenecek stratejide bir model olarak İran ve Humeyni Devrimini benimsemesine rağmen, düşünsel temelde Mısır'daki Müslüman Kardeşler örgütünün etkisindedir.

b) İlim grubu dini bir cemaat niteliğinden çok siyasi bir örgüt, örgütün lideri Hüseyin Velioğlu ise dini bir liderden çok siyasi bir lider konumuna sahipti ve kendisinden daha üst seviyede bir dini lidere bağlı değildi.

c) İlim grubu pasif tebliğ aşamasının yerine silahlı eylemleri de içine alan aktif bir tebliğ anlayışına geçilmesine ve bu doğrultuda PKK'ya karşı silahlı mücadele yoluna gidilmesine inanırken, Menzil grubu cihad aşamasına henüz gelinmediğini ve bu türden davranışların kendilerine zarar verebileceğine inanmaktaydı.

d) Menzil grubu İran'la aralarındaki mezhepsel farklılığın önemli olmadığını savunurken, İlim grubu tam tersine bu durumu önemli bir faktör olarak kabul etmekteydi.

e) Ümmetçilik fikirlerine rağmen, Menzil grubu İlim grubuna kıyasla Kürt milliyetçiliğine daha yakın olduğu değerlendirilmiştir (Güler 2000: 1078).

Öte yandan silahlı mücadeleye karşı çıkan Menzil grubunun lideri Fidan Güngör, bunun gerekçelerini şöyle açıklamıştır:

“İslami hareketin ilk merhalesi az sayıda Müslüman'ın özel bir gayret sonucu eğitimeleridir. Bunlar ileri dönemlerde öncü görevi üstlenecek kadrolardır. Hareketin daha ilk günlerinde işe okuyarak başlanmasını istiyor rabbimiz... Bu şu anlama gelir: Çalışmalar, bilgilenmeyi, kültür edinmeyi ve buna dayalı olarak düşüncenin gelişmesini sağlamayı amaçlamaktadır..” (Faraç 2000).

Menzil grubuna bakarak daha güçlü bir konumda olduğunu düşünen İlim grubunun, Menzil grubunu tasfiye etmek ve bölgedeki potansiyel tabanı ele geçirmek amacıyla, üyelerine “İlim Grubu” tanımını kullanmayı yasakladığı ve kendilerini Hizbullah olarak tanıtmaya özen gösterdikleri belirtilmiştir (Güler 2000: 1078).

Oluşumlarına “Menzil Cemaati”, “Fecir Cemaati” ve “Tevhitçi Grup” adını veren Menzilciler ise, bu isimler yanında 1993 yılında Diyarbakır kent merkezinde yayımladıkları bir bildiriye “İslami Halk Hareketi” adını da kullanmışlardır (Faraç 2000).

“İlim ve Menzil grupları arasında az da olsa mevcut fikir ayrılıkları 1993 yılından itibaren iki örgüt arasında çatışmaya dönüşmüştür. Birçok kişinin öldüğü ve yaralandığı bu çatışmada, İlim grubunun tek taraflı olarak silahlı

eylemlere girişmesi, strateji olarak ilk zamanlarda silahlı eylemlere girmeyi uygun bulmayan Menzil grubunun büyük oranda güç kaybına neden olmuş, hatta bazı yerlerde faaliyetlerinin tamamen durması ile neticelenmiştir” (“Güneydoğu Hizbullahı” 2003).

3.1.2. HİZBULLAH-KADEK (PKK) Çatışması

KADEK (PKK), 1990’lı yıllardan sonra güvenlik güçlerinin giriştiği yeni mücadele yol ve yöntemleri sonucunda, bölgedeki sınırlı sayıdaki halk desteğini kaybetmeye başlamıştır. Bunun üzerine halk desteğini tekrar kazanabilmek amacıyla, kendisini Marksist-Leninist bir örgüt olarak ilan etmesine rağmen, Alkan’ın (2001: 99) da vurguladığı üzere, Kürdistan Mollalar ve İmamlar Birliği, Kürdistan Dindarlar Birliği, Kürdistan İslami Hareketi, Kürdistan Dini Yayanlar Birliği, Kürdistan İslam Partisi gibi yeni yan örgütler kurmuştur. “Öte yandan Hizbullah terör örgütü, PKK terör örgütüne sürekli olarak şu ismi kullanmakta idi: “Partiya Kafirin Kürdistan” (Kürdistan Kâfirler Partisi)” (Faraç 2000).

Aksın (2000: 249) ise, PKK’nın dini, propaganda amaçlı kullanmaya başlamasıyla Hizbullah terör örgütünün adını duyurmaya başladığını; zira PKK’nın, dinsel propagandalarına karşı koyan bir takım dinsel şahıslar öldürülünce, Hizbullah’ın da PKK’ya karşı öldürme eylemlerine başlamış olduğunu; bu açıdan bakıldığında Hizbullah’ın, PKK örgütünün dindar insanlara karşı olan eylemlerine bir tepki olarak eylem yapan bir örgüt biçiminde ortaya çıkmış olduğunu vurgulamaktadır.

Ayrıca böyle bir durumun ortaya çıkışında etken olan bir diğer önemli nokta ise Demirel’in (2001: 35) de ifade ettiği gibi, Hizbullah mensuplarının % 90’a yakınının Doğu ve Güney Doğu Bölgesi’nden olması örgütün etnik bir yapıya bürünmesini kaçınılmaz kılmış; bu nedenle de karşılarına Marksist-Leninist PKK ile rekabet, örgütün Kürtçü bir tutumu giderek daha fazla sahiplenmesine yol açmıştır. Her ne kadar, etnik kimliğin vurgulanması, örgütün ideolojisine ters düşse de, özellikle Güney Doğu Anadolu Bölgesi’nde buna özel bir önem verilmiş ve örgütün daha geniş bir taban edinmesinde bu yolla başarı sağlanmıştır.

1991-1995 yılları arasında iki örgütün birbirleri ile çatışması sonucunda 500’ü KADEK (PKK) örgütü üyesi, 200’ü de Hizbullah/İlim grubu üyesi olmak üzere 700’e

yakın insan hayatını kaybetmiştir. Bu çatışmaların sonucunda ise Hizbullah/İlim grubu KADEK (PKK)'yı sindirerek bölgedeki tek güç halini almıştır (Güneydoğu Hizbullahı 14.04.2003: teror.gen.tr). Ancak bu arada, çatışmaların başladığı ilk etaplarda güvenlik güçlerinin Hizbullahi oluşumları tam olarak tanıyamamış olmasından dolayı gerçekleştirilemeyen operasyonlar ilerleyen dönemlerde peş peşe gelmeye başlar ve böylece de örgüt deşifre olması ile birlikte bölgede giderek köşeye sıkışır.

3.1.3. Beykoz Baskını ve Sonrası

Hizbullah / İlim grubunun, PKK ve Menzil gruplarına karşı yürüttüğü silahlı faaliyetler üzerine, güvenlik güçleri harekete geçmiş ve yüzlerce örgüt üyesini ve sempatanını göz altına almıştır. Yapılan operasyonlar sırasında ele geçirilen bilgisayar disketlerinden örgüt üyelerinin kimlik bilgilerine ulaşan polis, itirafçıların da yardımıyla örgütün bölgedeki faaliyetlerini büyük ölçüde etkisiz hale getirmiştir.

Bu gelişmelerle bölgede köşeye sıkışan örgüt, Çakır'a (2001: 180) göre, Hizbullah çeşitli nedenlerle Güneydoğu'dan batı bölgelerine doğru bir göç yaşamıştır. Bu nedenler arasında, üyelerinin bölgede deşifre olmuş olması, bölgede tek güç olmasının beraberinde getirdiği, bilhassa devlete karşı mücadele verilmesi konusundaki örgüt içi tartışmalar, örgüt dışı eleştirilerin artmış olması, tüm Türkiye'ye şeriat düzeninin getirilmesi için Güneydoğu'nun kurtarılmış bölge olarak kalmasına ilaveten bütün ülkenin kuşatılması amacına yönelinmesi ve Abdullah Öcalan'ın yakalanması sonrasındaki süreçte Kürt hareketinin liderliğinin ele geçirilebilmesi sayılabilir. Bunun için Batı'dan yürütülecek bir stratejinin uygulanması gerektiği göz önüne alınarak örgüt batıya hicret etme kararı almıştır.

“Hizbullah batıya açılmada ilk etapta muhafazakar kesimin yoğun olduğu Bolu, Düzce ve Bursa'yı kullandı. Buradaki yapılanma aslında örgütün İstanbul'a açılmasında da etken oldu. 10 yıllık sürede 20 bin kişilik bir militan ve sempatan ordusunu hazırlamayı başaran Hizbullah, artık “Hizbulşeytan” olarak tanımladığı hedeflere yönelme kararı aldı” (Faraç 2000).

Alınan bu karar doğrultusunda ilk etapta Konya iline gelen Velioğlu, 1999 Mayıs ayında Konya Akyokuş'ta örgütün öldürmüş olduğu üç kişinin cesedinin

bulunmasından sonra burada daha fazla duramamış ve örgütün merkez arşivi ile birlikte İstanbul'a gitmeye karar vermiştir (Demirel 2001:73).

“Ancak ne var ki İstanbul'a gelmesiyle birlikte merkezi Üsküdar'da olmakla birlikte Güneydoğulu işadamlarından kurulu bulunan ve Hizbullahi çizgiye yakın olarak bilinen Zehra Vakfı'nın yönetici ve üyelerini kaçırmalarıyla...” (Demirel 2001:71) polisle Hizbullah terör örgütünün yolları yine kesişmiştir.

Kaçırılan iş adamlarının izini süren polis, ortaya koyduğu çalışmalar neticesinde 17 Ocak 2000 tarihinde örgütün hücre evi olarak kullandığı sanılan Beykoz'daki villaya operasyon düzenlemeye karar verir. Fakat bu esnada içeriden silahla karşılık verilmiş olması Demirel'in de vurgulamış olduğu gibi, akıllara içerde Hüseyin Velioğlu'nun da olduğunu getirir. Zira örgüt içerisinde ateş emri verme yetkisi sadece Velioğlu'na aittir. Nitekim Malazgirt-1 adı verilen operasyonda çıkan çatışmada, Hizbullah terör örgütü lideri Hüseyin Velioğlu ölü, örgütün Marmara ve Ege sorumlusu Edip Gümüş ve askeri kanat sorumlusu Cemal Tutar sağ olarak ele geçirilirler. Bu operasyon sonrasında örgütün merkez arşiv ve bilgisayar sistemi tamamen polisin eline geçmiştir. Bu operasyon sırasında Velioğlu'nun İran'da çektiği fotoğraflardan, örgüt üyelerinin biyografilerine binlerce yazılı doküman ele geçirilmiştir. Evde yapılan aramada, üç kalaşnikof silah ve mermileri, G - 3 mermileri, iki adet 9 milimetre çapında tabanca ve mermileri, bir MP - 5 otomatik tabanca, TNT kalıpları, örgüt yayınları, cep telefonları, bilgisayarlar ve disketleri de ele geçirildi. Bilgisayarda kayıtlı 600 bin sayfalık doküman incelendiğinde, örgüt yönetimi ve yapılanması ortaya çıkarılmıştır. İncelenen her belge yeni bir operasyonun başlangıcı olmuş ve örgüt adım adım çökertilmiştir. Hatta, ayrı bir yapılanma olan Kudüs Savaşçıları'na da bu sayede ulaşılmış olduğu ve Uğur Mumcu, Bahriye Üçok, A.Taner Kışlalı cinayetlerinin de çözüldüğü vurgulamaktadır (Demirel 2001: 71-77; “Yeşil Terör” 2002).

Ülke genelinde devam eden operasyonlarda ise 1000'in üzerinde örgüt mensubu yakalanarak mahkemeye sevk edilmişlerdir. Örgütün kaçırdığı ve öldürdüğü şahıslara ait (67) cesedin bulunması, örgütün gerçekteki karanlık yüzünü

bütün açıklığıyla ortaya koymuş, kamuoyu ve halkın nefretini kazanmıştır (“Güneydoğu Hizbullahı” 2003).

Düzenlenen bu operasyon sonrasında yaşanan bir diğer önemli gelişme ise Hizbullah’ın silahlarıyla polisi hedef alması olmuştur. Nitekim Velioglu’nun öldürülmesi ve birçok militanın yakalanarak cezaevine konulması üzerine uzun süre sessiz kalan örgüt, 24 Ocak 2001 tarihinde Diyarbakır Emniyet Müdürü A.Gaffar Okkan’a düzenlediği suikastla, bir kez daha adını kamu oyunun gündemine taşımıştır.

Ancak sonuç olarak, yasa dışı Hizbullah terör örgütü mensupları ve sempatizanlarının sayıca çok fazla olmadıkları, söz konusu terör örgütünün eylem ve faaliyetlerinin bölge halkı arasında tasvip görmek şöyle dursun nefret uyandırdığı ve halkın örgüte yönelik olarak yürütülen mücadelede güvenlik güçlerini desteklediği, bunun neticesi olarak da yapılan başarılı operasyonlarla örgütün gücünün zayıfladığı, eylem ve faaliyetlerinin geçmiş yıllara göre önemli ölçüde azaldığı görülmektedir.

Hizbullah’ın, operasyonlar nedeniyle uzun süredir uyguladığı, ancak, deşifre olan yöntem ve tekniklerini günümüzde değiştirdiği, daha gizli ve daha planlı olarak hareket ettiği de gözlenmektedir (“Güneydoğu Hizbullahı” 2003).

“Özellikle son operasyonlarda ele geçirilen Hizbullah militanları sorgulama sırasında; üst düzey örgüt mensuplarının İran’a gittikleri, burada askeri ve siyasi eğitim gördükleri, Doğu illerinden kılavuzlarla yaya olarak sınırı geçtikleri veya pasaportla yasal yollardan İran’a gittikleri, kendilerini Hizbullah terör örgütü ve İranlı yetkililerin karşıladığı, lüks bir villada siyasi eğitim verilmesinin ardından Tahran yakınlarında bir dağda askeri eğitim aldıkları, eğitimin yaklaşık 1,5 ay sürdüğü, İran’ın Kum kentinde Hizbullah terör örgütünü Silvanlı Melle Enver’in temsil ettiğini itiraf etmişlerdir.

K.İrak Talabani bölgesinde faaliyet gösteren İslami Kürt Partisi’nin Lideri Şeyh Osman ile ilişkileri olduğuna dair bilgiler bulunmaktadır. Lübnan’da faaliyet gösteren İran destekli Hizbullah terör örgütü ile ilişkisi olduğuna dair bilgi elde edilememiştir. Ancak, bu konuda, terörist Abdullah Öcalan’ın basına yansıyan ifadelerinde bu ilişkiden kısmen de olsa söz edilmektedir” (“Güneydoğu Hizbullahı” 2003).

3.2. Örgütsel Yapı

Bu başlık altında Hizbullah terör örgütünün örgütsel yapısına ilişkin konulara değinilecektir. Bu konular örgütün ideolojisi, amacı ve stratejisi, örgütlenme yapısı ve liderlik ile eğitim ve sosyalizasyon başlıkları altında ele alınacaktır.

3.2.1. İdeolojisi

“Bir davanın zafere ulaşması için, kan dökmenin gerekli olduğuna, kan dökülmeden hiçbir şey kazanılamayacağına inanan grup, şehitlik inancına son derece önem vermekte, şeytan ve şeytanın dostlarıyla savaşmayı, inancın bir gereği olarak görmektedir” (Akkoç 1996: 104).

Yaygın inanca göre, Kuran’da 6666 ayet vardır ve din bir bütündür yani bu 6666 ayetin tümü birden İslam dinini oluşturmaktadır. Din otoriteleri, Kur’an ayetlerinin bir bütün olarak ele alınması gerektiği ve bir tek ayetin göz ardı edilemeyeceği görüşündedirler.

Adamın birine neden namaz kılmıyorsun diye sormuşlar. O da “Kuranda geçen bir ayette namaza yaklaşmayın deniyor. Ben de bu yüzden namaz kılmıyorum.” demiş. Halbuki Kuran’da geçen ayette “İçkiliyken namaza yaklaşmayın.” denilmektedir. Ancak, adam işine böyle geldiği için bu sözü böyle kabul etmiştir ve namaz kılmamasına Kuranda yer alan ayeti eksik yorumlayarak alet etmiştir. Namaz kılmamasını Kuran’a dayandırarak, kendince meşrulaştırmıştır.

Hizbullah gibi terör örgütleri de, Kur’an veya Hadis gibi dinsel kaynaklarda, kendi şiddet eylemlerini dayandıracak amaca uygun bazı ifadeleri seçerek dini kendi işine geldiği gibi yorumlamakta, işine gelen ayetleri anlam farklılaştırmasına uğratarak taraftarlarına sunmakta, işine gelmeyen ayetleri ise yok saymakta ve ideolojisini bu suretle oluşturmaktadır. Örneğin; örgüt, Kuran’da yer alan cihadla ilgili kırka yakın ayeti sürekli olarak işlediği halde altmış üç ayette sevgiden, yetmiş ayette adaletten, otuzdört ayette barıştan söz edildiği halde bu ayetler üzerinde hemen hiç durmamıştır.

Netice itibariyle örgüt, kendine göre bir din anlayışını ortaya koymakta ve bu anlayıştan hareketle yaptığı bütün faaliyetlerini ve amaçlarını ulvileştirmekte ve meşrulaştırmaktadır. Bunu yaparken de kimi yerde yukarıda da belirttiğimiz gibi Kur'an'dan, kimi yerde hadislerden ve kimi yerde de radikal dinsel anlayışın referanslarından faydalanmaktadır.

Kuran'da cihadla ilgili ayetlerden biri olan Tevbe suresi 29. ayette şöyle denmektedir; “Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın elçisinin haram kıldığını haram saymayan ve hak dinini din edinmeyen kimselerle, boyun eğerek elden cizye verecekleri hale kadar harbedin!” (Yazır 1993: 190) ya da Bakara suresi 191. ayette geçen “...ve onları nerede yakalarsanız öldürün”, “onları hemen öldürün” (Yazır 1993: 29) gibi ifadeler de örnek olarak verilebilir.

Ancak, zikredilen ayetler Aksın'a (2000: 252) göre, gerekçesi doğmuş ve başlamış bir savaşta stratejiyi belirleyen ayetlerdir. Yani bu ayetler temel ilke ve hareket noktası veren ayetler değil temel ilkelere uygun olarak başlamış bir çarpışmada mevzi davranış biçimlerini gösteren ayetlerdir. Nitekim, Bakara suresi 191. ayetin bütününe bakıldığında; “...onlar sizinle savaşmadıkça, siz de onlarla savaşmayın. Fakat sizi öldürmeye kalkışarlarsa, hemen onları öldürün” (Yazır 1993: 29) denilmektedir.

Örgütün ideolojik formasyonunda hadis kullanımına örnek olarak da, “insanlar ‘lailahe illallah’ deyinceye kadar onlarla cihada memur oldum, şimdi her kim ‘Allah’tan başka ilah yoktur’ derse canını ve malını benden korumuş olur” (Balta 2000) şeklindeki hadisi verilebilir. Ancak ne var ki, ayet örneklerinde de olduğu gibi bu hadiste de söylenmiş olduğu zaman ve mekan itibari ile değerlendirildiğinde bugünün şartlarında örgüt tarafından ne derece suistimal edildiği görülmektedir. Zira İslam kelime olarak; barış, huzur, güven, mutluluk ve esenlik anlamına gelir. Hz. Peygamber bu anlamları teyit eder şekilde Müslüman'ı şu şekilde tanımlamıştır: “Müslüman, dilinden, elinden insanların selamette kaldığı kimsedir”. Dinde otorite olan kaynaklara göre, İslamın öngördüğü hayat tarzında asıl hedef, barıştır. Çünkü O, bütün insanlığa ruhi sükuneti, zihni saadeti ve huzur ortamını kurmak üzere gönderilmiştir. Hz. Peygamberin tebliği boyunca izlediği metod bunu göstermektedir. Kendisi, Mekke ve Medine dönemlerinde

bir çok tahrik ve engellerle karşılaştı. Şirk ve küfürde birleşen düşmanın hücumuna maruz kaldı. Bu olağan üstü hallere rağmen peygamber vahiy ile akli selim doğrultusunda orta yolu, barış ve huzuru ön planda tutmuş; çok zorunlu hallerde ise, sadece savunma hakkını kullanmıştır. Bir Müslüman'ın kanını akıtmak şöyle dursun, savaş meydanlarında Müslümanlarla savaşmayan gayri Müslim kadınların, çocukların, yaşlıların ve ibadetleriyle meşgul din adamlarının öldürülmesini, ibadethanelerinin tahrip edilmesini, hatta ağaçların kesilmesini, ekinlerin talan edilmesini ve hayvanların öldürülmesini bile yasaklamıştır (Karaman 2000: 743).

Örgütün eğitim faaliyetleri içerisinde kullandığı kaynak kitapların yazarları (Seyid Kutup, Hüseyin Fadlallah, Ayetullah Humeyni, Ali Şeraiti, Mutahhari, Muhammed Kutup, Hasan El Benna, Muhammed Bakır Es-Sadr, Mevdudi v.d.) dikkatle incelenirse bu yazarların İslam'ı siyasal açıdan yorumlayan hatta daha ileri giderek bir ideolojiye, dönüştüren kişiler olduğu görülmüştür.

Güler'e (2000: 1077) göre, bu yazarlardan, özellikle Ayetullah Mutahhari'nin eserleri, Hizbullah düşüncesinin oluşumunda önemli bir yer tutmaktadır. Eyleme dönük bir yapılandırma oluşturmaktan çok, fikri planda Hizbullah'ın olgunlaşması yönünde eserler veren Mutahhari, Batı medeniyetinin ve Komünist düşüncenin içine düştüğü çıkmazları ortaya koyarak modern dünyaya karşı İslami bir model geliştirmiştir. Mutahhari ile aynı çizgide eserler ortaya koyan Muhammed Bakır Es-Sadr da, Batı medeniyetinin çıkmazlarını işleyerek, özellikle "Ekonomik Yapımız" adlı eseriyle ekonomik anlamda islami bir düzen öngörmektedir. Bunların dışında, Lübnan Hizbullahı'nın fikir babalarından olan ve Türkiye'deki Hizbullah tarafından da en önemli üstatlardan kabul edilen Şeyh Fadlallah, Hizbullah'ın düşünce planında olgunlaşması için bir çok eser ortaya koymuştur. Bütün bu fikir babalarına rağmen, Hizbullahi düşüncenin hem fikir, hem de eylem planında örgütün önder ve rehber olarak Humeyni'yi kabul ettiği yönünde görüşler bulunmaktadır.

3.2.2. Amacı ve Stratejisi

Hizbullah terör örgütü, Çağlar'a göre, ırkçı nitelikli örgütlerle benzerlikler göstermekle birlikte ırk yerine dini koyarak, ümmet kimliği altında aynı dini paylaşan

insanların hilafete dayanan tek bir devlet çatısı altında birleştirmeyi nihai amaç edinmiştir. Özellikle Darü'l-Harb ve Darül-İslam kavramlarına göre rejimleri sınıflama girişiminde bulunurlar. İslam ülkesi olarak görmedikleri rejimlerde rejim ile mücadele ederlerken, dinin yasakladığı bazı kuralları, amaçlarına ulaşmak için çiğneme yoluna giderler ve bunu bir zorunluluktan –rejimin İslami olmamasından– dolayı yapıyor oldukları biçiminde meşrulaştırırlar (Çağlar 1998: 135).

Demirel (2001: 33) ise, adı ne olursa olsun (Hizbullh/İlim ya da Hizbullah/Menzil), bu grupların tümünün Hizbullahi çizgide hareket etmekte ve kaynaklarını bu düşünceden almakta olduklarını; ortak hedeflerininse, silahlı mücadele yolu ile İran İslam Cumhuriyeti modeli bir devlet kurmak olduğunu ifade etmektedir. “Bu gayeyle, şeriatın önce yaşanılan eve, sonra köye, sonra ilçeye, sonra ile, sonra Doğu ve Güneydoğu’ya, sonra Türkiye Cumhuriyeti Devletine, sonrada diğer dünya devletlerine yaymayı amaç edinmişlerdir” (Aksın 2000: 249).

Çitlioğlu (2002: 90) da, örgütün asıl amacının diğer bir çok dinsel kaynaklı terör örgütlerinde de olduğu gibi, “asr-ı saadet” dönemini geri getirmek ve ihya etmek olduğunu belirtiyor. “Asr-ı saadet”, Hz. Muhammed tarafından 1400 yıl önce kurulan toplumsal model anlamına gelmekte; o günün koşullarında, sosyal adaleti öne çıkaran, insanlar arasında paylaşımı, uzlaşmayı, barışı, karşılıklı hoşgörüyü öngördüğü belirtilmektedir. Bu modelin 1400 yıl sonra hiçbir değişikliğe uğramaksızın yaşadığımız modern toplum koşullarında uygulanıp uygulanamayacağı konusunda çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Hizbullahi felsefenin temel amacı, “asr-ı saadet”in yeniden ihya edilmesi ve dünyada bir tek Müslüman olmayan kişi kalmayınca kadar mücadelenin gerekirse silahla devam ettirilmesi yönünde olmuştur.

Bu amaçlarını gerçekleştirmek için, dünyadaki diğer Hizbullahi yapılanmalarda olduğu gibi Mevdudi'nin “İslam Devletçilerine” adlı kitabında savunduğu “tebliğ, cemaat ve cihad”tan oluşan üç aşamalı bir stratejiyi benimsemişlerdir (Demirel 2001: 25).

3.2.2.1. Tebliğ

“İnsanlara İslam ve İslam’ın koyduğu kuralları anlatmak” olarak ifade edilebilen tebliğ, kısaca İslam’ın propagandasını yapmaktır. Tebliğ aşamasında kitlelere İslam anlatılarak potansiyel bir tabanın oluşumu hedeflenir. Hemen hemen bütün araştırmacılarca tebliğ safhasının, Türkiye şartlarında henüz tamamlanmadığı ve bu safhanın, toplumun ideolojik yönden bilinçlendirilmesini hedefleyen Propaganda Safhası olduğu ifade edilmektedir. Alkan (2001: 102-103) ise tebliğin, yeterli sayıya (cemaate) ulaşabilmek için gizli ve açık propaganda faaliyetlerini içerdiğini ifade etmektedir.

Acaröz (2000: 879) de, dinsel hareketlerin stratejisindeki en önemli aşamanın tebliğ aşaması olduğunu ve bu aşamanın gizli tebliğ ile açık tebliğ olmak üzere iki alt aşamadan oluştuğunu belirtiyor ve bu iki kavram arasındaki farkı ise şu sözlerle ifade ediyor:

“Gizli tebliğ; hareketin başlangıcından itibaren halka tebliğ görevi yapacak olan kadronun yetiştirilmesi dönemini içine alır. Açık tebliğ; bu dönemde Hizbullah’ın cami faaliyetlerinde olduğu gibi yetiştirilen kadroların halka açılarak hareketin tabanının genişletilmesi hedeflenmektedir”

Tebliğ için her türlü iletişim araçlarından azami seviyede faydalanmak ve toplumun her kesimine ulaşabilmek esas kabul edilmektir. Bu faaliyet sırasında sadece örgüte ait dokümanlarla sınırlı bir propoganda söz konusu değildir; çeşitli İslami kaynaklar yanında İslami görüşleri savunan gazete ve dergilerden yararlanılmakta; konferans ve seminerlere katılım teşvik edilmektedir.

Bu aşamada, sekiz yıllık eğitim, türban meselesi gibi yumuşak karınlı konular devamlı işlenmek ve gündemde tutulmak suretiyle bir yandan vatandaşın devletine olan güveni ve bağlılığı sarsılmaya çalışılırken, diğer yandan da taraftar kazanımı amaçlanmaktadır.

Hizbullah, tebliğ aşamasında, toplumda dinsel ağırlığı herkesçe kabul edilen saygın kişilerden faydalanmaya çalışmıştır. Zira bu kişiler, “tebliğ” faaliyetinde,

buldukları topluluk içerisinde insanların güvenini kazanmışlardır ve “dava”yı benimsetmekte doğal olarak etkili insanlardır.

Örgüte yönelik operasyonlarda, bir çok teyp kasetleri ele geçirilmiş ve bu materyal incelendiğinde ise dinsel meselelerin konu edildiği marşların kaydedildiği görülmüştür. Bu materyallerin tebliğ amacıyla dağıtıldığı ve bir şekilde irtibat haline geçilen kişilere dinletildiği; bu suretle, propoganda faaliyetinde teyp kasetlerin de kullanıldığı anlaşılmaktadır.

“İlim grubu tebliğ çalışmasında halkı mensupları vasıtasıyla bizzat örgüt içerisine çekmeyi uygun görerek “direkt tebliğ” denilen uygulamayı uygun görmüştür. Menzil grubu ise direkt tebliğin yanı sıra, yayın organları vasıtasıyla “endirekt tebliğ” yolunu uygulamayı tercih etmiştir” (Demirel 2001: 26).

3.2.2.2. Cemaat

Cemaat; İslam’ın insanlara anlatılması, yani tebliğ aşaması akabinde oluşturulacak halk kitlesini örgütlemektir. İslami hareketlerin cemaat özelliği, diğer illegal faaliyetlerin örgütlenme safhası gibidir. Bu aşamada amaç, harekete gönül verenleri örgüt şemsiyesi altında bir araya getirebilmektir (Alkan 2002: 103; Çağlar 1998:138).

İslamiyet inancında cemaatin ve cemaatle yapılacak ibadetlerin daha fazla makbul olacağı ilkesi mevcuttur. Hizbullahi inancıya göre de cemaati oluşturan insanlar arasında İslam kardeşliği söz konusudur. İslam kardeşliği kan kardeşliğinden daha üstün görülmektedir. Geleneksel İslam anlayışına göre İslama inanan ve müslüman toplumun bir üyesi olan her mümin zaten kardeşdir. Örgütün “İslam kardeşliği” temasını, sadece kendi ceemaatine münhasır bir “iç-grup” mensubiyeti olarak; başka bir ifadeyle, geniş müslüman topluluktan ayırıcı bir “bilinç” ögesi olarak kullandığı anlaşılmaktadır.

3.2.2.3. Cihad

Cihad; tebliğ ve cemaat aşamalarının ardından, grup olarak örgütlenme tamamlandığında, silahlı eylemlere başlama aşamasını oluşturmaktadır. Bu aşamada örgüt, silahlı çekirdek bir grupla halkı ayaklandırarak İslam devrimini gerçekleştirmeyi hedeflemektedir (Alkan 2001: 102-103). Bir başka ifade ile örgütün, Hizbulşeytan olarak nitelediği, geniş topluma karşı yürüteceği mücadele demektir.

Örgüt tebliğ ve cemaatleşmeyi birlikte yürütmektedir. Bu güne kadar girilen eylemler tebliğ ve cemaatleşme aşamasına aittir. Henüz cihad aşamasına gelinmemiştir (Küçükaya 2001: 131). Ancak İlim grubunun tebliğ aşaması, PKK unsurunun da etkisiyle adeta silahlı mücadeleyle içiçe geçmiştir (Demirel 2001: 25).

Cihad kavramının kökeni de yine Kur'an'a Hz.Peygamber'e dayanmaktadır ve İslam inancına göre ayrı bir değeri vardır. İnsanlar, Allah uğruna gerektiğinde gözlerini dahi kırpmadan malını ve canını ortaya koyabilmektedirler. Geleneksel İslam inancına göre, İslami değerler uğruna verilen savaşta yaralanan "gazi", ölen ise "şehit" mertebesine ulaşmaktadır. Şehit olan bir kişi ise bütün günahlarından arınmış bir vaziyette cennete gidecektir. Bu değerler doğrultusunda cihad, Malazgirt'te, Çanakkale'de, Yemen'de, Kurtuluş Savaşı'nda olduğu gibi gözü kapalı olarak ölüme meydan okumak demektir.

Ancak görülmektedir ki, bu kutsal inanış da Hizbullah terör örgütü tarafından suistimal edilmekte ve kendisiyle birlikte aynı tanrıya ibadet eden, aynı kutsal kitaba inanan, aynı peygamberin ümmeti olan ve daha pek çok ortak noktası bulunan din kardeşlerini kendisine hedef seçmekte ve "sözde cihad"ını onlara karşı sergilemektedir.

3.2.3. Örgütlenme Yapısı

Yapılan araştırmalar, dinsel kaynaklı terör örgütlerinin nitelik açısından farklılık gösteriyor olmakla birlikte, hemen hepsinde örgütlenme yapılarının birbirinin benzeri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yapı ise Çağlar'ın (1998: 131-135) ifadesi ile şu şekilde oluşmaktadır:

“Örgütün en tepesinde, otorite olarak kabul edilen bir şeyh, emir veya lider olan bir kişi vardır. Bu kişiye bağlı bir Şura-Meşveret komitesi, bu komiteye bağlı bir fetva komitesi bulunmaktadır. Yine Şura-Meşveret komitesine bağlı olan bölge sorumluları, altında il ve ilçe sorumluları bulunmaktadır. İl ve ilçe sorumlularına bağlı olarak ta medrese, kurs, dergah ve halk birim ve oluşumları bulunmaktadır”

Bu başlık altında sırası ile Örgütlenme Yapısı, Örgütün Eylem Stratejisi ve Türleri, Örgüt Mensuplarının Özellikleri ve Örgütün Gelir Kaynaklarının neler olduğu incelenecektir.

Hizbullah'ın örgütlenme yapısı incelendiğinde, en üstte bir Örgüt Liderinin ve onun altında da üst düzey sorumlulardan kurulu olan Üst Şuranın olduğu, bu şuranın altında sırasıyla Bölge, İl ve İlçe Sorumlularının olduğu, yine İl ve İlçe Sorumlularının alt birim sorumluları olan İstihbarat Kanadı Sorumlusu, Askeri Kanat Sorumlusu, Esnaf ve Kültürel Çalışmalar Sorumlusu, Eğitim ve Propaganda Sorumlusu, Öğrenci İşleri Sorumlusu, Lojistik ve Mali Destek Sorumlusu ve Halkla İlişkiler Sorumlusundan müteşekkil olan İl ve İlçe Şuralarının olduğu, yürütülen faaliyetin özelliğine göre ise Tebliğ Kolu, İçtimai Kol, İstihbarat Kolu ve Askeri Kol olmak üzere dörtlü bir ayırımın olduğu görülmektedir (Bulut 1995: 347; Akkoç 1996: 102-106; Demirel 2001: 45-49). Ancak örgütün, faaliyetlerini ve eylemlerini devam ettirirken, Askeri ve Siyasi Kanat olmak üzere ikiye ayrılmakta olduğu da ifade edilmektedir (Zuhuri 2001: 130). Biz de çalışmamızda bu ikili ayrımı esas alacağız.

3.2.3.1. Liderlik

Örgüt içerisinde katı bir disiplin ve emir komuta zinciri mevcuttur. Örgütün genel emiri (genel başkan ya da bir diğer ifade ile lideri), hemen her şeyi belirleyen kişidir. Ondan sonra Şûra (Yürütme Kurulu/ Merkez Karar Kurulu) gelmektedir (Faraç 2000).

Demirel'in (2001: 45-46) de belirtmiş olduğu üzere, liderlik siyasi ve dinsel liderlik olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Gerçekte örgütü yöneten ve yönlendiren siyasi liderdir. Siyasi lider, İslami bilgisi ve örgütsel çalışmaları konusunda uzman, hedefleri belirleyici, örgütün tamamını kapsayan karar alma konumunda bulunan örgütün en üst

düzey kişisidir. Dini lider ise örgütün siyasi yapılanmasında ve faaliyetlerinde söz sahibi olmakla birlikte, örgütün fikir planında oluşumunda ve manevi yönden şekillenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Örgütün 17 Ocak 2000 tarihine kadarki siyasi ve dinsel liderliğini ise Velioğlu yapmakta olup, bu tarihten sonraki liderlik konusunda ise, yakalanan örgüt mensuplarından bazılarının yeni liderin Molla Ömer adlı kişi olduğunu bilgisi edinilmiş, ancak yapılan çalışmalarda bu isimde bir kişinin henüz varlığına rastlanamamış; son dönemde liderlik konusu tam olarak aydınlığa kavuşmamıştır.

3.2.3.2. Örgütün Organları

3.2.3.2.1. Şura

Kaç üyeden oluştuğu tam olarak tespit edilemeyen Şura'da normal olarak örgütün işleyişi ve alınacak kararlar tartışmaya açılır (Demirel 2001: 47). Klasik partilerdeki merkez komite işlevini görür. Karar ve yürütme kurulunu denetler (Faraç 2000). Ancak, lider tarafından verilmiş olan bir karar, Şura üyeleri tarafından kayıtsız şartsız kabul edilmekte ve Şura üyeleri verilen bu kararın ancak, nasıl ve ne şekilde icra edilebileceği hususunda istişarede bulunabilmektedir (Akkoç 1996: 102).

Şura içerisinde çeşitli birimlerin bulunduğunu vurgulayan Demirel, bunların; askeri sorumlu, siyasi sorumlu, mali sorumlu, bölge sorumluları gibi sorumlular olduğunu; örgütün en üst birimi olan "Üst Şura" heyetinin yanı sıra her ilde "Alt Şura" heyetinin bulunduğunu ve o ildeki faaliyetlerin alt şura tarafından yürütüldüğünü, askeri ve siyasi amaçlı bu faaliyetlerin ise kuryeler vasıtasıyla direkt olarak Velioğlu'na rapor edildiğini ifade etmektedir (Demirel 2001: 47).

Şuranın görevlerinin arasında; eylem kararı almak ve hayata geçirilmesi yolunda fetvalar vermek, yeni katılanların çalışma alanlarını belirlemek, örgütlenme ve yapılanmayı gerçekleştirip örgüte yön vermek, örgütü yönetmek ve denetlemek olduğu da ifade edilmektedir (Faraç 2000).

3.2.3.2.2. Askeri Kanat (Kol)

Örgüt içinde bu kanata “cihad grubu” da denmektedir:

“...Çünkü nihai amacı mevcut düzeni yıkmak için İslam da kutsal savaş anlamına gelen cihad ilan etmek, yani şiddet yoluyla iktidarı devirip yerine şeriat esasına dayalı bir İslam devleti kurmaktır. Bu amaçla elemanları askeri eğitimden geçirip vurucu timler oluşturup halkı düzene karşı ayaklandırır” (Faraç 2000).

Bulut’un (1995: 347) da ifade ettiği üzere, örgütün eyleme yönelik çalışmalarının yürütüldüğü bölüm olan Askeri Kanat, “Üst Şura”ya bağlı olarak faaliyet gösterir; illerde ise “Alt Şura”ya bağlıdır. Hizbullah terör örgütünün tüm askeri eylemleri Velioglu’nun talimatı ile gerçekleştirilir. Askeri eylemlerle ilgili hazırlanan ön rapor liderliğe sunulur, bu doğrultuda verilecek olan talimatlar uygulamaya konulur ve netice tekrar yukarıya rapor edilir.

“Bölge ve İl Sorumlularının da kendi inisiyatiflerini kullanarak eylemler düzenledikleri görülmüştür. İllerde Askeri Kanat sorumlularına bağlı birim sorumluları, onlara bağlı olarak ta eylem timleri bulunmaktadır ve askeri kanata alınan örgüt mensupları bu hiyerarşik çizgide ilerlerler” (Demirel 2001: 48).

Faraç (2000), Hizbullah’ın Askeri Kanadına bağlı olarak faaliyet gösteren icra biriminin kanlı olaylara imza atan grubu kapsamakta olduğunu, diğer bir adı “eylem grubu” olan bu yapılanmanın kendi arasında “satırcılar” ve “tetikçiler” olarak iki alt kümeye ayrıldığını, örgütün icra birimi sorumlusunun “Şûra” tarafından alınan eylem kararını alt birimdeki hücrelerden birine aktardığını, eylemi yapacak hücrede en az iki kişi olması gerekmekte olduğunu ve eylem kümesinin ise aşağıda belirtilmiş olduğu gibi oluşmakta olduğunu ifade etmektedir:

“Tetikçi: Bizzat eylemi yapar.

Yakın koruma: Eyleme fiilen karışmayıp, tetikçiye müdahale olması halinde duruma el koyarak onu yakından koruyup kollar.

Emniyet nöbetçisi: Eylem yerinden belli bir uzaklıkta bekleyip çevreyi gözetleyen tetikçiyle yakın korumayı kollar.

Hedef gösteren: Vurulması gereken hedefi gösteren, kılavuzluk eden kişi”

Yine Faraç tarafından ifade edildiği üzere, icra biriminin bir başka kolu olan sorgu ve infaz birimi ise örgüt aleyhinde faaliyette buldukları saptanan kişileri sorgulanmak üzere kaçırıp belirlenen yere götürme görevini üstlenir. Sorgu, bu birim üyeleriyle kaçırılan kişi hakkında istihbarat çalışması yapan siyasi kanat mensubu bir üyenin de katıldığı üç kişilik bir tim tarafından yapılır. Sorgulanan kişi tövbe ederse serbest bırakılır. Tövbe etmediği takdirde kurtulma şansı çok azdır (Faraç 2000). Ancak Konca Kuriş örneğinde de olduğu üzere tövbe etmesine rağmen ölüm cezasından kurtulamayanlar da vardır. Tövbe etsin ya da etmesin sorgulanan kişinin sesi banda kaydedilip bir üst birime aktarılır. Şûranın alacağı karara uygun olarak sorgusu yapılanlara çeşitli cezalar verilir. Bu cezalar, para, evini yakma ve öldürme olabilir. Uygulamayı yine bu birim yapar.

3.2.3.2.3. Siyasi Kanat (Kol)

“Siyasi kanat, belirlenen amaçlar doğrultusunda din temasını işler, dindar ve muhafazakar kesimin şeriat özlemini körükler, dinsel adetler ile yerel gelenek ve göreneklere sahip çıkar” diyen (Faraç 2000), bunlara tebliğci ya da davetçi denmekle birlikte; siyasi kanadın birim mensuplarına genelde tebliğci, cami gruplarına “seyda” ve grup sorumlularına “mele” yani “molla” dendiğini ifade etmektedir.

Demirel’in (2001: 49-50) de vurguladığı üzere, askeri kanatta olduğu gibi siyasi kanatta da birinci yetkili, örgütün lideri olan Velioglu’dur. “Üst Şura” üyeleri arasında da bir siyasi kanat sorumlusu mevcuttur ve bu kişiye bağlı olarak her ilde siyasi kanat alt birim sorumluları ve bunlara bağlı olarak çalışan da Yüksek Öğretim Birimi, Orta Öğretim Birimi, Halk Birimi, Cami Seydaları, Mahalle ve Köy Sorumluları gibi birimler bulunmaktadır. Bu birimler arasındaki en önemli birimlerinden biri olan Cami Seydaları; örgütün dinsel kesimlerde etkili olmasında etkili rol üstlenmişlerdir. Özellikle eleme kazanma ve tebliğ çalışmalarındaki başarıları nedeniyle, cami faaliyetlerinin önem kazanması üzerine örgüt yeni bir yapılanmaya giderek camilerdeki sorumluları dinsel bilgisi güçlü olan kişilerden seçmeye başlamış ve bunlara Seyda adını vermiştir.

Demirel'in de belirtmiş olduğu gibi, siyasi kanadın alt birimlerinden, Yüksek Öğretim Birimi, adından da anlaşılacağı üzere üniversite öğrencilerine, Orta Öğretim Birimi ise, orta öğrenim gören öğrencilere yönelik faaliyet göstermekte; Halk Birimi hemen hemen halkın yoğun olduğu her ortamda, kahvehanelerde vb. mekanlarda faaliyet yürütmekte; Cami Seydaları her türlü ibadethanelerde ve köy sorumluları da köylerde faaliyet sergilemektedirler.

Faraç, Kuran kursları, dinsel nikâh, taziye, mevlit gibi münasebetlerin, Hizbullah lehine başarıyla kullanılmış olduğunu; cami ve mescitlerdeki bazı kadrolu imamlara ek olarak medrese çıkışlı mollalar ile siyasi kanat elemanlarının işbirliği halinde çalıştıklarını; köylerde, ibadethanelerde, cemiyet ve cemaat toplantılarının yapıldığı mekânlarda hızlı bir kadrolaşma ve örgütlenmeye gidildiğini belirtmektedir (Faraç 2000).

Hizbullah terör örgütünün örgütlenme yapısı içerisinde dikkatleri çeken bir başka konu ise örgüt mensuplarına, örgüt içindeki aktivitesine göre birkaç kod isminin birden verilebilmesidir. Bu kod ismi uygulamasında, diğer illegal örgütlerde görülen uygulamadan farklı olarak çapraz kod isim uygulaması görülmekte, örgütte alttan üste kimse kimseyi tanımamakta; ya da belli bir düzen içerisinde en azından örgüt içerisinde sorumlu olan bir kişi sorumluluğu altında yer alan örgüt üyesini tanımaktadır. Ancak, siyasi kanattaki görevi nedeniyle tanıdığı bu örgüt üyesinin aynı zamanda askeri kanat içerisinde, hiyerarşik yapı göz önüne alındığında kendisinden daha üst düzeyde bir yöneticilik görevinin de olduğunu bilmemektedir. Zaten çapraz kod uygulanmasının da buna hizmet etmektedir.

Hizbullah tarafından örgütlenme yapısı içerisinde kullanılan bir diğer sistemde örgüt mensuplarının derecelendirilmeleridir. Bulut (1995: 350), bu derecelendirmeleri ve anlamlarını şu şekilde tanımlamaktadır:

- “1-Müsaîd – Yardımcı olan,
- 2- Müntesip – Teşkilata katılan,
- 3- Amil – Çalışkan,

- 4- Mücahid – Savaşan,
- 5- Nakip – Kurmay üst görevli,
- 6- Naib – Başkan veya vekili,

Olmak üzere, 6 sınıf olarak düşünülmüş olan bu derecelendirme, Mısır'da Müslüman Kardeşler Örgütü kurucusu olan Hasan El-Benna'nın fikirlerinden faydalanılarak yapılmıştır”

3.2.3.3. Eğitim ve Sosyalleşme

Güler (2000: 1081), Hizbullah'ın, örgüt mensuplarını kitabeveleri çevresinden, camilerden, aile ve arkadaş çevrelerinden temin ettiğini ve Kuran-ı Kerim tefsirleri, Şii kaynaklı kitap ve tefsirler, dinsel roman ve biyografiler, örgütsel dergiler ve eyleme yönelik faaliyetlerle eğitmekte olduğunu ifade etmektedir.

Aksın (2000: 249-250) da, örgütün bu eğitim faaliyetleri içerisinde kullandığı kaynak kitapların en önemlisinin, Seyid Kutub'un Fi Zilali'l-Kuran isimli 16 ciltlik tefsiri olduğunu; bunun yanı sıra Hüseyin Fadlallah'ın Min-Vahyi'l Kur'an isimli 10 ciltlik eserinin de önemli bir kaynak olarak görüldüğünü, bunların haricindeyse Hizbullah tarafından en çok okunan kitapların Ayetullah Humeyni, Ali Şeraiti, Mutahhari, Muhammed Kutup ve Hasan El Benna tarafından kaleme alınan kitaplar olduğunu belirtmektedir.

Demirel (2001: 26; 55-56) ise bu sayılanlara içerisine Mevdu'di'yi ve İhsan Süreyya Sırma'yı eklemekte ve eğitimler sırasında örgütçe hazırlanan dokümanlar ve sayılan yazarların kitapları kullanılarak bu malzemede dile getirilen mücadele ve direniş ruhu temalarının işlendiğini ve örgüt üyeleri üzerinde militarist bir yapının sağlanmaya çalışıldığını ifade etmektedir.

Bulut'un (1995: 360) da belirttiği üzere, Hizbullah terör örgütünün eleman kazanma ve kazanılan bu elemanları eğitime faaliyetleri, İslam'ı anlatma (tebliğ) yoluyla başlamaktadır. Şahsın belli bir mesafe alabilmesi için dinsel sohbetlere katılması ve İslami konularda bilgi birikimini sağlaması esastır. Bu nedenle illegal faaliyet içerisinde mensuplarının teorik açıdan bilgilendirilmesine yönelik çok yoğun bir eğitim ve propaganda süreci olduğu bilinmektedir. Bu eğitim safhasının genellikle çevrede dindar

olarak bilinen kişilerin evlerinde sohbetler şeklinde yapıldığı intikal eden bilgiler arasındadır. Bunun yanı sıra camilerde, mescitlerde ve iş yerlerinde benzeri sohbet toplantıları yapılmaktadır. Bu sohbet toplantılarında İslami konularda verilen bilgilerin yanında Lübnan Hizbullahı'nın İsrail'e karşı vermiş olduğu mücadelenin idealize edilerek işlendiği; yani propagandasının yapıldığı, ayrıca Afganistan'da verilen mücadele ile İsrail ve ABD'nin kötü yönlerinin tekrar tekrar anlatılarak, bu yönde kasetler dinletildiği ve sonuç olarak elemanların yapılan tüm bu propaganda ve eğitim faaliyetleri sonucunda, istenilen biçimde yetiştirildiği anlaşılmaktadır.

“Yandaşlarına dini konularda eğitim veren liderler, Kur'an-ı Kerim'i kendilerine göre ayrı bir örgütsel tarzda yorumlayarak anlatırlar” diyen Demirel, bu uygulamada İranlı yazarların görüşlerinden faydalanan Hizbullah yöneticilerinin, özellikle İslami liderlerin hayatlarını incelediklerini; ayrıca örgüt mensuplarının, örgütsel davranış biçimi konusunda da eğitildiklerini, bu eğitimlerde, örgüt mensuplarının özel hayatlarında nasıl davranacağı ve hiyerarşik yapıya nasıl uyacakları gibi konuların da yer aldığını belirtmektedir (Demirel 2001: 55).

Sosyalizasyon bireylerin ailelerinden, çevrelerinden ve okullarından alınan eğitimden etkilenerek topluma katılma sürecidir. İşte bu eğitim faaliyetleri ile örgüte yeni katılan ve/veya katılma aşamasında olan kişiler, bir sosyalizasyon sürecinden geçmekte ve bu süreçte dünyaya, hayata, devlete, ailesine ve en önemlisi de kendisine yönelik düşünceleri, davranışları ve duyguları baştan aşağı değişime uğratılmaktadır.

Bu sosyalizasyon sürecini etkinleştirmek ve hızını artırarak süresini kısaltmak amacıyla örgüt tarafından kendine özgü bir dil oluşturulduğu, Hizbullah'ın hücre evlerine yapılan operasyonlarda belirlendi. Hizbullah'ın bu özel dilinde bazı sözcük ve deyimlerin anlamları ise şöyledir:

“Alim/Ulema : Din adamı, örgütün dini lideri.

Amel : Eylem, iş davranış.

Ameliyat : Eylem, öldürme, suikast.

Biat : Lidere ve örgüte bağlılık yemini.

Cahili Düşünce : Şeriat ve İslam dışı her türlü fikir akımı.

Cahili Sistem : Şeriat esaslarına göre yönetilmeyen ve mutlaka mücadele edilmesi gereken geleneksel veya çağdaş rejimlerin tümü.

Diyet : Cezalandırılan kişilerden alınan haraç.

Emir : Örgüt başkanı, sorumlusu.

Eh-li Cemaat : Şeriatçı topluluk mensubu.

Fetva : Örgüt yöneticileri tarafından alınan eylem kararı.

Hizbulşeytan : Şeytan partisi, şeytan yandaşı, özelde Hizbullah karşıtı herkes.

Hicret : Kâfir sayılan diyardan göçmek, Müslümanlar için güvenilir sayılan kurtarılmış bölge kurmak, devlet oluşturma aşaması” (Faraç 2000).

3.2.3.4. Örgüt Mensuplarının Özellikleri

Örgüt mensuplarının özelliklerine bakıldığında, Akkoç’un (1996: 105) da belirtmiş olduğu gibi, İslamı çok iyi bilmek, yaşamak ve sarsılmaz bir dava anlayışına sahip olmak, içinde bulunduğu şartlar ne olursa olsun davadan ödün vermemek, cesur, mert ve atılgan olmak, teşkilat emirine ve onun görev verdiği lider kadroya içtenlikle itaat etmek, otoritenin direktiflerine uygun hareket etmek, disipline mutlak itaat etmek, her verilen görevi dikkat ve istekle yerine getirmek, her türlü feodal bağlardan uzak durmak gibi özelliklere ve sorumluluklara sahip olmaları prensip olarak benimsenmiştir.

Örgüt elemanları arasındaki ilişki ve irtibat yerleri konusuna bakıldığında da, okul, aile, cemaat ve arkadaş ilişkileri örgüt mensupları arasındaki esas bağı oluşturmaktadır. Yapılan mülakatlardan elde edilen verilere göre, elemanlar birbirleriyle genelde camilerde ve dinsel çevrelerde tanışmaktadırlar. Örgüt mensupları arasında akrabalık ve iş ilişkileri mevcuttur. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda, örgüt

mensuplarının genelde birbirlerini gerçek kimlikleriyle tanımadıkları, sahte nüfus cüzdanı, belge ve kod ismine başlangıçta fazla rağbet edilmediği görülmüştür. Ancak son zamanlarda yapılan operasyonlarda örgüt mensuplarının gizliliği daha etkin şekilde sağlamak açısından kod isim kullanmaya başladıkları görülmüştür. Kod isim olarak sahabe isimleri kullanılmaktadır. Örneğin; Bilal, Habbab, Musa, Mehdi, Ammar, Selman... isimleri sıkça kullanılmaktadır (Akkoç 1996: 107).

Örgüte üye olan kişilerin aileleri büyük çoğunlukla Kürt kökenlidir ve çoğunlukla Diyarbakır, Batman, Bingöl, Mardin gibi Güneydoğu illeri nüfusuna kayıtlı ailelerin çocuklarıdır. Aileler, Güler'in (2000: 1080) de belirttiği gibi, çoğunlukla orta sosyo-ekonomik düzeyde yer almaktadır ve İslami kurallara uygun olarak yaşayan ve dinsel vecibelerini yerine getiren, sağ görüşlü partilere yakın siyasetleri benimseyen ailelerdir. Genel olarak örgüt üyeleri ve ailelerinin geçmişte haklarında güvenlik kuvvetlerince herhangi bir suçtan takibata uğramadıkları saptanmıştır. "Bunun en iyi örneğini 2000 yılında düzenlenen Hizbullah operasyonlarında görmekteyiz. Bu operasyonlar sırasında yakalananlardan 118'i öğretmen, 69'u imam, 44'ü memur, 12'si doktor, 3'ü asker, 2'si ise belediyeceidir" (Demirel 2001: 53).

Bununla birlikte, 10 Şubat 2000 tarihi itibariyle Hizbullah'a karşı yürütülen operasyonlarda, örgüte kayıt olmak amacıyla özgeçmiş gönderen 6 bine yakın kişinin bulunduğu, bunlardan 2 bininin intihar komandosu olmaya aday oldukları da ifade edilmektedir ("Yeşil Terör" 2002).

Yakalanıp poliste sorgusu yapılan Hizbullah mensuplarının, sık sık ifade değiştirerek araştırmanın seyrini etkilemek suretiyle zaman kazanma taktiği göttükleri gözlenmektedir. Faraç (2000) ise, teröristlerin bu konuda eğitim aldıklarının tahmin edildiğini; örneğin, örgüt evinde yakalanan bir üyenin, örgüt üyeliğini reddedip hırsızlık için burada bulunduğunu rahatlıkla ve ısrarla söyleyebilmekte olduğunu ifade etmektedir.

Demirel (2001: 53) de, örgütün ilk örgütlenme aşamasında örgüt mensuplarının, dinlerine düşkün, İslami kurallara uygun olarak yaşayan ailelerden gelen

kişiler olduğu görülmüş olmakla birlikte, daha sonra bu ilkenin bozularak psikopat tipli, hırsız, yankesici gibi kişilerin de eylemlerde kullanılır olduğunu vurgulamaktadır.

3.2.4. Hizbullah'ın Eylem Stratejisi ve Gelir Kaynakları

3.2.4.1. Eylem Stratejisi ve Türleri

Hizbullah terör örgütünün eylem stratejisi olarak en sık başvurduğu yol silahlı saldırıdır. Kişilere yönelik hedeflerde silahlı saldırı yolunu seçen Hizbullah, kapalı alanlardaki hedeflerine karşı el bombalı saldırılar da düzenlemektedir. Maddi hasar verici eylemleri arasındaysa molotof kokteyli atma ve kundaklama yer almaktadır. Ayrıca nadiren de olsa darp etme şeklindeki eylemler de bulunmaktadır. Bu arada 1992 yılında Güneydoğu'daki satırlı eylemleriyle dikkati çeken Hizbullah'ın kesici alet kullanmasının en büyük nedeni, bu tip aletlerin suçta kullanılıp kullanılmadığının tespitinin zor olması ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Kanununa dahil olmayışına bağlanmaktadır (Demirel 2001: 57). Ancak Balta (2000) bu durumun ortaya çıkma sebebini, Kur'an'da yer alan "Kafirlerle karşılaştığınız zaman boyunlarınızı vurun" (Enfal, 8/12) ayetine dayandırmakta ve örgütün eylem stratejisinin ve davranış kalıplarının hemen hemen hepsinin Kur'an'a dayandırılmak suretiyle şekillendirildiğini ifade etmektedir.

Acaröz (2000: 887-888) ise, örgütün eylem türlerini, eylemin yapılacağı kişinin konumuna göre farklılık arz etmekle birlikte; yazılı ve sözlü tehdit, bıçaklı ve satırlı saldırı, silahlı, bombalı eylemler, yüze kezzap atıp kaçma, kaçırma ve rehin alma ve son aşama olarak ta öldürme eylemleri olduğunu ve ayrıca, rehin alınan ve kaçırılan şahısların işkence ile sorgulandıklarını, bunun neticesinde bir kısmının ölümle cezalandırıldıklarını, bir kısmının da örgüt mensuplarının gözden uzak evlerinin bodrum katlarında hazırladıkları gayri sıhhi hücrelerde uzun süreli tuttuklarını ifade etmekte ve kaçırılan bu şahıslara karşı aşağıda sıralanan işkence metotlarının uygulandığını belirtmektedir:

- 1-Kan gelinceye kadar tokatlayıp dövmek,
- 2-Her türlü askıya almak,
- 3-Tenasül organlarına elektrik vermek,

- 4-Yüzde, vücutta yaralar açmak ve yaralara asit ve tuz dökmek,
- 5-Vücutta sigara söndürmek ve vücudun çeşitli yerlerine yanan naylon damlatmak,
- 6-Canlı canlı gömmek,
- 7-Tırnaklarının altına iğne sokmak,
- 8-Demir çubuklarla kemikleri kırılıncaya kadar dövmek,
- 9-Domuz bağı ile bağlamak”

Faraç (2000), örgütün gerçekleştirmiş olduğu eylemlerde sergilediği kabiliyetini ve silahlı eylemlerinin gerçekleştirilme şeklini şu sözlerle ifade etmektedir:

“İncelenen eylemlerin, gayet profesyonelce gerçekleştirildiği görülmektedir. Özellikle, şahıslara yönelik bireysel silahlı saldırılarda, son derece ustaca çalışan "tetikçiler ve ölüm makineleri" kullanıldığı görülmektedir.

Eylemler, genelde iki silahlı militan tarafından gerçekleştirilmekte, biri tetikçilik yaparken, diğeri çevreyi kollayan gözcü görevini üstlenmekle birlikte, gözcülük yapan da aynı anda hedefe ateş ederek tetikçi arkadaşının işini kolaylaştırmaktadır”

Örgütün eylem yapacağı kişileri belirlemede bir takım kıstasların yanı sıra, günlük yaşamın getirdiği rastlantıların ve münferit olaylarında etken olduğunun görüldüğünü söyleyen Güler (2000: 1081), bununla birlikte hedef kişiler ve mekanları şu şekilde sıralamaktadır;

- a) PKK sempatisini olan veya bu örgüt içerisinde yer alan kişiler ile yakın akrabaları ve bu kişileri iş yerleri ve evleri,
- b) Menzil grubu üyeleri ile bu kişilerin ev ve iş yerleri,
- c) Dini yönden eleştirdikleri, Allah'a ve dini değerlere, Hizbullah'a küfreden veya bu içerikte iş yapan kişiler ile bu kişilerin ev ve iş yerleri,
- d) Hayat kadınlarına ve içki ile pornografik yayınların satışını yapan dükkan sahiplerine,
- e) Camilerde, örgütün yapılanmasına engel olan cami imamı ve cemaat mensuplarına yönelik eylemlere baş vurdukları belirlenmiştir”

Şahıslara yönelik eylemler dışında; içki içilen ve satılan yerler –örneğin lokanta, bar, birahane, gazino ve içki satan büfeler–, kilise, sinagog, mason dernek ve locaları, karşıt düşünceye ait öğrenci yurtları, Yahudilere ait mekanlar, banka şubeleri

ve ATM makineleri, kahvehaneler, yazar ve bürokrat gibi bazı ünlülerin evleri, sinemalar, genel evler, yabancı kökenli kafe ve iş yerleri, fuarlar gibi hedeflere de eylemler düzenlenmektedir.

Toplumsal barışa yönelik olarak atılan her adım da yine örgüt tarafından, faaliyetlerine engel olarak görülmekte ve bu doğrultuda da eylemler gerçekleştirilmektedir. Nitekim Diyarbakır Emniyet Müdürü Okkan'a düzenlenen saldırı, bu gerekçeye dayanmaktadır.

Faraç ise örgütün kendi kaynaklarından elde edilen bilgilere göre, eylem stratejisi ve bu strateji içerisinde yer alan unsurlarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Model: Çoğunlukla il ve ilçelerde bir sorumlu başkanlığında hücre örgütlenmesi söz konusudur. Sorumlu kişi, alt, üst ve yatay ilişkilerinin çok geniş olduğu çevredeki il ve ilçelerdeki örgüt mensuplarıyla eşgüdümlü hareket etmektedir. Odak durumundaki bu sorumlular, örgütsel istihbarat, eğitim ve eylem gibi faaliyetleri birlikte yürütebilmekte, hatta doğrudan doğruya silahlı eylem koyabilmektedirler.

Örgüt evi: Eylem planlama ve örgüt üyelerini barındırma amacıyla kiralanır. Sempatizanlar, gerçek kimlikleriyle kendi adlarına kiraladıkları bu evleri, örgüt elemanlarına teslim ederler. Kirayı örgüt öder. Değişik yerleşim yerlerinden gelen sempatizan veya militanlar da bu evlerde kalabilmektedir. Komşuları rahatsız etmemek ve dikkati çekmemek için bağınaz dini bir yaşantı sürdürülmez.

Sığınak: Örgüt elemanları veya aleyhteki insanların kaçırılarak saklandığı son derece gizli mekânlardır. Genelde hücre evleri veya cami zeminindeki toprak kazılarak yapılan bu sığınaklarda, kaçırılan kişiler uzun müddet zincirlere vurularak saklanır, gerekli sorgulama yapılır. Sığınaklar, ilk kez Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Hizbullah üssü sayılan Yolaç Köyü'ndeki bir caminin altında bulunarak kamuoyuna yansıdı. Örgütün silah, sığınak ve dokümanlarının yerlerini, güvenlik güçlerince deşifre olmamış örgüt mensupları bilebilmektedir. Örneğin sığınaklar, başka ilden getirilen ve bölgeyi hiç tanımayan birkaç militana hazırlanmaktadır... Deşifre olan sığınaklar hemen terk edilmektedir.

İstihbarat: İzlenen veya hedef haline getirilen şahıs hakkında bilgi toplamının kolaylığı, bölgenin feodal yapısı ile yerleşim birimlerinin küçük oluşundan kaynaklanmaktadır. Hizbullah, istihbarat faaliyetlerinde özellikle küçük çocukları kullanıyor.

Sorgu: Cemaat aleyhinde faaliyette buldukları tespit edilen birtakım kişilerin sorgulanmak üzere kaçırılıp başka bir yere götürülmesi görevini “sorgu ve infaz birimi” yerine getiriyor. Kişi hakkında istihbarat çalışması yapmak buna dahildir. Bilgi toplayan siyasi kanat mensubu bir kişinin de içinde bulunduğu 3 kişiden oluşur bu birim. Buna “Tövbe fiillerini icra

etmek” denilir. Kaçırılan kişi sorgulanıp kendisinden tövbe etmesi ve bildiklerini anlatması istenir. Ses bantları bir üst birime gönderilir. Üst kademenin emir ve talimatına uygun olarak kaçırılan kişiye ceza verilir. Kaçırılan kişiler “diyet” adı altında cezalandırılır. Diyetin bedeli para cezasıdır. Örgüte karşı eylemlerde bulunanlar da diyetin dışında tutup infaz edilir” (Faraç 2000).

3.2.4.2. Örgütün Gelir Kaynakları

Örgütün başlıca gelir kaynakları konusunda şu bilgilere ulaşılmıştır:

- 1- Vatandaştan zorla veya isteğe bağlı toplanan zekat ve teberrular,
- 2- Değişik kitap, kaset vb. satımıyla elde edilen gelirler,
- 3- Örgüt mensuplarının gelirlerinden alınan % 10'luk kesintiler,
- 4- Örgüt adına ekim ve dikimi yapılan arazilerden elde edilen gelirler,
- 5- Cemaat adına işletilen ticarethanelerden elde edilen gelirler,
- 6- Fidyeye ve cezalandırma amaçlı, adam kaçırmaya ve tehdit yoluyla elde edilen gelirler,
- 7- Kurban Bayramı sırasında toplanan kurban derilerinden elde edilen gelirler (Acaröz 2000: 888; “Güneydoğu Hizbullahı” 2003).
- 8- Özellikle Almanya’da yaşayan Türk işçilerinden gelen yüksek meblağlı para yardımları,
- 9- Her ne kadar bağlantıları çok net olarak ortaya konulmasa da İran tarafından yapılan maddi destekler (Çitlioğlu 2002: 95).
- 10- PKK ve devlete ait her türlü taşınmaz ganimet olarak değerlendirilmekte ve bu türden her çeşit mal ve mülkün gasp edilmesine kılıf uydurulmaktadır (Demirel 2001: 60).

3.3. Hizbullah’ın Propaganda Faaliyetleri

Tanrı adına Dünya Ticaret Merkezini bombalamak; Tanrı adına birbirlerini öldüren Hindular ve Müslümanlar; Tanrı adına İrlanda’da savaşan Katolikler ve Protestanlar; Tanrı adına birbirlerini öldüren İran ve Irak’taki Sünniler ve Şiiiler ya da Araplarla Museviler; Tanrı adına insanları kaçırmaya işkence ederek öldüren caniler; Tanrı adına barları, içki içilen yerleri, gazinoları bombalayan bir grup insan ve son olarak da Tanrı adına kendisi gibi düşünmeyen diğer Müslümanlara türlü türlü mezalimleri yapan Hizbullah. Almalı (2000: 544), bütün eylemlerin “Tanrının isteği” olduğuna inanıldığını ifade etmektedir.

Hizbullah terör örgütünün de kanlı ve acımasız bir örgüt olarak Türkiye'nin gündemine gelmesinin altında yatan sebeplerin en başında, örgütün mensuplarını ve destekçilerini, faaliyetlerini Tanrının adına yaptığına inandırmış olması gelmektedir. Bu inanmışlık ve inandırılmışlığı temin eden en büyük silah ise kuşkusuz ki propagandadır.

Etkili bir propaganda için olması gerekli olan unsurlar arasında saymış olduğumuz sembollerini Hizbullah terör örgütünün yapılanmasında görememekteyiz. Ancak Faraç'ın (2000) da belirttiği gibi, Hizbullah'ın belli bir sembolü veya bayrağı bulunmamakla beraber, yakalanan bazı Hizbullah militanlarının evlerinde yeşil zemin üzerine sarı renkle Arapça yazılmış "Lailahe illallah" yazılarının bulunduğu görülmüştür.

Örgüt, genel olarak propaganda faaliyetleriyle, gündemdeki dinsel konuları suiistimal etmek suretiyle taban kazanma çalışmalarını sürdürmektedir. Bu kapsamda günümüzde İmam Hatip Liseleri, Kuran kursları ve türban gibi muhafazakar kesimlerin hassas oldukları konuları propaganda malzemesi olarak kullanmak ve muhafazakar halk kitleleri devletten soğutmak suretiyle kendi propagandalarına uygun bir zemin oluşturmaya gayret gösterdikleri de bilinenler arasındadır. "Hatta bu konuda, ülkedeki son dönemlerdeki uygulamaların, halk kitlelerini örgüte kazandırma açısından örgüt için çok müsait bir propaganda zemini oluşturduğu örgüt mensuplarının ifadeleri arasında yer almaktadır" ("Güneydoğu Hizbullahı" 2003).

3.3.1. Eleman Temininde ve Sosyal Hayatta Propaganda

"Yakalanan terör örgütü mensuplarının polise vermiş oldukları ifade tutanakları incelendiğinde; terör örgütlerinde faaliyet yürüten gençlerin büyük bir çoğunluğunun, kendi istek ve iradeleriyle bu örgütlere katılmadıkları tespit edilmiştir" diyen Alkan (2002: 143), bir gencin, her hangi bir terör örgütüne katılmak istese bile, örgütler gizlilik içerisinde faaliyet yürüttüklerinden, onlarla kolayca temas kurmasının mümkün olmayacağını, üye kazanmada örgütlerin belirleyici olduğunu ifade etmektedir.

Nitekim tutuklu bulunan 1003 PKK örgütü mensubu üzerinde yapılan bir araştırmada da, tutukluların % 71'inin, örgüt elemanlarının gelip kendilerini bulması vasıtasıyla örgüte katıldıkları tespit edilmiştir (Özönder 2000: 295).

Bu bağlamda, terör örgütlerinin birebir propaganda tekniklerinden yararlanıp, sosyal ve psikolojik yöntemleri de kullanarak, gençleri kazandıkları söylenebilir (Alkan 2002: 143). Hizbullah terör örgütünün de bu faaliyetler kapsamında hareket etmekte olduğu görölmektedir. Örgüt, bu faaliyetleri öyle bir ustalıkla ve titizlikle yürütmektedir ki, örgütün denetimi altında bulunan camilerin çevresinde yaşamakta olan ve tüm bu yaşananlardan bihaber olan yurttaşlar, çocuklarının dinsel bilgileri eksik kalmasını düşüncesiyle, gayet safiyane duygularla çocuklarını bu camilerdeki Kur'an kurslarına göndermekte ve çok kısa bir süre içerisinde bu çocuklar örgütün kontrolü altına girmekte; hatta zamanla acımasız, robotlaşmış ölüm makineleri haline dönüşmektedirler.

“Örgütün bu eleman temininde, diğer illegal örgütlenmelerden farklı olarak sadece, gözü kara, tavizsiz, güzel hitap kabiliyeti olan kişileri değil, bu vasıfların yanında, inançlarına ve amellerine önem verdikleri ve üye alımında bu hususları ön plana çıkarttıkları bilinmektedir. Kişinin amellerinin içerisinde, Allah'a yapılan kullukları, ibadetlerine olan bağlılıkları, mallarını ve canlarını gerektiğinde ortaya koyabilmeleri, duruşları, oturuşları v.b. hususlar yer almaktadır” (Akkoç 1996: 109).

Yine Akkoç (1996: 109) tarafından da ifade edildiği üzere, yoğun bir eğitim alan ve sosyalizasyon sürecindeki gençlere, hareketin tamamen gizli bir faaliyet olduğu, dolayısıyla her türlü işlemin gizlilik kuralları içerisinde yapılarak yakın arkadaş ve akrabalara dahi bu faaliyetlerden söz edilmemesi gerektiği işlenmek suretiyle, bu gençler gizlilik prensiplerine harfiyen uyan illegal bir alana çekilmektedir.

İl ve ilçelerde hücreler şeklinde örgütlenen Hizbullah; aile, aşiret, okul, cemaat, tarikat ve arkadaş ilişkisi gibi ilişkilerden yararlanmaktadır. Elemanların birbirleriyle tanışma yerleri, genelde cami, mescit gibi dinsel mekânlar olup, aile-akrabalık ve iş bağları da örgütlenmeye zemin hazırlamaktadır. Eleman temininde ve sosyal hayatta propaganda konusunun daha iyi anlaşılabilmesi için konuyu Camiler, Okullar, Arkadaş ve Aile Çevresi, Hemşerilik İlişkisi, Sosyal ve Kültürel Faaliyetler,

Etnik Köken İlişkisi, Kitapevleri, Mahkum Evleri ve Hicret Evleri başlıkları altında inceleyeceğiz.

3.3.1.1. Dini Duyguların İstismarı ve Camiler

“Din olgusu insanların algılayış, yorumlayış ve yaşayış tarzlarındaki farklılıklardan dolayı bir takım sapmaları da beraberinde getirmektedir” (Alkan 2002: 155). Bu bağlamda Türkiye’de de, İslam’ı farklı anlayan ve yorumlayan radikal anlayış ve hareketler bulunmaktadır.

Hizbullah terör örgütü de eleman temininde ve eylemlerinde, insanların dinsel duygularını, uygulayacağı propaganda süreci için bir malzeme olarak kullanmaktadır. Bu bağlamda örgütün eleman temin sistemi diğer örgütlere göre farklılık arz etmekte ve eleman temin etmenin ilk ve temel ortamı camiler olmaktadır. Camiler örgütün toplantı alanları olarak kullanılmıştır. Faraç, PKK ile mücadele içinde olan güvenlik güçlerinin ise uzun süre bu yapılanmayı bir tehlike olarak görmediklerini ifade etmektedir (Demirel 2001: 55; Faraç 2000).

Camilerdeki eleman teminine “Cami Seydaları”ndan bahsederken kısa da olsa değinmiştik. Örgütün en önemli eleman temin yeri camilerdir. Demirel’in de ifade ettiği üzere, özellikle Güneydoğu’daki camilerde Kur’an öğrenmeye gelen çocuklar “Seydalar” kanalıyla örgüte kazandırılmaktadır. Namaza gelen cemaat etkilenecek Hizbullah hizmetine girmeleri istenmektedir. Ayrıca bazı camilerin örgüt tarafından yer altına ya da caminin yanına yapılan sığınaklar vasıtasıyla örgüte ait silahların saklandığı yerler ve örgüt mensuplarının buluşma mekanı olarak kullanıldığı görülmektedir (Demirel 2001: 54).

Yine mahallelerden, okullardan ve kitapevlerinden tespit edilen gençlere Alkan’ın (2002: 155) da vurgulamış olduğu gibi, Kur’an okumasını öğretmek bahanesiyle yakınlık kurulmakta, daha sonra yapılan haftalık ve aylık değerlendirmeler ile şahısların özellikleri tespit edilerek durumları uygun görülenler örgüte

kazandırılmaktadır. Burada bahsi geçen Kur'an kursları için de mekan olarak büyük oranda camiler kullanılmaktadır.

Örgütün bölgede bulunan camilerde bu kadar yoğun bir faaliyet yürütebilmesi için camilerin de mutlak surette örgütün kontrolü altında olması gerekmektedir. Bu bağlamda Çitlioğlu (2002: 97), Hizbullah'ın militan ve sempatanlarına vermiş olduğu bir emirde "Diyanet işlerinin kadrolu imamlarının arkasında namaza durmak küfürdür" denmekte olduğunu; konunun daha iyi anlaşılabilmesi için Diyarbakır ilindeki camilere baktığımızda, bundan 6-7 sene öncesine kadar, özellikle merkez ilçelerdeki camilerin 2/3'sinin Hizbullah'ın denetiminde olduğunu görüldüğünü ifade etmektedir.

Dini öğretileri meşrulaştırma dayanağı olarak kullanan şiddet ve terör gruplarının sadece belirli bir dinin egemen olduğu coğrafyada faaliyet göstermediği; uluslararası ve küresel bir özellik taşıdığı görülmektedir. Şiddet ve yıkıcılığın aslında, insan sevgisi ve barışı öğütleyen dinsel inançlarla meşrulaştırılmasının arka planı geniş çaplı olarak araştırılmaya değer bir konudur. Hangi psikolojik ve toplumsal süreçlerin şiddeti ürettiği ve hangi mekanizma ile dinin şiddet ve saldırganlık duygularına dayanak yapıldığının çözümlenmesi gerekmektedir.

Aslında bütün dünya dinleri, mensuplarına barışı öğütlemekle birlikte, dinsel inanç ve sembollerin kolayca manipüle edilip siyasal amaçlarla kullanılması mümkündür. Çünkü özellikle inanan insanın doğasında kutsala boyun eğmek vardır. İşte bu özellik, eğitim düzeyi düşük ve dinsel konularda sadece yüzeysel bilgi sahibi olanların kolayca "kutsal şiddet"e yönlendirilmesine neden olabilmektedir. Çünkü inanan insan, kendisine tanrısal bir görev olarak verilen misyonu, İsrail Başbakanı İzak Rabin'i öldüren Yigal Amir örneğinde olduğu gibi büyük bir sorumlulukla yerine getirme psikolojisine sahiptir.

"Aşırı dinci genç Musevi Yigal Amir, İzak Rabin'i öldürdükten sonra polise verdiği ifade 'Tanrı'dan aldığım emir doğrultusunda hareket ettim' şeklindeki ifadesinde aslında benzer bir güdüyle şiddete başvuran tüm bağnaz, aşırı ve katı dincilerin psikolojisini dile getiriyordu" (Küçükcan 2002).

Yigal Amir ile Konca Kuriş'i ve diğerlerini öldüren Hizbullah terör örgütü üyeleri arasında Küçükkaya'nın çizmiş olduğu perspektiften bakıldığında görülmektedir ki, esas itibariyle çok büyük bir farklılık bulunmamaktadır. Küçükkaya'nın da ifade ettiği üzere, eğitimsizlik, işsizlik, sefalet ve yokluk içerisinde olanlar, kendilerine benimsetilen terör estirme kışkırtmacasını bir Tanrı buyruğu olarak algılayıp hedefe saldırıyor. Çünkü "kutsal retorik" bu kişilere bu dünyada olmasa bile öbür dünyada mutluluklar vaat ediyor (Küçükcan 2002).

3.3.1.2. Okullar

Hemen hemen bütün terör örgütlerinin eleman temininde birinci derecede önemli görülen ve bu bağlamda faaliyetlere sahne olan bir diğer mekan ise okullardır. Hizbullah terör örgütüncü de okullar eleman temininde önemli ortamlar olarak kabul edilmiş ve bu paralelde de yoğun propaganda faaliyetlerine zemin teşkil etmiştir.

"Velioğlu ve grubu, dini düşünceleriyle ön plana çıkan kişileri de çevresine alarak, lise öğrencileri ve gençliğin diğer kesimlerine el attı" diyen Faraç, örgütün gençleri içine çekebilmek amacıyla siyasi kanata bağlı olarak faaliyet gösteren Orta Öğretim ve Yüksek Öğretim birimlerini kurduğunu; Ortaöğretim biriminin, ortaokul ve liselerde, yurtlarda ve öğrenci evlerinde faaliyet gösterdiğini; öğrenci sorunlarıyla ilgilenme, sınavlarda yardımcı olma, harçlık sağlama vaatleriyle öğrencilerle ilişkiye geçtiğini; dinsel sohbet ve ibadet gibi yollarla eğitim verdiğini ve siyasi kolda görevli militanlarca da propaganda yapıldığını; Yüksek öğretim biriminin ise üniversite ve yüksek okullardaki öğrenciler arasında faaliyet gösterdiğini; bu amaçla kampüslerin, kantinlerin, kütüphanelerin, öğrenci yurt ve evlerinin ve mescitlerin kullanıldığını ifade etmektedir (Faraç 2000).

Bir başka yerde ise yine Faraç tarafından, örgütün üst düzey mensupları da dahil olmak üzere, orta dereceli okul öğrencileri arasında faaliyet göstermeye ağırlık verildiği ifade edilmiştir (Faraç 2000).

Akkoç (1996: 109), örgüt tarafından, okullardan temin edilen gençlere, İslami inancın sadece inanmakla tamamlanamayacağı; İslamı yaşayarak hayata tatbik etmenin gerektiği teması işlenerek eyleme dönük faaliyetler için zemin hazırlandığını ve orta öğretimden elde edilen bu kadrolar ile, aynı okullarda okuyan karşıt görüş mensubu diğer gruplar arasında sürtüşme ve kavgalar yaratılmak suretiyle, bu kişilerin hareket açısından hem deneyim hem de pratik mücadelede yerlerini almalarının sağlanması yoluna gidildiğini belirtmektedir.

3.3.1.3. Arkadaş ve Aile Çevresi

“Ergenlik başlarında kızlar ve erkekler vücutlarındaki değişimleri tartışabilecekleri, duygusal durumlarını paylaşabilecekleri, hatalarında dahi seven ve her düşüncelerini söyleyebilecekleri bir arkadaşına ihtiyaç duyarlar” (Kulaksızoğlu 2001: 87). “Yaşlılarıyla arkadaşlığın verdiği güven, bu çağda çok önemlidir. Çünkü ergen, birey olarak çözümleyemediği çatışmaları, arkadaş grubunun çözümüyle rahatlar” (Şemin 1984: 175).

Köknel'in (1979: 171) de belirttiği gibi, bu dönemde, aileden uzaklaşma ve çevreden etkilenme ve arkadaş ilişkileri ile başlar. Arkadaşlık, sevgi ve düşünce, iletişim ve etkileşim üzerine kurulur. Çevrede kendini anlayan, seven, destekleyen kişilerin bulunması gence mutluluk ve güven verir. Arkadaşlarla konuşmak, dertleşmek, tartışmak kişiliğin oluşmasında, sağlıklı ilişkiler kurulmasında, bunların sürdürülmesinde en gerekli ve yararlı yoldur. Dolayısıyla bir gencin olumlu ya da olumsuz kişilik kazanmasında en önemli etkenlerden biri, kurduğu arkadaşlıklar, içinde bulunduğu arkadaş gruplarıdır (Alkan 2002: 144).

Bu dönemde arkadaş gruplarına bütün benliğiyle güvenen ve bağlanan gençler, arkadaşlarının etkisiyle farkında olmadan bir terör örgütünün içerisine çekilebilmektedirler. Hizbullah örneğinde olduğu gibi, örgütler bu işi öylesine profesyonelce yapmaktadırlar ki bunu değil yeni yeni olgunlaşan gençlerin anlaması, aileleri dahi anlayamamaktadır.

Bulut'un da ifade ettiği üzere, Hizbullah'ın 1988 yılından beri, taban kazanımı konusunda faaliyetleri olduğu ve bölgede dinsel yönü ağırlıklı bulunan kişilerin, lise çağındaki çocuklarına el atarak bu faaliyete başladığı bilinmektedir. Bu tarihten itibaren dinsel düşüncesi ağır basan kişiler tarafından, özellikle akrabalık ilişkileri içerisinde lisede okuyan çocuklara el atılarak bu çocukların teorik olarak indoktrine edildiği, kendilerine Hz.Peygamber ve İslamiyet hakkında yoğun şekilde bilgiler verildiği bilinmektedir (Bulut 1995: 359). Ayrıca, aile ve aşiret bağlarının örgütlenmeyi güçlendirdiği de ifade edilmektedir (Faraç 2000).

Ancak mesele Bulut'un ifade ettiği gibi Hz. Peygamber ve İslamiyet'le alakalı yoğun bilgilerin verilmesinde değil, verilen bilgilerin eksik ve yanlış olmasında düğümlenmektedir.

3.3.1.4. Hemşerilik İlişkisi

“Hemşeri, aynı memleket, şehir, köy vb. yerden olan kimseye denir” (Meydan Larousse 1973: 773). Toplumumuzda akrabalık ilişkileri gibi, hemşerilik ilişkileri de çok yaygındır. Anadolu'dan İstanbul'a, Ankara'ya, İzmir'e göç eden ya da gezmeye gelen bir kişi, akrabalık ve hemşerilik bağlarından faydalanmaktadır. Alkan (2002: 150), üniversitelerde ve gecekodu bölgelerinde kendini yalnız hisseden gençlere hemşerim” sözcüğü'nün çağrıştırdığı anlamlar çerçevesinde yaklaşılmakta olduğunu ifade etmektedir.

Örgüte üye olan kişilerin ailelerinin büyük çoğunluğunun Diyarbakır, Batman, Bingöl, Mardin gibi Güneydoğu illeri nüfusuna kayıtlı ailelerin çocukları olduğu ve orta sosyo-ekonomik düzeye sahip buldukları gerçeği göz önünde tutulduğunda, özellikle ailelerinden ve memleketlerinden uzakta yaşamakta olan bu kişilerin örgüte kazanımında “hemşerim” sözcüğü'nün sıcaklığı ile yalnızlığından ve güçsüzlüğünden kurtulduğu hissine kapılarak, yoğun bir propaganda evresinden sonra örgütün sosyalizasyon süreci içerisine çekilmekte olduğu görülmektedir.

3.3.1.5. Sosyal ve Kültürel Faaliyetler

Diğer bir üye kazanma yöntemi de, sosyal ve kültürel faaliyetler düzenleyerek, yeni kişilerle tanışma ortamı oluşturmaktır (Alkan 2002: 152). Ancak dikkat edilecek olursa Hizbullah terör örgütünde, diğer sol ya da bölücü terör örgütlerinde olduğu gibi bir sosyal ve kültürel faaliyetten bahsedilemez. Mesela diğer örgütlerde olduğu gibi geniş çaplı piknik organizasyonları veya müzikli şölen organizasyonları yoktur. Zira örgütün birinci derecede dikkat ettiği konu, örgütlenme olduğu kadar bu örgütlenmenin mümkün olan en gizli ve kapalı çerçeveler içerisinde gerçekleştirilmesidir. Dolayısıyla örgütün sosyal ve kültürel faaliyetler adına sergilemekte olduğu hemen hemen tek faaliyet cami faaliyetleridir diyebiliriz. Bu faaliyetler içerisinde daha önceden de belirtmiş olduğumuz gibi çocuklarının iyi bir dinsel eğitimle, en azından Kur'an okumayı öğrenmiş bir şekilde yetişmesini isteyen ailelerin çocukları, tabiri yerindeyse, ailelerin ruhu bile duymadan örgüte kazandırılmaktadır.

3.3.1.6. Etnik Köken İlişkisi

“Etnik grup; bir toplumda, ortak kültürel geleneğe ve kimlik bilincine sahip alt gruplara denir. Bir etnik grubun üyeleri, içinde yaşadıkları toplumun diğer üyelerinden bazı kültürel özellikler açısından farklı olarak görülür. Bu grubun farklı gelenekleri olduğu gibi, kendilerine özgü din ve dilleri de olabilir” (Alkan 2002: 156).

Demirel, Hizbullah terör örgütünün, propaganda maksatlı olarak hazırladığı belgelerde bölge halkının Kürt kimliği ile Müslümanlığının sık sık vurgulanmaya çalışıldığını ifade etmektedir (2001: 56). Nitekim örgüt üyelerinin çok büyük bir çoğunluğunun aynı etnik kökeni paylaşıyor olmaları da bir tesadüf değil bizatihi aradaki bu ilişkiyi göstermektedir.

3.3.1.7. Kitapevleri

Hizbullah'ın eleman temin yöntemlerinden biride kitapevleridir: “Bu amaçla Diyarbakır da Vahdet, Mizan, Şahadet gibi kitapevleri ile bu tarz faaliyetler

sürdürülmüştür. Bu kitapevleri hem tebliğ (propaganda) çalışmasında kullanılmış, hem de örgüt elemanlarının buluşma yeri olmuştur” (Demirel 2001: 54).

Faraç (2000) da aynı konuya temas etmekte ve örgüte sempatisi ve eğilimi olan kimselerin çalıştıkları yerlerin bilhassa da kitapevlerinin irtibat noktaları olarak kullanılmakta olduğunu ve aynı zamanda da örgütsel eğitimin verildiği mekanlar olduğunu ifade etmektedir.

3.3.1.8. Hicret Evleri

Ailesi tarafından örgütsel faaliyetleri onaylanmayan ve bu faaliyetlerden ötürü ailevi baskılara maruz kalan örgüt üyelerinin, örgütsel faaliyetten uzak kalacakları ve bu nedenle örgüt kadrolarında zaafiyet meydana gelebileceği düşüncesiyle, hicret evleri sistemi geliştirilmiş olduğunu ifade eden Güler, bu yolla yine örgüt üyelerine çeşitli evler kiralanarak, hicretli sayılanların bu evlerde oturtulduğunu, hicretli durumdaki örgüt üyelerinin aileleri ve akrabaları ile görüşmelerine izin verilmediğini belirtmektedir (Güler 2000: 1081). Ancak belli bir süre geçtikten sonra hicrette bulunan kişinin ailesiyle görüşülerek örgütsel faaliyetlere katılması için olur vermesi istenir. Bunu kabul eden ailenin çocuğunun veya yakınının eve dönmesine izin verilir (Demirel 2001: 53).

Ancak ne var ki, bu zaman zarfında örgütün dış dünya ile bağlantıları kesilen bu yeni elemanları artık tamamıyla örgütle baş başadır; başka bir ifadeyle, örgütün avucunun içerisinde ve örgüt tarafından ileride değerlendirmek üzere verilecek olan her türlü eğitime ve pek tabii propagandaya ardına kadar açıktır.

3.3.1.9. Mahkum Evleri

Güler’in de ifade ettiği üzere, güvenlik kuvvetlerince aranan örgüt üyeleri genellikle örgüt tarafından kiralananan hücre evlerine mahkum edilmektedirler. Bu durumda bulunan örgüt üyelerine mahkum adı verilir. Örgüt yönetiminde alınan karar doğrultusunda, mahkum olarak nitelendirilen örgüt üyelerinin saklandığı evlere de mahkum evleri denilmektedir (2000: 1081). Mahkum evine yerleştirilen örgüt üyesini

de hicret evinde olduğu gibi yoğun bir propaganda süreci beklemektedir. Zira burada da mahkum pozisyonundaki kişinin dış dünya ile bağlantısı kesilmiş ve örgütteki sorumluları ile baş başa kalmış durumdadır.

3.3.2. Yapılan Eylemler ve İşkence Metotlarıyla Propaganda

“İslam veya herhangi bir dinin savaş ortamında kullanılması insanlığın doğasında olan bir gerçektir. Ancak Mahçupyan’ın ifadesiyle dinselikleştirme eylemi doğal bir olaydan öte bilinçli ve profesyonelce yapılan bir manüpülasyondur” (Kara 2001: 137). İslamiyet’in veya herhangi bir dinin meşruiyet aracı olarak kullanılmasının yalnızca doğallıkla izahı yetersizdir. Zira, terör örgütleri eylemlerini dinsel bir çerçeveye sokarak, dinselikleştirerek hem kendi militanlarını yaptıkları eylemin doğruluğuna inandırarak motive etmekte, hem de sempatanlarına ve halka haklılıklarını ispat etmeye çalışmaktadırlar. Öyle ki, yapılan en korkunç şiddet dahi meşrulaştırılabilmektedir. Kara’nında belirttiği gibi, bir yönüyle şiddeti, içeriği belirsiz, herkesin zihninde başka bir biçime giren, soyut kutsallaştırılmış ideallere ulaşmanın aracı olarak sunmaktadırlar. Bu anlayışın sonucu olarak da bireyin sıfırlandığı, yoğun bir içe kapanma sürecinin yaşatıldığı bir grup psikolojisidir (Kara 2001: 137).

Ergil (1990: 46), teröristlerin yapmış oldukları eylemlerle bir davaya ya da siyasal anlaşmazlığa dikkat çekmek istediklerini ve bunun da en dramatik şekilde insanları şok derecesinde sarsarak yapabildiklerini; korkudan daha güçlü bir sarsıcınınsa olmadığını ve bu nedenle teröristlerin bu yola başvurduklarını ve bunun sonucu olarak da, tarafsız seyircilerin belirtilen “dava” ya da anlaşmazlık karşısında ya tarafsızlıklarını bırakıp davaya katıldıklarını ya da korkularından dolayı karşı tarafa katılmaktan çekinir hale geldiklerini; yine bunun bir sonucu olarak saldıkları korkunun etkisi ile ne kadar güçlü ve etkili olduklarını yayarak ve görüntüleyerek örgütün toplumsal tabanını genişlettiklerini belirtmiştir. Örgüt ne kadar güçlü görünürse, toplumsal köklerinin de o kadar derine uzanacağı, temsil ettikleri akımın popüleritesinin o kadar yaygın olacağı ve örgüt düşüncesinin o kadar değer kazanacağı düşünülmektedir.

Hizbullah terör örgütü de yapmış oldukları eylemlerle bu gayelere ulaşmak istemektedir. Hatta o kadar ki yapmış oldukları eylemlerin dehşeti ve korkutuculuğu karşısında örgüt Hizbullah adı yerine Hizbul-vahşet olarak anılır olmuştur.

“Örgüt evlerinde ele geçirilen ve vahşeti ortaya döken sorgu kasetlerinin, dönemin İçişleri Bakanı Sadettin Tantan’ın koalisyon ortaklarını bilgilendirmek için verdiği görüntülü brifingde liderlere zor anlar yaşattığı bildirilmektedir. Başbakanlık Konutu’nda Başbakan Yardımcıları Devlet Bahçeli, Hüsamettin Özkan ve ANAP lideri Mesut Yılmaz, örgütün telle boğma, boğaz kesme ve bıçakla işkence sahnelerini içeren üç sorgu kasetini izlemeye ancak 10 dakika dayanabilmişlerdir” (“Yeşil Terör” 2002).

Bu kasetlerin bir de örgüt tarafından hedef seçilen kitlelere, örneğin hasbel kader farkında olmadan örgüte girmiş olan ve ilk fırsatta örgütten kurtulmak isteyen örgüt üyelerine izlettirildiği düşünülürse, örgütten ayrılma isteğinin nasıl baskı altına alındığı anlaşılacaktır. Zira bu kasetler ayrılma düşüncesinde olan örgüt üyelerine, örgütten çıkışın ancak ve ancak kasetlerde de izletildiği üzere türlü türlü işkencelerle ve diri diri mezarlara gömülmelerle yani ölümle mümkün olacağı mesajını vermektedir. Böylece de örgütten kopuşlar ve kaçışların önüne geçilmektedir.

Aynı durum örgüt üyesi olmayanlar için de geçerlidir. Örneğin; bu işkence kasetlerini izlemek zorunda kalan bir esnaf ya da diyanet görevlisi imam örgütten gelecek olan talimatlar doğrultusunda hareket etmeye kendini mecbur hissetmektedir. Aksi takdirde yaşamlarını dahi yitirebilmektedirler.

Nitekim, Çakır da aynı konuya şu sözlerle temas etmektedir:

“Dışa kapalı bir örgüt olan Hizbullah’ın, bu kasetleri içe yönelik propaganda faaliyetlerinde kullanıyor olma olasılığı hayli yüksek. Örgütün özellikle yoksul ve eğitim düzeyi düşük, çocuk yaştaki militan adaylarının beynini bu tür kasetlerle yıkadığı sanılıyor. Hizbullah’ın kaçırıp işkenceyle sorguladıktan sonra öldürdüklerinin önemli bölümü örgütten ayrılan veya ajan olduğundan şüphelenilen militanlar. Dolayısıyla Hizbullah’ın, bu tür video kasetleri, diğer üyelerine gözdağı vermek amacıyla örgüt içinde dolaşıma sokması beklenebilir” (Çakır 2000).

Genel itibariyle eylemi gerçekleştiren örgüt, eylemini üstlenmek suretiyle propaganda faaliyetini tamamlıyor olsa da, Hizbullah terör örgütünde bunun tersini

görmekteyiz ki, eylemi üstlenmemiş olmak eylemden kasıtlı propaganda faaliyetini yapmamış olmak anlamına gelmemektedir. Nitekim Çağlar (1998: 150), Hizbullah terör örgütünün bu durumu, kendilerinin reklama ihtiyacı olmadığı, hattı zatında eyleme konu olan hedefin şahsında, imzalarının zaten mevcut olduğunu savunduklarını ifade etmektedir. Yani örgüt propagandasını yaparken en etkili iletişim tekniği olarak kabul edilen yüz yüze haberleşmeyi kullanmaktadır. Bilindiği üzere yüz yüze sürdürülen ikili ilişkilerde etkileme ve etkilenme oranı daha yüksek olmakta, yani yüz yüze ilişki sosyal etkiyi artırıcı bir rol oynamaktadır.

Demirel, örgütün, eyleme katılacak olan elemanlarına şöyle bir talimat vermekte olduğunu aktarmaktadır:

“Eylem sonrası her an yakalanma ihtimali göz önüne alınmalıdır. Bu amaçla kimse eylem sırasında üzerinde örgütsel doküman taşımayacaktır. Yakalanmaların getireceği tehlikelere karşı, örgüt üyeleri konuşmalarına kısıtlama getirecek. Birlikte yakalanma durumunda, arkadaşını tanımayacaksınız. Tersine bir durumda herkes aynı ifadeyi verecek. Yakalandıktan sonra çözülme (konuşma) ihtimali olduğunda, eldeki imkanlar dahilinde intihar yolunu deneyin. Çünkü, hepimizin sonu şahadet ya da gazilik olacaktır” (Demirel 2001: 56).

Hizbullah terör örgütüne düzenlenen eylemler ile verilmiş olan propaganda mesajları, örgütün üyelerine ve dışında kalanlara göre farklılık ve çeşitlilik arz etmektedir. Bu farklılık eylemin tarzından tutunda propaganda şekline kadar görülmektedir.

“Hizbullah bir açıdan da korkuyu kapalı devre yayıyor. Cinayetleri üstlenmiyor. Kaçırıldığı günlerce sorguladığı kurbanını vahşi yöntemlerle katlediyor ve gömüyor. Dehşetini iletişim yoluyla değil, kulaktan kulağa fısıltıyla yayıyor” (Alparslan 2000). Nitekim bu hususa başka bir kaynak da şu şekilde değinmiştir:

“Yapılan operasyonlarda bulunan cesetler üzerindeki incelemeler ve ele geçirilen dokümanlardan örgüt üyelerinin kaçırıkları kişileri önce işkenceyle sorguladıkları saptandı. Kurbanların ağız ve burunlarının bantlandığı, el ve ayaklarının bağlandığı iplerin boyunlarında düğümlendiği, demir tellerle birbirlerine bağlanıp asma kilitte kilitlendikleri, henüz

ölmeden toprağa gömüldükleri ve vahşetin videoya kaydedildiği belirlendi” (“Yeşil Terör” 2002).

Bir insanın, hem de Müslüman olduğunu iddia eden bir insanın nasıl olup ta böylesine bir vahşeti gerçekleştirebildiği sorulabilir. Balta'nın da belirtmiş olduğu gibi Kur'an'da yer alan “kafirleri öldürmek müminlerin kalplerine serinlik verir” (Tevbe, 9/14) ayetine ve yine “Kafirleri öldürmek, müminlerin yüreklerindeki öfkeyi giderir” (Tevbe, 9/15) ayetlerine örgütün üyelerine kazandırdığı bakış açısıyla bakacak olursak, çok yönlü olmaksızın, bahsi geçen bu ayetlerin hangi yılda, hangi şartlarda, hangi özel durumdan dolayı indirildiğini hesaba katmaksızın bakacak olursak, bu sorunun cevabını bulmak zor olmasa gerektir. Balta (2000) bu ayetlerin eylemler için özel bir psikoloji oluşturmada kullanıldığını şu sözlerle dile getirmektedir:

“Görülüyor ki Hizbullahçılar kendileri gibi inanmayanların boyunlarına vururken ve onları ipe boğarken, zincire vururken, diri diri gömerken, öldürüp öldürüp ölüm evlerine gömerken kalplerine serinlik geliyor ve de yüreklerindeki öfkeyi gideriyorlar”.

Örgüt yapmış olduğu eylemlerini çok iyi bir şekilde propaganda malzemesi olarak kullanmakta ve bir yandan hedef kitlesine korku ve akabinde teslimiyet elde etmeye çalışırken, bir yandan da taraftarlarını motive etmekte, kalplerine sözde “serinlik” yaymaktadır.

DGM eski Başsavcısı Yüksel'in; 22.01.2000 tarihli gazetelerde yer alan “cesetleri zincirlemişler. Ellerinden, ayaklarından bağlamışlar ve kilitlemişler. Zincirleri kaynak makinesi ile kestik” sözleri, örgüt eylemlerinin ne kadar vahşet dolu olduğunu bir kez daha sergilemektedir. Ancak konunun özüne indiğimizde, Balta'nın da belirttiği üzere, bu eylem türünün de diğerlerinde olduğu gibi Kuran'ın suiistimali suretiyle ortaya çıktığını görmekteyiz. Nitekim Kuran'da geçen “biz de kafirlerin boyunlarına zincirleri takarız” (Fâtır. 34/33); “biz onların boyunlarına çenelerine kadar zincirler taktık” (Yasin, 36/8) “o vakit boyunlarında zincirler takılı olduğu halde sürüklenecekler” (Mümin, 40/71) ayetleri, bu eylemlerin kutsal bir görev olarak tanımlanmasında kullanılmıştır. Görülmekte ki, Abdurrahman Dilipak'ın da dediği gibi, “Kur'an zalimlerin elinde her zaman bir cinayet aletine dönüşebilir” (aktr.: Balta 2000).

3.3.3. Basın Yayın Araçlarıyla Propaganda

Dinsel duyguları kullanan Hizbullah'ın kurulup gelişmesi de, bir yayınevinin etrafında bir araya gelen insanların yazdığı kitaplar ve çıkardığı gazete, dergi ekseninde cereyan etmiştir. “Özellikle 1961 Anayasası'nın sağladığı geniş hak ve hürriyetler çerçevesinde Ali Şeraiti, Ali Korani, Hasan El-Benna, Seyyid Kutup, Muhammed Hüseyin Fadlallah gibi yazarların eserlerinin Türkçe'ye tercümesi bu terör örgütlerine kaynaklık etmiştir” (Terör Örgütleri ve Propaganda 27.08.2003). Genel anlamda Demirel'in (2001: 26) de ifade ettiği üzere, Menzil grubu “direkt tebliğ”in yanı sıra, yayın organları vasıtasıyla “endirekt tebliğ” yolunu uygulamayı tercih etmiştir. İlim grubu ise, tebliğ çalışmasında halkı, mensupları vasıtasıyla bizzat örgüt içerisine çekmeyi uygun görerek “direkt tebliğ” denilen uygulamayı uygun görmüştür. Yani örgüt, propaganda faaliyetlerini her hangi bir dergi, gazete, internet sitesi ya da benzeri bir basın yayın aracı ile gerçekleştirmemektedir. Hattı zatında örgütün faaliyetlerinin gizli kalmasının ve sonradan ortaya çıkmasının bir nedeni de direkt tebliğin uygulanmış olmasıdır.

Bununla birlikte, Tevhid, Selam, Dünya ve İslam gibi dergilerin “Hizbullahi” görüşleri benimsemekte olduğu ve Hizbullah'ın Menzil kanadının bu dergi çevreleriyle yakın ilişkilerinin bulunduğu, Yeryüzü Dergisi'nin ise İlimcilere yakınlığının olduğu belirtilmektedir (“İslamcı Örgütler..” 2000). Radikal gazetesinde yer alan haberde ise, haftalık Selam Gazetesi ve Yeryüzü Dergisi'nin İlim mensuplarınca tavsiye edilen yayınlar arasında olduğu vurgulanmaktadır (“Hizbullah'ın Anatomisi MGK'da” 2000).

3.3.4. İslami Kavramların Propaganda Maksatlı Kullanımı

Hizbullah'ın dini kendi amaçlarına uygun olarak yorumladığını; bazı ayetleri anlam farklılaştırmasına uğratarak taraftarlarına sunduğunu; başka ayetleri ise yok sayarak kendine göre bir din anlayışı ortaya koyduğunu ve bu anlayıştan hareketle yaptığı bütün faaliyetleri ve amaçlarını ulvileştirdiğini ve meşrulaştırdığını, bunu yaparken de kimi yerde yukarıda da belirttiğimiz gibi Kuran'dan, kimi yerde hadislerden ve kimi yerde de radikal dinsel anlayışın referanslarından faydalandığını daha önce “3.2.1. İdeoloji” başlığı altında belirtmiştik. Bu konuya daha farklı bir boyuttan baktığımızda, örgütün bu dinsel unsurları sadece ideolojisini oluşturmak

amacıyla değil, bunun yanında propaganda amacıyla da kullanmakta olduğu görülmektedir.

Örneğin, Maide suresi 51. ayette; “ey inananlar! Yahudileri ve Hıristiyanları dost olarak benimsemeyin, onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onlara dost olursa o da onlardandır. Allah zulmeden kimseleri doğru yola erdirtmez” ve 35. ayette, “ey inananlar! Allah’tan sakının, O’na ulaşmaya yol arayın, yolunda cihad edin ki kurtulasınız” denilmektedir. Bu ayetler örgüt tarafından hep gündemde tutulmuş; (“Hizbullah Nedir?” 2000) ve adeta din sadece bu ve benzeri ayetlerle sınırlıymış gibi hareket edilmiştir.

Oysa, ilahiyat alanında uzman yorumcular Kur’an’ın indiriliş gayesinin, içeriğinin, genel işaret ve ikazlarının barış, huzur ve güvenden yana olduğunu ve bunu öncelikle vurgulayan ayetlerin Kur’an’ın ruhunu belirlemekte daha köklü bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu çerçevede, örneğin Karaman şu ayetlere değinmektedir:

“ ...‘Ey iman edenler! Hep birden barışa girin, sakın şeytanın peşinden gitmeyin, çünkü o apaçık düşmanınızdır.’ (Bakara: 208). ...

‘Artık onlar, bırakıp bir tarafa çekilirde sizinle savaşmazlar ve size barışı teklif ederlerse bu durumda Allah size, onların aleyhinde bir yola girme hakkı vermemiştir’ (Nisa: 90). ...

‘Sulh daima hayırlıdır’ (Nisa: 128). ...

‘Kim bir nefsi haksızca öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kimde onu öldürmesine engel olarak diriltirse, bütün insanları diriltmiş gibi olur’ (Maide: 32). ...

‘Allah’a kulluk edin, yer yüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın’ (Ankebut: 36). ...

‘Onlara yer yüzünde fesat çıkarmayın, denildiği zaman, ‘biz ancak ıslah edicileriz.’ derler. Şunu bilin ki, onlar bozguncuların ta kendileridir, lakin anlamazlar’ (Bakara 11-12) (Karaman 2000: 744-746).

Öte yandan, örneğin Balta da (2000) Kur’an’da yer alan şu iki ayeti örnek olarak gösteriyor: “Ey Muhammed! Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi inanırdı. Öyle iken insanları inanmaya sen mi zorlayacaksın? Ey Muhammed! Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle çağır, onlarla en güzel şekilde tartış” (Nahl: 16/125). Yine aynı şekilde, Maide suresi 32. ayette; “Kim bir cana kıymamış, ya da yer yüzünde

bozgunculuk yapmamış bir canı öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de onu(n hayatını kurtarmak suretiyle) yaşatırsa, bütün insanları yaşatmış gibi olur” (Yazır 1993: 112) denilmektedir.

Örgüt sadece Kur’an ayetlerini değil, aynı zamanda hadisleri de kendi ideolojik amaçları açısından seçmeye tabi tutmuştur. Oysa, şiddet ve cinayeti tel’in eden hadisler, yine göz ardı edilmek ya da anlam kaydırmasına tabi tutulmak durumdadır. Örneğin, Hz. Peygamber’in bir hadisinde şöyle buyurduğu görülmektedir: “İki Müslüman birbirine kılıç çekip saldırırsa, öldüründe öldürülende ateştedir” Görülmektedir ki İslam Allah’ın yarattığı insanı, saygıya layık görüyor ve sebepsiz veya haksız yere öldürülmesini büyük bir günah olarak nitelendiriyor (bkz.: Aksın 2000: 253).

Bu kişilerin ileri sürdükleri fikirlerin ne Türk tarihiyle ne de Türk kültürüyle bir alakalarının olmadığını da açık bir gerçek olduğunu Aksın, bizlere şu sözlerle ifade etmektedir:

“Hasan El Benna veya Seyid Kutup Mısırlıdılar ve İhvanü’l Müslimin Teşkilatının kurucularıydılar. Mısır 1926 yılında bağımsızlığını kazanmış olmakla birlikte İngiliz hegemonyası altında idi ve işte bu hegemonyadan kurtulabilmek amacıyla İhvan örgütü İngilizlere karşı bir mücadele içerisine girdi ve halkı da İngilizlere karşı teşkilatlandırabilmek için İslam’ı temel hareket noktası olarak kullanmayı uygun buldular. Bu iki şahsın yazmış olduğu eserlerde bu amaçla yazılmış olup, İslam bir hareket noktası olarak görülmüş ve İngiliz kafirine karşı mücadelenin faziletlerinden bahsedilmiş, bu mücadele yolunda İngilizlere müsamaha tanıyan ve bu duruma göz yuman yöneticiler şiddetle kınanmıştır” (Aksın 2000: 250).

Bu eserleri okuyan Türk gençliği elbetteki karşısında İngiliz gibi bir düşman aramak zorunda hissedecektir kendini. Çünkü, gençlerimizin bunu böyle değerlendirmemeleri için yeterli alt yapıları yoktur. Bu sayede İngiliz’in yerine Cumhuriyet rejimi ve onun lideri, Laiklik ilkesi gibi kavramlar alacaktır. Böylelikle cahil ve eğitimsiz gençler bu eserlerin ve diğer yapılan propagandaların da etkisiyle kendi devletiyle hiç gereği yokken kavgalı hale gelecektir.

“İngiliz idaresindeki veya güdümündeki Mısır için kullanılan Dar’l-Harb nitelendirmesi, çarpıtılarak Türkiye Cumhuriyetine uygulanacaktır. Uygulanacaktır çünkü; Darü’l-Harb olarak nitelendirilen bir ülkeye vergi verilmez, camilerinde namaz kılınmaz, en önemlisiyse böylesi bir ülkede yaşayan ve bu duruma seyirci kalan Müslümanlar sürekli bir günah içerisinde bulunurlar. Oysaki Müslüman bir ülkeye böyle bir sıfatın yakıştırılabilmesi için o ülkenin sömürge olması gerekmektedir. İnsanların ibadetlerini rahat yapamaması veya başka bir ifadeyle dinini yaşayamaması gerekmektedir. Hepimizin çok iyi bildiği gibi Türkiye’de böyle bir durum kesinlikle söz konusu değildir. Peki neden böyle bir propaganda yapılmaktadır? Bunun sebebi gayet basittir. Taraftarlarına bu dayatmayı yapıp inandırdıktan sonra toplanacak haraçlar ve işlenecek cinayetler kendilerince meşru veya şer’i hale gelecektir. Çünkü; böyle bir ülkede kendilerinin topladığı haraç şer’i bir vergi, öldürdükleri masum insanların katli şer-en vacip olacaktır. Camilerde namaz kılınmaz diyerek de kendi kontrollerindeki camilerde yandaşlarını rahatça toplayıp propagandalarını yapacaklardır” (Aksın 2000: 250-251).

Bu suretle tez çalışmamız kapsamındaki incelememizi tamamlamış oluyoruz.

SONUÇ

Toplumsal her oluşum aslında içerisinde genel anlamda suçu özel anlamda ise terörü barındırır. Ne zaman Rousseu'nun söylemiyle toplumsal sözleşme de zafiyetler başlar, İbn-i Haldun'un deyimiyle toplumsal direnç düşerse veya toplumu ayakta tutan iç dinamikler diyebileceğimiz toplumsal yapı taşları sarsılır ise, toplumda şiddet ve teröre kadar varabilecek bir kargaşa ortamı oluşmuştur, denebilir.

Nitekim Durkheim; toplumsal olguların, ancak toplumsal olgularla açıklanabileceğini ifade etmektedir. Bu ifadeden yola çıkacak olursak, Türkiye'deki ya da dünyadaki terör hareketlerini araştırırken, meselenin tam ve doğru teşhis edilebilmesi için konunun toplumsal veriler ışığında ele alınması gerekmektedir.

Ülkemizde de uzun yıllardan beri çok önemli bir sorun olarak sürekli gündemde kalan terörizm, halen genel güvenliği tehdit edici ve huzur bozucu bir faktör olarak etkisini devam ettirmektedir. Çünkü, yıllardan buyana terörle mücadele, bir güvenlik sorunu olarak ele alınmış ve bu doğrultuda çözüm yolları üretilmeye çalışılmıştır. Oysa ki terörizm, yalnızca bir güvenlik sorun değil, ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve psikolojik nedenlere bağlı bir sosyal sorundur.

Toplumları tehdit eden en büyük tehlikelerden biri olan terör sorunu, küreselleşen dünyada tehlikesinin boyutlarını her geçen gün daha da artırmakta ve ortaya çıkış şekil ve yöntemleriyle insanlara gelecek adına umutsuzluk aşılamaktadır. Son yıllarda dünyada terör açısından olumsuz gelişmeler ivme kazanmaktadır. Gelişen teknolojiyle birlikte adını geniş kitlelere duyurmak isteyen terör guruplarının hedefi insanlardan çok insan toplulukları, kitleleri olmaya başlamıştır.

Terörizmin temel amacı, bir davaya veya siyasal anlaşmazlığa dikkat çekilmesidir. Bu dikkat çekme şiddet eylemlerine başvurularak, toplumda oluşturulan korku ve dehşet havası ile sağlanmaktadır. Oluşturduğu tedhiş ile toplumun direnme gücünü kırarak kendi davalarına karşı olumsuz tepkileri ortadan kaldırmak ve kitleleri

itaate zorlamak amacındadır. Bu amaca ulaşmak için de yasal olmayan tüm yollar denenmektedir.

Bununla birlikte terörün amaçlarını kısa ve uzun vadede olmak üzere iki açıdan ele almak mümkündür. Kısa vadede, hedef alınan toplumun moral gücünü yıkmak ve onu oluşturan grupları parçalamak, otoritesini ve koruyucularını ve önemli kişilerini hedef alıp kamu oyununda küçük düşürmek, kitleleri etkisizleştirmek ve herkesi kendi başının çaresine bakmaya sevk etmek; uzun vadede ise, halkın gözünde siyasal iktidarı yıpratmak, kamu otoritesini zayıflatmak ve bu yolla yaratılan otorite boşluğundan istifade ile kamu oyunu yıldırmak ve halkı mevcut iktidara karşı başkaldırıya yöneltmek olduğunu görmekteyiz.

Olağanüstü Hal uygulamaları kapsamında Tunceli ilinde terörle mücadele ve güvenliğin sağlanması amacıyla bir dönem güvenlik kuvvetlerince şehrin giriş ve çıkışlarında uygulanan katı kontroller ve halkın bu kontrollere karşı göstermiş olduğu tepki ve yine 11 Eylül saldırılarından sonra ABD de alınan katı güvenlik tedbirleri ve bu tedbirlere maruz kalan özellikle Müslüman halkın göstermiş olduğu tepki göz önüne alındığında, terörle mücadelenin bile terör örgütlerinin amaçlarına katkıda bulunabileceğini göstermektedir.

Terörizmin varlığından söz edebilmek için şu üç unsurun mutlak surette bir arada olması gerektiği anlaşılmaktadır; bunlar, ideoloji unsuru, örgüt unsuru ve de eylem unsurudur. Terör örgütleri, ideolojilerini toplumda yaymak, örgütlerini toplumda tanınır kılmak, eylemleri ve amaçları konusunda geniş kitlelerin örgütü onaylayacak yorumları benimsemesini sağlamak ve örgüte sürekli olarak yeni elemanlar temin etmek gibi gayelerle propaganda faaliyetleri yürütmeleri kaçınılmaz olmaktadır.

Terörün insanları buhranlı bir yapıya sürükleyişinde propagandanın en büyük koz olarak kullanılıyor olduğu şüphesizdir. Terör örgütleri için halk, kazanılması gereken en büyük güçtür. Ülke olarak terörizme karşı verilen mücadelede, gerek kamu görevlileri, gerek sivil halktan insanlar zarar görmekte, örgüt tarafından kazanılan bir militanın öldürülmesi ya da yakalanarak hapsedilmesi sonucunda bile, her halükarda

ülkenin geleceğine hizmet edecek insan kaynaklarının heba olduğu görülmektedir. Terör örgütleri işçiler, kamu görevlileri, lise ve üniversite öğrencileri üzerinde uygulamış olduğu propaganda faaliyetleri sayesinde kaybetmiş olduğu eleman yerine yenisini ikame etmektedirler. Bu da gösteriyor ki, terör ile propoganda arasında karşılıklı bir ilişki bulunmakta, propoganda terör örgütlerinin varlıklarını sürdürmede hayati bir fonksiyon görmektedir.

Terör örgütlerinin ilk aşamada sıklıkla kullandıkları propogandada amaç; kendi davalarını ve örgütlerini tanıtmak, insanlara tanıdık kılmak ve insanlar arasında sempati uyandırarak potansiyel taraftar oluşturmaktır. Yapılan her eylem bir yandan eylemin spesifik sonucunu doğurmaya, ama daha da önemlisi örgütün, ideolojisinin ve amaçlarının propogandasını yapmaya yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. Özellikle eylemlerden sonra basın yayın kuruluşlarının aranarak veya olay yerine bildiri bırakılarak eylemlerin üstlenilmesi, bunun bir göstergesidir. Çoğunlukla önemli kişi ve kuruluşlara yönelik sansasyonel eylemlere ağırlık verilmesinin sebebi ise, kitle iletişim araçları vasıtasıyla gündemde daha fazla kalmak ve kendilerini hem yurt içi ve hem de yurt dışında tanıtmış olmaktadır.

1990'lı yıllardan itibaren dinsel değerleri istismar eden, dinsel inançları kendi şiddet eylemleriyle özdeşleştirmeye çalışan terör hareketleri ortaya çıkmış ve yurttaşlarımızın dinsel inançlarını suiistimal etmek suretiyle taban kazanmaya çalışmışlardır. Bunda da kısmen de olsa başarılı olmuşlardır zira, halkın İslam konusunda yeterli bir bilgi birikimine sahip olmadığı görülmektedir.

Yine bu dönem içerisinde amacı, silahlı mücadele yolu ile İran İslam Cumhuriyeti modeli bir devlet kurmak olan Hizbullah terörü ülkemizin gündemine bir bomba gibi düşmüş ve sergilemiş olduğu kanlı eylemleriyle insanlarımızı derin hayret ve dehşet içerisinde bırakmıştır. "Nasıl olurda kardeşlik, barış ve hoşgörü temalarıyla ön plana çıkan İslam dini, tek kelimeyle vahşet haline dönüşebilir?" sorusu insanların zihinlerini meşgul eder olmuştur.

Örgütün yapısı incelendiğinde görülmektedir ki, Hizbullah, ideolojisini Kur'an ayetleri, hadisler, geleneksel İslam Hukuku metinleri kadar radikal İslami kaynaklardan derlenmiş bir kavramlar dizisi içinde oluşturmuştur. Uygulamış olduğu propaganda faaliyetleri ile ise, İslam inancına sahip olup ta gerçek İslamiyet'in ne olduğu konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan kişileri özel olarak dizayn edilmiş bir İslami ideoloji ile yoğurmakta, Güney Doğu Anadolu Bölgesinde yaşamakta olan vatandaşların duyarlılıklarına ideolojisinde yer vermekte ve oluşturduğu bu yeni "etno-dinsel" inanç sistemi sayesinde sergilediği bütün faaliyetlerini ve amaçlarını ulvileştirmekte ve meşrulaştırmakta; bu suretle de yaygın bir söyleyişle "karıncayı dahi incitmekten çekinen bir peygamber"ın ümmetinden, insanları acımasızca katleden robotlar ortaya çıkmaktadır.

Hizbullah'ın ideolojik formasyonunu oluşturduğu bu "etno-dinsel" malzeme, aynı zamanda örgütün kendi şiddet politikalarını meşrulaştırmakta propoganda malzemesi olarak da kullanılmıştır. Hizbullah terör örgütünün genel olarak terör örgütlerinin kullandığı klasik tür propoganda faaliyetleri yerine kendine özgü bir propoganda stratejisi izlediği görülmektedir. Örgüt, örtülü bir propoganda faaliyeti yürütmekte, bu faaliyet için kendisine özgü bir malzeme ve dokuman oluşturarak bunları elaltından dağıtmak suretiyle kullanmaktadır. Örgütün radikal İslami fikirlerden alıntılacağı "tebliğ" kavramı, hem örgütsel yapının oluşumunda bir ilk aşamayı, hem de sürekli bir propoganda faaliyetini dile getirmektedir. Örgüt, propoganda ortamı olarak, geniş kitlelere hitabeden, örneğin medya gibi kanalları kullanmak yerine, başlangıçta faaliyetlerini yürüttüğü Güneydoğu bölgesinde camiler, okullar, kitabevleri, hicret evleri, mahkum evleri gibi ortamları kullanmıştır. Yine bilinen terör örgütleri gibi, eylemlerini sansasyona dönük olarak açıktan gerçekleştirip üstlenerek kendisini tanıtmaya yönelmemiş; eylemlerini gizlilik içerisinde yürütmüş ve ortaya çıkan ya da açıktan yapılan eylemlerini de üstlenmemiştir. Bunun yerine, mensup ve sempatizanları ile bölgedeki potansiyel kitlesine, çoğu sorgu, işkence ve infaz eylemlerinden oluşan eylemlerin kaydedildiği video kasetler ile ulaşarak bu yolla propoganda araçlarını da terör yaratacak şekilde kullanmıştır.

Sonuç olarak denilebilir ki, terör sorunu ile propaganda arasında yoğun bir ilişki söz konusudur ve her terör olayı içerisinde mutlak surette propaganda amacını barındırmaktadır. Yapılan propaganda faaliyetleri sayesinde ki, terör örgütleri varlıklarını sürdürebilmekte, ihtiyaç duyulan en büyük güç olan insan kaynaklarına yine bu faaliyetler çerçevesinde nüfuz edilebilmektedir. Hizbullah terör örgütü de bu sayede yapılanmış ve ihtiyaç duyduğu insan kaynaklarına çok kolay bir şekilde ulaşabilmiş ve bu insanları istediği istikamette adeta birer robotmuşçasına yönlendirebilmiştir.

KAYNAKLAR

- ACARÖZ, S.İlhan (2000). "Türkiye'de Terör ve Hizbullah Terör Örgütü," I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri.
- AKÇORA, Ergünöz (2000). "Tarihi Gelişimi İçerisinde Terör Örgütlerinin Türkiye Üzerindeki Emelleri ve İşbirlikçileri," I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri.
- AKKOÇ, Yavuz (1996). **Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Örgütlenme Modelleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz.** Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- AKSIN, Ahmet (2000). "Dini Söyleme Dayalı Terör Örgütlerinin Propagandaları Üzerine Bazı Tespitler," I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri.
- ALKAN, Necati (2002). **Gençlik ve Terörizm.** Ankara: EGM Yayınları.
- ALPARSLAN, Salim (31.01.2000). "Çocukça İşler," Milliyet Gazetesi.
- ALTUĞ, Yılmaz (1995). "Çağın Vebası :Terörizm," Tarih ve Medeniyet, 1995, Sayı.:21.
- _____ **Terörün Anatomisi.** İstanbul.
- ARSLAN, Feyzullah; (2000). "Devletimizin Terörizm Ve Terör Örgütü PKK İle Mücadelede Çıkardığı Mücadele Yasaları Ve Gelişmeleri," I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri.
- AVŞAR, B.Zakir (1992). **Kitle İletişim Araçları ve Terör.** İstanbul: Kamer Yayınları.
- AYGAN, Abdulkadir (1987). **Bir itirafçının kaleminden PKK ve Terörün Sosyal Temelleri, Çılgınlıktan Sağduyuya: İtirafçılar Anlatıyor.** Ankara: Yeni Forum Yayınları.
- BAL, İhsan (1999-2000). "Terörle Pro-aktif Mücadele ve Hizbullah Örneği," Polis Bilimleri Dergisi, C.: II, S.: 5-6.
- BALTA, Hayri (2000). "Hizbullah,"
<http://www.geocities.com/islampencereleri/hizbullah.htm> 02.02.2000.

- Başbakanlık Basımevi (1983). **Terör ve Terörle Mücadelede Durum Değerlendirmesi**
Ankara.
- BAŞDOĞAN, Ferhat (1960). **Propaganda**. Ankara: K.K.K. Yayınları.
- BEKTAŞ, Arsev (1996). **Kamuoyu İletişim ve Demokrasi**. İstanbul.
- _____ (2002). **Siyasal Propaganda Tarihsel Evrimi ve Demokratik Toplumlardaki Uygulamaları**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- BERKES, Niyazi (1942). **Propaganda Nedir**. Ankara.
- BEŞE, Alper(2002). "Savaş ve Terör,"
http://www.orkun.com.tr/sayi44/44_02.html 11.09.2002.
- BEŞE, Ertan(2002). **Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- BOZDEMİR, Mevlüt (1982). "Terör (mü) ve Terörizm (mi)?," A.Ü. B.Y.Y.O. Yıllığı,
C.:VI, Ankara.
- BÖLÜĞİRAY, Nevzat (1996). **Anarşi ve Terör Nasıl Önlenir**. İstanbul: Tekin Yayınevi.
- BULUT,F. FARAÇ,M. (1995). **Kod Adı: Hizbullah**. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- CEMAL, Hasan (13.09.2001). "Teröre Karşı Birleşik Cephede Omuz Omuza," Sabah
Gazetesi.
- CEMAL, Mustafa (2003). "Seni Artık Öldüremem,"
<http://members.tripod.com/MustafaCemal/boomerang/war.htm> 13.02.2003.
- CERRAH, İbrahim (2000). "PKK Terörünün Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Nedenleri," I
Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu
Bildirileri.
- CEVİZOĞLU, Hulki (2000). "Başarısızlıkların Başarı Gibi Gösterildiği Yer,"
<http://www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2000/12/03/yazarlar/yazarlar26.html>.
- CHOMSKY, Noam (1999). **Uluslararası Terörizm: Görünüş ile Gerçek, Terörizm Efsanesi**. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- CÖMERTOĞLU, Y. (1995). "Terörün Psikolojik Temelleri," Strateji Dergisi, 1995/2,
Ankara: Rem Matbaacılık.
- ÇAĞLAR, Ali (1998). "Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Yapısal Özellikleri," Strateji
Dergisi, S.:9 Ankara.

- ÇAKIR, Ruşen (2000). "Sorguları Neden Kaydediyorlar,"
<http://www.milliyet.com.tr/2000/02/06/haber/hab05.html>.
- ÇINAR, Bekir (1997). **Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terör**. Ankara: Sam Yayınları.
- ÇİTLİOĞLU, Ercan (2002). "Türkiye'de Dini Terörizm ve Hizbullah," Dünyada ve Türkiye'de Terör Konferansı Bildirileri, Ankara: TCMB Banknot Matbaası.
- DEMİREL, Emin (2001). **Hizbullah**. İstanbul Kültür Sanat Yayıncılık.
- DİLMAÇ, Sabri (1997). **Terörizm Sorunu ve Türkiye**. Ankara: EGM Yayınları.
- DÖNMEZ, Kemal (1998). "Türkiye'de Terörün Son 10 Yılı," Doğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri, İzmir: Çağlayan
- DÖNMEZER, Sulhi (1996). **Hukuk Devletinde Terör ve Örgütlü Suçla Mücadele**. İstanbul: Umut Vakfi Yayınları.
- _____ (1980). "Milletler Arası Tedhişçilik," İHFM, C.: XLIV, S.: 1-4, İstanbul.
- ERCAN, Ahmet (1998). **Terörizmin Dünü Bugünü**. İstanbul: Tekil Yayınevi.
- ERDOĞAN, Davut (1999). **Terörle Mücadelede Halkla İlişkiler ve Propagandanın Yeri ve Önemi**. TODAİ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ERDOĞAN, Mustafa (2003). "Terör,"
http://www.liberal-dt.org.tr/guncel/Erdoğan/me_teror.htm 15.03.2003.
- ERGENE, H.Halil (1993). **Neden Hedef Türkiye**. Ankara: Kitap Yayın Dağıtım.
- ERGİL, Doğu (1997). **Kırık Aynada Kendini Arayan Türkiye**. Doruk Yayınevi.
- _____ (1990). "Türkiye ve Terör," Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayınları, Ankara: Yarı Açık Cezaevi Matbaası.
- _____ (1980). **Türkiye'de Terör ve Şiddet**. Ankara: Turhan Kitapevi.
- ERKAL, Mustafa (1986). **Sosyal Meselemiz, Sosyal Değişme**. İstanbul.
- ERTEKİN, Yücel (1995). **Halkla İlişkiler**. Ankara: TODAİ Yayını.
- FARAÇ, Mehmet (19.01.2000). "Hizbullah'ın Kanlı Yolculuğu,"
<http://www.islamiyetgercekleri.org/hizbullahgiris.html>. 19.01.2000
- _____ (02.02.2000). "TBMM'nin Hizbullah Raporu,"
<http://www.islamiyetgercekleri.org/hizbullah1.html>.02.02.2000

GÖKÇE, Birsen ve Diğerleri (2000). **Gecekondularda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü.** T.C. Başbakanlık KSS Müsteşarlığı Yayınları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

GÜLER, Zuhâl (2000). “**Din Eksenli Örgütler,**” I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri.

GÜN,Ö.Rengin (2002). “**11 Eylül Sonrasında Başat Tehdidin Yeni Adı: Uluslar Arası Terörizm Olgusu,**” Stratejik Analiz Dergisi, C.:II, S.: 24, Ankara.

GÜNDÜZ, Mustafa (1996). **Basın ve Terör.** İzmir: Saray Kitapevi.

GÜNEŞ, Firdevs (1995). “**Polis-Halk İşbirliğinde Halkın Eğitim Durumu,**” I.Polis-Halk İşbirliği Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Güneydoğu Hizbullahı; 14.04.2003,

<http://www.terror.gen.tr/turkce/turkiye/sag/orgutler/islami.html>.

Güneydoğu Hizbullahı; 17,06,2003 <http://www.yesil.org/terror/hizbullah.htm>.

G.Y.M.D.Y. (Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayınları) (1990). **Türkiye ve Terör.** Ankara: Yarı Açık Cezaevi Matbaası.

Hizbullah Nedir; 02.02.2000 <http://www.islamiyetgercekleri.org/hizbullahgiris.html>.

Hizbullah Terör Örgütü; 17.06.2003

<http://www.terror.gen.tr/turkce/yurtdisi/ortadogu/hizbullah.html>.

HÜSEYİN, Asaf (1990). **Orta Doğuda Devlet ve Terör.** aktr.: T.CEVDET, İstanbul: Pınar Yayınevi

İCB Örgütü (14.04.2003). <http://www.terror.gen.tr/turkce/turkiye/sag/orgutler/islami.html>.

İÇLİ, Tülin Günşen (2002). “**Terörün Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri,**” Dünyada ve Türkiye’de Terör Konferansı Bildirileri, Ankara: TCMB Banknot Matbaası.

İLHAN, Suat (1993). **Türkiye’nin ve Türk Dünyasının Jeopolitiği.** Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

İslamcı Örgütler Tarihleri Boyunca Düzene Karşı Mücadele Yürütmemişlerdir (29.04.2000). <http://www.kurtulus-online.com/www/kurtulus200004/064.html>

İRA’dan Tarihi Özür (16.07.2002). <http://www.ntvmsnbc.com/news/164277.asp#BODY>.

- KARA Harun (2001). "Dinselleştirme Radikalleşme ve Terör Sürecinde Hizbullah Güneydoğu ve Türkiye," Polis Dergisi, S.:26.
- KARAASLAN, Mahmut (1998). "Terör ve Gençlik," Doğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri, İzmir: Çağlayan
- KARALI, Hamit (23.12.2000). "Ah Bir İnsanca Yaşasam,"
<http://212.154.21.40/2000/12/23/medyaanaliz/medyaanaliz.htm> 23.12.2000.
- KARAMAN, Fikret (2000). "Terör ve Şiddetin Önlenmesinde Dini Değerlerin Yeri ve Önemi," I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri.
- KELEŞ, R.-ÜNSAL, A (1996). "Kent ve Siyasal Şiddet," CİGİTO, S.: 6-7.
- KIŞLALI, A.Taner (1998). *Siyasal Sistemler,Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*. 4.Baskı, Ankara: İmge Yayınları.
- KOÇAOĞLU, Mehmet (1998). "Terör ve Terörizm Nedir?," Doğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri.
- KOÇAK, Mustafa (1989). *Propaganda ve Halkla İlişkiler*. İstanbul: Taç Yayıncılık.
- KODAMAN, Bayram (1987). *Terör ve Otorite, Uluslar arası Terörizm ve Gençlik*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- KORKMAZ, Gürol (1999). *Terör ve Medya İlişkisi*. Ankara: E.G.M. Yayını.
- KÖKNEL, Özcan (1996). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- _____ (1979). *Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- KULAKSIZOĞLU, Adnan (2001). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- KUMKALE, T.Tamer (11.09.2002). "11 Eylül 2002 Vahşetin Yıldönümü,"
<http://www.kumkale.net/11eylul2.html> 11.09.2002.
- KUYAKSİL, Ali (2000). "Uluslar Arası Sistem ve Terör," Polis Dergisi, S.: 22, Ankara: EGM Yayınları.
- KÜÇÜKCAN, Talip (31.05.2002). "Kutsalın Dönüşü Ve Küresel Dinsel Şiddet,"
<http://www.zaman.com.tr/2002/05/31/yorumlar/yorum2.htm>.
- KÜÇÜKKAYA, Zuhuri (2001). "Din, Dini İnanç ve Duyguların İstismarı, Hizbullah ve Radikal Dini Terör Örgütleri," Polis Dergisi, S.:26, Ankara: EGM Yayınları.

MANAZ Abdullah (08.06.2003). "Geçmişten Bugüne Ermeni Meselesi Ve Terörü,"
http://www.stradigma.com/turkce/ozel/makale_02.html 08.06.2003.

_____ (1998). **Dünyada ve Türkiye'de Siyasal İslamcılık**. İzmir.

MARDİN, Şerif (1992). **İdeoloji**. İstanbul.

Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi (1973). C.: 12, İstanbul: Meydan Yayınları.

Milliyet Gazetesi (01.07.1995).

MUMCU, Uğur (1990). "Türkiye ve Terör," Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği
Yayınları, Ankara: Yarı Açık Cezaevi Matbaası.

OKKAN, A.Gaffar (2000). "Terörizmle Mücadele," I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu
Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri.

ONARAN, A.Şerif (1984). **Kamuoyu**. İstanbul: Filiz Kitapevi.

ONAT, Hasan (1997). **Türkiye ve Siyasal İslam, İslam'ın Bugünkü Meseleleri**. Ankara:
Türk Yurdu Yay.

ONAY, Yaşar (2002). "Soğuk Savaş Sonrası Düzenin Getirdiklerinin Türkiye
Jeopolitiğine Yansıması ve Tehdit Farklılaşması," Jeopolitik Dergisi, S.: 4,
Melisa Matbaacılık.

OSKAY, Ünsal (1992). **Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş**. İstanbul.

OZANKAYA, Özer (1979). "Türkiye'de Terörün Etkenleri ve Çözüm Yolları," SBF
Dergisi, C.: 34.

ÖKTE, E.Zekai (1981). **Uluslararası Tedhişçilik ve Psikolojik Savaş Karşısında Türkiye**.
İstanbul.

ÖRGÜN, Faruk (2001). **Küresel Terör**. İstanbul: Okumuş Adam Yayınları.

ÖZAKGÜN, Kaya (1984). **Kitle İletişim Araçlarının Propagandada Kullanılması**.
Ankara: Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayını.

ÖZDAĞ, Ümit; **Batı Kaynaklarında Radikal İslam İslam'ın Bugün ki Meseleleri**.

_____ (23.03.2003). Her Yönüyle Terör

<http://www.diyamet.gov.tr/DIYANET/tem99/kapgun4.htm>.

_____ (2000). "PKK Ve Terör Hareketleri," I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu
Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri, İzmir: Çağlayan.

- ÖZKAN, Mesut (1997). **Uyuyan Türkiye**. İstanbul: Burcu Matbaacılık.
- ÖZSOY, Osman (1998). **Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma**. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- ÖZTÜRK, Mustafa (2000). “Avrupa Vesayetinin Türkiye’nin Güvenliği Açısından Arzettiği Tehlikeler,” I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri.
- ÖZTÜRK, Osman Metin (2000). “Terörle Mücadele ve Türkiye,” I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri.
- ÖZTÜRK, Y.Nuri (1996). **Kur-an’daki İslam**. İstanbul
- PARLAK, İsmet (2000). “Etnik Kökenli ve Ayrılıkçı Terör Örgütleri,” I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri,
- PINAR, İBRAHİM (1998). **Terörle Mücadele Kanunu ve İnsan Hakları Sözleş.** Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Radikal Gazetesi (26.01.2000). “Hizbullah’ın Anatomisi MGK’da,”
<http://www.radikal.com.tr/2000/01/26/turkiye/hizbul.shtml>.
- Sağ Eğilimli Terör Örgütleri (14.04.2003).
<http://www.terror.gen.tr/turkce/turkiye/sag/orgutler/islami.html>.
- SCHMID, Alex (1993). **Küresel Dünyada Terörizm Konsepti**. Ankara:EGM Yayınları.
- SEVİM, Yelda (2000). “Sosyolojik Açıdan Terörizm ve Doğu Anadolu Gerçeği,” I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri,
- SEYYAR, Ali (08.01.2003). “Sosyal Siyaset Kürsüsü, Sosyal Sözlük,”
http://www.sosyalsiyaset.com/documents/sozluk_1.htm 08.01.2003.
- TDV (Türk Demokrasi Vakfı) (1996). **Suriye ve Uluslararası Terörizm**. Ankara: Aşama Matbaacılık.
- TDV (Türk Demokrasi Vakfı) (1995). **Avrupa’daki Terör Üssü Yunanistan**. Ankara: Yıldız Matbaası.
- ŞEHİRLİ, Atilla (2000). **Türkiye’de Bölücü Terör Hareketleri**, İstanbul: Burak Yayınları.
- ŞEMİN, R.Uğurel (1984). **Gençlik Psikolojisi**. İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.

ŞİMŞEK, Halil (2002). "Türkiye ve Çevresinde Barış Ortamı Koşulları," Jeopolitik Dergisi, S.: 4, Melisa Matbaacılık.

TACAR, Pulat (2002). "Demokrasi ve Terör," Dünyada ve Türkiye'de Terör Konferansı Bildirileri, Ankara: TCMB Banknot Matbaası.

TARHAN Nevzat (31.07.2003). "Propaganda ve Beyin Yıkama," <http://www.moraldergisi.com/ntarhan.htm>.

TEKİN, Ali (1997). "İran'ın Dış Politikasında Terörizmin Yeri," Polis Dergisi, S.: 12 Ankara: EGM Basımevi.

Terör Her Zaman Vardı (03.02.2002). http://diplomatikgozlem.com/turkish/terorizm/20020921_03.html.

Terörizm (2002). <http://www.egm.gov.tr/temuh/terorizm2.htm>. 11.12.2002

Terörün Tanımı (15.11.2002) <http://www.terror.gen.tr>.

Türk Dil Kurumu (1981). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Vasat Örgütü (08.06.2003). <http://www.yesil.org/terror/terorvasatorgut.htm>

VERGİN, Nur (2000). Din Toplum ve Siyasal Sistem. Bağlam Yayınları.

YAHYA, Harun (20.12.2002). "Terörün Perde Arkası," http://www.harunyahya.org/KITAP/hy_terorun_perde_arkasi/Terror.html.

YALVAÇ, Mehmet (1987). Uluslar Arası Terörizm ve Gençlik. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

YAYLA, Atilla (1990). Terörizm Üzerine Yazılar. Ankara: Gündem Yayınları.

YAZAN MERİÇ, Ümit (28.04.1995). "Batının Gözünde Hala Osmanlıyız," Röpt.: C.VAYNİ, 2000'e 5 Kala Köklerden, Zaman Gazetesi.

YAZIR, Elmalılı Hamdi (1993). Hak Dini Kuran Dili, Kuranı Kerim ve Meali. İstanbul: İslamoğlu Yayıncılık.

YEMENOĞLU, Ziya (23.10.2001). <http://www.inaf.gen.tr/turkish/terror/20011023.htm>.

Yeşil Terör (23.05.2002). <http://www.netbul.com/superstar/ozeldosyalar/sicakhaber/yesilteror/yesilteror-hizbullah.asp>.

YILDIRIM, A. Gani (2000). "Terörizm ve Türkiye," I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri.

YILDIRIM, Dursun (1990). "Türkiye ve Terör," Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayınları, Ankara: Yarı Açık Cezaevi Matbaası.

YÖK (1985). Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri. Ankara: YÖK Yayınları.

ZIYAOĞLU, Rakım. Propaganda ve Sanatı. İstanbul.

